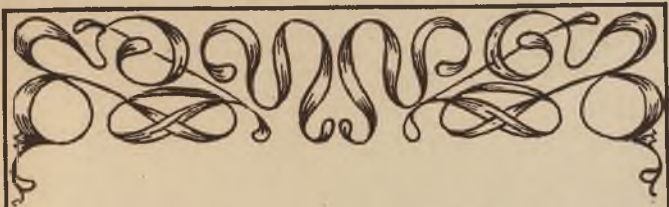

Fin.1
1927
v.1

FINLANDÊS. Mieleva hidalgo Don Quijote
Manchalainen. Tradução de J.Hollo
ilustração de Gustavo Doré. Encader-
nados em linho, Porvoo, Werner Sör-
deström, 1927. 4v. 23cm.

Dadiva do Dr. Vasco
Leitão da Cunha, minis-
tro do Brasil em
Helsinski - 1951

Miguel de Cervantes Saavedra
Juan de Jauregui mukaan vuodelta 1600.

MIELEVÄ HIDALGO
DON QUIJOTE
MANCHALAINEN

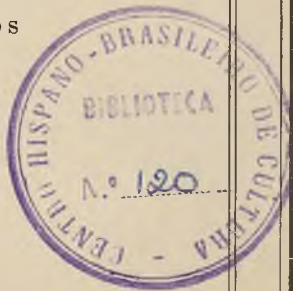
288
987
1926

MIELEVÄ HIDALGO
DON QUIJOTE
MANCHALAINEN

KIRJOITTANUT
MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

ESPANJANKIELESTÄ SUOMENTANUT
J. H O L L O

EDELLINEN OSA
I N I D O S

P O R V O O
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Fin. 1
1927
v. 1

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1927

DON QUIJOTE.

Huumorin nimellä mainitun elämäntunnon ja -katsomuksen voitokas todellistuminen länsimaisessa »maailmankirjallisuudessamme» tapahtuu renessanssin henkisen liikkeen merkeissä, ja sen johtavat ratkaisevaan vaiheeseen Shakespeare ja Cervantes, joiden mainen vaellus päättyi vuonna 1616, melkein päivälleen samanaikaisesti. Tämän meille uuden ja uusimman ajan ihmisille rakkaan ja terveellisen kirjallisen laadun syntysanat, sen toteutumisen vaatimus, oli kumminkin esitetty jo ammuin edesmenneinä aikoina, ja esittäjä oli, jos Platonin kertomukseen saamme luottaa, vanhan Hellaan suuri ironinen humoristi, Sokrates. Ennusmerkillisten sanojen lausumisaika ja -paikkakin tiedetään: vuosi 416 ennen ajanlaskumme alkua; nuoren kirjailijan Agathonin saavuttaman näyttämömenestyksen kunniaksi vietetty hyvien ystävien juhla.

Pidot, joissa esitettiin puhe toisensa jälkeen Eros-jumalan ylistykseksi ja joiden aatteellisen nousun käännekohtina olivat Aristophaneen, Agathonin ja Sokrateen esitykset, lähenivät vihdoin loppuaan. Aristodemos, pitojen menon kuvailija, heräsi torkahdettuaan, päivän jo koittaessa, kukon lauluun. Vieraat olivat osalta menneet menojaan, toiset oli korjannut hoiviinsa unen armelias jumala, vain kolmen miehen ryhmä, Agathon, Aristophanes ja Sokrates, yhä valvoi antaen ison viinimaljan kiertää vastapäivään, ja keskustelua piti vireillä Sokrates. Aristodemos ei voinut myöhemmin kertoa keskustelun eri vaiheista; hän näet ei ollut sitä alun alkaen seurannut, ja sitäpaitsi hän oli hiukan nukahdellut. Asian ytimen hän kumminkin tiesi. »Sokrates pakotti toiset myöntämään, että *saman miehen tulee osata sepittää sekä*

huvi- että murhenäytelmiä ja että aito murhenäytelmäin-kirjoittaja on myös huvinäytelmäinkirjoittaja. He myönsivät sen, mutta eivät kycneet kunnolla seuraamaan, koska painuivat uneliaiksi; sitten nukahti ensin Aristophanes, ja päivän jo koittaessa Agathon.» Toisten sammuttua Sokrates nousi ja lähti pois, Lykeioniin, otti kylvyn, kulutti siten päivänsä tavallisessa järjestyksessä ja meni illalla kotiin lepäämään.

Viivähtäkäämme vielä hetkinen tuossa Attikan varhaisessa aamuhetkessä, kahden vuosituhannen päässä siitä Lännen maitten kirjallisen kulttuurin heleästä päivännoususta, jonka kajasteesta silmämme erottavat molempien alkuriveissä mainittujen suurten taiteilijain luomat hahmot ja niiden joukossa erikoisuutensa vuoksi varsinkin jalon Mancha-laisen murheelliset piirteet.

Sokrateen teesissä on nähdäkseni kaksi väittämää, jotka tosin kiinteästi hakautuvat toisiinsa, mutta samalla osoittavat kahta ajatuksen tasoa. Sen vaatimuksen, että saman miehen tulee osata sepittää komedioita ja tragedioita, voisi otaksua Platonin oman maansa ja aikansa näytelmäkirjailijoihin, lähinnä tietenkin läsnäolevaan komediaseppeen kohdistamaksi hienoksi kritiikiksi. Platon, joka itse oli haikein mielin uhrannut kirjallisen kutsumuksen lähtiessään filosofisen tutkimuksen vaivalloisille, mutta nähtävästi vieläkin houkuttelevammille poluille, halusi ehkä lausua hyvälle Aristophaneelle näin: Huomaa, veikkoseni, että olet vain ihmisen puolikas, sellainen, josta taannoin juhlapuheessasi pakinoit, ja huomaa, että suuri kirjallinen Eros, jos hän sinussa asuisi, vaatisi sinua täydentämään olemustasi sillä toisella puolikkaalla, joka ilmaisee itseään sepittämillään tai suunnittelemillään murhenäytelmillä. — Arvostelun kärki pystyi yhtä hyvin traagikkoihin. Sophokleen jaloa alistumista ja Euripideen tummaa epätoivoa uhkuvat teokset saattoivat kaikesta suuruudestaan huolimatta nekin ilmetä filosofin silmissä riittämättöminä, saattoivat osoittaa kirjailijan olemuksen tai ainakin hänen työnsä puolinaisuutta. Platon ei suinkaan aavistanut, että kuluisi kaksituhatta vuotta, ennenkuin hänen esittämänsä vaatimus täytettäisiin, niin-

kuin sen sitten täytti William Shakespeare, »Loppiaisaaton» ja »Kuningas Learin» luoja.

Teesin toista puolta, sitä väitettä, että todellinen tragediankirjoittaja *on* myös komediankirjoittaja, tekee mielen pitää varsinaisena Sokrateen ajatuksena. Harkinta tähtää sinä nimenomaan taiteilijan henkiseen rakenteeseen, ja tuskin erehtyy, jos otaksuu väitteen varsinaisena sisältönä olevan sen myöhemmin aikoina kerran toisensa jälkeen ilmituodun totuuden, että aito »koomillinen» tuote, ollakseen sanan täydessä merkityksessä inhimillinen ja tehoisa — jumalaisista sommitelmista puhumattakaan — vaatii tekijältään traagikon syväletunkevaa katsetta ja hänelle sekä onnekseen että onnettomuudekseen suotua sisäisten ja ulkonaisten taisteluiden ja kärsimysten lahjaa. Rooman kulttuuriperuista sepitetyin käsittein tuo väittämä lausutaan sanomalla, että suuren »komedian» (käsite käytettynä avarimmassa merkityksessään) sisältämien optimististen elämäntuntojen ja -kuvien tulee myös antaa aavistusta niistä vastakkaisista, kumearsointuisista, kohtalonomaisista elämänliikkeistä, joiden pohjalta lähtee versomaan pessimismin katkera yrtti. Tästä on aivan lyhyt askel väitteen uuteen vaiheeseen, jonka kyllä voimme sisällyttää Sokrateen lyhyeen määritelmään: että korkean komedian kirjoittaminen edellyttää kirjoittajan kykenevän omassa olemuksessaan kokemaan tummain ja valoisain tuntojen ja näkyjen kaikki houkutukset, niiden jäytävän tuskan ja lohdullisen ilon, ja kaikki koettuaan voivan vastustaa kummankin puolen orjuuttavaa tehoa kohoamalla niitä ylemmäksi, siihen katsomustasoon, jonka nimenä on *huumori*.

Sokrates itse oli persoonalliselta laadultaan tämän elämän kokonaisuutta tarkkaavan ja tehostavan suhtautumistavan täysiverinen edustaja. Jos irroitamme komedian ja tragedian käsitteet puhtaasti kirjallisista yhteyksistään ja annamme niiden merkitä ihmiselämän sisältöjä ja kokemuksia, voimme huoletta sanoa, että Sokrates omassa olemuksessaan ja omassa kohtaloissaan täytti aito huumorin mitat ja lait tinkimättömästi, suuren taiteen muodoissa. Hänen, valtavan kasvattaja-intohimon täyttämän miehen, täytyi kumminkin jättää tai-

teellisen vaatimuksensa toteuttaminen toisen tehtäväksi. Toeuttaja oli nimeltään *Miguel de Cervantes Saavedra*, »Don Quijoten» kirjoittaja.

*

Vaikka emme tietäisi mitään »Don Quijoten» tekijän elämänvaiheista, voisimme kuitenkin teoksen nojalla varsin todennäköisesti päätellä, että ne olivat kirjavat ja moniseikkaiset ja tarjosivat runsaasti tilaisuuksia sekä hupaisiin huomioihin että katkeriin kokemuksiin. Jos vaivautuu tutustumaan siihen, mitä Cervantesin elämäkerran kirjoittajat luotettavien tutkimusten pohjalla esittävät — suomalaiselle lukijalle suositeltakoon tässä lähinnä V. Tarkiaisen »Cervantes»-teosta (Porvoo, 1918), joka valaisee seikkaperäisesti myös kirjailijan tuotantoa, sen syntypohjaa ja ajanolojen muodostamaa taustaa — niin yleinen ja ehdoton vaikutelma on se, että tämän miehen vaellus oli harvinaisessa määrässä pettymyksiin ja pimeään epätoivoon johtavaa, todellista »murhenäytelmänkirjoittajan» koulua.

Antauduttuaan nuorella iällä sotilaanammattiin Cervantes otti vuonna 1571, neljäkymmenvuotia vanhana, kunniakkaasti osaa Lepanton suureen meritaisteluun, missä tykinkuula teki hänen vasemman käsivartensa rammaksi, ja palveli sitten edelleenkin Espanjan joukoissa taistellen Väli-merellä ja Pohjois-Afrikassa turkkilaisia vastaan tavallisena sotamiehenä vielä lähes neljä vuotta. Eipä siis sovi ihmetellä, kun kuulemme hänen syksyllä vuonna 1575 hankkineen suosituksia kuuluisalta Don Juan d'Austrialta ja lähteneen Espanjaan anomaan ylennystä. Laivan, johon hän oli näine aikeineen astunut, kaappasivat turkkilaiset, ja niin Cervantes joutui viideksi vuodeksi Algeriin orjaksi. Päästyään vapaaksi ja ehdittyään vihdoin kotimaahan hän ei saanut edes mitään tuottavaa tointa. Voimme siis otaksua hänen sekavin tuntein muistelleen suorittamiaan sotilaantöitä ja sitä ainoata »ylennystä», jonka hän monien pakoyritystensä vuoksi oli ollut saamaisillaan, kun seisoi Algerin julman heran Hassanin edessä, nuoransilmukka kaulassaan.

Cervantes kokeilee nyt kirjallisella alalla, eikä suinkaan

vain leikin vuoksi, sillä pakottavana mahtina oli suoranainen puute. Hän kertoo sepittäneensä pari-, kolmekymmentä näytelmää, joista kumminkin vain kaksi on säilynyt meidän aikoihimme. Kun muistaa, että hän vielä kolmekymmentä vuotta myöhemmin palaa draamalliselle alalle, ymmärtää hyvin, kuinka vakava ja väistämätön tämä uusi ja uudenlainen elämäntyön suunnitteluyritys oli. Mutta sekin oli kaikesta hartaasta antaumuksesta ja melkoisesta menestyksestäkin huolimatta tuomittu auttamattomasti epäonnistumaan. Silloin näet ilmestyi kilpakentälle, Cervantesin omia sanoja käyttäksemme, »luonnon ihme, Lope de Vega, joka kohosi näytelmätaiteen yksinvaltiaaksi laskien valtansa alle kaikki näyttelijät». Oli aivan turhaa käydä kilpasille tämän miehen kanssa, joka milloin tahansa kirjoitti yleisöä miellyttävän näytelmän neljänkolmatta tunnin kuluessa. Vielä vuonna 1585 tiedetään Cervantesin myyneen kaksi näytelmäkappaletta, kummankin 20 dukaatista, mutta sellaiset nähtävästi yhä satunnaisemmiksi muuttuvat tulot eivät tietenkään voineet luoda elämälle mitään kestäväää taloudellista pohjaa, ja »La Galatea»-nimisen paimenromaaninkin jäätyä siinä suhteessa aivan tuloksettomaksi yritykseksi olisi oikeastaan sopinut katsoa miehen kirjallinenkin ura päättyneeksi. Se oli johtanut tappioon ja selvään nälkään.

Elämänuran vaihtaminen oli jälleen välttämätön. Neljänkymmenen vuoden ikäinen Cervantes rupeaa virkamieheksi ja joutuu sotakomissaarina keräämään muonavaroja »voittamattomalle armadalle». Komissaarin ei kumminkaan käynyt paljon paremmin kuin komean laivaston: osoitettuaan ylenmääräistä virkaintoa hän sai palkakseen kirkon pannajulistuksen. 1590-luvulla hän on kruununverojen kantajana Andalusian mailla, mutta tämäkään toimi ei näytä häntä ollenkaan miellyttäneen, koska hän jo ensimmäisenä vuonna pyrkii, onnistumatta, pääsemään valtionvirkaan Amerikkaan, joka jo silloin oli kaikkien Espanjan epätoivoisten pakopaikka. Niin hän jäi vastenmielisesti hoitamaan huonoa virkaansa, ja pian oli juoksu jälleen juostu loppuun. Tilit menivät pahasti sekaisin, osalta kaiketi senvuoksi, ettei kirjanpito-taito ollut Cervantesin vahvimpia puolia, mutta myös toisten henkilöiden

tekemien koltosten tähden. Cervantes erotettiin virasta, ja hän joutui pariin otteeseen istumaan vankilassakin. Virkaura oli ainiaaksi häneltä suljettu.

Tätä ulkonaisten olosuhteitten kerrassaan musertavaa painoa ei lievittänyt mikään läheisten henkilöitten lämmin ystävyys ja osanotto. Cervantes tosin oli jo vuonna 1584 mennyt naimisiin, mutta ei näytä olevan aihetta otaksua tämän lapsettoman liiton muodostuneen missään suhteessa hedelmälliseksi. Ja vielä myöhemminkin, kun elämä alkoi vihdoin kääntyä hiukan tasaisempiin uomiin, Cervantes sai kokea lähimpien omaistensa vuoksi melkoisia ikävyyksiä. Varsinkin hänen »luonnollinen tyttärensä» Isabel de Saavedra, josta kyllä saattoi olla jonkinlaista iloa monelle muulle, näyttää tuottaneen isälle suurtakin hankaluutta.

Kun viisikymmentä vuotta täyttänyt Cervantes vuonna 1597 pääsi Sevillan vankilasta, oli hänen edessään uusi elämänvaihe, merkillinen ja ratkaiseva. Aikakirjat eivät tiedä paljon kertoa näistä seuraavista vuosista, mutta todennäköistä on, että hän virkaheittona miehenä painui lähelle yhteiskunnan syviä pohjakerroksia, eli äärimmäisessä köyhyydessä köyhien ja kurjien elämää ja ehti siten siihen kohtaan, missä viimeinenkin ulkonaisen menestyksen haave sammuu omaan mahdottomuuteensa.

Siitä, alennuksensa syvimmästä pisteestä, Cervantes kimpoaa omin sisäisin voimin ylös, niin korkealle, että vain tavan hengen joustavuus ja harvinainen vastakkaisten voimien jännitys voi tapahtumaa aavistuksellemme selittää. Cervantes suoritti melkein yli-inhimillisen tehtävän asettamalla oman elämänsä järkyttävimmät kokemukset koomilliseen valaistukseen, katselemalla elämän tragediaa siltä kannalta, joka osoittaa sen itse asiassa olevan pelkkää komediaa. Mies, joka oli elämällään kirjoittanut ilmeisen murhenäytelmän, astuu nyt esiin valtavan inhimillisen »huvinäytelmän» sepittäjänä, vieläpä niin, ettei ainoastaan kirjoittajan persoonallisuus ole näiden vastakkaisten laatujen yhteenliittäjänä, vaan että itse teos toteuttaa mitä voitokkaimmin tämän mahdottomalta näyttäneen synteetin: tragedia on komediaa.

El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha, edellinen osa, ilmestyi vuonna 1605. Teos herätti heti suurta huomiota ja levisi useina painoksina tekijän kumminkaan aineellisesti siitä paljon kostumatta. Seuraavina vuosina Cervantes ei näytä huomattavasti kynäänsä liikuttaneen; vasta vuonna 1613 ilmestyi kokoelma »Novelas ejemplares», johon sisältyivistä kertomuksista osa oli kirjoitettu jo aikoja sitten. »Don Quijoten» jälkimmäisen osan sepittäminen edistyi hitaalla tavalla, ja teos olisi helposti voinut jäädä keskeneräiseksi tekijän käydessä jo viimeistä vuosikymmentään. Hänet kihti kumminkin pian uuteen intoon merkillinen tapaus. Kesällä 1614 näet tuli julkisuuteen jonkun Alonso Fernandez de Avellanedan sepustama »Don Quijoten» jatko. Hyvin ymmärrettävän suuttumuksen valtaamana Cervantes ryhtyi nyt tiukemmin työhönsä, ja hänen suuren teoksensa jälkimmäinen osa ilmestyi lopulla vuotta 1615. Samana vuonna hän julkaisi myös kokoelman näytelmiä. Vasta hänen kuolemansa jälkeen toimitettiin julkisuuteen kertomus »Persiles ja Sigismunda».

Cervantesin elämän loppuosa muodostui siedettävämmäksi varsinkin sikäli, että hän pääsi jälleen lähelle kirjallisia ja kirjallisuutta suosivia piirejä. Taloudellinen ahdinkotila näyttää kumminkin jatkuneen, teosten saavuttamasta huomiosta ja menestyksestä huolimatta, aina hänen kuolemaansa saakka. Elegistä hengen alistumisen leimaa luo tämän kaikissa ilmauksissaan jalona taistelijana säilyvän miehen viimeisiin vaiheisiin liittyminen fransiskaani veljeskuntaan. Olihan siinä kieltämättä luonnollisiakin liityntäkohtia, ainakin Fransiskuksen veljiltään vaatima »pyhä köyhyys», jolle Cervantes oman laatunsa ja omien kohtaloittensa vuoksi pysyi uskollisena hamaan kuolemaan, ja samoin se toinen hyvin noudatettu käsky, joka velvoitti fransiskaaneja elämään tässä maailmassa »vain vieraina ja vaeltajina».

*

»Don Quijotea», kirjaa, joka on jo yli kolmensadan vuoden aikana ollut kaikilla maailman kulmilla lukemattomien ihmis-

ten sielun lääke, suonut heille nautintoa ja iloa, mielikuvituksen, ajatuksen ja tunteen ravintoa, ovat parhaat kirjallisuudentutkijat ja -tuntijat, espanjalaiset, englantilaiset ja ranskalaiset, mutta myös saksalaiset, venäläiset ja muut, kokeneet kerran toisensa jälkeen luonnehtia ja määritellä tyhjentäen lausumiinsa terävintä älyään ja kauneimpia sanojaan. Kaikki määritelmät ovat kumminkin vain suuresta taiteellisesta kudelmasta irroitettuja ohuita yksityisiä säikeitä. Cervantesin teos on syvä ja rikas kuin itse elämä, samoin kuin elämää voi sitäkin tarkastella mitä erilaisimmilta näkökannoilta, ja lopultakin määrää jokaisen harkitsevan lukijan näkemystä hänen oma laatunsa ja oma elämäkokemuksensa. Käydessään tähän kirjaan tutustumaan menettelee siis varmaan viisaimmin, jos torjuu kaikki ennakoarvioinnit ja lukee sitä avoimin, hilpein ja, mikäli mahdollista, myös hartain mielin. Teoksen omalaatuinen kauneus ja viisaus tehoo terveeseen mieleen välittömästi, ja uusi tutustuminen, eri ikäkausina, tuo aina uusia näköaloja, johtaa itsestään yhä avarampaan ja syvempään käsitykseen.

Muutamats pienet huomautukset ovat ehkä kumminkin paikallaan tässä johdannossa.

Alkulauseessaan ja samaten vielä teoksen viimeisillä riveillä Cervantes vakuuttaa tahtoneensa »Don Quijoten» avulla hävittää sitä arvoa ja suosiota, jota ns. ritariroomaanit olivat siihen saakka nauttineet suuren lukevan yleisön keskuudessa. Teos oli kumminkin työn kestäessä nähtävästi kasvanut alkuperäisen »tarkoituksen» rajojen ulkopuolelle, arvaamattomasti avartuen ja syventyen. Halu hyökätä ritariroomaanien teennäistä maailmaa vastaan oli epäilemättä sen alkuperäisenä aiheena, ja näyttää uskottavalta, että Cervantes aikoi kirjoittaa vain lyhyemmän kertomuksen, jonka tuli ivailta tuota jo kuolemaan tuomittua kirjallista laatua siihen tapaan kuin Don Quijoten ensimmäisen retken ja siihen liittyvien seikkojen kuvaus osoittaa. Aivan pian taiteilija sentään huomasi, että vaeltavan ritarin seikkailut tarjosivat puitteet paljon laajemmalle esitykselle. Niin alkoi pienestä ivailevasta tarinasta kasvaa valtava romaani, jossa pääsivät todellisina ja moni- vivahteisina, täydellisesti ja uskollisesti kuvattuina ilmene-

mään sen ajan olot ja ihmiset, Cervantesin oman elämän vaiheet ja kokemukset sekä niiden pohjalla kirkastunut suuren ja suvaitsevan, yleisinhimillisen huumorin ilmakehä.

Ensimmäisen osan alussa Don Quijote on pelkkä koomillinen hahmo, mutta myöhemmin sellainen määre osoittautuu selvästi riittämättömäksi. Suuren osan puhdasta komiikkaa Cervantes lohkaisee mielevällä tavalla teoksensa päähenkilöstä irralleen antaessaan hänelle aseenkantajaksi Sancho Panzan. Koomillisen tehon siten verrattomasti lisääntyessä, kun herra ja aseenkantaja sekä olemuksessaan että puheissaan paljastavat ihmisyyden rajoja, ihmismielen erilaista, vastakohtaista, mutta vastakkaisuudessaankin merkillisesti yhteenkuuluvuista suuntautumista, itse Don Quijote muuttuu ilmeisesti tragikoomilliseksi hahmoksi. Eikä vain siten, että hänen murheellisessa hahmossaan koomillisten piirteitten *ohella* on selvästi traagillisia, vaan myös siinä paljon syvemmässä mielessä, että hänen edustamansa ihmishengen absoluuttinen pyrkimys, objektiivisille, ehdottomille arvoille antautuminen, tämä Cervantesin omien katkerain kokemusten toivottomaksi ja traagilliseksi osoittama pyrkimys, uskaliaasti sijoitetaan koomilliseen (ja toisinaan räikeänkoomilliseen) tasoon, jonka yli kaartuu huumorin sovittava seesteinen avaruus.

Suurenmoisen nerokkaasti menetellen Cervantes teki Don Quijotestaan hullun. Tämäkin hulluus kuuluu siihen lajiin, jossa on logiikkaa. Se on omissa rajoissaan niin ehdoton, että kuka tahansa, typerinkin, muutamasta sanasta sen oivaltaa, mutta toiselta puolen se sittenkin on vain osittaista mielenhäiriötä, kuten jokainen ritariimme paremmin tutustuva pakostakin tulee huomaamaan, sillä se jättää terveiksi ja ennalleen kaikki ne sielulliset alueet, joita »ritariseikat» eivät kosketa. Voimmeko antaa nimen tälle hulluudenlajille? Ehkä; sopsisihan sitä nimittää vaikka ihanne-hulluudeksi, mielenviaksi, jonka valtaan joutuvat ehdottomien arvojen toteuttajat tässä sanomattoman suhteellisuuden maailmassa. Mutta olipa sen seikan laita kuinka tahansa, varmaa on ainakin, että Cervantes lyödessään vaeltajansa hulluudella hankki oman henkensä vapaalle vaellukselle ja hereälle huumorilleen rajattoman liikkuma-alan.

Vaeltava ritari on hullu, ja se kirjava ihmisten maailma, jossa hän seikkailee, on — ellei välttämättä viisaskaan, niin ainakin täysin oma itsensä. Don Quijoten maailmaaparan-tava mieli ei pääse mitenkään väärentämään todellisuuden kuvaa; todellinen maailma ja kuviteltu maailma eivät se-koitu toisiinsa, ne voivat vain törmätä vastakkain, ja silloin syntyy tragikoomillinen taistelu, jossa toisinaan voittaa haave, mutta paljon useammin ja tehokkaammin todellisuus. Salliessaan sankarinsa joutua kerran toisensa jälkeen pahoin pidellyksi ja lopullisestikin kukistetuksi Cervantes saa samalla tilaisuuden osoittaa järkevälle lukijalleen, kuinka rajattoman mietetöntä on maailmanmeno, kuinka haurasta silmänlumetta ihmisten elämässä kaikki, kun sitä katsellaan tuhoontuomitulta absoluuttiselta näkökannalta.

Don Quijoten hulluus on niin hupaista lajia, että lukijalta helposti jää havaitsematta siihen piiloutuva katkeruus ja vakavuus. Ritarin murheelliset kasvot, joita ei milloinkaan kirkasta hymy, ovat katselijasta juuri ankaran vakavuutensa vuoksi sanomattoman koomilliset. Viimeiseksi vaikutelmaksi ei se kumminkaan jää. Kuoleman lähestyessä tuo merkillinen mielenhäiriö hälvenee, ja saanemme otaksua Don Quijoten leppoisasti hymyilleenkin sanoessaan, ettei hänen nimensä enää ollut Don Quijote Manchalainen, vaan Alonso Quijano Hyvä. Huumori säilyy Cervantesin suuren romaanin valtatekijänä loppuun saakka, mutta ihmeen karusti ja kauriini muovatussa kuoleman-kuvauksessa se saa omituisen ylikirkastuneen sävyn, joka keskittyy käsitteeseen »hyvä». Siitä ajatusjuoksumme etsimättä kääntyy takaisin lähtökohtaansa, ja me muistamme Sokrateen lausuman: »ettei hyvälle ihmiselle voi sattua mitään pahaa, ei elämässä eikä kuolemassa, ja että hänen kohtalonsa on jumalten kädessä». Siinä on ilmaistu myös Cervantesin miehekkään elämän- ja kuoleman-katsomuksen loppusumma.

»Don Quijoten» heimolaisia haeskellessaan joutuu liikkumaan laajoilla ajan alueilla: Platonin dialogeista Dosto-

jevskin »Idioottiin» saakka. Voipa, jos haluaa, vielä lisätäkin vuosisatojen lukua mainitsemalla ensimmäisen länsimaisen »vaeltajaromaanin», Odysseian, ja sen myöhäisimmän jälkeläisen, James Joycen Ulysses-teoksen. Sellaiset viittaukset eivät kumminkaan sinänsä paljon merkitse, ja viimeksimainittuihin nähden on vielä huomattava, että niistä kummastakin puuttuu »Don Quijoten» taiteellinen valtavoima, huumori, edellisestä siksi, ettei aika ollut vielä täytetty, ja jälkimmäisestä — siksikö, että olemme siirtymässä uuteen, tuimempaan ja ihmisen sisäistä orjuutta tunnustavaan kirjalliseen aikakauteen?

Suomalaisen lukijan ajatus päätty näitä latuja kulkiesaan varsin luonnollisesti oman kirjallisuutemme etevimpään humoristiseen romaaniin. »Don Quijote», kuten tiedämme, oli (ruotsalaisena käännöksenä) Aleksis Kiven rakkaimpia kirjoja, ehkäpä ensimmäisellä sijalla kaikista niistä, joilla hän avarsi oman mielikuvituksensa piiriä. Ei siis sovi suinkaan ihmetellä, että »Seitsemän veljestä» sekä suurin piirtein että yksityiskohdittain osoittaa Cervantesin teoksesta saatuja vaikutuksia. Ihmeteltävämpi seikka on saatujen vihjeitten kehittäessä ilmenevä omintakeisuus, ja selitys on varmaan ennen kaikkea löydettävissä siitä, ettei Kiven tarvinnut lainata suurelta espanjalaiselta sitä, mikä oli tärkeintä: taiteellista alkuvoimaansa ja voittoisaa huumoriaan. Niinpä onkin näiden teosten asiallinen yhteenkuuluvaisuus yksinomaan ilahduttava ja rohkaiseva seikka: sukulaisuuden siteillä toisiinsa liittyen »Don Quijote» ja »Seitsemän veljestä» yhdistävät kahta toisistaan etäällä olevaa Lännen rajavartiaa, Espanjaa ja Suomea. Parhaimpina jo saavutettuina kirjallisina voittoina, järkkymättöminä kulmakivinä, ne yhä luovat lukemattomiin mieliin iloa ja ylpeyttä ja tukevat rohkeita tulevaisuudentoiveita.

S u o m e n t a j a .

Tämän teoksen suomennos on toimitettu Francisco Rodríguez Marínin julkaiseman kriittillisen laitoksen mukaan. — Runomittaiset kappaleet on suomeksi sommitellut

Yrjö Jylhä.

»Hänen mielikuvituksensa täytti kaikki se, mitä hän kirjoista luki.»

»Hän makasi melkein koko sen päivän.»

MIELEVÄ HIDALGO
DON QUIJOTE
MANCHALAINEN

ALKULAUSE.

Vannomattakin saanen sinut, joutilas lukija, uskomaan, että soisin tämän kirjan, älyni lapsen, kauneimmaksi oivallisimmaksi ja nerokkaimmaksi, mitä kuvitella voi. En ole kumminkaan kyennyt rikkomaan luonnon järjestystä, jonka mukaan jokainen olio tuottaa kaltaisensa. Mitäpä siis voikaan hedelmätön henkeni tuottaa muuta kuin kertomuksen laihasta, käperästä ja eriskummaisesta pojasta, jonka pää on täynnä monenlaisia ja kenenkään muun mieleen milloinkaan johtumattomia ajatuksia, niinkuin ainakin sen, joka on syntynyt vankilassa, missä vallitsee lakkaamatta surkea meteli? Hiljaisuus, mieleinen tyyssija, hymyilevät vainiot, pilvetön taivas, lähdevetten solina ja sielun rauha ovat niitä seikkoja, joiden vaikutuksesta hedelmättöminkin runotar osoittautuu hedelmälliseksi ja tarjoo maailmalle sikiöitä, jotka herättävät sanomatonta ihmetystä ja iloa. Isällä saattaa olla ruma ja kaikin puolin epämiellyttävä poika, mutta rakkaus panee hänen silmilleen siteen, niin ettei hän näe pojan puutoksia, vaan ennemmin pitää niitä älykkäinä ja viehättävinä ominaisuuksina ja esittää ne ystävilleen henkevyuden ja leikillisyyden ilmauksina. Minä, jota voisi luulla Don Quijoten isäksi, vaikka oikeastaan olen vain hänen isäpuolensa, en kumminkaan huoli vierrä

yleisen tavan virrassa enkä toisten lailla, melkein kyy-
nensilmin, rukoilla sinua, rakas lukijani, suomaan an-
teeksi tai jättämään huomiotta niitä virheitä, joita tässä
pojassani havaitset, sillä ethän ole hänen sukulaisensa
etkä ystävänsä, sinulla on oma sielu omassa ruumiissasi
ja vapaa tahto samoin kuin kaikkein mahtavimmalla,
sinä olet omassa kodissasi, vallitset sitä, niinkuin kunin-
gas kruununveroja, ja tunnet sananparren: viisi minä
kuninkaasta viittani alla. Kaikki tämä päästää ja vapaut-
taa sinut kaikesta arkatuntoisuudesta ja velvoituksesta,
joten voit sanoa tästä kertomuksesta, mitä ikänä hyväksi
näet, pelkäämättä, että sinua soimataan pahoista tai
palkitaan hyvistä sanoistasi.

Olisin vain mielelläni antanut sen sinulle puhtaana ja
paljaana, koristamatta sitä alkulauseella ja tavanomais-
ten sonettien, epigrammain ja ylistysrunojen loputtoma-
lla sarjalla, joka yleensä sijoitetaan teosten alkuun.
Kirjani sepittäminen näet on vaatinut minulta mel-
koista vaivaa, mutta voin sinulle vakuuttaa, että kaik-
kein vastuksellisimmalta tuntui sommitella tätä alku-
lausetta, jota nyt olet lukemassa. Minä tartuin mo-
nesti kynään kirjoittaakseni sen ja monesti laskin kynän
jälleen kädestäni, koska en tietänyt, mitä kirjoittaisin;
ja kerran, kun olin siinä kahden vaiheilla, paperi edes-
säni, kynä korvan takana, kyynärpää pöytää vasten ja
käsi poskella, miettien mitä sanoisin, tuli odottamatta
luokseni eräs ystäväni, miellyttävä ja ymmärtäväinen
mies, joka minut niin mietteliäänä nähdessään kysyi,
mistä se johtui. Minä en seikkaa salannut, vaan sain
ajattelevani alkulauseetta, joka minun piti kirjoittaa
Don Quijoten historiaan, ja olevani niin neuvotonna,
ettei tehnyt mieli ensinkään sitä kirjoittaa eikä jul-

kaista kertomusta jalon ritarin urotöistä. »Kuinka näet voisittekaan vaatia minuø hämmentymättä ajattelemaan, mitä sanoo se ikivanha lainsäätäjä, jota mainitaan ihmisten suuren joukon nimellä, nähdessään minun, nukuttuani monta vuotta unohduksen hiljaisuudessa, ilmaantuvan nyt, kaikkien ikävuosieni paino hartioillani, esittämään kertomusta, joka on kuiva kuin kuloheinä, vailla kekseliäisyyttä, tyyliiltään vajavainen, jossa on vain vähän mieleviä käänteitä eikä vähääkään oppia ja sivistystä, ei huomautuksia sivujen reunoissa eikä muistutuksia kirjan lopussa, kun huomaan, että toiset kirjat, nekin, jotka ovat laadultaan tarunomaisia ja maallisia, ovat niin täynnä Aristoteleelta, Platonilta ja filosofien koko laumalta saatuja mietelausemia, että lukijat joutuvat ihmeisiinsä ja pitävät niiden tekijöitä paljonlukeneina, oppineina ja kaunopuheisina miehinä? Entä sitten, kun lainaavat kohtia Pyhästä Raamatusta! Silloin ei auta sanoa muuta kuin että he ovat ilmettyjä pyhiä Tuomaita ja muita Kirkon opettajia, ja he noudattavat siinä soveliaisuuden käskyjä niin mielevästi, että toisella rivillä kuvailtuaan irstasta rakastajaa pitävät seuraavalla pienen kristillisen saarnan, jota kuuntelee tai lukee ilokseen ja nautinnokseen. Tämä kaikki minun kirjastani auttamattomasti puuttuu, sillä minulla ei ole mitään sivun reunassa huomautettavaa eikä kirjan lopussa muistutettavaa, enpä edes tiedä, mitä kirjailijoita siinä seuraan, joten en voi sijoittaa heitä, niinkuin kaikki muut menettelevät, alkuun, aakkosjärjestykseen, niin, että ensimmäisenä on Aristoteles ja viimeisenä Xenophon ja Zoilos tai Zeuksis, vaikka toinen näistä oli panettelija ja toinen maalaaja. Kirjani täytyy myös jäädä vaille alkuun asetettavia sonetteja, ainakin sonetteja, joiden

tekijät ovat herttuoitu, markiiseja, kreivejä, piispoja, ylhäisiä naisia tai maanmainioita runoilijoita, vaikka tiedän, että pyytämällä parilta kolmelta kisällituttavaltani varmaan niitä saisin, vieläpä sellaisia, etteivät rakkaan Espanjamme kuuluisimpien säe-seppojen tuotteet vetäisi niille vertoja. Sanalla sanoen, hyvä herrani ja ystäväni, — jatkoin minä — päätökseni on, että herra Don Quijote saa pysyä arkistoihinsa haudattuna Manchassa, kunnes taivas lähettää jonkun, joka varustaa hänet kaikella, mitä häneltä puuttuu, sillä minä huomaan olevani kelvoton asiaa auttamaan kykyjeni riittämättömyyden ja vähäisen lukeneisuuteni vuoksi, ja olen sitäpaitsi luonnostani liian hidas ja laiska haeskellakseni kirjailijoita, jotka sanovat sitä, minkä minä osaan sanoa ilman heitä.

Tästä johtuu se epäröinti ja hämminki, jonka vallassa näitte minun olevan, kun tänne tulitte, ja se, mitä olen teille kertonut, selittää riittävästi, miksi olen siihen tilaan joutunut.»

Kuultuaan tämän ystäväni löi kämmenellään otsaansa, nauroi sydämen pohjasta ja sanoi:

— Jumal'avita, hyvä ystävä, nyt minusta kerrassaan hälvenee eräs harhaluulo, joka on elänyt mielessäni koko sen pitkän ajan, jona olen teidät tuntenut: olen näet aina pitänyt teitä älykkäänä ja ymmärtäväisenä kaikissa toimissanne. Mutta nyt huomaan, että olette siitä niin kaukana kuin taivas maasta. Kuinka onkaan mahdollista, että niin vähäpätöiset ja niin helposti autettavat asiat saattavat häiritä ja hämmentää mieltä, joka on niin järkevä kuin teidän ja niin omansa voittamaan ja kumoamaan toisia paljon suurempia vaikeuksia? Se ei suinkaan johdu kyvyn puutteesta, vaan syynä on

liallinen laiskuus ja harkinnan puute. Haluatteko havaita, että puhun tässä totta? Kuunnelkaa siis tarkkaavasti, niin saatte nähdä, kuinka minä siunaamahetkessä teen tyhjiksi kaikki vaikeutenne ja korjaan kaikki ne puutteet, joiden sanotte niin kovin häiritsevän ja huolestuttavan mieltänne, että aiotte jättää saattamatta maailman valkeuteen kertomuksen kuuluisasta Don Quijotestanne, koko vaeltavan ritariston kirkkaimmasta helmesta ja kuvastimesta.

— Sanokaahan, — virkoin minä tuon kuultuani — kuinka ajattelette täyttää pelkoni tyhjyyden ja selvitellä hämmennykseni sekamelskan?

Hän vastasi siihen:

— Ensimmäinen teitä arveluttava seikka, että teiltä puuttuu kirjan alkuun sijoitettavia sonetteja, epigrammoja ja ylistysrunoja, joiden pitäisi vielä olla vaikutusvaltaisten ja ylhäisten henkilöiden tekemiä, voidaan korjata siten, että näette itse vähän vaivaa ja sepitätte ne; sitten voitte ne kastaa ja liittää niihin minkä nimen haluatte ilmoittamalla niiden isäksi Intian papin Johanneksen tai Trapezuntin keisarin, joiden, kuten tiedän, mainitaan olleen kuuluisia runoilijoita, ja vaikka ei olisikaan ollut niin laita ja vaikka jotkin saivartelijat ja jaarittelijat teitä panettelevat ja lärpättävät siitä, miten asian laita oikeastaan on, älkää olko siitä millännekään, sillä eiväthän he, vaikka todistavatkin teidän valehdelleen, kumminkaan katkaise teiltä kättä, jolla sen kirjoititte.

Mitä tulee sivujen reunoissa mainittaviin kirjoihin ja kirjailijoihin, joilta otatte kertomukseenne liitettäviä ajatelmia ja lauselmia, tarvitsee vain menetellä siten, että sopiviin kohtiin tulee joitakin ajatelmia tai latinankie-

lisiä lausemia, jotka osaatte ulkomuistista tai joiden etsimisestä ei teille ainakaan koidu suurta vaivaa; niin esimerkiksi olisi teidän vapautta ja vankina-oloa käsitellessänne liitettävä esitykseenne tämä:

Non bene pro toto libertas venditur auro.

Sitten mainitsette sivun reunassa Horatiuksen tai jonkun toisen, joka tuon on sanonut. Kuoleman valasta puhuessanne muistakaa heti lisätä:

*Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.*

Jos on puheena ystävyys ja rakkaus, jota Jumala kääsee meidän tuntea vihollisiamme kohtaan, käyttäkää paikalla Pyhää Raamattua; niin voitte tehdä, vaikka tutkimisintonne olisi kuinka vähäinen, ja voitte mainita ainakin nämä Herran itsensä lausumat sanat: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros*. Jos puhutte pahoista ajatuksista, ottakaa Evankeliumista: *De corde exeunt cogitationes malae*. Jos ystävien epävakaisuudesta, niin Cato on valmis luovuttamaan teille säeparinsa:

*Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.*

Kun siis käytätte näitä latinankielisiä lausemia ja muita samanlaisia, pidetään teitä ainakin grammatikkona, mikä ei ole vähäinen kunnia ja etu meidän päivinämme.

Mitä tulee kirjan loppuun sijoitettaviin muistutuksiin, voitte huoletta nekin sommitella seuraavaan tapaan: jos mainitsette kertomuksessanne jonkun jättiläisen, tehkää hänestä jättiläinen Goliath, niin saatte jo siten, melkein mitään vaivaa näkemättä, pitkän muistutuksen,

koska voitte kirjoittaa: *Jättiläinen Goliath eli Goliath. Filistealainen, jonka paimen David surmasi voimallisesti linkoamallaan kivellä Tammilaaksossa, niinkuin kerrotaan Kuninkaitten kirjassa, siinä luvussa, josta sen kertomuksen löydätte.*

Jos sitten tahdotte osoittaa olevanne humanistisiin aineisiin perehtynyt mies ja kelpo kosmografi, pitäkää huoli siitä, että kertomuksessanne mainitaan Tajo-joki, niin saatte siitä kohta jälleen mainion muistutuksen, tähän tapaan: *Tajo-joki on saanut nimensä eräästä Espanjan kuninkaasta; sen lähteet ovat siellä ja siellä, se päättää juoksunsa valtameren suudellen kuuluisan Lissabonin kaupungin muureja, ja sen hiekassa arvellaan olevan kultaa, jne.* Jos ovat puheena rosvot, tarjoan teille Cacus-jättiläisen tarinan, sillä osaan sen ulkoa; jos irs-taat naiset, voitte turvautua Mondoñedon piispaan, jolla on teille lainata Lamia, Lais ja Flora, ja tämä muistutus luetaan teille suureksi ansioksi; jos julmat naiset, niin Ovidius luovuttaa teille Medean; jos loitsijat ja noidat, niin Homerolla on Kalypso ja Vergiliuksella Circe; jos urhoolliset sotapäälliköt, niin itse Julius Caesar tarjoutuu teille *Muistelmissaan*, ja Plutarkholta saatte tuhat Aleksanteria. Jos käsittelette lemmenseikkoja ja osaatte Toscanan kieltä edes parin unssin verran, niin kohtaatte Léon Hebreon, joka antaa niitä teille riittämään asti. Ja ellette halua lähteä vieraisiin maihin, on teillä täällä kotonanne Fonsecan *Rakkaudesta Jumalaan*, johon sisältyy kaikki, mitä te ja kaikkein syvämieteisinkin henkilö saatatte kaivata tietääksenne siitä asiasta. Sanalla sanoen: teidän tulee vain huolehtia, että esitätte kertomuksessanne nämä nimet tai viittaatte nyt mainitsemiini kertomuksiin ja jätätte muistutusten

ja lainalauseiden merkitsemisen minun tehtäväkseni, sillä saatte uskoa, että täytän sivujen reunat ja kirjoitan neljä arkkia kirjan loppuun.

Siirtykäämme nyt kysymykseen kirjailijaluettelosta, joka toisiin teoksiin sisältyy, mutta teidän kertomuksestanne puuttuu. Tämä seikka voidaan korjata varsin helposti, sillä teidän ei tarvitse tehdä muuta kuin hankkia kirja, jossa ovat kaikki nimet, A:sta alkaen ja Z:aan asti, kuten sanottu. Juuri tämän aakkosellisen luettelon te otattekin omaan kirjaanne, sillä vaikka petos on ilmiselvä, koska teidän on tuskin ollenkaan tarvinnut niitä käyttää, ei se haittaa, ja saattaapa joku olla niinkin typerä, että uskoo teidän tutkineen niitä kaikkia yksinkertaista ja korutonta kertomustanne sepittäessänne; ja ellei tuosta pitkästä kirjailijaluettelosta lienekään muuta hyötyä, niin on ainakin se, että kirja senvuoksi näyttää ensi silmäyksellä merkittävältä. Sitä enemmän, kun kukaan ei vaivaudu tarkastamaan, oletko niitä noudattanut vai ette, koska seikka ei heitä vähääkään liikuta. Ja varsinkin, kun tämä kirjanne, jos asian oikein oivallan, ei kaipaa mitään sellaista, mitä sanotte siitä puuttuvan, koska se on kokonaisuudessaan hyökkäys ritarromaaneja vastaan, joita Aristoteles ei tullut koskaan ajatelleeksi, joista pyhä Basilius ei virkkanut sanaakaan ja joita Cicero ei eläessään nähnyt, kun sen tarumaisten hullutusten piiriin eivät kuulu historiallisen totuuden täsmälliset yksityisseikat, eivät tähtientutkijain havainnot, kun sen kannalta eivät ole tärkeitä geometriset mittaukset eikä retoriikan käyttelemien perusteiden kumoaminen, kun sillä ei ole aihetta kenellekään saarnata ja siten kutoa inhimillistä ja jumallista räikeäksi sekamelskaksi, kudelmaksi, jolla ei

yhdenkään kristillisen ymmärryksen pidä itseänsä vaatetta. Senhän tulee kaikessa esityksessään käyttää hyödykseen todellisuuden jäljentämistä; mitä täydellisemmin se onnistuu, sitä parempaa on se, mitä kirjoitetaan. Ja koska tämän kirjanne ainoana tarkoituksena on kumota se kunnioitus ja suosio, jota ritariroomaanit nauttivat maailmassa ja ihmisten suuren joukon keskuudessa, ei teillä ole mitään syytä kulkea kerjäämässä filosofien mietelausemia, Pyhän Raamatun neuvoja, runoilijain sepitelmiä, kaunopuhujien esityksiä tai pyhimysten ihmeitä, vaan teidän tulee ainoastaan pitää huoli siitä, että lausumanne ja lauseyhtymänne sukeutuvat luontevasti, ilmehikkäitä, moitteettomia ja paikalleen osuvia sanoja käyttäen, sointuvina ja miellyttävinä, ja ilmaisevat, kaiken kykynne ja mahdollisuuden mukaan, mitä tarkoittatte, lausuen ajatuksenne ymmärrettävästi, tekemättä niitä mutkikkaiksi tai hämäräksi. Pyrkikää myös siihen, että kertomustanne lukiessaan alakuloinen ilahtuu nauramaan, hilpeä nauraa enemmän, yksinkertainen ei ikävysty, että älykäs ihailee sen kekseliästä sommittelua, ettei vakava sitä halveksi eikä viisas epää siltä kiitostaan. Olkoon siis silmämääränänne hajoittaa tuo huonoilla perustuksilla lepäävä ritariroomaanien rakennelma, jota monet inhoavat, mutta paljon useammat ylistävät; jos sen päämäärän saavutatte, ei saavutuksenne suinkaan ole vähäinen. —

Minä kuuntelin hiiskahtamatta, mitä ystäväni minulle sanoi, ja hänen sanansa vaikuttivat minuun niin voimallisesti, että hyväksyin ne küstelemättä ja päätin tehdä niistä tämän alkulauseen, joka osoittaa sinulle, suopea lukijani, kuinka älykäs mies ystäväni on, kuinka hyväonninen olin minä saadessani niin hädänalaisena

hetkenä sellaisen neuvonantajan ja millainen huojennus tulee sinun osaksesi, kun luettavaksesi tarjoutuu niin puhtaana ja mutkattomana kertomus mainehikkaasta Don Quijote Manchalaisesta, joka kaikkien Montielin lakeuden seuduilla asuvien mielipiteen mukaan oli kaikkein sivein rakastaja ja urhoollisin ritari, mitä on moisiin aikoihin niillä tienoilla nähty. En tahdo arvata liian suureksi palvelusta, jonka sinulle teen tutustuaesani sinut niin jaloon ja arvossapidettyyn ritariin, mutta toivon, että olet minulle kiitollinen tutustumisesiasi mainioon Sancho Panzaan, hänen aseenkantajaansa, johon luulen keränneeni sinulle esitettäväksi kaikki ne miellyttävät aseenkantajan-ominaisuudet, joita on sinne tänne siroteltuina joutavien ritariromaanien röykkiössä. Ja nyt, Jumala sinulle terveyttä antakoon ja älköön minuakaan unohtako. Jää hyvästi!

DON QUIJOTE MANCHALAISESTA KERTOVALLE
KIRJALLE

U r g a n d a T u n t e m a t o n .

Luo viisaitten jos pyrit ai—,
oi kirja, eivät väittää saa—
suupaltit sulle vasten naa—,
sä ettet hyvin soittaa tai—;
jos sitävastoin halajai—
sä käsiin hölmöiks syntynei—,
näät turhaks puhutella hei—:
on aivot tylsät, korvat kuu—,
vaikk' oiskin tiedonjano suu—;
siks sanaas tajua he ei—.

Kuin kokemuksesta tään huo—:
ken runkoon hyvän puun vain no—,
ei häneen päivänhelle so—;
niin Béjarissa sulla suo—
puun kuninkaallisen on luo—;
sen hedelmät on ruhtinai—
ja herttua sen kukka ai—,
hän uus on Aleksander Suu—;
käy hänen varjoons ilman muu—,
sill' onni auttaa uskali—.

Sun sivus meille tarinoi—
erästä Manchan hidalgos—,
jolt' aivot hämmentyivät, kos—
hän luki turhia tarinoi—:

vain ritareita, haarniskoi—
 ja naisia hän näki ai—,
 hän lemмен urotöihin kai—
 kuin raivopäinen Roland en—
 ja voimallansa omaksen—
 vei Dulcinea Tobosolai—.

Ei mielettömät hieroglyy—
 saa sinun kilvessäsi lois—;
 jos kilpi täynn' on kuvaa mois—,
 on pelissä sen onni myy—;
 jos tunnus nöyrä on, niin syy—
 ei pilkkakirveilläkään huu—:
 »Mikä Don Alvaro de Lu—,
 Mikä Hannibal Kartagos—
 vuoks' huonon onnensa nyt nos—
 tuon huudon, parkuin täyttä suu—!»

Kun kerran taivahat ei suo—,
 ett' olisit niin viekas, vii—
 kuin oli kuulu Juan Lati—,
 niin latinasta siis sä luo—.
 Äl' älys neroon liian luo—,
 myös filosofit rauhaan jä—;
 ken tajuaa näät tekstin tä—
 ja selittää sen älykkääs—,
 hän korvaas kuiskaa vaaksan pääs—:
 »Miks pyrit mua eksyttä—?»

Myös älä väisty maihin mui—
 tai kuvaa outoin kohtaloi—;
 näät viisasta on jättää poi—
 kaikk' ala-arvoinen tai kui—.
 Kas, rikkiviisas, rietassui—
 voi pian nokallensa saa—;
 siks hartaasti sa ota vaa—,
 ett' olis mainees hyvä ai—,
 näät tyhmyyksiä ken kirjaan pai—,
 saa niistä iäks syntitaa—.

On järjetöntä, tämä tie—,
 kun pääsi pääll' on lasikat—,
 sä että siitä piittaamat—
 kivittää naapurias mie—.
 Siis miestä viisasta sa sie—,
 jos esiintyy hän älykkää—,
 kun kirjaansa hän sävyn sää—;
 näät se, ken aikoo pakinoid—
 vain huviks tyttöhupakoid—,
 vuoks hassujen hän turhaan hää—.

A m a d i s G a l l i a l a i n e n D o n Q u i j o t e
 M a n c h a l a i s e l l e .

Sonetti.

Sa, jonka clonteitä kyynel kasti,
 jok' itkit, niinkuin minä kerran itkin,
 kun Köyhänkalliolla synnin kitkin
 ja vaiuin katumuksen kuiluun asti.

sa, jonka silmistä niin runsahasti
 vuos suolajuoma poskipäitä pitkin,
 kun sulle suoden kullat, kuparitkin,
 maa ravinnon sult' epäs kitsaimmasti,

niin kauan ainakin sun nimes säilyy,
 kuin neljännessä taivaanpiiriss' ajaa
 Apollo kultakutri hepojansa.

Sun sankaruutes kirkkahana päilyy,
 on isänmaasi maine vailla rajaa,
 maan pääll' ei kertojas saa vertaistansa.

Don Belianis Kreikkalainen Don Quijote
Manchalaiselle.

Sonetti.

Löin, iskin paremmin kuin kukaan toinen
maanpiirin kuljeksiva miekkamies;
mull' oli jalous ja voima moinen,
ett' eessä kyynel kuivui, laukes ies.

Olin uljas rakastaja, taata voinen;
suurtyöni maine ikuistuttaa ties;
jo sortui jätti niinkuin peukaloinen,
kun kerran, kaksi tuikkas säilän lies.

Mua Onnetar niin palvoi nöyrimmin,
ja otsatukkaan tartuin monta kertaa
ma kaljupäistä Tilaisuuttakin.

Mut urho kuuluisampi sentään ootte:
vaikk' onneni on kirkas, vailla vertaa,
ma Teitä kadehdin, oi suur' Quijote!

Neiti Oriana Dulcinea Tobosolaiselle.

Sonetti.

Oi, kaunis Dulcinea, jospa saisin
sun rauhanlaaksoos täältä muuttaa pois —
jos Miraflores Tobosossa ois,
sun kyläsi ma Lontoon vaihettaisin.

Ken sulos sais ja hyvees, ihanaisin,
hänt' autuasta kaikki jumalois,
ois onnekas, ken ihaella vois
sun urhos sotaa, onnekast' ei laisin.

Oi, jospa herra Amadiin ma voisin
niin ylevästi työntää loitommaksi
kuin jalon Don Quijoten sinä juuri!

Ah, silloin itse kadehdittu oisin,
tää murheenaika muuttuis riemuisaksi,
ois yksinäiselläkin ilo suuri.

Gandalin, Amadis Gallialaisen aseenkantaja,
Sancho Panzalle, Don Quijoten
aseenkantajalle.

Sonetti.

Sua tervehdin, sä urho kuulu, oi,
jot' itse Onnetar niin hemmotteli,
ett' asemies nyt oot ja virkaveli
ja hengiss' että tie sun kotiin toi.

Hänt' enää kuokka häpäistä ei voi,
ken vaeltaen ritarina eli —
nyt moitteen saa, ken kuuhun kurkotteli,
ja maltti asemiestä aatelo.

Sua kovin kadehdin, sait jalon herran,
sua kelpo aasi selässänsä kantaa,
ja haarapussistasi älys paistaa.

Siis terve, uljas Sancho, vielä kerran, —
Espanjan Ovidiuskin sinun antaa
luunappein kera kiitostansa maistaa.

Monimielinen runoilija, herra Hupainen,
Sancho Panzalle ja Rocinantelle.

Sancho Panzalle.

Ma Sancho Panza, asepoi—,
oon manchalaisen Don Quijo—;
kas, päätin tuosta kamsut koo—,
ett' elää huoletonna voi—;
mut kaikki viisus ja voi—
vain pakoretkeen johti vii—,
kuin kertoa voi Celesti—,
tuo kirja muuten jumalai—,
jos riveissään ei paljastai—
se inhimillist' ehkä lii—.

Rocinantelle.

Oon Rocinante, sangen kuu—,
Babiecan pojanpojanpoi—;
jain jonkun Don Quijoten hoi—,
kun olin nahkaa vain ja luu—.
On laiskuuteni yhtä suu—;
ei sentään karkuun juossut muo—,
sai rehun Lazarillo-kuo—:
ma hälle annoin olkipil—,
hän että tyhjäksi imis sil—
sokean miehen viinituo—.

Raivoisa Roland
Don Quijote Manchalaiselle.

Sonetti.

Jos vertainen et arvoss' ole päärin,
oot verraton, ei vertaas löydykään;
sun voittamattomaksi urhoks nään,
ja sankaruutes kieltää olis väärin.

Oon raisu Roland, joka mielinmäärin
maat, meret kiers' Angelica mielessään;
nyt aikaa uhmaavaisen voiman tään
näin Maineen alttarille vihdoin käärin.

En ole vertaises; siks kunnioittaa
mun tulee nimeäsi kuuluisaa,
vaikk' aju sultakin on hukanteilla.

Sa vertaiseni, jos voit maurin voittaa
ja julman skyytin, jotka julistaa,
ett' onni kehno lemmentöiss' on meillä.

Auringonritari
Don Quijote Manchalaiselle.

Sonetti.

Ei vertaa säilälenne vetää saata
mun miekkani, Te Phoibos Espanjan!
Se säihke aamun, päivän painuvan
on verraton, sen minä tohdin taata.

En huolinut ma lahjaks ottaa maata,
en valtakuntaa Idän vaurahan;
Näin Claridianan, iki-ihanan,
huokailemasta häntä en voi laata.

Hän mulle rakkaus ja ihme mainen,
 taas tuska hirmuinen — kun minut hylkäs,
 hän sydämeeni sytti hornan palon.

Quijote, armas on Toboson nainen,
 sun, Dulcinea, ylväs, suur' on ylkäs,
 ja iäisen te saitte maineen jalon.

S o l i s d a n

Don Quijote Manchalaiselle.

Sonetti.

Kai toimistanne monet väittää voivat,
 ett' on ne hourupäästä lähteneitä,
 mut yksikään ei herjasanaa heitä,
 sill' aikeitanne hyveet aateloivat.

Suurtyönne ovat tuomarinne oivat:
 Te autoittehan syyttä kärsineitä,
 mut tuhannesti kehnnot vangit teitä
 tai konnat siitä syystä rusikoivat.

Jos ihanaisin Dulcinea milloin
 on tyly teille eikä katseellansa
 suo sydämenne tuskiin viihdykettä,

niin olkoon tämä lohtunanne silloin:
 on huono parittaja Sancho Panza,
 ja armaanne on aivan sydämettä.

Babiecan ja Rocinanten keskustelu.

Sonetti.

- B. Kas, Rocinante, mikä vaivaa mieltä?
 R. On työtä liikaa, ruoka taas ei riitä.
 B. Mut eikö isäntänne kauraa niitä?
 R. Ei tipu hiventäkään suuhun sieltä.
- B. Hävetkää, herra, moista aasinkieltä,
 isäntää herjaatte, en pidä siitä.
 R. Hän itse aasi on, vain korvat liitä!
 Sen näätte, kun hän palaa lemmentieltä.
- B. Ei rakkaus lie hassua? R. Ei viisastakaan.
 B. Te ootte filosofi. R. Syy on rehun.
 B. Mut asemiehestä jos tekis kanteen?
- R. Se valitus on turha, senkin takaan:
 niin isäntää kuin asemiestä kehun,
 jos vertaan heitä kaakkiin, Rocinanteen.
-

Ensimmäinen luku,

*jossa kerrotaan mainehikkaan hidalgon Don Quijote
Manchalaisen oloista ja askarruksista.*

Eräällä Manchan paikkakunnalla, jonka nimeä en huoli mieleeni palauttaa, eli taannoin muudan niitä hidalgoja, joilla on peitsi orrella, vanhamallinen nahkakilpi, hevosluuska ja vinttikoirra. Päivälliskeitokseen, jossa oli hiukan enemmän naudan kuin lampaan lihaa, useimmiksi illoiksi valmistettuun lihasalaattiin, lauantaiseen munakkaaseen, perjantaipäivän papuihin ja sunnuntaihin nautittuun ylimääräiseen pieneen metsäkyhkyseen kului kolme neljännestä hänen tuloistaan. Loppu meni pyhävaatteisiin: verkatakkiin, samettihousuihin ja samasta kankaasta tehtyihin, siihen asuun kuuluviin tohveleihin; arkioloissa hän piti kunnianansa pukeutua kaikkein hienoimpaan kotikutoiseen sarkaan. Hänen huonekuntaansa kuului neljäkymmenen ikävuotensa sivuuttanut emännöitsijä, sisarentytär, joka ei ollut vielä täyttänyt kahtakymmentä, ja pellolla ja kartanolla töitä toimitteleva renkipoika, jonka asiana oli sekä hevosen satuloiminen että vesurin käytteleminen. Hidalgomme ikä hipoi viittäkymmentä vuotta; hän oli hujarakenteinen, luiseva ja kasvoiltaan laiha, hän kukui aamulla anivarhain ja metsästi mielellään. Väite-

tään, että hänen sukunimensä oli Quijada tai Quesada, tätä seikkaa koskettelevat kirjailijat näet esittävät sen hiukan eri tavoin, vaikka todennäköisten olettamusten pohjalla käy uskottavaksi, että hänen nimensä oli Quesada. Tämä ei kumminkaan merkitse paljon kertomukssamme: riittää, kun sitä esitettäessä ei poiketa hiukaakaan totuudesta.

Tulee siis tietää, että mainittu hidalgo joutoaikoinaan (joita oli enin osa vuotta) antautui lukemaan ritariromaaneja sellaisella halulla ja nautinnolla, että melkein kokonaan unohti metsästyksen, vieläpä taloudenhoidonkin; ja niin hänen hillitsemätön lukuhimonsa kasvoi siihen määrään, että hän möi monta tynnyrinalaa viljelysmaata ostaakseen luettavakseen ritariromaaneja ja kantoi niitä kotiinsa niin paljon kuin suinkin käsiinsä sai. Kaikkein eniten miellyttivät häntä ne, jotka oli sepittänyt kuuluisa Feliciano de Silva, sillä tämän kirjailijan loistava kielenkäyttö ja monimutkaiset lauseparret olivat hänestä verrattomat, varsinkin, kun hän ehti lukemaan hänen lemmennustuksiaan ja haastekirjeitään, joissa oli monin paikoin luettavana tällaista: »Järkeni järjettömän ankara järkyttäminen jäytää järkeäni niin, että järkisyyt pakottavat minua valittamaan teidän kauneuttanne». Jossakin toisessa kohdassa taas: ». . . korkea taivas, joka tähtinensä jumalaisesti vahvistaa teitä jumalaisuudessanne ja tekee teidät ansiolliseksi siihen ansioon, jonka ylhäisyytenne ansaitsee».

Sellaisia lauseparsia lukiessaan ritari parkamme joutui järjiltään ja näki suurta vaivaa yrittäessään ymmärtää ja perinpohjin selvittää niiden merkitystä, jota ei olisi löytänyt eikä oivaltanut itse Aristoteleskaan, jos olisi noussut haudastaan yksinomaan siinä tarkoituk-

nessa. Hänelle ei oikein sopinut, että Don Belianis antoi ja sai niin paljon haavoittavia iskuja, sillä hän ajatteli, että sankarin kasvojen ja koko ruumiin täytyi yhä olla täynnä arpia ja naarmuja, olivatpa häntä hoitaneet kuinka etevät välskärät tahansa. Kaikesta huolimatta hän oli kiitollinen tekijälle siitä, että hän päätti kirjansa lupaamalla kertoa loppuun tämän loppumattoman seikkailun, monet kerrat valtasi hänet halu tarttua kynään ja kirjoittaa se valmiiksi täsmälleen, niinkuin siinä luvataan, ja hän olisi aivan varmaan niin tehnyt ja seikasta selviytyneekin, elleivät toiset tärkeämmät ja alinomaiset mietteet olisi sitä ehkäisseet. Hän väitteli usein paikkakuntansa kirkkoherran kanssa (joka oli oppinut, Siguenzassa arvonsa saanut mies) kumpi oli ollut parempi ritari, Englannin Palmerinko vai Gallian Amadis; mutta mestari Nicolas, saman kylän parturi, väitti, ettei kukaan muu vetänyt vertoja Auringonritarille ja että ainoa, jota saattoi ajatellakaan häneen verrattavaksi, oli Don Galaor, Amadis Gallialaisen veli, koska hän oli mies selviytymään mistä hyvänsä, ei ollut mikään kursaileva ritari, ei niin herkkäitkuinen kuin hänen veljensä eikä rohkeudeltaankaan toista huonompi.

Sanalla sanoen: hän syventyi lukemaan niin kovin, että häneltä kuluivat siihen yöt ja päivät pääksytysten, ja unen vähyys ja liiallinen lukeminen kuivasi hänen aivonsa siihen määrään, että häneltä vihdoinkin meni järki sekaisin. Hänen mielikuvituksensa täytti kaikki se, mitä hän kirjoista luki, noitumiset ja riidat, taistelut, haasteet, haavat, rakastavien kuiskeet ja lemmeisseikkailut, myrskyt ja mahdottomat järjettömyydet, ja hän uskoi mielikuvituksessaan lukemiensa haaveellisten

sommitelmien koko sarjan niin totiseksi todeksi, ettei hänen mielestään maailmassa ollut mitään sen varmempaa historiaa. Hän sanoi, että Cid Ruy Díaz oli ollut varsin hyvä ritari, mutta ettei häntä sentään sopinut verrata Leimuavan Miekan ritariin, joka oli yhdellä ai-noalla huitaisulla iskenyt kahtia kaksi hirmuista ja suun-nattoman suurta jättiläistä. Parempi käsitys hänellä oli Bernardo del Carpiosta, koska hän oli Roncesvalissa surmannut loihditun Rolandin käyttäen samaa keinoa kuin Herakles, kun hän tukehduitti syleilyynsä Antaion, Maan pojan. Hän lausui sangen hyviä sanoja Morgante-jättiläisestä, koska hän, ja hän yksin, vaikka kuului jättiläisten yleensä ylpeään ja julkeaan sukukuntaan, oli leppoisa ja säädyllinen. Kaikkein eniten hänen mie-leisensä oli kuitenkin Montalbanin Rinaldo, varsinkin, kun näki hänen hyökkäävän linnastaan ja ryöstävän kaikki, jotka sattui kohtaamaan, ja kun hän maurien maassa ryösti sen Mohammedin palvontakuvan, joka oli puhdasta kultaa, kuten hänen historiassaan kerrotaan. Hän olisi luovuttanut emännöitsijänsä ja vielä sisaren-tyttärensä kaupanpäällisiksi, jos olisi saanut antaa selkä-saunan petturi Galalonille.

Siten kerrassaan menetettyään hyvän ymmärryksensä hän johtui kummallisimpaan ajatukseen, mikä on mil-loinkaan pälkähtänyt kenenkään hupsun päähän. Hän näet piti sopivana ja tarpeellisena sekä oman kunnian lisäämisen että yhteisen hyvän edistämisen vuoksi ru-veta vaeltavaksi ritariksi ja lähteä varuksissaan ratsain maailmalle etsimään seikkailuja ja suorittamaan kaik-kia niitä tekoja, joita oli lukemissaan kirjoissa nähnyt vaeltavien ritarien suorittavan, auttamaan kaikkia vää-ryyttä kärsiviä ja syöksymään kohtauksiin ja vaaroi-

hin, joista suoriutumalla saavuttaisi kuolemattoman nimen ja maineen. Hidalgo parka kuvitteli jo, kuinka hänet hänen käsivartensa urhoollisuuden vuoksi kruunnattiin ainakin Trapezuntin keisariksi, ja riensi tällaisten miellyttävien ajatusten herättämän erinomaisen viehtymyksen innoittamana toivettansa toteuttamaan. Niin hän ensimmäiseksi työkseen otti puhdistukseen esi-isiensä vanhat varukset, jotka oli heitetty johonkin loukkoon, missä olivat ruostuneina ja homeisina levänneet ylen kauan kenenkään niistä välittämättä. Hän hankasi ja korjasi niitä parhaan taitonsa mukaan, mutta huomasi niissä samalla suuren puutteen, nimittäin sen, ettei ollut silmikkokypäriä, vaan pelkkä rautalakki; mutta tämän seikan hän kekseliäästi korjasi valmistamalla pahvilevyistä eräänlaisen silmikkolaitteen, joka rautalakkiin liitettynä teki sen täydellisen kypärin näköiseksi. Totta on, että hän sitten, tahtoessaan koetella, oliko se kyllin luja kestäämään kelpo iskua, veti miekkansa ja löi pari kertaa, jo ensimmäisellä iskulla silmänräpäyksessä tuhoten, mitä oli saanut viikossa valmiiksi. Hän oli tietenkin pahoillaan, kun oli sen niin helposti pirstonut, ja valmisti paremmin varautuakseen sen uudestaan sovittaen sisäpuolelle muutamia pieniä rautakiskoja; niinmuodoin se oli hänen mielestään riittävän luja, eikä hän huolinut sitä enää koetella, vaan nimitti ja katsoi sen mitä hienoimmaksi silmikkokypäriksi.

Sitten hän lähti katsomaan ratsuansa, ja vaikka se oli ylen raihnas ja kehnompi Gonellan hevosta, joka *tantum pellis et ossa fuit*, oli hän kuitenkin sitä mieltä, ettei Aleksanterin Bukephalos eikä Cidin Babieca vetänyt sille vertoja. Kului neljä päivää hänen miettiesseen, minkä nimen sille antaisi; ei näet ollut oikein

(niin hän itsekseen puheli), että niin mainehikkaan ritarin ratsu, joka oli sinänsäkin erinomainen, jäisi vaille kuuluisaa nimeä, ja senvuoksi hän koki keksiä sille sellaisen, joka osoittaisi, mikä se oli ollut, ennenkuin tuli vaeltavan ritarin ratsuksi, ja mikä se oli nyt; oli näet oikein ja kohtuullista, että herran siirtyessä uuteen säätyyn hevonenkin vaihtaisi nimeä ja saisi kuuluisan ja komean, kuten sen uusi kutsumus ja sille jo kuuluva uusi toimi edellyttivät. Niinpä hän, muovattuaan, muokattuaan, hylättyään, kehiteltyään, hajoitettuaan ja jälleen kokoonpantuaan muistissaan ja mielikuvituksessaan paljon nimiä, antoi sille vihdoin nimen *Rocinante*, joka hänen mielestään oli uljas ja sointuisa ja ilmaisi sattuvasti, mikä se oli ollut ennen, ollessaan aivan tavallinen työjuhta, kunnes muuttui siksi, mikä oli nyt, nimittäin kaikkia maailman tavallisia työjuhtia etevämmäksi ja paremmaksi.

Annettuaan ratsulleen niin mieleisensä nimen hän tahtoi antaa nimen itselleenkin ja kulutti jälleen niissä mietteissä kahdeksan päivää, lopulta kutsuen itsensä *Don Quijoteksi*, mistä tämän totuutta noudattavan kertomuksen kirjoittajat, kuten sanottu, ovat päätelleet, että hänen nimensä täytyi varmaan olla Quijada eikä Quesada, kuten toiset ovat väittäneet. Mutta muistaessaan sitten, ettei urhoollinen Amadis ollut tyytynyt pelkkään Amadis-nimeen, vaan oli liittänyt siihen valtakuntansa ja syntymämaansa nimen tehdäkseen sen kuuluisaksi ja niinmuodoin maininnut itseään Amadis Gallialaisen nimellä, tahtoi hänkin kelpo ritarina liittää omaan nimeensä syntymäseutunsa nimen ja kutsua itseään *Don Quijote Manchalaiseksi* katsoen siten erittäin selvästi ilmaisevansa sukuperänsä ja synnyinseutunsa ja kun-

niottavansa viimeksimainittua johtelemalla liikanimensä sen nimestä.

Saatuaan varuksensa puhtaiksi, tehtyään rautalakista kypärin, annettuaan nimen ratsulleen ja vahvistettuaan oman nimensä hän arveli, että nyt tarvitsi vain etsiä nainen, johon voisi rakastua: vaeltava ritari vailla sydämen valtiatarta oli näet kuin lehdetön ja hedelmätön puu, kuin ruumis vailla sielua. Hän lausui itsekseen näin: »Jos minä syntieni tähden tai hyvän onnen suosiosta kohtaan jonkun jättiläisen, niinkuin vaeltaville ritareille yleensä sattuu, ja hyökkäyksessä heitän hänet satulasta tai halkaisen hänet kahtia tai sanalla sanoen voitan ja kukistan, eikö ole hyvä, jos voin lähettää hänet jonkun luo ja hän tottelee, perille tultuaan lankee polvilleen armaan valtiattareni eteen ja lausuu nöyrällä ja alamaisella äänellä: »Armollinen rouva, minä olen jättiläinen Caraculiambro, Malindranian saaren herra; minut voitti kaksintaistelussa Don Quijote Manchalainen, ritari, jota ei milloinkaan voida ansionmukaisesti ylistää, ja hän käski minun saapua teidän armonne luo, jotta teidän korkeutenne menettelee minuun nähden, miten itse tahtoo?» Oi, kuinka kelpo ritarimme iloitsikaan pidettyään tämän puheen ja varsinkin löydettyään naisen, jota saattoi nimittää valtiattarekseen! Seikka otaksutaan sellaiseksi, että eräässä kylässä lähellä hänen kotipaikkaansa oli erittäin sievä maalaistyttö, jota hän oli aikoinaan rakastanut, vaikka tyttö ei näytä milloinkaan siitä mitään tietäneen eikä aavistaneenkaan. Hänen nimensä oli Aldonza Lorenzo; hänet päätti ritarimme valita ajatustensa valtiattareksi, ja haeskeltuaan nimeä, joka olisi suunnilleen samanlainen kuin hänen omansa ja tähtäisi ja viittäisi prinsessaan ja yl-

häiseen naiseen, nimitti hänet vihdoin *Dulcinea Tobosolaiseksi*, koska hän oli kotoisin Tobososta. Nimi tuntui hänestä musikaaliselta ja harvinaiselta ja yhtä merkittäväältä kuin kaikki ne toiset, jotka hän oli antanut itselleen ja omilleen.

Toinen luku,

jossa kerrotaan, kuinka mielevä Don Quijote ensimmäisen kerran lähti matkaan kotipaikaltansa.

Kun siis nämä valmistavat toimenpiteet oli suoritettu, ei hän halunnut enää viivyttää aikeensa toteutumista, ja kiirehtimään yllytti häntä vielä se ajatus, että hänen viipymisestään koituisi vahinkoa maailmalle, koska hän tahtoi kostaa loukkauksia, saattaa järjestykseen säännöttömyyksiä, korjata vääryyksiä, poistaa epäkohtia ja täyttää sitoumuksia. Ilmaisematta aikomustaan kenellekään ja kenenkään näkemättä hän sitten suori ylleen kaikki varuksensa varhain, ennen aamunkoittoa, eräänä päivänä, joka oli heinäkuun kuukimpia, nousi Rocinanten selkään, päässään huonosti kokoonkyhätty kypäri, sujutti kilpensä käsivarrelle, tarttui peitseensä ja ajoi pihan takaportista vainiolle, erittäin tyytyväisenä ja hyvillä mielin huomattessaan, kuinka helposti oli aloittanut kiitettävän aikeensa toteuttamisen. Mutta hän oli tuskin ehtinyt ulos vainiolle, kun hänen mieleensä jysähti hirmuinen ajatus, niin peloittava, että hän oli vähällä luopua yrityksestä, johon oli ryhtynyt; hän näet muisti yhtäkkiä, ettei ollut ritariksi lyöty ja ettei hän, ritariuden lain mukaan, voinut eikä saanut käydä taistelemaan ketään ritaria vastaan; ja

vaikka hän jo olisikin saanut ritarilyöntinsä, oli hänen toistaiseksi käytettävä puhtaita varuksia, vaakunatonta kilpeä, kuten ainakin äskenlyödyn ritarin, kunnes miehuudellaan sen arvon itselleen hankkisi. Nämä ajatukset horjuttivat hänen päätöstään, mutta koska hänen hulluutensa oli kaikkia muita syitä voimallisempi, päätti hän antaa ensimmäisen tielleen osuvan toimittaa ritariyksilyömisestä, niinkuin olivat tehneet ennen häntä monet muut, kuten oli lukenut kirjoista, jotka olivat hänet siihen tilaan saattaneet. Mitä varusten puhtauteen tuli, aikoi hän tilaisuuden tarjoutuessa puhdistaa ne niin, että ne olisivat puhtaammat kuin kärpän valkoinen turkki, ja niin hän tyyntyi ja jatkoi matkaansa jättäen suunnan määräämisen kerrassaan ratsunsa asiaksi, koska otaksui seikkailujen koko ytimen olevan juuri siinä.

Matkatessaan siten eteenpäin uudenuutukainen seikkailijamme puheli itsekseen ja sanoi: »Kukapa voisi epäillä, että tulevina aikoina, kun ilmestyy totuudenmukainen kertomus mainehikkaista urotöistäni, se viisas mies, joka sen kirjoittaa, käydessään kertomaan ensimmäisestä, varhain aamulla tapahtuneesta matkalanähdöstäni, sommittelee sanansa näin: Punaposkinen Apollo oli tuskin ehtinyt levittää soreiden hiustensa kultaiset kutrit laajan ja avaran maan kasvoille, ja tuskin olivat pienoiset, monenkirjavat lintuset ehtineet harppukielillään suloisin ja sulavin soinnuin tervehtiä saapuvaa rusosormista Auroraa, joka mustasukkaisen puolisonsa pehmeästä vuoteesta nousten näyttäytyi kuolevaisille Manchan näkörannan uksilla ja parvekkeilla, kun mainehikas ritari Don Quijote Manchalainen jätti joutilaisuuteen viekoittelevan höyhenisen sijansa, kavahti kuuluisan ratsunsa Rocinanten satulaan ja

aloitti matkansa halki Montielin vanhan ja tunnetun lakeuden.» Totta olikin, että hän oli sitä tasankoa kulkemassa. Hän jatkoi: »Onnellinen se aikakausi ja onnellinen se vuosisata, jolloin tulevat päivän valkeuteen minun mainehikkaat sankaritekoni, kyllin arvokkaat pronssiin valettaviksi, marmoriin hakattaviksi ja kankaalle maalattaviksi, jotta niiden muisto tulevaisuudessakin säilyy. Oi sinä viisas loitsija, olitpa kuka tahansa, jonka osaksi lankeaa tämän ihmeellisen historian aikakirjojen sepittäminen! Minä rukoilen sinua: älä unohda kelpo Rocinanteani, alinomaista kumppaniani kaikilla minun teilläni ja retkilläni.» Sitten hän virkkoi vielä, ikäänkuin olisi todella hehkunut rakkautta: »Oi prinsessa Dulcinea, tämän vangitun sydämen valtiatar! Syvästi olette mieltäni pahoittanut torjuessanne ja soimatessanne minua ankaralla väkivaltaisuudellanne, kieltämällä minua ilmaantumasta teidän ihanuutenne eteen. Sallikaa, valtiatar, muistuttaa tästä teille kuuliaisesta sydämestä, joka kärsii syvästi, koska rakastaa teitä.»

Näihin hullutuksiin hän punoi toisia, kaikki siihen tapaan kuin oli kirjoistaan oppinut, jäljitellen niiden sanontaakin, mikäli voi; ja samalla hän liikkui eteenpäin niin hitaasti ja aurinko paahtoi niin tuimasti ja tulisesti, että hänen aivonsa, jos niitä hänellä oli, olisivat saattaneet sulaa.

Hän matkasi melkein koko sen päivän joutumatta kokemaan mitään sellaista seikkaa, mistä kannattaisi kertoa, ja se sai hänet epätoivoiseksi, koska hän olisi halunnut mitä pikimmin kohdata jonkun, jonka kanssa olisi saanut koetella väkevän käsivartensa kuntoa. On kirjailijoita, jotka sanovat, että hänen ensimmäinen seik-

kailunsa oli se, joka sattui Lápice-solassa, toiset väittävät, että tuulimylly-seikkailu oli ensimmäinen, mutta minä olen voinut siihen nähden todeta ja olen havainnut Manchan aikakirjoihin merkityn vain, että hän ratsasti koko sen päivän, jonka iltaan painuessa hänen ratsunsa ja hän itse olivat väsyneet ja nälkään nääntymässä, ja että hän, katsellessaan joka puolelle, eikä ilmaantuisi näkyviin jokin linna tai paimenmaja, mihin voisi asettua yöksi ja missä saisi lievikettä ankaraan tarpeeseen, näki vähän matkan päässä tiestä, jota kulki, majatalon, mikä hänestä oli kuin tähti, joka ei ainoastaan johdattanut häntä vapahduksen esikartanoihin, vaan kuljetti sen ruhtinaalliseen linnaan saakka. Hän joudutti kulkuansa ja saapui perille päivän mailleen mennessä.

Portilla sattui olemaan kaksi nuorta tyttöä, niitä tyttöjä, joita nimitetään *anteliiksi*. He olivat matkalla Sevillan muutamien muulinajajien kanssa, jotka olivat osuneet sillä kertaa yöpymään tähän majataloon, ja koska seikkailijamme mielestä kaikki, mitä hän ajatteli, näki tai kuvitteli, tuntui tapahtuvan niinkuin ne seikat, joista hän oli lukenut, ilmeni majatalo hänelle ensi silmäykseltä linnana, jossa oli neljä hohtavasta hopeasta rakennettua tornia ja torninhuippua ja josta ei myöskään puuttunut nostosiltaa, syvää vallihautaa eikä muita lisiä, joita sellaisten linnojen kuvauksissa käytetään. Hän lähestyi majataloa, joka hänestä näytti linnalta, ja lyhyen matkan päässä siitä pysähtytti Rocinanten kiristämällä ohjaksia, odottaen, että joku kääpiö ilmaantuisi muurinsakarain väliin antamaan torvella merkkiä, että linnaan oli saapumassa ritari. Mutta havaitessaan, ettei siellä pidetty kiirettä ja että Rocinante

mieli päästä mitä pikimmin talliin, hän ajoi lähemmäksi majatalon porttia ja näki molemmat siinä oleivat tyttöluiskut, jotka hänestä näyttivät kahdelta linnanportin edustalla huvikseen oleilevalta kauniilta neidolta tai suloiselta rouvalta. Samassa sattui, että sikopaimen, joka oli kokoamassa sänkipellolta sikojansa (se on, anteeksi pyytämättä, niiden elukkain nimi), puhalsi sarveen, jonka ääntä totellen lauma kerääntyy yhteen, ja silloin Don Quijote heti kuvasi mieleensä, mitä halusi: että joku kääpiö oli antanut merkin hänen saapumiseensa, ja niin hän ylen tyytyväisenä ajoi majatalon portille ja naisten luo. Nähdessään miehen tulevan sellaisessa asussa ja peitsellä ja kilvellä varustettuna naikkokset pahoin säikähtivät ja aikoivat vetäytyä majataloon, mutta Don Quijote, joka arvasi heidän pelkävän, koska pakenivat, kohotti kypärinsä pahvisilmikkaa, niin että tulivat näkyviin hänen laihat ja pölyiset kasvonsa, ja virkkoi heille kohteliaaseen tapaan ja rauhallisella äänellä:

— Armollisten neitien ei pidä paeta eikä pelätä kokevansa mitään sopimatonta, koska sille ritarikunnalle, johon minä kuulun, ei ole ominaista eikä soveliaista niin kohdella ketään, kaikkein vähimmin sellaisia ylhäisiä neitsyitä kuin te ulkomuodostanne päättäen olette.

Tytöt katselivat häntä ja yrittivät vilkuilla hänen kasvoihinsa, jotka kehno silmikko peitti näkyvistä; mutta kuullessaan itseään mainittavan neitsyiksi, mikä seikka oli ylen vieras heidän ammatilleen, he eivät kyenneet pidättämään nauruansa, vaan nauroivat niin kovin, että Don Quijote kiihtyi ja lausui heille:

— Kohtuullisuus on sovelias kauniille, ja erittäin typerä on sitäpaitsi nauru, joka johtuu mitättömästä

aiheesta; mutta minä en sano tätä teille siksi, että tulisitte murheellisiksi tai osoittaisitte mielikarvauttanne, sillä oma mieleni ei pala muuhun kuin teitä palvelemaan.

Tämä puheenlaatu, jota naiset eivät ymmärtäneet, ja ritarimme hoilakka hahmo kiihtivät heidän nauruansa, ja se lisäsi hänen närkästystään, niin että hän olisi saattanut pahemminkin hairahtua, ellei samassa olisi tullut pihalle majatalon isäntä, sangen lihava ja siis sangen leppoisa mies. Nähdessään tuon kuvattoman hahmon, jonka kaikki varukset, isot jalustimet, peitsi, kilpi ja nahkahaarniska sopivat huonosti toisiinsa, isäntä oli vähällä yhtyä naikkosten ilonilmauksiin. Nuo sotaiset kojeet kuitenkin peloittivat häntä, niin että hän päätti puhutella tulijaa kohteliaasti ja virkkoi hänelle näin:

— Jos teidän armonne, herra ritari, etsii yösijaa, niin sänkyä lukuunottamatta (tässä majapaikassa näet ei ole yhtäkään) täältä löytyy kaikkea muuta sangen runsaasti.

Nähdessään, kuinka nöyrä oli linnan vouti (sellaisina näet hänelle ilmenivät majapaikan isäntä ja majatalo), Don Quijote vastasi:

— Minulle, herra kastellaani, kelpaa mikä hyvänsä, sillä varukseni ovat kaunisteeni, taistelu on minun leponi jne.

Isäntä luuli vieraan nimittäneen häntä kastellaaniksi siitä syystä, että piti häntä kelpo kastilialaisena, vaikka hän oli andalusialainen, vieläpä Sanlúcarin rannikkoseudulta, yhtä paha varas kuin Cacus ja yhtä pahanelkinen kuin teini tai hovipoika, ja vastasi hänelle:

— Siitä päättäen on teidän armonne vuoteena kova kallio ja nukkumiseen on alinomaista valvomista, ja jos niin on laita, voitte huoletta astua alas ratsailta, sillä

varmaa on, että saatte tässä mökissä yltäkyllin aihetta olla nukkumatta kokonaisen vuoden aikana ja sitä enemmän yhtenä yönä.

Niin sanoen hän meni pitämään jalustinta Don Quijotelle, joka astui alas sangen vaivalloisesti ja ponnistellen, mikä oli luonnollistakin, koska hän ei ollut koko sinä päivänä nauttinut ruoan murustakaan.

Hän kehoitti heti isäntää erikoisen hyvin hoitamaan hevosta, koska se oli paras kaikista luontokappaleista, jotka tässä maailmassa jyviä pureksivat. Isäntä katseli sitä, mutta se ei näyttänyt hänestä niin oivalliselta kuin Don Quijote oli sanonut, ei puolinkaan; hän vei sen talliin ja palasi sitten kuulemaan, mitä vieras suvaitsi kärkeä. Tytöt olivat jo lepyttäneet hänet ja riisuiivat parhaillaan hänen varuksiansa, mutta siitä huolimatta, että olivat irroittaneet selkä- ja rintakappaleet, ei heidän onnistunut parhaalla tahdollakaan saada avatuksi kaulahaarniskaa eikä riisua hänen silmikon-tapaistaan, jonka hän oli sitonut kiinni viheriöillä nauhoilla; ne olisi täytynt katkaista, koska solmut eivät auenneet, mutta siihen hän ei halunnut millään muotoa suostua. Niinpä hän pitikin kypärin päässään koko sen yön ollen huvittavin ja eriskummaisin näky mitä ajatella saattaa; ja kuvitellen, että häntä auttelevat piikarievut olivat ylhäisiä naisia ja tämä linnan tyttäriä, hän lausui heille riisunnan kes-täessä erittäin sievästi:

Eipä naisten palvelusta
nauttinut lie jalo mies
nüinkuin uljas Don Quijote
kylästänsä saapuissaan:
neidot häntä hoitivat,
prinsessatpa ratsuaan

eli Rocinantea, se näet on hevoseni nimi, hyvät naiset, ja minun nimeni on Don Quijote Manchalainen; aikomukseni tosin oli ilmaista itseni vasta sitten, kun teidän hyväksenne suorittamani sankariteot tulisivat minut ilmaismaan, mutta koska minun oli pakko sovittaa tuo vanha Lancelotin romanssi nykyhetken oloihin, saitte tietää nimeni aivan liian varhain; tulee kumminkin vielä sekin aika, jolloin te, armolliset neidit, käskette ja minä teitä totellen annan väkevän käsivarteni ilmaista haluani palvella teitä.

Tytöt, jotka eivät olleet kypsät kuulemaan sellaisia koreita lauseparsia, eivät vastanneet sanaakaan, kysyivät vain, tekikö hänen mieli syödä jotakin.

— Nauttisinhan nyt jotakin, — vastasi Don Quijote — sillä se olisi, mikäli havaitsen, hyvin paikallaan.

Päivä sattui olemaan perjantai, ja koko majapaikassa ei ollut muuta kuin joitakin annoksia kapakalaa, jonka nimi on Kastiliassa abadejo, Andalusiaassa bacallao, toisissa paikoissa curadillo ja taas toisissa truchuela, joka merkitsee myös pikkutaimenta. Häneltä kysyttiin, suvaitisiko hänen armonsä ehkä syödä *truchuelaa*, kun ei ollut tarjottavana muuta kalaa.

— Jos on monta pientä taimenta, — vastasi Don Quijote — niin ne käyvät taimenesta, sillä minusta on yhden tekevää, saanko kahdeksan reaalinrahaa vai kahdeksan reaalin rahan. Sitäkin enemmän, kun näiden pikkutaimenten laita saattaa olla samoin kuin vasikanlihan, joka on parempaa kuin naudanliha, tai vohlanlihan, jolle on myönnettävä etusija vuohenlihaan verraten. Mutta olipa nyt miten hyvänsä, antakaa sen tulla viipymättä, sillä varusten painoa ja vaivaa ei voi kestää, ellei anneta vatsalle, mitä se vaatii.

Häntä varten tuotiin pöytä majatalon ovelle, ulkoilmaan, ja isäntä asetti hänen eteensä kappaleen huonosti liotettua ja vielä kehnommin keitettyä kapakalaa sekä leipäkyrsän, joka oli yhtä musta ja tahrainen kuin ritarimme varukset. Sanomattoman naurettavalta näytti hänen aterioimisensa: koska näet hänellä oli päässään kypäri ja silmikko nostettuna, ei hän kyennyt viemään suuhunsa mitään omin käsin, vaan jonkun toisen täytyi antaa hänelle ruokaa ja pistää se suuhun, ja toinen mainituista naisista auttoi häntä siinä toimessa. Mutta mahdotonta oli antaa hänelle juomaa, ja seikka olisi auttamattomasti jäänyt silleen, ellei isäntä olisi kovertanut putkea, pistänyt sen toista päätä hänen suuhunsa ja kaatanut toisesta päästä viiniä; hän kesti tämän kaiken kärsivällisesti, jottei tarvinnut katkaista kypärin nauhoja. Asiain ollessa tässä vaiheessa saapui majapaikkaan sattumalta eräs siansalvaja, joka tullessaan puhalttaa luikahutti ruokopilliinsä neljä viisi kertaa. Se sai Don Quijoten täysin varmaksi siitä, että hän oli jossakin kuuluisassa linnassa, että hänen kunniakseen soitettiin, että kapakala oli taimenta, musta leipä hienointa vehnää, nartut ylhäisiä naisia ja majatalonisäntä linnanvouti, ja niin hän piti aiettansa ja matkaanlähtöänsä hyvin onnistuneina. Eniten hänen mieltään rasitti se, ettei hän ollut vielä saanut ritariyöntiänsä, sillä hän ei katsonut voivansa oikeudenmukaisesti antautua mihinkään seikkailuun, ellei sitä ennen saanut ritariarvoa.

K o l m a s l u k u,

jossa kerrotaan, kuinka Don Quijote hupaisella tavalla lyötti itsensä ritariksi.

Niinpä hän, tuon ajatuksen kiusaamana, lyhensi niukkaa majatalon-ateriaansa ja lopetettuaan sen kutsui luokseen isännän, vei hänet mukanaan talliin, sulki oven, polvistui hänen eteensä ja virkkoi:

— Urhoollinen ritari, minä en suostu tästä nousemaan ennenkuin teidän hyvyytenne suo minulle lahjan, jota teiltä tahdon pyytää ja joka koituu runsain määrin kiitokseksi teille itsellenne ja hyödyksi ihmisluvulle.

Nähdessään vieraansa jalkojensa edessä ja kuullessaan hänen niin puhuvan majatalon isäntä seiso siinä ihmeissään ja katseli häntä tietämättä mitä tehdä tai mitä hänelle vastata; hän pyysi hartaasti polvistunutta nousemaan, mutta ei saanut häntä suostumaan, ennenkuin lupasi hyvántahtoisesti tehdä, mitä hän pyysi.

— Suureen jalomielisyyteenne luottaen, hyvä herra, en toivonutkaan vähempää; — vastasi Don Quijote — tietäkää siis, että suosionosoitus, jota teiltä pyysin ja jonka auliisti minulle lupasitte, on se, että jo huomispäivänä lyötte minut ritariksi. Minä vietän tämän yön linnan kappelissa varusvartiassa, ja huomenna, kuten sanoin, täytyy, mitä kiihkeästi haluan saadakseni asian-

mukaisesti vaeltaa kaikissa neljässä maanosassa etsien seikkailuja hädänalaisten hyväksi, niinkuin tuleekin tehdä ritariston ja minunlaisten vaeltavien ritarien, joiden halu palaa sellaisiin sankaritekoihin.

Majatalon isäntä, joka, kuten sanottu, oli ovela veitikka ja oli saanut hiukan vihiä siitä, ettei vieraan järki ollut oikein kohdallaan, pääsi täyteen varmuuteen kuultuaan nuo lausumat ja päätti noudattaa hänen päähänpistoansa saadakseen yöksi jotakin naurunaihetta. Hän siis sanoi, että vieras oli varsin oikeassa siinä, mitä halusi ja pyysi, että hänen aikomuksensa oli sovelias ja luonnollinen sellaisille erinomaisille ritareille, joihin hän näytti kuuluvan, kuten hänen uljas käytöksensäkin osoitti, ja että hän itsekin oli nuoruudessaan omistautunut samaan kunniaakseen toimeen vaeltaen seikkailujaan etsimässä maailman eri puolilla, unohtamatta käydä Malagan kalarannassa, Riaranin saarilla, Sevillan Compasissa, Segovian rihkamatorilla, Valencian Oliveralla, Granadan Rondillalla, Sanlúcarin rannikolla, Cordoban Varsakorttelissa, Toledon kapakoissa ja erinäisissä muissa paikoissa, missä hän oli viljellyt nopeita koipiansa ja sukkelia käsiänsä tehden paljon koiruuksia, hyväillen lukuisia leskivaimoja, vietellen tyttöjä, puijaten alaikäisiä ja tullen siten tunnetuksi lukemattomissa alemmissa ja ylemmissä tuomioistuimissa melkein kaikkialla Espanjassa; vihdoin viimein hän oli vetäytynyt tähän linnaansa, missä eli omilla ja toisten varoilla, ottaen vastaan kaikkia vaeltavia ritareita, olipa heidän säätynsä ja asemansa mikä tahansa, vain suuresta kiintymyksestään heihin ja jotta he jakaisivat omastaan hänelle hänen hyvän tahtonsa palkaksi. Hän sanoi vielä, ettei tässä hänen linnassaan ollut kappelia, missä voisi olla

varusvartiassa, koska kappeli oli hajoitettu uuden rakentamista varten, mutta tiesi sen hätätilassa käyvän päinsä missä hyvänsä, joten vieras voi tämän yön vartioida varuksiaan eräällä linnan pihalla, ja lupasi, että asia-vaatimat juhlamenot toimitettaisiin, jos Jumala salli, seuraavana aamuna, niin että vieras lyötäisiin ritariksi, vieläpä sellaiseksi, ettei hän milloinkaan maailmassa voisi paremmaksi ritariksi tulla.

Sitten isäntä kysyi, oliko hänellä rahoja, ja Don Quijote vastasi, ettei ollut ropoakaan, koska hän vaeltavien ritarien historioita lukiessaan ei ollut havainnut kenelläkään rahoja olleen. Siihen vastasi isäntä sanoen hänen erehtyneen; vaikka historiateoksiin ei ollut seikkaa merkitty, koska niiden kirjoittajain mielestä ei ollut tarpeellista mainita niin selvää ja välttämätöntä asiaa kuin että ritari otti matkaansa rahoja ja puhtaita paitoja, ei silti pitänyt luulla, etteivät he niitä mukanaan kuljettaneet; vieras sai isännän mielestä niinmuodoin varsin varmasti uskoa, että kaikilla vaeltavilla ritareilla, joita monet kirjat runsaasti ja ylenrunsaasti kuvailevat, oli matkassaan mahdollisten sattumain varalta hyvin kengitetyt kukkarot, että heillä sitäpaitsi oli paitoja ja pieni lipas täynnä voiteita heidän saamiensa haavojen lääkitsemiseksi, koska kentillä ja erämaissa, missä he taistelivat ja haavoittuivat, ei aina ollut heille hoitajaa, ellei heidän ystävänään ollut joku viisas noita, joka heti heitä auttoi lähettämällä ilmojen teitse, pilvessä, heidän luokseen jonkun neitsyen tai kääpiön tuomaan pulloa, niin että he, maistettuaan siitä vain muutamia tippoja, kohta parantuivat vammoistaan ja haavoistaan, ikäänkuin ei heissä olisi ollut mitään vikaa; mutta ellei ollut niin laita, pitivät muinaiset ritarit asiaankuuluvana, että heidän aseenan-

tajainsa mukaan varustettiin rahoja ja muuta tarpeellista, kuten liinannöyhtää ja voiteita, millä itseänsä parantaa; ja jos sattui, ettei näillä ritareilla ollut aseenkantajia (mikä oli hyvin harvinaista), niin he itse kuljettivat kaikkea tuota mukanaan hevosen lautasille sijoitetussa aivan pienessä pussissa, jota tuskin huomasiakaan, ikäänkuin se olisi ollut jotakin muuta, tärkeämpää, sillä sen tapaisen aiheen puuttuessa ei pussin mukanaan kuljettamista katsottu kovinkaan soveliaaksi vaeltavien ritarien keskuudessa; ja siksi isäntä häntä neuvoi, vaikka olisi voinut käskeäkin kuin ottopoikaansa, joka hänestä aivan pian tulisi, ettei hän tästä lähtien liikkuisi ilman rahoja ja mainittuja tarvikkeita ja että hän saisi nähdä, kuinka hyvään tarpeeseen ne hänelle olivat, kun hän kaikkein vähimmin tiesi sitä ajatella.

Don Quijote lupasi mitä tarkimmin noudattaa saamaansa neuvoa, ja sitten suunniteltiin heti, kuinka hän pitäisi varusvartiota avaralla tanhualla majatalon vieressä. Don Quijote keräsi kaikki varuksiinsa kuuluvat kappaleet, sijoitti ne vesikaukalolle, joka oli siinä kaimolla, sujutti kilven käsivarrelleen, tarttui peitseensä ja alkoi juhlallisen ryhdikkäästi kävellä vesikaukalon edustalla, ja hänen aloittaessaan kävelynsä oli illan hämärä pimenemässä yöksi.

Isäntä kertoi kaikille majatalossa oleville vieraansa hulluudesta, varusvartiosta ja hänen odottamastaan ritariyksityömisestä. Tuo merkillinen hulluuden laji ihmetytti kaikkia, he menivät loitolta katselemaan miestä ja näkivät, kuinka hän rauhallisin elein milloin käyskeli edestakaisin, milloin taas peitseensä nojaten suuntasi katseensa varuksiinsa ja tuijotti niihin kauan aikaa. Nyt oli jo aivan pimeä, mutta kuutamoinen oli niin kirkas, että

melkein kykeni kilpailemaan sen kanssa, miltä oli lainattu, joten kaikki näkivät selvästi ritari-alokkaan jokaisen eleen. Sillävälän johtui eräs majataloon yöpynceistä muulinajajista ajattelemaan, että oli mentävä juottamaan juhtaansa, ja hänen oli niinmuodoin pakko siirtää pois vesikaukalolta Don Quijoten varukset. Nähdessään hänen tulevan Don Quijote huusi hänelle raikuvalla äänellä:

— Oi sinä uhkarohkea ritari, olitpa kuka tahansa, joka tulet ja aiot koskettaa varuksia urhoollisimman kaikista vaeltavista, jotka ovat milloinkaan vyöttäneet miekkaa kupeellensa! Mieti, mitä teet, äläkä niihin kajoa, ellet tahdo heittää henkeäsi julkeutesi korvaukseksi.

Muulinajaja ei tästä varoituksesta välittänyt (viisaammin olisi menetellyt, jos olisi välittänyt, koska olisi siten varjellut omaa hyvinvointiansa), vaan kävi käsiksi hihnoin ja heitti varukset hyvän matkan päähän. Sen nähtyään Don Quijote kohotti katseensa taivaaseen päin ja suunnaten ajatuksensa (kuten näytti) valtiattarensa Dulcineaan virkkoi:

— Tulkaa avukseni, valtiattareni, tässä ensimmäisessä vaarassa, johon teille alamainen sydämeni joutuu; älköön minulta tänä ensimmäisenä ratkaisuntuokiona puuttuko teidän suosiotanne ja varjelustanne.

Näitä ja muita samanlaisia sanoja lausuen hän päästi kilven kirpoamaan, kohotti kaksin käsin peitsensä ja löi sillä muulinajajaa päähän niin tuimasti, ettei hän, jos siten kolhaistuna maahan kellahtettuaan olisi saanut toisen samanlaisen iskun, olisi kaivannut väliskäriä parantajakseen. Tämän tapahduttua Don Quijote keräsi varuksensa ja alkoi jälleen kävellä edestakaisin yhtä tyynesti kuin sitä ennen. Vähän ajan kuluttua tuli toinen

muulinajaja, tietämättä, mitä oli tapahtunut (toinen näet makasi yhä maassa tiedottomana), aikoen hänkin juottaa muulejansa, ja hänen lähestyessään ottamaan pois varuksia, jotka peittivät kaukaloa, Don Quijote kirvoitti sanaakaan virkkaamatta ja kenenkään suojelusta anommatta toisen kerran kilpensä, kohotti jälleen peitsensä ja löi, asettaan rikkomatta, mutta särkien toisen muulinajajan pääkuoren monestakin kohdasta. Hälinän kuullessaan riensivät paikalle kaikki majatalossa olevat, isäntä muiden mukana. Sen nähdessään Don Quijote tempasi kilven käsivarrelleen, tarttui miekkaansa ja lausui:

— Oi kauneuden ruhtinatar, sinä minun hervahtaneen sydämeni voima ja väkevyys! Nyt on aika kääntää korkeutesi katse tämän sinun orjuutesi annetun ritarin puoleen, jota odottaa näin valtava seikkailu.

Tästä hän tunsu saavansa sellaisen rohkeuden, ettei olisi peräytynyt askeltakaan, vaikka häntä olisivat ahdistaneet kaikki maailman muulinajajat. Nähdessään haavoittuneet kumppaninsa siinä tilassa alkoivat toiset etäältä kivittää Don Quijotea, joka suojasi itseään kilvellään, minkä voi, eikä uskaltanut poistua kaukalon luota, koska ei tahtonut jättää varuksiaan oman onnensa nojaan. Majatalon isäntä huusi heille, että jättäisivät hänet rauhaan; olihan hän jo sanonut, että mies oli hullu, ja hulluna hän vapautuisi edesvastuusta, vaikka tappaisi heidät kaikki. Don Quijotekin huusi, kahta kovemmin, nimittäen heitä kunnianttomiksi kavaltajiksi ja sanoen, että linnanherra oli konna ja kelvoton ritari, koska salli niin kohdeltavan vaeltavia ritareita, ja että hän itse, jos olisi jo ritariksi lyöty, opettaisi hänet oivaltamaan kata-luutensa; — mutta teistä, kurjasta ja vaivaisesta roska- väestä, minä en välitä mitään: viskatkaa, käykää päin,

tulkaa ja hyökätäkää kimppuuni, minkä voitte, niin saatte nähdä, mikä on röyhkeytenne ja mielettömyytenne palkka.

Hän lausui nuo sanat niin tulisen rohkeasti, että sai kamalan pelon valtaan ahdistajansa, jotka siitä syystä ja myös isännän kehoitusten vuoksi lakkasivat häntä kivittämästä; hän puolestaan salli korjata pois haavoittuneet ja jatkoi jälleen varusvartiotaan yhtä tyynenä ja rauhallisena kuin ennen.

Isäntää eivät vieraan temput miellyttäneet, ja hän päätti lopettaa asian lyhyeen antamalla hänelle tuon kirotn ritarilyönnin heti, ennenkuin tapahtuisi jokin uusi onnettomuus. Astuen lähemmäksi hän pyysi anteeksi, että tuo alhainen väki oli hänen tietämättään käyttäytynyt niin hävyttömästi, mutta sanoi heidän saaneen riittävän rangaistuksen häikäilemättömyydestään. Hän sanoi, kuten jo oli aikaisemmin sanonut, ettei linnassa ollut kappelia, jota vielä suoritettavat toimenpiteet eivät vaatineetkaan, koska ritariksilyömissä, mikäli hän juhlamenosääntöjä tunsii, oli tärkeintä, että lyötiin kämmenellä kaulaan ja miekanlappella hartioihin, mikä voitiin suorittaa avoimella kentällä; mitä tuli varusvartioon, johon riitti kaksi tuntia, oli hän sen jo täyttänyt, vieläpä yli määränkin, koska oli ollut vartiossa viidettä tuntia. Don Quijote uskoi tuon kaiken ja sanoi olevansa valmis heti paikalla häntä tottelemaan, kehoittaen saattamaan asian päätökseen niin pian kuin mahdollista; jos näet hänen kimppuunsa hyökättäisiin hänen saatuaan ritarilyöntinsä, ei hän mielisi jättää henkiin yhtäkään linnassa olevaa, lukuunottamatta niitä, jotka hän, linnanheraa kunnioittaen, hänen kehoituksesta armahtaisi.

Näistä kuulemistaan säikähtänyt linnanherra nouti kohta kirjan, johon tapasi merkitä muulinajajille luovuttamiensa rehu- ja jyväeriä, ja asteli, mukanaan kynttilänpätkää kantava poika ja molemmat jo mainitut neitsykäiset, takaisin Don Quijoten luo, käski hänen polvistua, luki muistiinpanokirjastaan (ikäänkuin jotakin hurskasta avuksihuutoa ladellen), kohotti lukiessaan kätensä ja löi häntä lujasti niskaan, otti sitten hänen oman miekkansa ja sivalsi sillä lievänlaisesti selkään, koko ajan muististen, kuin rukousta. Tämän tapahduttua hän käski toisen naikkosen vyöttämään miekkaa hänen kupeelleen, ja tämä suorittikin tehtävänsä sangen luontevasti ja nokkelasti. Vaikea näet oli pidättää nauruansa yhtenäkkään tämän juhlallisen toimituksen hetkenä; mutta uuden ritarin jo tekemät julkiset urotyöt hillitsivät läsnäolevien hilpeyttä. Vyöttäessään miekkaa lausui kelpo nainen:

— Jumala tehköön teidän armonne erittäin onnelliseksi ritariksi ja suokoon teille menestystä taisteluissa.

Don Quijote kysyi hänen nimeään, jotta tietäisi nyt ja vastedes, ketä hänen oli kiittäminen osakseen tulleesta suosiosta, sillä hän ajatteli suoda vyöttäjälleen osan siitä kunniaista, jonka tulisi voimallisella käsivarrellansa itselleen hankkimaan. Tyttö vastasi aivan vaatimattomasti, sanoi olevansa nimeltään Tolosa, toledolaisen paikkaraätälin tytär, elelevänsä Sancho Bienayan kojuissa ja tahtovansa olla ritarillemme kuuliainen ja kunnioittaa häntä herranansa, missä ikänä oleskellisikin. Don Quijote vastasi hänelle pyytäen häntä suosiollisesti omaksumaan aatelisen arvonimen ja tästä lähtien mainitsemaan itseään Doña Tolosan nimellä. Tyttö lupasi. Toinen kiinnitti sitten hänen kannuksensa, ja hänen kanssaan

sukeutui jokseenkin sama keskustelu kuin miekanvyöttäjän kanssa. Ritarimme tiedusteli hänen nimeänsä, ja hän sanoi olevansa nimeltään Molinera, Antequerassa asustavan kunniallisen myllärin tytär. Don Quijote pyysi häntäkin omaksumaan aatelistarvon ja mainitsemaan itseään Doña Molineran nimellä, tarjoten jälleen palvelustaan ja kiitostaan.

Kun nämä ennenkuulumattomat juhlamenot oli siten mitä kiireimmin suoritettu, ei Don Quijote voinut kauemmin odottaa hetkeä, jona saisi nousta ratsulleen ja lähteä etsimään seikkailuja, vaan satuloi kohta Rocinanten, nousi sen selkään, syleili isäntää ja kiitti häntä hyvän-tahtoisesti toimitetusta ritariksilyömisestä lausuen niin merkillisiä asioita, ettei niitä voi parhaalla tahdollakaan tässä kertoa. Isäntä vastasi jo majatalon portista ajavalle yhtä kaunopuheisin, vaikka lyhyemmin kääntein ja salli hänen mennä Jumalan nimeen, vaatimatta häneltä mitään maksua majansa antimista.

«Alkoi juhlallisen ryhdikkäästi kävellä vesikaukalon edustalla.»

«Sen päivän nimessä, joka meitä valaisee, tekee mieleni puhkaista teidät peitselläni.»

Neljä s l u k u.

Siitä, mitä ritarillemme tapahtui hänen lähdettyään majatalosta.

Päivä lienee alkanut sarastaa, kun Don Quijote lähti majatalosta, saamansa ritarilyönnin vuoksi niin tyytyväisenä, niin iloisena, niin ihastuneena, että hänen riemunsa purkautui pitkin hevosen satulavöitä. Mutta muistaessaan sitten isännän neuvon, että oli kuljetettava mukanaan erinomaisen tärkeitä matkatarpeita, varsinkin rahaa ja paitoja, hän päätti palata kotiin ja hankkia ne kaikki sekä aseenkantajan. Tähän toimeen hän ajatteli erästä kylänsä talonpoikaa, joka oli köyhä ja lasten isä, mutta erittäin sovelias ritarilliseen aseenkantajan-virkaan. Näissä aikeissa hän suuntasi Rocinanten kohti kotia, ja ratsu, joka kaiketi huomasi oltavan menossa kotoisille olosijoille, alkoi juosta niin vikkellästi, että kaviot tuskin tuntuivat maata hipovan.

Hän ei ollut ehtinyt kauas, kun oli kuulevinaan oikealla puolellaan sijaitsevasta tiheästä metsiköstä hiljaisia ääniä, kuin joku olisi siellä valittanut. Tuskin ehdittyään ne kuulla hän lausui:

— Kiitos olkoon taivaan siitä armosta, jonka se minulle osoittaa antamalla minulle näin pian tilaisuutta saadakseni täyttää, mitä kutsumukseni vaatii, ja voi-

dakseni korjata hyvien aikomusteni hedelmän. Nuo äänet ovat varmaan jonkun hädänalaisen henkilön, miehen tai naisen, joka tarvitsee minun suojelustani ja apuani.

Niin hän suisti Rocinantea ohjaten sen sinne, mistä oli ääniä kuulevinaan. Muutamia askelia metsikköön ratsastettuaan hän näki rautatammeen sidotun hevosen ja toiseen sidotun suunnilleen viisitoistavuotiaan pojan, jonka yläruumis oli paljaana. Poika siinä valitti, eikä suottakaan, sillä häntä suomi nahkavyöllä roteva talonpoika säestäen jokaista lyöntiä nuhteella ja neuvolla. Hän näet sanoi:

— Suu kiinni ja silmät auki!

Poika vastasi:

— En tee niin enää toista kertaa, hyvä isäntä; niin totta kuin Kristus on kärsinyt, en tee niin toista kertaa, ja minä lupaan paimentaa laumaa paremmin tästä lähtien.

Nähdessään, mitä tässä tapahtui, Don Quijote lausui vihaisella äänellä:

— Epäritarillinen ritari, sopimatonta on teidän käydä ahdistamaan henkilöä, joka ei kykene puolustamaan itseänsä; nousee ratsulenne ja tarttukaa peitseenne, — miehelläkin näet oli peitsi nojaamassa tammeen, johon hevonen oli sidottu — niin minä opetan teille, että vain pelkurit menettelevät sillä tavalla kuin te nyt.

Nähdessään yläpuolellaan täysissä varuksissa olevan hahmon, joka heilutti peistään hänen kasvojensa vaiheilla, talonpoika luuli kuoleman tulevan ja vastasi sävyisin sanoin:

— Herra ritari, tämä poika, jota tässä kuritan, on minun palveluksessani paimentamassa lammašlaumaa, jota pidän näillä seuduilla; mutta hän on niin huolimaton,

että joka päivä katoaa lammas, ja kun kuritan häntä huolimattomuudestaan tai pahanelkisyydestään, sanoo minun tekevän niin saituudesta, jotta pääsen suoritamasta hänelle kuuluvaa palkkaa, mutta minä vannon Jumalan ja sieluni autuuden nimessä, että hän valehtelee.

— »Valehtelee», niinkö sanotte minun läsnäollessani, kurja moukka? — lausui Don Quijote. — Sen päivän nimessä, joka meitä valaisee, tekee mieleni puhkaista teidät peitselläni. Maksakaa hänen palkkansa heti pittemittä puheitta; ellette sitä tee, niin Jumalan kaikkivaltiaan nimessä surmaan ja tuhoan teidät tähän paikkaan. Päästäkää hänet irti viipymättä.

Talonpoika, pää painuksissa ja mitään virkkamatta, päästi irti palvelijansa, jolta Don Quijote kysyi, paljonko isäntä oli hänelle velkaa. Poika sanoi saatavansa olevan yhdeksältä kuukaudelta, seitsemän reaalia kultakin. Don Quijote laski, sai summaksi kolmeseitsemättä reaalia ja käski talonpoikaa maksamaan sen heti, jos mieli säilyttää henkensä. Talonpoika vakuutti peloissaan viimeisen hetkensä ja vannomansa valan nimessä (vaikka ei ollut vielä mitään vannonut), ettei summa ollut niin suuri, koska oli siitä vähennettävä ja otettava laskuun kolme paria pojalle annettuja kenkiä ja yksi reaali kahdesta hänen sairautensa aikana toimitetusta suonensisästä.

— Saattaa hyvinkin niin olla, — vastasi Don Quijote — mutta vastatkoot kengät ja suonensisätkin hänen syyttä teiltä saamiensa lyönnejä; jos hän on kuluttanut rikki teidän maksamainne jalkineitten nahan, niin te olette suominut rikki hänen oman nahkansa, ja jos välskäri on ottanut hänestä verta hänen ollessaan sairaana, niin te

olette tehnyt samoin hänen ollessaan terveenä, eikä hän siis ole teille siitä mitään velkaa.

— Pahaksi onneksi, herra ritari, ei minulla ole rahoja mukana; tulkoon Andres kanssani kotiin, niin minä maksan hänelle kaikki käteisesti.

— Minäkö lähtisin hänen kanssaan? — sanoi poika. — Mitä vielä! En milloinkaan! Ei, herra, en missään nimessä, sillä saatuaan minut käsiinsä kahden kesken hän varmaan nylkee minut kuin pyhän Pärttylin.

— Sitä hän ei tee, — vastasi Don Quijote — hän tottelee pelkkää käskyäni, ja kunhan hän vain vannoen lupaa sen minulle saamansa ritariarvon säädösten nimessä, niin päästän hänet vapaaksi ja takaan palkkasi maksamisesta.

— Ajatelkaa, mitä sanotte, armollinen herra, — sanoi poika — isäntäni ei ole mikään ritari, hän ei ole tullut minkään ritarikunnan jäseneksi; hän on rikas Juan Haldudo, kotoisin Quintanarista.

— Se ei haittaa, — vastasi Don Quijote — Haldudojen joukossa voi olla ritareita, sitäkin enemmän, koska jokainen on omien tekojensa poika.

— Totta kyllä, — sanoi Andres — mutta minkä tekojen poika on tämä minun isäntäni, joka kieltää minulta hikiäni ja vaivani palkan?

— En kiellä, Andres veikkoseni, — virkkoi talonpoika — tulehan vain kanssani, sillä minä vannon maailman kaikkien ritarikuntien nimessä maksavani sinulle, kuten sanoin, kaikki käteisesti, ja vielä oikein runsaasta kädestä.

— Runsaus sikseen; — sanoi Don Quijote — kunhan annatte hänelle selvän rahan, olen tyytyväinen. Mutta muistakaa täyttää valallinen lupauksenne; ellette sitä

tee, vannon yhtä pyhästi, että tulen takaisin, etsin teidät ja rankaisen teitä, ja minä varmaan löydänkin teidät, vaikka piilisitte paremmin kuin sisilisko. Ja jos haluatte tietää, kuka teille antaa tämän käskyn, jotta sitäkin vakavammin katsotte olevanne velvollinen sen täyttämään, tietäkää, että minä olen urhoollinen Don Quijote Manchalainen, solvausten ja vääryyksien kostaja. Nyt Jumalan haltuun, ja älkää unohtako lupauksenne ja valaanne, ellette tahdo kokea mainittua rangaistusta.

Niin sanottuaan hän kannusti Rocinanteaan ja loitontui pian heistä. Talonpoika seurasi häntä katseellaan ja huomattuaan hänen poistuneen metsiköstä ja olevan näkymättömissä kääntyi Andres-pojan puoleen sanoen:

— Tule tänne, poikaseni, niin minä maksan sinulle, mitä olen velkaa, niinkuin vääryyden kostaja käski.

— Niin pitääkin, sen vannon, — sanoi Andres — ja oikein teette täyttäessänne, mitä käski tuo kelpo ritari, jolle Jumala ikää lisätköön tuhanteen vuoteen; sillä niin totta kuin hän on urhoollinen mies ja hyvä tuomari, hän varmaan tulee takaisin ja tekee, mitä sanoi, ellette minulle maksa.

— Niin vannon minäkin, — sanoi talonpoika — mutta koska sinusta kovin pidän, mielin lisätä velkaani voidakseni lisätä maksuakin.

Hän tarttui pojan käsivarteen, sitoi hänet jälleen tammeen ja ruoski hänet puolikuoliaaksi.

— Huutakaa nyt, herra Andres, — sanoi talonpoika — vääryyden kostajaa, niin saatte nähdä, ettei hänestä ole tässä mihinkään. Mutta luulenpa, ettet ole vieläkään saanut riittävästi, sillä mieleni tekee nylkeä sinut elävältä, niinkuin pelkäsit käyvän.

Vihdoin hän kumminkin päästi pojan irti ja antoi hänelle luvan lähteä etsimään tuomariansa, jotta tämä saisi panna täytäntöön julistamansa tuomion. Andres lähti hiukan allapäin, vannonen etsivänsä urhoollisen Don Quijote Manchalaisen, kertovansa hänelle tarkoin, mitä oli tapahtunut, ja saattavansa isännän seitsenkertaiseen rangaistukseen. Itkien hän kuitenkin meni menojaan, ja isäntä jäi nauramaan.

Näin auttoi Don Quijote tämän vääryyden kärsijää. Varsin mielissään siitä, mitä oli tapahtunut, koska oli nähdäkseen aloittanut ritarilliset toimensa ylen onnellisesti ja loistavasti, hän nyt ratsasti kohti kotikyläänsä, sangen tyytyväisenä itseensä, ja puheli puoliääneen:

— Totisesti voit sanoa olevasi onnellisempi kaikkia naisia, jotka nyt elävät maan päällä, oi kaunein kauniista, Dulcinea Tobosolainen, koska sallimus on suonut sinulle kaiken tahtosi ja mielisuosiosi alamaiseksi palvelijaksi niin urhoollisen ja mainehikkaan ritarin kuin on nyt ja vastedes Don Quijote Manchalainen, joka, kuten koko maailma tietää, sai eilen ritarinarvon ja jo tänään tuli auttajaksi kaikkein suurimmassa vääryydessä ja solvauksessa, minkä mielettömyys saattoi keksiä ja julmuus toimeenpanna: tänään hän tempasi ruoskan armottoman vihamiehen kädestä, joka aivan syyttä piiskasi hentoa ylhäistä lasta.

Näin puhellen hän saapui paikkaan, missä tie haarautui neljään suuntaan, ja hänen mieleensä johtuivat heti tienristeykset, missä vaeltavat ritarit painuivat miettimään, mihin suuntaan lähtisivät. Noudattaen heidän esimerkkiään hän pysähtyi hetkeksi ja tarkoin asiaa harkittuaan jätti Rocinanten ohjaket valtoimiksi alistaen tahtonsa ratsunsa tahdon alle. Rocinante noudatti

entistä aikomustaan lähtien kulkemaan kohti omaa taliansa. Matkattuaan suunnilleen kaksi peninkulmaa Don Quijote havaitsi ison joukon ihmisiä, jotka, kuten myöhemmin kävi ilmi, olivat toledolaisia kauppiaita, matkalla Murciaan ostamaan silkkiä. Heitä oli kuusi, ja he tulivat päivänvarjoineen, mukanaan neljä ratsastavaa palvelijaa ja kolme jalankulkevaa muulirengkiä. Tuskin ehdittyään heidät nähdä Don Quijote kuvitteli tästä koituvan uuden seikkailun ja tahtoen kaikessa, mikäli hänestä näytti mahdolliselta, jäljitellä kirjoistaan lukemiansa kohtauksia, hän suunnitteli erään, joka hänen mielestään sopi hyvin tällä kertaa. Hän varautui uljasryhtisenä ja pelottomana jalustimiinsa, suori peitsen, nosti kilven rinnalleen ja pysähtyi keskelle tietä odottamaan noita vaeltavia ritareita (niinä hän näet heitä harkintansa perustuksella piti). Heidän saavuttuaan silmän- ja korvankantaman päähän Don Quijote koroitti äänensä ja huusi heille häikäilemättä:

— Kaikki pysähtykööt, elleivät kaikki tunnusta, ettei koko maailmassa ole kauniimpaa neitoa kuin Manchan keisarinna, verraton Dulcinea Tobosolainen.

Nuo sanat kuultuaan kauppiaat pysähtyivät, ja nähdessään lausujan eriskummallisen hahmon havaitsivat sekä siitä että sanoista miehen hulluksi. He halusivat kumminkin saada kaikessa rauhassa selville, mitä tarkoitti tuo tunnustus, jota hän heiltä vaati, ja eräs heistä, pieni pilkkakirves ja erittäin älykäs mies, sanoi hänelle:

— Herra ritari, me emme tiedä, kuka on se hyvä rouva, josta puhutte; näyttäkää hänet meille. Jos hän on niin kaunis kuin sanotte, niin me tunnustamme mielelämme ja ilman mitään pakotusta totuuden, jota lausumaan meitä vaaditte.

— Jos minä näyttäisin hänet teille, — vastasi Don Quijote — niin mitä ansiota olisi teillä siitä, että tunnustaisitte niin ilmiselvän totuuden? Tärkeätä on, että teidän tulee häntä näkemättä se uskoa, tunnustaa, vakuuttaa, vanna ja ottaa puolustaaksenne; ellette niin tee, saatte taistella minua vastaan, eriskummallinen ja röyhkeä väki. Tulkaa siis joko yksitellen, niinkuin on ritarin velvollisuus, tai kaikki yhdellä kertaa, niinkuin on teidänlaisenne joukkion keho tapa, minä odotan ja varron teitä tässä, lujasti luottaen asiani oikeuteen.

— Herra ritari, — vastasi kauppias — minä pyydän teidän armoanne kaikkien meidän tässä olevien ruhtinaitten nimessä, jotta meidän ei tarvitse raskauttaa omiatuntojamme tunnustamalla sellaista, mitä emme ole milloinkaan nähneet emmekä kuulleet ja mikä sitäpaitsi koituu suureksi vahingoksi Alcarrian ja Extremaduran kuningattarille, suvaitsemaan armollisesti näyttää meille mainitun rouvan kuvaa, vaikkapa vain vehnänjyvän kokoista, koska siten saatuumme kiinni langanpäästä löydämme koko kerän ja olemme tyytyväiset ja turvalliset ja teidän armonnekin voi olla hyvillään ja katsoa vaatimuksensa täytetyksi; uskonpa vielä, että olemme jo nyt niin yksimieliset teidän kanssanne, että, vaikka muotokuva osoittaisi hänen toisen silmänsä katsovan keroon ja toisesta vuotavan sinoberia ja rikkiä, kaikesta huolimatta lausuisimme teidän armonne mieliksi hänestä kaikkea kiitosta, mitä vain haluatte.

— Hänestä ei vuoda, te hävyttömät hirtehiset, — vastasi Don Quijote vihan vimmassa — ei vuoda, sanon minä, mitä väitätte vuotavan, vaan hänestä tihkuu hienonhienona höyteenä ambra ja zibet; ei hän myöskään ole kiersilmäinen eikä kyttyräselkäinen, vaan

suorempi kuin Guadarraman pyökkipuusta veistetty kehrävarsi. Mutta teidät minä vaadin tilille valtiattareni ihanuutta ankarasti herjaavista sanoistanne!

Tuon lausuttuaan hän syöksyi peitsi sojossa sitä miestä vastaan, joka oli puhunut, niin rajusti ja kiukkuisesti, että uskaliaan kauppiaan olisi käynyt huonosti, ellei Rocinante olisi hänen onnekseen kesken kaiken kompastunut ja kaatunut. Rocinante kaatui, ja hänen herransa kieri kauas kentälle eikä kyennyt yrittämälläkään nousemaan, koska peitsi, kilpi, kannukset ja kypäri sekä painavat vanhanaikaiset varukset olivat ylivoimaisena esteenä. Kokiessaan siinä turhaan päästä jaloilleen hän huusi:

— Älkää paetko, pelkurit, odottakaa, kelvottomat; ei ole minun syyntä, vaan hevoseni, että tässä makaan.

Eräs joukon muulirenki, joka ei suinkaan ollut varsin hyvästävyinen, ei sietänyt kuulla onnettoman kumoutuneen pahoja herjauksia haluamatta vastata niin, että tuntui kylkiluissa. Hän astui luo, otti peitsen, katkoi sen ja alkoi kappaleella pehmittää Don Quijotea hutkien hänet varuksista huolimatta melkein rouheiksi. Rengin isännät tosin huusivat kehoittaen lopettamaan ja jättämään hänet sikseen, mutta renki oli sydämystynyt eikä mielinyt luopua leikistä, ennenkuin oli saanut täydellisesti purkaa kiukkunsa. Hän sieppasi toisetkin peitsenkappaleet ja hakkasi ne rikki onnettomaan kukistuneeseen, joka satelevista iskuista huolimatta ei sulkenut suutaan, vaan uhkaili taivasta ja maata ja maantierosvoja, joiksi kohtaamiensa lopulta luuli.

Renki väsyi vihdoinkin, ja kauppiaat lähtivät eteenpäin saatuaan koko matkan ajaksi riittävästi puheenaihetta

tuosta möyhennetystä kovaonnisesta. Havaittuaan jääneensä yksin Don Quijote yritti jälleen nousta, mutta kuinka hän olisikaan siihen kyennyt mukiloituna ja melkein ruhjottuna, kun ei ollut kyennyt terveenä ja voimissaankaan? Sittenkin hän katsoi olevansa onnellinen, koska tällainen onnettomuus hänen nähdäkseen saattoi kohdata ainoastaan vaeltavia ritareita ja koko tapah-tumaan oli syypää hänen hevosensa; mutta nouseminen ei käynyt päinsä, niin kovin oli hänen koko ruumiinsa ruhjottu.

Viides luku,

jossa jatkuu kertomus ritarimme onnettomuudesta.

Havaittuaan, ettei tosiaankaan kyennyt liikahtamaan, hän päätti turvautua tavalliseen keinoonsa, ruveta ajattelemaan jotakin lukemiensa kirjojen kohtausta, ja hänen hämmentyneeseen mieleensä johtui kertomus Carloton haavoittamasta ja vuoristoon oman onnensa nojaan jättämästä Baldovinosta ja Mantuan rajakreivistä, tarina, jonka lapset tuntevat, jota nuorukaiset eivät unohda, jota vanhukset ihastelevat uskoen sen todeksi, vaikka se ei ole todempi kuin Mohammedin ihmeet. Se näytti hänestä hyvin soveltuvan siihen tilanteeseen, missä hän oli, ja niin hän alkoi ankaraa tuskaa ilmaisten kieriä maassa ja heikolla äänellä lausua, mitä metsään jätetyn ritarin kerrotaan sanoneen:

Miks' ihana valtiatar, oi,
jääät silmiltäni piilohon?
Et ehkä tuskaani nähdä voi,
vai oletko uskoton?

Niin hän lausui koko romanssin, nekin säkeet, joissa sanotaan:

— Oi Mantuan jalo markiisi,
oma enoni, herranikin.

Sallimus järjesti niin, että hänen tuohon säkeeseen ehdittyään sattui kulkemaan sitä tietä eräs hänen oman paikkakuntansa talonpoika, saman kylän asukas, joka

palasi myllyltä vehnäkuormaa viemästä. Nähdessään maassa makaavan miehen hän tuli luo, kysyi, kuka hän oli ja mikä häntä vaivasi, koska hän niin surkeasti valitti. Don Quijote uskoi varmaan, että tulija oli Mantuan markiisi, hänen enonsa, eikä niinmuodoin vastannut hänelle muuten kuin laulamalla edelleen romanssia, kertoen siten onnettomuudestaan ja Keisarin pojan rakkaudesta hänen puolisoonsa aivan samoin kuin romanssissa lauletaan.

Kuunnellessaan tuota järjetöntä esitystä talonpoika oli ihmeissään. Hän riisui ritarilta silmikön, joka oli iskuista ihan pirstoutunut, pyyhki hänen pölynpeittämät kasvonsa ja sen tehtyään tunsii hänet ja sanoi:

— Herra Quijana, — se näet varmaan oli ollut hänen nimensä, kun hän oli järjissään eikä ollut vielä muuttunut rauhallisesta hidalgosta vaeltavaksi ritariksi — kuka on teidän armoanne näin peitonnut?

Mutta ritari jatkoi vain romanssiansa, kysyipä toinen mitä tahansa. Sen havaittuaan kelpo mies riisui niin hyvin kuin osasi hänen rinta- ja selkähaarniskansa katsoakseen, oliko hän haavoittunut, mutta ei nähnyt verta eikä naarmuakaan. Hän sai miehen nostetuksi ja sijoitti hänet melkoista vaivaa nähden aasinsa selkään, koska piti sitä rauhallisempänä ratsuna. Hän kokosi varukset ja aseet, vieläpä peitsenkappaleetkin, sitoi ne Rocinanten selkään, tarttui sitten hevosen suitsiin ja aasin päitsiin ja asteli kohti kotikylää, kovin mietteissään Don Quijotelta kuulemiensa sekavien puheitten tähden. Yhtä mietтелиäs oli Don Quijotekin; runsaan löylytyksen ja möyhennyksen vuoksi hänen oli melkein mahdoton pysytellä aasin selässä, ja hän lähetti tavan takaa huokauksia taivaaseen päin, niin että talonpoika

katsoi jälleen olevansa velvollinen tiedustelemaan, mikä häntä vaivasi; ja näyttääpä siltä kuin itse piru olisi johdattanut ritarin muistiin kaikki ne tarinat, jotka soveltuivat hänen omiin koviin kokemuksiinsa; nyt hän näet Baldovinin unohdettuaan muisti maurin Abindarráezin, jonka Antequeran linnanherra Rodrigo de Narváez otti vangiksi ja kuljetti salaa linnaansa. Kun siis talonpoika jälleen kysyi, kuinka hän voi ja mikä häntä vaivasi, vastasi hän samoin sanoin ja lauseparsin kuin vangittu Abencerraje oli vastannut Rodrigo de Narváezille, niinkuin oli tarinan lukenut Jorge Montemayorin *Dianasta*, mihin se on kirjoitettu, ja hän sovitti sen niin osuvasti, että talonpoika manaili itseänsä hiiteen joutuessaan kuuntelemaan sellaista mieletöntä latelua. Siitä hänelle selvisi, että naapuri oli hullu, ja hän koki joutua mitä pikimmin kotiin vapautuakseen Don Quijoten pitkien puheitten herättämästä mieliharmista. Lopuksi lausui Don Quijote:

— Jalo herra Don Rodrigo de Narváez, teidän armonne tulee tietää, että mainitsemani kaunis Jarifa on nyt suloinen Dulcinea Tobosolainen, jonka tähden minä olen suorittanut, suoritan ja tulen suorittamaan kaikkein mainioimpia ritarillisia tekoja, mitä maailmassa on milloinkaan nähty, nähdään tai tullaan näkemään.

Siihen vastasi talonpoika:

— Niin, mutta nähkääs, jalo herra, enhän minä vainainen syntinen ole Don Rodrigo de Narváez enkä Mantuan markiisi, vaan kylänmiehenne Pedro Alonso, eikä teidän armonne ole Baldovino eikä Abindarráez, vaan kunnianarvoisa hidalgo herra Quijana.

— Minä tiedän, kuka olen, — vastasi Don Quijote — ja tiedän voivani olla sekä ne, jotka olen maininnut,

että kaikki kaksitoista Ranskan pääriä, vieläpä kaikki Maineen yhdeksän sankaria, sillä minun urotyöni ovat suuremmat kuin kaikki ne, mitä he ovat suorittaneet joko kaikki yhdessä tai kukin erikseen.

Näitä ja muita samanlaisia puheita pitäen he saapuivat kylään illansuussa; mutta talonpoika odotti, kunnes tulisi vielä hiukan pimeämpi, jotta ihmiset eivät näkisi peitottua hidalgoa niin vaivaisena ratsastajana. Kun hänen mielestään sitten oli sopiva hetki tullut, hän jatkoi matkaa kylään ja Don Quijoten taloon, jonka havaitsi olevan ankaran kuohunnan tilassa. Siellä olivat kirkkoherra ja parturi, molemmat Don Quijoten hyviä ystäviä, ja emännöitsijä oli heille huutamassa:

— Mitä arvelee teidän armonne, herra lisensiaatti Pero Pérez — se näet oli papin nimi — isäntäni onnettomuudesta? Kolmeen päivään ei ole nähty häntä, ei hevosta, ei kilpeä, ei peistä eikä varuksia. Voi minua onnetonta, minä ajattelen aina vain, ja se on niin varmaa kuin kuolema, että nuo hänen kirotut ritarikirjansa, joita hän lakkaamatta lukee, ovat vieneet häneltä järjen. Nyt muistankin kuulleen hänen monet kerrat sanovan, itsekseen puhellen, että hän mieli ruveta vaeltavaksi ritariksi ja lähteä maailmalle etsimään seikkailuja. Saatana ja Barrabas perikööt sellaiset kirjat, jotka ovat niin tärvelleet koko Manchan hienoimman pään.

Sisarentytär sanoi samaa, vieläpä enemmänkin:

— Tiedättekö, mestari Nicolás, — se näet oli parturin nimi — että enoni painui usein lukemaan noita keltotomia kovanonnenkirjoja kaksi vuorokautta pääksytysten, minkä jälkeen hän viskasi kirjan kädestään, tarttu miekkaansa ja sivalteli sillä seiniä. Vihdoin kovin väi syttyään hän sanoi surmanneensa neljä kirkontornin suu-

ruista jättiläistä, ponnistuksen hänestä pusertamaa hikeä hän sanoi taistelussa saamistaan haavoista vuotavaksi vereksi, ja sitten hän joi ison ruukun raikasta vettä, oli jälleen terve ja rauhallinen ja sanoi, että hänen nauttimsa vesi oli ylen kallis juoma, jonka oli lähettänyt tietäjä Esquife, suuri noita ja hänen ystävänsä. Mutta koko syy on minun, kun en ilmoittanut armollisille herroille enoni hullutuksista, jotta olisitte voineet asian korjata, ennenkuin se ehti kehittyä näin pitkälle, ja polttaa kaikki nuo kirottut kirjat, joita hänellä on paljon yhtä hyvin polttamisen ansaitsevia kuin jos olisivat kerettiläisten kirjoittamat.

— Samaa sanon minäkin, — virkkoi kirkkoherra — ja eipä totisesti huomina päivä ole lopussa, ennenkuin ne on julkisesti tutkittu ja tuomittu poltettaviksi, jotta eivät anna lukijoilleen aihetta menetellä niinkuin hyvät ystäväni nähtävästi on menetellyt.

Kaiken tuon kuulivat talonpoika ja Don Quijote, ja ensinmainittu, jolle siten täysin selvisi naapurin sairauden laatu, aloitti kovalla äänellä:

— Avatkaa, hyvät herrat, herra Baldovinolle ja Mantuan markiisille, joka saapuu vaikeasti haavoittuneena, sekä herra maurille Abindarráezille, jota kuljettaa vankinaan urhoollinen Rodrigo de Narváez, Antequeran linnanpäällikkö.

Tuon kuultuaan kaikki lähtivät ulos, ja tunnettuaan ystävänsä, isäntänsä ja enonsa, joka ei ollut vielä astunut aasin selästä, koska ei ollut niissä voimissa, he kiihuivat häntä syleilemään. Hän lausui:

— Pysykää kaikki alallanne, sillä minä palajan haavoitettuna, mihin hevoseni on syypää. Saattakaa minut vuoteeseen ja kutsukaa, jos mahdollista, tietäjä-

nainen Urganda hoitamaan ja parantamaan minun haavojani.

— Kas niin, ota ja vie, — virkkoi nyt emännöitsijä — enkös aavistanut aivan oikein, mitä jalkaansa isäntä ontuu! Tulkaa nyt sisään Jumalan nimessä, kyllä me osaamme teidät parantaa sen Hurgadan tulemattakin. Kirotot, sanon minä, ja vieläkin ja sata kertaa kirotut olkoot nuo ritarikirjat, jotka ovat saattaneet teidän armonne tähän surkeaan tilaan!

Hänet vietiin heti vuoteeseen, mutta sitten aljettaessa tarkastella hänen haavojansa niitä ei löytynytäkään. Hän selitti, että koko juttu johtui ruhjevammasta, jonka hän oli saanut, kun olivat pahasti kaatuneet, hän ja hänen ratsunsa Rocinante, taistellessaan kymmentä hirmuista ja hävytöntä jättiläistä vastaan, joiden vertaisia ei hevin tapaa mailta manterilta.

— Vai niin! — virkkoi kirkkoherra — onko jättiläisiäkin leikissä mukana? Kaiken pyhän nimessä minä poltan ne huomenna, ennenkuin ehtoo joutuu.

He esittivät Don Quijotelle vielä lukemattomia kysymyksiä, mutta hän ei huolinut vastata niihin yhtenkään muuten kuin kehoittaen heitä antamaan ruokaa ja unenrauhaa, koska hän sitä eniten kaipasi. Niin tapahtui, ja kirkkoherra kyseli talonpojalta pitkin ja poikin, kuinka hän oli Don Quijoten kohdannut. Talonpoika kertoikin hänelle kaikki, muun muassa ne hullutukset, joita hän oli ladellut maassa maatessaan ja kotiin kuljettaessa, ja siitä liseniaatti sai entistä suuremman halun tehdä, mitä seuraavana päivänä teki, nimittäin kutsua ystävänsä parturin, Nicolás-mestarin, jonka kanssa sitten saapui Don Quijoten luo.

— alkoi kappaleella pehmittää Don Quijotea hutkien hänet varuk-
sista huolimatta melkein rouheiksi.»

»Miks' ihana valtiatar, oi, jäät silmiltäni piilohon?»

← asteli kohti kotikylää kovin mietteissään.»

»— hän jutteli miehelle niin paljon, kehoitteli ja lupaili, kunnes talonpoika parka päätti lähteä hänen kanssaan ja palvella häntä ascenkantajana.»

K u u d e s l u k u .

Hupaisesta ja perinpohjaisesta tarkastuksesta, jonka kirkkoherra ja parturi toimittivat mielevän hidalgomme kirjastossa.

Don Quijote nukkui yhä vielä. Kirkkoherra pyysi sisarentyttäreltä sen huoneen avaimia, missä olivat kirjat, onnettomuuden aikaansaajat, ja hän antoi ne varsin mielellään. Huoneeseen astuivat kaikki, emännöitsijä muiden mukana, ja sieltä löytyi toista sataa erittäin hyvin sidottua suurikokoista teosta ja lisäksi pienempiä. Ne nähtyään emännöitsijä poistui huoneesta kiiruimmiten ja toi kohta palatessaan kupposen vihkivettä ja pirs-kottimen. Hän sanoi:

— Kas tässä, kunnianarvoisa herra lisensiaatti, ottaa-
kaa ja pirs-kottakaa kaikkialle huoneeseen, jottei joku
noissa kirjoissa piilevistä monilukuisista noidista pääse
meitä noitumaan siten kostaakseen rangaistusta, johon
tahdomme heidät saattaa karkoittamalla heidät maail-
masta.

Emännöitsijän yksinkertaisuus nauratti lisensiaattia, ja
hän käski parturia antamaan kirjat yksitellen, nähdäk-
seen, mitä ne käsittelivät, koska voi sattua, että niiden
joukosta löytyi sellaisiakin, jotka eivät ansainneet rovio-
rangaistusta.

— Ei, — virkkoi sisarentytär — ei ole syytä säästää ainoatakaan, sillä ne ovat kaikki olleet vahingontekijöitä; on paras heittää ne ikkunasta pihalle, latoa ne piinon ja sytyttää palamaan, tai vielä parempi viedä ne tanhualle ja rakentaa rovio sinne, niin ei ole haittaa savusta.

Emännöitsijä oli samaa mieltä: niin kiihkeästi he molemmat toivoivat noiden viattomien kuolemaa; mutta kirkkoherra ei siihen suostunut, ellei saanut sitä ennen lukea ainakin kirjojen nimiä. Ensimmäinen Nicolásmestarin hänelle ojentama oli *Neljä kirjaa Amadis Gallialaisesta*. Kirkkoherra lausui:

— Sepä ihmeellinen seikka, sillä, mikäli olen kuullut sanottavan, juuri tämä ritarromaani on ensimmäinen Espanjassa painetuista ja kaikkien toisten alku ja juuri, joten on mielestäni oikeus ja kohtuus, että tuomitsemme sen, ylen vaarallisen lahkokunnan perustajan, armotta poltettavaksi.

— Ei, hyvä herra, — virkkoi parturi — minä olen kuullut myös sanottavan, että se on paras kaikista senlaatuista kirjoista, mitä milloinkaan on sepitetty, joten se on armahdettava ainoana lajissaan.

— Niin oikein, — sanoi kirkkoherra — ja siitä syystä pitäköön toistaiseksi henkensä. Katsotaanpa, mikä on se toinen siinä vieressä.

— Se on — vastasi parturi — *Esplandianin, Amadis Gallilaisen laillisen pojan urotyöt*.

— Totisesti, — sanoi kirkkoherra — isän oivallisuuden ei tule hyödyttää poikaa. Tässä, rouva emännöitsijä, avatkaa tuo ikkuna ja heittäkää se tanhualle, ja olkoon se rakennettavan roviokasan perustuksena.

Emännöitsijä teki varsin mielellään työtä käskettyä,

ja Esplandian parka lensi tanhualle kärsivällisesti odotamaan uhkaavaa tulikuolemaa.

— Seuraava — virkkoi kirkkoherra.

— Tässä tulee — sanoi parturi — *Kreikan Amadis*, ja kaikki muutkin tässä rivissä kuuluvat luullakseni samaan Amadis-sukuun.

— Ulos tanhualle kaikki tyynni, — sanoi kirkkoherra — sillä saadakseni polttaa kuningatar Pintiquinestran ja Darinel-paimenen, hänen paimenlaulunsa ja tekijän kirottua sekavan kertomuksen polttaisin niiden kanssa isäni, joka on minut siittänyt, jos hän vaeltaisi täällä vaeltavan ritarin hahmossa.

— Sitä mieltä minäkin olen — vakuutti parturi.

— Samoin minä — lisäsi sisarentytär.

— Koska niin on laita, — virkkoi emännöitsijä — niin antakaa tänne, ja menkööt tanhualle.

Ne annettiin emännöitsijälle, ja niitä oli paljon. Hän säästi itseltään rappujen vaivat viskaamalla ne alas ikkunasta.

— Mikäs se möykky on? — kysyi kirkkoherra.

— Tämä — vastasi parturi — on *Don Olivante de Laura*.

— Tämän kirjan tekijä — sanoi kirkkoherra — oli sama mies, joka sepitti *Kukkatarhan*, ja enpä totisesti osaa ratkaista, kumpi niistä on totuudellisempi tai, paremmin sanoen, vähemmän valheellinen; tiedän vain, että tämä lentää tanhualle, niin mieletön ja julkea se on.

— Tämä seuraava on *Hyrkanian Florismarte* — sanoi parturi.

— Tässäkö hän on, herra Florismarte? — virkkoi kirkkoherra. — Niinpä hän saa totisesti siirtyä heti ulos, eriskummallisesta syntymästään ja haaveellisista seik-

kailuistaan huolimatta, sillä hänen tympeän kuiva tyy-
linsä ei muuta ansaitse. Tanhualle vain, ja samoin tämä
toinen, rouva emännöitsijä.

— Mielelläni, hyvä herra — vastasi emännöitsijä täyt-
täen käskyn erittäin iloisesti.

— Tämä on *Ritari Platir* — sanoi parturi.

— Se on vanha kirja, — selitti kirkkoherra — mutta
en minä siitä löydä mitään sellaista, mikä ansaitsisi
sääliä. Menköön armotta muitten mukana.

Niin tapahtui. Avattiin taas kirja ja havaittiin, että
sen nimi oli *Ristinritari*.

— Kirjalla on niin pyhä nimi, että senvuoksi voisi
antaa anteeksi sen typeryyden; mutta on myös tapana
sanoa, että »ristin takana piilee piru»; menköön rovioon.

Parturi otti taas kirjan ja sanoi:

— Tämä on *Ritaritekojen kuvastin*.

— Kyllä tunnen hänen armonsä! — sanoi kirkkoherra.
— Tässä vaeltaa Montalbanin herra Rinaldo ystävineen
ja kumppaneineen, jotka ovat pahempia ryöväreitä kuin
Cacus, sekä totuuttaharrastava historiankirjoittaja Tur-
pin. Minä tosiaankin tahtoisin tuomita heidät vain
iäkseen maasta karkoitettaviksi, ellei muusta syystä,
niin senvuoksi, että ovat hekin antaneet osansa kuului-
san Matteo Bojardon sepitelmään, josta kristitty runoi-
lija Ludovico Ariostokin kutoi kudelmansa. Ellei hän
tässä tavatessamme puhu omaa kieltänsä, vaan jotakin
toista, en kunnioita häntä vähän vähääkään, mutta jos
puhuu maansa kieltä, niin kumarran kauniisti.

— Hän on tässä käsissäni italiaksi, — sanoi parturi —
mutta en minä hänestä mitään ymmärrä.

— Eipä hyvä olisikaan, jos ymmärtäisitte, — vastasi
kirkkoherra — ja emmäpä moittisi herra Kapteenia,

vaikka hän ei olisikaan tuonut sitä Espanjaan ja tehnyt siitä kastilialaista, sillä hän vähensi melkoisesti sen luontaista arvoa, niinkuin ainakin ne, jotka mielisivät kääntää runoteoksia toiseen kieleen, sillä menettelivät pähe kuinka huolellisesti ja taitavasti tahansa, he eivät koskaan saavuta alkuperäisen täydellisyyttä. Ehdotan siis, että tämä kirja ja kaikki ne, jotka käsittelevät näitä ranskalaisia aiheita, viedään säilytettäväksi kiviin kellariin, kunnes paremmin asiaa harkittua nähdään, mitä niille on tehtävä, lukuunottamatta erästä täällä kuljeksivaa *Bernardo del Carpia* ja erästä toista *Roncesval*-nimistä, sillä jos ne saan käsiini, niin siirrän ne välttämättä emännöitsijälle ja hän tuiskaa ne tuleen, ilman yhtään armoa.

Kaiken tämän vakuutti oikeaksi parturi pitäen sellaista menettelyä hyvänä ja varsin viisaana, koska tiesi kirkkoherran niin hyväksi kristityksi ja niin totuuttarakastavaksi, ettei hän missään nimessä lausuisi mitään totuudestapoikkeavaa. Sitten hän avasi erään toisen kirjan, jonka havaitsi olevan *Olivan Palmerin*, ja sen vieressä oli toinen nimeltä *Englannin Palmerin*. Sen nähtyään lisensiaatti lausui:

— Hakattakoon tämä oliivipuu heti haloiksi ja poltettakoon, niin ettei siitä jää tuhkaakaan, mutta tätä Englannin palmua säästettäköön ja säilytettäköön niinkuin sitä Dareios-kuninkaalta sotasaaaliksi saatua lipasta, jossa Aleksanteri käski säilyttää Homeron teoksia. Tämä kirja, herra kuomaseni, nauttii kunnioitusta kahdesta syystä: ensinnäkin senvuoksi, että se sinänsä on erittäin hyvä, ja toiseksi, koska tiedetään kertoa, että sen on sepittänyt eräs viisas Portugalin kuningas. Kaikki Miraguardan linnan seikkailut ovat erittäin oivallisia ja

taitavasti esitettyjä, keskustelujen kieliparsi on sievää ja selvää ja noudattaa ja pitää silmällä sangen asianmukaisesti ja älykkäästi puhujan säätyä. Arvelen siis, että teidän siihen suostuessanne, mestari Nicolás, jätetään polttamatta tämä sekä *Amadis Gallialainen*, mutta luovutetaan tuhon omiksi kaikki muut, niitä enempää tutkimatta ja tunnustelematta.

— Ei, herra kuomaseni, — vastasi parturi — minulla on tässä kuuluisa *Don Belianis*.

— Se — virkkoi kirkkoherra — ja sen toinen, kolmas ja neljäs osa kaipaavat hiukan rabarberia purkaakseen ylenmääräistä sappeansa. Sitäpaitsi täytyy poistaa niistä kaikki, mikä koskee Maineen linnaa, ja muut merkittävämmät sopimattomat seikat. Senvuoksi myönnämme niille vielä armonaikaa, ja mikäli ne parantavat itseään, käsittelemme niitä laupiaasti tai oikeudenmukaisesti. Säilyttäkää te, kuomaseni, niitä toistaiseksi luonanne, mutta älkää salliko kenenkään niitä lukea.

— Mielelläni — vastasi parturi.

Vaivautumatta enempää lukemaan ritariromaaneja hän käski emännöitsijää ottamaan kaikki isokokoiset nidokset ja heittämään ne tanhualle. Tuo ei kaikunut kuuroille korville eikä sitä tarvinnut sanoa kahta kertaa, sillä niiden polttaminen oli emännöitsijälle mieluisampaa kuin kaikkein suurimman ja hienoimman palttinan aloittaminen. Niinpä hän sieppasikin niitä suunnilleen kahdeksan yhdellä kertaa ja viskasi ne ulos ikkunasta. Kun hän otti niin paljon kerrallaan, putosi eräs kirja parturin jalkojen eteen; hänen teki mieli nähdä, kenen kirjoittama se oli, ja hän havaitsi, että nimenä oli *Kuuluisan ritarin Tirante Valkoisen historia*.

— Herra siunatkoon, — huusi kirkkoherra kima-

kasti — onko täällä Tirante Valkoinen! Antakaa se tänne, kuomaseni, luulenpa siitä löytäneeni mielihyvän aarreaitan ja ajanvietteen kultakaivoksen. Tässä on Montalbanin herra Kyrieleison, urhoollinen ritari, hänen veljensä Montalbanin Tuomas ja ritari Fonseca sekä urhean Tiranten taistelu verikoiraa vastaan, neiti Elämäni-riemun sukkeluudet, leskirouva Levollisen lemmenteiskat ja juonet ja rouva Keisarinna, joka on rakastunut asepalvelijaansa Hippolytoon. Uskokaa sanani, herra kuomaseni, tämä on maailman paras kirja lajiansa: siinä ritarit syövät, he nukkuvat ja kuolevat vuoteissaan, tekevät testamenttinsa ennen kuolemaansa, ja siinä on vielä yhtä ja toista muitakin, mitä tällaisista kirjoista yleensä puuttuu. Kaikesta huolimatta sanon teille, että sen kirjoittaja, koska hän tahallaan sepitti niin paljon mielettömyyksiä, olisi syystäkin voitu tuomita kaleereille koko iäkseen. Viekää kirja kotiin ja lukekaa se, niin näette, että kaikki, mitä olen siitä sanonut, on totta.

— Sen teen, — vastasi parturi — mutta mihin panemme nämä jäljellejääneet pienet kirjat?

— Nämä — sanoi kirkkoherra — eivät taida ollakaan ritariromaaneja, vaan runokirjoja.

Hän avasi erään niistä, havaitsi sen olevan Jorge de Montemayorin *Dianan*, otaksui, että kaikki muutkin olivat samaa lajia ja virkkoi:

— Nämä eivät ansaitse polttamista niinkuin nuo toiset, koska eivät tee nyt eikä vastakaan sellaista vahinkoa kuin ritariromaanit ovat tehneet; nämä näet ovat erittäin järkeviä kirjoja, joista ei koidu haittaa kenellekään sivulliselle.

— Ah, kunnianarvoisa herra, — sanoi sisarentytär — te voitte antaa polttaa ne yhtä hyvin kuin nuo toiset,

sillä ei olisi mikään ihme, jos herra enoni ritaritaudista toivuttuaan niitä lukiessaan saisi päähänsä ruveta paineneksi ja lähteä vaeltamaan metsiin ja vainioille laulaen ja soittaen tai sitäkin onnettomammin rupeisi runoilijaksi, mikä kuuluu olevan parantumaton ja tarttuva tauti.

— Neiti on oikeassa; — virkkoi kirkkoherra — on parasta poistaa tämä kompastuskivi ja houkutus ystävämme tieltä. Mitä nyt ensinnäkin tulee tähän Montemayorin *Dianaan*, ei sitä mielestäni ole poltettava, poistetaan siitä vain kaikki, mikä koskee tietäjänäistä Feliciaa ja noiduttua vettä sekä melkein kaikki pitkämittaiset säkeet; säilyttäköön sitten Jumalan nimessä suorasanaiset kappaleensa ja kunnian siitä, että on senlaatuisten kirjojen joukossa ensimmäinen.

— Tämä seuraava — sanoi parturi — on *Diana*, niisanottu *Salamancalaisen toinen Diana*, ja tämä toinen, sekin samanniminen, on Gil Polon tekemä.

— Salamancalaisen sepustus — virkkoi kirkkoherra — liittyköön lisänä tanhualle tuomittujen joukkoon, mutta Gil Polon teos säilytettäköön kuin se olisi itse Apollon sepittämä. Eteenpäin, kuomaseni, pidetäänpä kiirettä, sillä on jo kohta myöhä.

— Tämä kirja — sanoi parturi avaten jälleen erään — on *Kymmenen kirjaa lemmenvaiheista*, sardinialaisen runoilijan Antonio de Lofrason sepittämä.

— Niin totta kuin olen papiksi vihitty — virkkoi kirkkoherra — ei ole milloinkaan kirjoitettu toista niin hupaista ja hullunkurista kirjaa koko sinä aikana, jona Apollo on ollut Apollo, runottaret ovat olleet runottaria ja runoilijat runoilijoita. Se on sommittelultaan paras ja verrattomin kaikista senlaatuisista päivän val-

keuteen ilmestyneistä, ja ken ei ole sitä lukenut, saa varmaan uskoa, ettei ole milloinkaan lukenut mitään miellyttävää. Antakaa se minulle, kuomaseni; tämä löytö on minulle arvokkaampi kuin olisi firenzeläisestä verasta tehty lahjaksi saamani kauhtana.

Hän asetti sen eri paikkaan kovin hyvillään, ja parturi jatkoi:

— Nämä seuraavat ovat *Iberian paimen, Henareen nymfit ja Mustasukkaisuuden karvaat kokemukset.*

— Ei mitään enempiä puuhia, — virkkoi kirkkoherra — vaan jätetään ne emännöitsijän väkevän maallisen käsivarren haltuun, ja älköön minulta kysyttäkö, minkätähden, muuten emme suoriudu koskaan tehtävästämme.

— Nyt tulee *Fílidan paimen.*

— Ei se paimen ole, — virkkoi kirkkoherra — vaan erittäin älykäs hovimies; sitä säilytettäköön kuin kallisarvoista jalokiveä.

— Tämä iso, joka nyt tulee, — sanoi parturi — on nimeltään *Monenmoisten runoelmain aarreaitta.*

— Jos niitä olisi vähemmän, — sanoi kirkkoherra — niin niitä pidettäisiin paremmassa arvossa; tästä kirjasta on karsittava ja pyyhittävä muutamia kelvottomia kohtia, joita siinä on oivallisten joukossa. Säilytettäköön, koska sen tekijä on ystäväni ja koska hän on kirjoittanut toisia suurenmoisempia ja ylevämpiä teoksia.

— Tämä — jatkoi parturi — on *Lopez Maldonadon laulukirja.*

— Tämänkin kirjan tekijä — virkkoi kirkkoherra — on hyvä ystäväni, ja jokaisen täytyy ihastella hänen säkeitänsä kuullessaan hänen itsensä niitä lausuvan; kun hän taas niitä laulaa, on hänen äänensä niin viehkeä, että kuuli ja ihan hurmaantuu. Hänen paimenlaulunsa

ovat laajanlaisia, mutta eihän hyvää koskaan ole liian paljon. Jääköön valittujen joukkoon. Mutta mikä kirja siinä on sen vieressä?

— Miguel de Cervantesin *Galatea* — vastasi parturi.

— Cervantes on ollut jo monet vuodet erinomainen ystäväni, ja minä tiedän, että hän on perehtynyt onnettomuuksiin paremmin kuin säkeitten sepittämiseen. Hänen kirjassaan ilmenee kiitettävää kekseliäisyyttä; hän panee alulle yhtä ja toista, mutta ei kehittele mitään loppuun asti. Täytyy odottaa hänen lupaamaansa toista osaa; ehkäpä hän siinä itsensä parantaa ja voittaa täysin sen armon, joka häneltä nyt evätään. Säilytelkää te häntä asunnossanne, kunnes saadaan se nähdä.

— Mielelläni — vastasi parturi. — Nyt tässä tulee kolme yhtä haavaa: Don Alonso de Ercillan *La Araucana*, cordobalaisen raatimiehen Juan Rufon sepittämä *La Austriada*, ja *El Montserrate*, jonka tekijä on valencialainen runoilija Cristóbal de Virués.

— Nämä kolme kirjaa — sanoi kirkkoherra — ovat parhaat kaikista heroiseen säemittaan seipitetyistä kastiliankielisistä teoksista ja kykenevät kilpailemaan Italian kuuluisimpien tuotteiden kanssa; säilytettäköön ne Espanjan runouden kalleimpina aarteina.

Kirkkoherra, joka ei jaksanut tarkastaa useampia kirjoja, halusi niinmuodoin jättää kaikki muut umpimähkään poltettaviksi; mutta parturi oli jo ehtinyt avata erään, jonka nimi oli *Angelican kyynleet*.

— Kyyneliä vuodattaisin itse, — virkkoi kirkkoherra nimen kuultuaan — jos olisin määrännyt poltettavaksi sellaisen kirjan, sillä sen tekijä oli Espanjan, vieläpä koko maailmankin mainehikkaimpia runoilijoita ja käänsi mitä parhaimmin muutamia Ovidiuksen runotarinoita.

Seitsemäs luku.

Kelpo ritarimme Don Quijote Manchalaisen toisesta matkaanlähdestä.

Niin pitkälle oli ehditty, kun Don Quijote alkoi huutaa kovalla äänellä:

— Tässä, tässä, te urhoolliset ritarit, tässä teidän tulee osoittaa urhoollisten käsivarsienne voimaa, sillä hovilaiset ovat pääsemässä voitolle turnauksessa.

Koska kaikki kiiruhtivat luo kuullessaan tuon huudon ja metelin, ei jäljellejääneiden kirjojen tarkastusta enää jatkettu, ja siksi on luultavaa, että rovioon joutuivat katsomatta kuulematta *La Carolea* ja *Espanjan leijona* sekä Don Luis de Avilan sepittämä Keisarin urotyöt, joiden epäilemättä täytyi olla jäljellejääneiden joukossa ja jotka kukaties eivät olisi saaneet niin ankaraa tuomiota, jos kirkkoherra olisi ne nähnyt.

Heidän tullessaan Don Quijote oli jo noussut vuoteestaan, huusi ja lateli mielettömyyksiä yhä edelleen, iski ja huitoi kaikkiin suuntiin ja oli niin valveillaan kuin ei olisi koskaan nukkunut. He kävivät häneen käsiksi ja veivät hänet väkivalloin takaisin vuoteeseen. Hiukan tyynnyttyään hän kääntyi puhumaan kirkkoherralle ja sanoi:

— Aivan varmaan, herra arkkipiispa Turpin, on suuri häpeä meille, joita mainitaan kahdentoista päärin nimellä,

että sallimme hovin ritarien muutta mutkitta voittoa tässä turnauksessa, vaikka me seikkailevat ritarit olemme voittaneet palkinnon kolmena edellisenä päivänä.

— Riittää, herra kuomaseni; — virkkoi kirkkoherra — jos Jumala suo, niin onni kääntyy, ja se, mikä tänään menetetään, voitetaan huomenna takaisin. Pitäkää te nyt vain huolta terveydestänne, sillä minusta näyttää, että olette varmaan ylen väsynyt, ellette ole vaikeasti haavoittunutkin.

— Haavoittunut en ole, — vastasi Don Quijote — mutta piesty ja puitu, siitä ei epäilystäkään, sillä se äpärä Don Roland pieksi minua tammenkarangolla, ja pelkästä kateudesta, koska huomaa yksin minun kykenevän tarjoamaan täyden vastuksen urheudellensa. Niin totta kuin nimeni on Montalbanin Rinaldo minä maksan sen hänelle takaisin, kunhan nousen vuoteesta, kaikista hänen loitsuistansa huolimatta. Mutta tuokaa minulle nyt jotakin syötävää, sillä tiedän sitä eniten kaipaavani; kostaminen jääköön minun tehtäväkseni.

Hänen pyyntönsä täytettiin; hänelle tuotiin ruokaa, hän painui jälleen nukkumaan ja toiset ihmettelemään hänen hulluuttansa.

Samana iltana emännöitsijä poltti roviossa kaikki tanhualla ja koko talossa olevat kirjat, ja siinä joutui palamaan sellaisiakin, joita olisi kannattanut säilyttää ajoista aikoihin; mutta niiden kohtalo ja tutkivan tuomarin laiskuus esti sen, ja niin toteutui niihinkin nähden se sana, että vanhurskaat saavat toisinaan kärsiä väärin-tekijöiden tähden.

Kirkkoherra ja parturi käyttivät sitten ystävänsä parantamiseksi muun muassa sitä keinoa, että sulkiivat ja muurasivat umpeen kirjastohuoneen oven, jottei hän

noustuaan kirjoja löytäisi (he näet arvelivat, että syyn poistamalla saisivat ehkä vaikutuksenkin lakkaamaan), ja päättivät sanoa noidan vieneen ne huoneineen kaikki-neen. Niin tehtiinkin mitä kiireimmin. Kahden päivän kuluttua Don Quijote nousi, lähti ensi työkseen katsomaan kirjojansa ja, kun ei löytänyt huonetta siitä, missä se oli viimeksi ollut, kulki paikasta toiseen sitä etsien. Hän tuli siihen kohtaan, missä ovi oli aina ollut, tunnusteli sitä käsillään ja mulkoili joka taholle mitään virkkamatta; hyvän ajan kuluttua hän sitten tiedusteli emännöitsijältä, missä päin kirjastuhuone sijaitsi. Emännöitsijä tiesi hyvin, mitä tuohon oli vastattava, ja sanoi:

— Mitä joutavan huonetta teidän armonne etsii? Tässä talossa ei ole huonetta eikä kirjoja, sillä ne vei kaikki itse piru.

— Ei se ollut piru, — virkkoi sisarentytär — vaan noita, joka tuli pilvellä ajaen yön aikana sen päivän jälkeen, jona te täältä lähditte; se tuli käärmeellä ratsastaen, astui alas, meni huoneeseen ja teki siellä jotakin, en tiedä mitä, mutta vähän ajan kuluttua se lensi ulos katosta jättäen talon täyteen savua, ja kun me sitten uskalsimme mennä katsomaan, mitä se oli tehnyt, emme nähneet kirjan eikä huoneen jälkeäkään; minä ja emännöitsijä vain muistamme varsin hyvin, että se vanha vihollinen poistuessaan ilmoitti korkealla äänellä huutaen tehneensä tässä talossa vahinkoa, joka aikanaan havaittaisiin, koska hän salaa vihasi noiden kirjojen ja tuon huoneen omistajaa. Sitten hän vielä sanoi olevansa tietäjä Muñatón.

— Hän kai sanoi Frestón — virkkoi Don Quijote.

— En tiedä, — vastasi emännöitsijä — oliko hänen nimensä Frestón vai Fritón; tiedän vain, että nimen lopussa oli *tón*.

— Niin oikein; — virkkoi Don Quijote — se on viisas noita ja minun veriviholliseni, joka kantaa minulle kauraa, koska tietää taioistaan ja kirjoistaan, että minä tulen kerran aikojen kuluessa suorittamaan kaksintaistelun erään ritarin kanssa, jota hän suosii, ja että voitan vastustajani, hänen kykenemättä sitä estämään; siksi hän yrittää, minkä voi, tehdä minulle kaikenlaista kiusaa, mutta uskokoon hän minun sanani, että hänen on mahdoton torjua tai väistää sitä, minkä taivas on säätänyt.

— Kukapa sitä epäilisi? — virkkoi sisarentytär. — Mutta kuka teitä ajaa näihin kiistoihin, hyvä eno? Eikö ole parempi pysyä rauhassa kotonaan eikä lähteä maailmalle etsimään parempaa kuin vehnäleipää, muistamatta että moni lähtee villoja hakemaan ja tulee takaisin kerittynä.

— Voi sinä sisareni tytär, — vastasi Don Quijote, — kuinka huono selko sinulla on asiasta! Ennenkuin minut keritään, minä olen jo nyhtänyt parran juurineen jokaiselta, joka aikoo koskettaa yhdenkään hiuskarvani päätä.

Kumpikaan nainen ei uskaltanut enää virkkaa mitään, koska huomasivat hänen sappensa alkavan kiehua.

Hän pysytteli kumminkin kaksi viikkoa kotona aivan rauhallisena, mitenkään osoittamatta haluavansa uudistaa aikaisempia mielettömyksiään. Näinä päivinä hän viritti kirkkoherran ja parturin seurassa mitä hupaisimpia keskusteluja väittämällä, että maailma kaipasi kipeimmin vaeltavia ritareita ja että vaeltava ritarikunta heräisi jälleen eloon hänen hahmossaan. Kirkkoherra väitti toisinaan vastaan, toisinaan taas myönteli, sillä olisi ollut mahdotonta tulla toimeen hänen kanssaan, ellei käyttänyt sellaista temppua.

Samoihin aikoihin Don Quijote suostutteli erästä talonpoikaa, kyläläistään ja kunnollista (jos sellainen mainesana voidaan myöntää köyhälle), mutta sangen heikkoälyistä miestä. Lyhyesti sanoen: hän jutteli miehelle niin paljon, kehoitteli ja lupaili, kunnes talonpoika parka päätti lähteä hänen kanssaan ja palvella häntä aseenkantajana. Don Quijote sanoi hänelle muun muassa, että hänen piti varustautua lähtemään matkaan hyvillä mielin, koska voi kukaties sattua sellainen scikka, että hän, Don Quijote, ihan arvaamattaan saisi haltuunsa jonkin saaren ja nimittäisi hänet sinne käskynhaltiaksi. Näihin ja muihin samanlaisiin lupauksiin luottaen Sancho Panza — se näet oli talonpojan nimi — jätti vaimonsa ja lapsensa ja rupesi naapurinsa aseenkantajaksi.

Don Quijote ryhtyi heti hankkimaan rahoja, möi jotakin, panttasi muuta, kaikki polkuhinnasta, ja sai siten kokoon säällisen summan. Hän varusti itselleen myös uuden kilven pyytämällä sen lainaksi eräältä ystävältään, paikkasi rikotun kypäränsä niin hyvin kuin taisi ja ilmoitti sitten aseenkantajalleen Sancholle, minä päivänä ja millä hetkellä aikoi lähteä matkaan, jotta hänkin hankkisi, mitä piti tarpeellisimpana; ennen kaikkea tuli hänen ottaa mukaan haarapussi. Sancho lupasi niin tehdä ja sanoi vielä aikovansa ottaa oman, erittäin hyvän aasinsa, koska ei ollut tottunut kulkemaan paljon jalkaisin. Aasi hiukan epäilytti Don Quijotea; hän koki muistella, oliko kenelläkään vaeltavalla ritarilla ollut aasillista ratsaspalvelijaa, mutta hänen mieleensä ei johtunut yhtäkään sellaista. Siitä huolimatta hän suostui Sanchon ehdotukseen aikoen tilaisuuden sattuessa toimittaa hänelle arvokkaamman ratsun ottamalla ensimmäiseltä tielle osuvalta julkealta ritarilta hänen

hevosensa. Hän varusti mukaan paitoja ja muuta sel-laista, minkä voi, noudattaen majatalon isännältä saa-maansa neuvoa. Kun kaikki tuo oli valmiiksi suoritettu, he lähtivät kylästä myöhään eräänä iltana — Sancho Panza ei hyvästellyt lapsiaan ja vaimoiaan eikä Don Quijote emännöitsijäänsä ja sisarentytärtään — kenen-kään heitä näkemättä ja kulkivat sinä yönä niin kauas, että aamun sarastaessa uskoivat olevansa saavuttamat-tomissa, vaikka heitä etsittäisiin.

Sancho Panza ajoi aasillaan kuin patriarkka, haara-pusseineen ja nahkaleileineen, hartaasti haluten pian päästä käskynhaltiaksi sille saarelle, jonka hänen isän-tänsä oli hänelle luvannut. Don Quijote oli tullut läh-teneeksi samaan suuntaan ja samaa tietä kuin ensim-mäisellä retkellään, nimittäin Montielin lakeuden kautta, mutta matkustaminen ei ollut niin vaivalloista kuin edellisellä kerralla, sillä nyt oli aamu ja vinosti lankeavat auringonsäteet eivät heitä rasittaneet. Sancho Panza lausui tällöin isännälleen:

— Herra vaeltava ritari, varokaa, ettei teiltä unohdu, mitä lupasitte minulle siitä saaresta; kyllä minä sen hallitsen, olipa kuinka iso tahansa.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Sinun tulee tietää, parahin Sancho Panza, että muinaisten vaeltavien ritarien keskuudessa oli varsin yleisenä tapana nimittää ascenkantajiansa valloitta-miensa saarten tai valtakuntain käskynhaltioiksi, ja minä olen päättänyt olla puolestani rikkomatta niin kiitettävää pitämystä; pikemmin aion tehdä siinä suh-teessa vielä enemmän. He näet odottivat toisinaan, ja kukaties useimmiten, kunnes heidän ascenkantajansa tulivat vanhoiksi, ja antoivat heille sitten, heidän vä-

» nyt oli aamu ja vinosti lankeavat auringonsäteet eivät heitä rasittaneet.»

— mursi peitsen palasiksi vieden mennessään ratsun ja ratsastajan

»Sancho Panza kiiruhti hänen avukseen niin nopeasti kuin aasin
vauhti salli.»

«Onnellinen aikakausi ja onnelliset ne vuosisadat, joita muinaisen ajan ihmiset nimittivät kultaisiksi.»

syttyään palvelemaan ja kestäämään kovia päiviä ja vielä pahempia öitä, jonkinlaisen kreivin- tai korkeintaan rajakreivin viran jossakin vähäpätöisessä laaksossa tai maakunnassa; mutta, jos sinä elät ja minä elän, voi hyvinkin sattua, että minä voitan kuuden päivän kuluessa valtakunnan siihen kuuluvine alusmaineen, joista minun sopii luovuttaa sinulle yksi kruunatakseni sinut sen kuninkaaksi. Eikä sinun pidä tätä ihmetellä, sillä sellaisille ritareille sattuu asioita ja seikkoja, niin ennenkuulumattomilla ja -aavistamattomilla tavoilla, että minä voin varsin helposti antaa sinulle enemmänkin kuin lupaan.

— Tuota, tuota, — virkkoi Sancho Panza — jos minusta nyt tekee kuninkaan jokin sellainen ihme, josta teidän armonne puhuu, niin eukostani Juana Gutiérrezista tulee ainakin kuningatar ja lapsistani prinssejä.

— Kuka sitä epäilee? — virkkoi Don Quijote.

— Minä sitä epäilen, — vastasi Sancho Panza — sillä minä tuumin, että vaikka hyvä Jumala antaisi sataa kruunuja maan päälle, ei niistä yksikään sopisi Mari Gutiérrezin päähän. Saatte uskoa, herra, ettei hänestä ole kuningattareksi kahden rovon edestä, kreivittäreksi hän passaisi paremmin, mutta Jumalan apua siihenkin tarvitaan.

— Jätä hänet Jumalan haltuun, Sancho — virkkoi Don Quijote. — Hän antaa hänelle sen, mikä hänelle parhaiten sopii, mutta älä sinä nöyryytä mieltäsi niin, että lopulta tyydyt vähempään kuin maaherran virkaan.

— En, sitä en tee, armollinen herra, — vastasi Sancho — en varsinkaan, kun teidän armonne, minun oivallinen isäntäni, varmaan osaa antaa minulle sen, mikä on hyväksi ja minkä kykenen hoitamaan.

K a h d e k s a s l u k u.

Kuinka urhoollinen Don Quijote onnellisesti suoriutui kamalasta ja ennenkuulumattomasta seikkailusta tuulimyllyjen kanssa sekä muista uskollisen muistamisen arvoisista tapahtumista.

Samassa he havaitsivat kolme- tai neljäkymmentä sillä tasangolla sijaitsevaa tuulimyllyä, ja ne nähdessään Don Quijote sanoi aseenkantajalleen:

— Hyvä onni ohjaa asioitamme paremmin kuin osaisimme toivoakaan, sillä näetkö, parahin Sancho Panza, kuinka tuolta ilmaantuu kolmekymmentä tai neljäkymmentä hirmuista jättiläistä. Niitä vastaan aion käydä taistelemaan ja ottaa ne kaikki hengiltä, ja niiltä saatu saalis olkoon rikkautemme alku, sillä tämä on rehellinen taistelu, ja Jumalalle tehdään suuri palvelus, kun sellaiset kehnöt sikiöt hävitetään maan päältä.

— Mitkä jättiläiset? — kysyi Sancho Panza.

— Nuo, jotka tuolla näet, — vastasi hänen isäntänsä — nuo, joilla on pitkät käsivarret; toisilla ne ovat usein lähes kahden peninkulmankin pituiset.

— Eikö mitä, armollinen herra, — virkkoi Sancho — nuo, jotka tuolla näemme, eivät ole jättiläisiä, vaan tuulimyllyjä, ja ne, mitkä näyttävät käsivarsilta, ovat siipiä, jotka pyörittävät myllynkiveä, kun tuuli niitä liikuttaa.

— Helppo on, huomata — vastasi Don Quijote — ettet sinä ole perehtynyt siihen, mikä koskee seikkailuja; ne ovat jättiläisiä, ja jos sinua peloittaa, niin siirry loitommaksi ja käy rukoilemaan minun lähtiessäni heitä vastaan huikeaan ja epätasaiseen taisteluun.

Tuon sanottuaan hän kannusti ratsuaan Rocinantea ollenkaan välittämättä aseenkantajastaan Sanchosta, joka huutaen vakuutti hänelle, että hän oli aivan varmaan käymässä tuulimyllyjen eikä jättiläisten kimppuun. Ne olivat hänestä niin ilmeisiä jättiläisiä, ettei hän kuulut aseenkantajansa Sanchon huutoja eikä lähelle ehdittyäänkään nähnyt, mitä ne olivat, vaan huusi korkealla äänellä:

— Älkää paetko, te pelkurit ja kurjat olennot, teitä vastaan hyökkää yksi ainoa ritari.

Samassa kävi pieni tuulenleyhkä, ja suuret myllyn-siivet alkoivat liikkua. Don Quijote näki sen ja virkkoi:

— Vaikka liikuttaisitte useampia käsivarsia kuin jättiläinen Briareos, joudutte sittenkin häviölle.

Niin sanoen ja mitä hartaimmin sulkeutuen valtiattarensa Dulcinean suosioon, pyytäen häntä avukseen tänä ratkaisevana hetkenä, Don Quijote syöksyi eteenpäin kilven suojaamana ja peitsi sojossa Rocinanten pannessa parasta laukkaansa, ja hyökkäsi suoraan ensimmäistä mylyä vastaan. Hänen peitsensä iskiessä siipeen tuuli pyöritti siipeä niin rajusti, että se mursi peitsen palasiksi vieden mennessään ratsun ja ratsastajan, joka kieri kentälle pahoin kolhittuna. Sancho Panza kiiruhti hänen avukseen niin nopeasti kuin aasin vauhti salli ja huomasi luo ehdittyään, ettei Don Quijote kyennyt liikahtamaan: niin ankara oli isku hänen kumoutuessaan Rocinanten kanssa.

— Jumala varjelkoon! — virkkoi Sancho. — Enkö sanonut teidän armollenne, että varoisitte sitä teke-
mästä, koska ne selvästi olivat tuulimyllyjä eikä niitä
voinut muuksi katsoa kukaan, ellei ollut niitä omassa
päässä?

— Ole vaiti, hyvä Sancho; — vastasi Don Quijote —
sotaiset seikat ovat enemmän kuin muut alinomaisen
muuttumisen alaisia; otaksun sitäpaitsi, ja on varmaakin,
että viisas Frestón, joka vei minulta huoneen kirjoineen,
nyt muutti nuo jättiläiset myllyiksi riistääkseen mi-
nulta niiden voittamisesta koituvan kunnian; niin kovin
hän minua vihaa. Loppujen lopuksi minun hyvä miek-
kani sittenkin saattaa hänen kehnot juonensa häpeään.

— Suokoon Jumala, että niin tapahtuu — virkkoi
Sancho Panza.

Hän auttoi herransa seisaalleen ja melkein lapautuneen
Rocinanten selkään. Sattuneesta seikkailusta keskus-
tellen he sitten lähtivät kulkemaan kohti Lápice-solaa.
Don Quijote sanoi sieltä aivan välttämättä löytyvän
monia ja monenlaisia seikkailuja, koska sitä tietä kulki
paljon väkeä. Hän oli kumminkin kovin pahoillaan
peitsensä menettämisen vuoksi, uskoi huolensa aseenan-
tajalleen ja sanoi:

— Muistan lukeneeni, että eräs espanjalainen ritari,
nimeltään Diego Pérez de Vargas, jolta oli katkennut
taistelussa miekka, taittoi tammesta jämeän oksan ja
teki sillä sinä päivänä sellaisia tekoja ja murskasi niin
monta mauria, että sai lisänimen Machuca eli Murskaaja,
ja hän sekä hänen jälkeläisensä käyttivät siitä päivästä
lähtien nimeä Vargas y Machuca. Kerron sinulle tämän,
koska aion minäkin taittaa ensimmäisestä kohtaamastani
tavallisesta tammesta tai rautatammesta oksan, saman-

laisen ja yhtä lujan kuin se, jota tässä ajattelen, ja sillä minä aion suorittaa sellaisia urotöitä, että voit pitää itseäsi ylen onnellisena, kun olet päässyt niitä näkemään ja olemaan todistajana seikoissa, joita tuskin voidaan tosiksi uskoa.

— Suokoon Jumala; — virkkoi Sancho — minä uskon kaikki niinkuin teidän armonne sanoo; mutta oikaiskaa itseänne hiukan, te näytätte kallistuvan toiselle puolelle, ja se kaiketi johtuu kaatuessanne saamastanne kolahduksesta.

— Aivan oikein, — vastasi Don Quijote — ja se seikka, etten kipuani valita, johtuu siitä, ettei vaeltavien ritarien ole lupa valittaa mitään haavaa, vaikka suolet pursuisivat siitä ulos.

— Jos niin on laita, ei minulla ole siihen mitään sanottavaa, — virkkoi Sancho — mutta Jumala tietää, kuinka iloinen olisin, jos teidän armonne valittaisi, kun jokin paikka tekee kipeätä. Itsestäni tiedän sanoa, että minun on pakko valittaa, jos tunnen pienintäkään kipua, kunhan vain tuo määräys, ettei saa valittaa, ei koske myös vaeltavien ritarien aseenkantajia.

Don Quijote ei voinut olla nauramatta aseenkantajansa yksinkertaisuutta. Hän selitti, että Sancho sai mielellään valittaa, miten ja milloin hyväksi näki, tahtoen tai tahtomattaan, koska hän ei ollut toistaiseksi lukenut ritari-säännöistä mitään sellaista kieltoa. Sancho huomautti nyt, että oli aika aterioida. Hänen isäntänsä vastasi, ettei hän itse vielä tuntenut sitä tarvetta, mutta että Sancho voi syödä, milloin mieli teki. Luvan saatuaan Sancho sijoittui aasinsa selässä niin mukavaan asentoon kuin suinkin voi, otti haarapussista, mitä oli sinne säälinyt, ja tuli ratsastaen ja syöden isäntänsä jäljessä varsin verkal-

leen, tavan takaa kallistaen viinileiliä ja maiskahduttaen niin makeasti, että kaikkein nirsoin Malagan viinikrouvari olisi saattanut häntä kadehtia. Siinä vähän väliä kaulaansa kastaessaan hän ei muistellut mitään isännän hänelle antamia lupauksia eikä hänestä tuntunut suinkaan työläältä, vaan erittäin virkistävältä liikkua etsimässä seikkailuja, olivatpa ne kuinka vaarallisia tahansa.

Yönsä he sitten viettivät muutamain puiden alla, ja Don Quijote mursi eräästä kuivettuneen oksan, joka tavallaan kelpasi peitseksi, sekä kiinnitti siihen katkenneesta peitsestä jääneen kärjen. Hän ei nukkunut koko yönä, ajattelihan vain valtiatartaan Dulcinea noudattaen kirjoistaan lukemiansa kertomuksia, kuinka ritarit viettivät nukkumatta yökausia metsissä ja asumattomilla tienoilla askarruttaen mieltänsä muistelemalla valtiattariansa. Niin ei viettänyt yötään Sancho Panza. Koska hänen vatsansa oli täynnä, eikä suinkaan sikurivettä, niin hän nukkui yön yhteen menoon, ja ellei hänen isäntänsä olisi huutamalla häntä herättänyt, eivät siihen olisi kyenneet hänen naamaansa sattuvat auringonsäteet enempää kuin laulavat linnutkaan, jotka monilukuisina ja riemuisasti tervehtivät nousevaa uutta päivää. Herättyään hän taas kallisti nahkaleiliä havaiten sen hiukan hervakammaksi kuin edellisenä iltana, mikä sai hänen sydämensä murheelliseksi, koska heille hänen nähdäkseen ei voinut tarjoutua tilaisuutta vajauksen korvaamiseen. Don Quijote ei halunnut murkinoida; hän, kuten sanottu, oli alkanut ravita itseään maukkailla muistoilla. He lähtivät jatkamaan matkaansa kohti Lápice-solaa, jonka sitten näkivät edessään kello kolmen tienoissa päivällä.

— Täällä, veikkoseni Sancho Panza, — virkkoi Don Quijote sen nähdessään — voimme työntää käsivartemme

kyynärpäätä myöten siihen, mitä mainitaan seikkailujen nimellä. Mutta ota huomioon, ettei sinun pidä tarttua miekkaasi puolustaaksesi minua, vaikka näkisit minut maailman pahimmassa pinteessä, ellet havaitse, että ahdistajani ovat hirtehisä ja roskaväkeä, missä tapauksessa kyllä voit minua auttaa; jos he ovat ritareita, ei ole millään muotoa luvallista eikä ritarilakien mukaan sallittua, että autat minua, ennenkuin sinut on lyöty ritariksi.

— Aivan varmaan, armollinen herra, — vastasi Sancho — tottelen teitä siinä kohden erittäin tarkasti, varsinkin, kun olen luonnostani sopuisa ja haluton sekaantumaan riitaan ja toraan; mutta totta on toisekseen, etten minä, jos tulee kysymykseen puolustaa itseäni, paljoakaan piittaa noista säännöistä, sillä jumalalliset ja inhimilliset lait sallivat jokaisen torjua päältään niitä, jotka mielivät käydä hänen kimppuunsa.

— Sitähän minäkin, — virkkoi Don Quijote — mutta mitä tulee minun auttamiseen ritareita vastaan, on sinun hillitseminen luontaista kiivauttasi.

— Sen lupaan, — vastasi Sancho — minä lupaan pitää tämän käskyn yhtä pyhänä kuin lepopäivän.

Heidän näin keskustellessaan tuli tiellä näkyviin kaksi Pyhän Benediktuksen munkkikunnan veljeä, dromedareilla ratsastaen; sellaisia kyöpeleitä näet olivat heidän muulinsa. Heillä oli matkasilmälasit ja päivänvarjot. Heidän jäljessään tulivat vaunut, joita saatteli neljä viisi ratsumiestä ja kaksi jalankäypää muulirenkiä. Vaunuissa oli, kuten myöhemmin kävi ilmi, eräs biskajalainen rouva, matkalla Sevillaan, missä oli hänen miehensä, lähtemässä Intiaan suorittamaan jotakin erittäin kunniakasta tehtävää. Munkkiveljet eivät kuu-

luneet hänen seuraansa, vaikka kulkivat samaa tietä; mutta Don Quijote, tuskin heidät havaittuaan, lausui aseenkantajalleen:

— Ellen erehdy, tulee tästä mainioin seikkailu, mitä milloinkaan on nähty, sillä noiden tuolla näkyvien mustien hahmojen täytyy olla ja ne epäilemättä ovatkin noitua, jotka kuljettavat noissa vaunuissa jotakin ryöstämäänsä prinsessaa, ja minun asiani on kaikin voimin torjua tämä väkivalta.

— Tästä koituu pahempi juttu kuin tuulimylyistä — sanoi Sancho. — Huomatkaa, herra, että nuo ovat benediktiiniveljiä, ja vaunut ovat varmaan joidenkin matkustavien. Huomatkaa, sanon minä, huomatkaa tarkoin, mitä teette, jottei piru teitä petä.

— Sanoinhan sinulle jo, Sancho, — vastasi Don Quijote — ettet sinä tiedä paljoa seikkailuasioista; se, mitä sanon, on totta, ja nyt saat sen nähdä.

Tuon sanottuaan Don Quijote ajoi edelle ja asettui keskelle tietä, jota munkit tulivat, ja heidän ehdittyään niin lähelle, että hänen mielestään voivat kuulla, mitä hän sanoi, huusi raikuvalla äänellä:

— Te perkeleen riivaamat epäsikiöt, päästäkää heti vapaiksi ne korkeat prinsessat, joita väkivalloin kuljettatte noissa vaunuissa; ellette niin tee, olkaa valmiit kärsimään äkillinen kuolema pahojen tekojenne ansaituksi rangaistukseksi.

Munkit pidättivät muulinsa ihmetellen Don Quijoten ulkonäköä ja samoin hänen sanojaan, joihin vastasivat:

— Herra ritari, me emme ole perkeleen riivaamia eikä epäsikiöitä, vaan Pyhän Benediktuksen veljiä, ja me matkustamme tässä ollenkaan tietämättä, onko noissa vaunuissa väkisinvietyjä prinsessoja vai ei.

— Minusta ei selviydytä koreilla sanoilla, sillä minä tunnen teidät hyvin, te kavalat hirtehet — lausui Don Quijote.

Mitään vastausta enää odottamatta hän kannusti Rocinantea ja hyökkäsi peitsi sojossa päin etumaista munkkia, niin rajusti ja voimallisesti, että olisi auttamattomasti pudottanut hänet maahan, jopa pahasti haavoittanut tai ehkä surmannutkin, ellei munkki olisi lipunut alas muulin selästä. Nähdessään, kuinka kumppania kohdeltiin, toinen munkki painoi säärensä rotevan muulin kupeisiin ja kiiti pitkin lakeutta nopeammin kuin tuuli.

Nähdessään munkin makaavan maassa Sancho Panza kapusi vikkellästi alas aasinsa selästä, kävi häneen käsiksi ja alkoi riisua hänen vaatteitaan. Samassa saapuivat munkkien molemmat rengit ja kysyivät, miksi hän häntä riisui. Sancho vastasi, että se kuului lain ja oikeuden mukaan hänelle, koska oli hänen isäntänsä Don Quijoten voitollisesti suorittamasta taistelusta saatu saalis. Havaitessaan Don Quijoten olevan loitompana keskustelemassa vaunuissa matkaavien naisten kanssa muulirengit hyökkäsivät Sanchon kimppuun, kaatoivat hänet, harvensivat hänen partansa haivenettomaksi, potkivat häntä ja jättivät tajuttomana siihen henkiiheveriin. Munkki kiipesi takaisin muulinsa selkään hetkeäkään viivyttelämättä, peläten ja vapisten, kasvot kalmankalpeina, ja niin pitkälle päästyään riensi kumppaninsa jälkeen, joka oli pysähtynyt hyvän matkan päähän odottamaan, kuinka tämä kamala kohtaous päättyisi. Haluamatta vartoa tapahtuman myöhempiä vaiheita he sitten jatkoivat matkaansa tehden ristimerkkejä niin uutterasti kuin olisi piru ollut heidän niskassaan.

Don Quijote, kuten sanottu, keskusteli vaunuissa istuvan rouvan kanssa. Hän lausui:

— Teidän kauneutenne, armollinen rouva, voi vallita persoonaansa niinkuin parhaaksi näkee, sillä ryöstäjienne julkeus lepää nyt maan tomussa, tämän minun väkevän käsivarteni kukistamana; ja, jotta teidän ei tarvitse vaivautua ottamaan selkoa vapauttajanne nimestä, tietäkää, että minä olen Don Quijote Manchalainen, vaeltava ja seikkaileva ritari sekä kauniin ja verrattoman Dulcinea Tobosolaisen kuuliainen palvelija; ja teille tekemäni hyväntyyön palkaksi en pyydä muuta kuin että palaatte Tobosoon, viette terveiseni tälle valtiattarelleni ja kerrotte hänelle, kuinka olen teidät pelastanut.

Don Quijoten koko esitystä kuunteli eräs vaunuja saatteleva ratsaspalvelija, biskajalainen mies. Kuultuaan, ettei Don Quijote mielinyt päästää vaunuja jatkamaan matkaansa, vaan sanoi, että niiden piti kohta kääntyä takaisin Tobosoon, hän ajoi Don Quijoten luo, kävi käsiksi hänen peitseensä ja lausui huonolla kastiliankielellä ja vielä huonommalla baskinkielellä näin:

— Mene ritari, mene hiiteen; Jumalan nimessä, joka minun loi, jos et päästä vaunut, niin sinun tapat niinkuin tässä olet biskajalainen.

Don Quijote ymmärsi varsin hyvin, mitä hän tarkoitti, ja vastasi varsin tyynesti:

— Jos olisit ritari sinä, joka et ole ritari, niin olisin jo rangaissut sinua mielettömyydestäsi ja julkeudestasi, kurja pelkuri.

Siihen vastasi biskajalainen:

— Minä ei ritari? Minä vannon Jumalalle niin valehtelet kuin kristitty. Jos peitsi heität ja miekka otat, kuinka pian näet, että kannan kissa veteen! Biskajalai-

nen maalla, hidalgo merellä, hidalgo hiiteen, ja katso, että valehtelet, jos toinen sanot asia.

— Nyt sen näet, sanoi Agrajes — vastasi Don Quijote.

Hän heitti peitsensä maahan, veti miekkansa, tarttui kilpeensä ja hyökkäsi biskajalaisen kimppuun aikoen ottaa hänet hengiltä. Nähdessään hänen niin tulevan biskajalainen olisi mielellään astunut alas muulinsa selästä, koska se oli huono vuokrajuhta, johon ei voinut luottaa, mutta ehti vain paljastaa miekkansa. Onnekseen hän oli lähellä vaunuja, joista sai siepatuksi pieluksen kilvekseen, ja niin he kävivät toistensa kimppuun kuin olisivat olleet verivihollisia. Toiset kokivat rakentaa rauhaa, mutta eivät onnistuneet, sillä biskajalainen selitti väivaisin lausein, että hän, ellei sallittu hänen lopettaa taistelua, itse surmaisi rouvan ja kaikki, jotka häntä häiritsivät. Vaunuissa istuva rouva, ihmeissään ja peloissaan siitä, mitä näki, käski ajomiehen siirtää vaunut hiukan kauemmaksi ja katseli sitten loitolta ankaraa taistelua, jonka kestäessä biskajalainen iski Don Quijoten kilven yli toiseen olkapäähän niin tuimasti, että olisi halkaissut hänet vyönsijaa myöten, ellei hänellä olisi ollut varuksia. Don Quijote tunsu tuon hirmuisen iskun valtavan tehon ja huusi kovalla äänellä:

— Oi sieluni valtiatar, Dulcinea, kauneuden kukka, tulkaa auttamaan ritarianne, joka on tässä vaikeassa kohtauksessa osoittautuakseen teidän suuren ihanuutenne arvoiseksi!

Niin sanoessaan hän samalla tarttui lujasti miekkaansa, suojausi itseään kilvellään ja hyökkäsi biskajalaisen kimppuun; hän näet oli päättänyt panna kaikki yhden ainoan iskun varaan.

Nähdessään hänen niin tulevan päin biskajalainen hyvin arvasi, kuinka raivokas tuo peloton hyökkääjä oli, ja päätti menetellä samoinkuin Don Quijote. Hän odotti tulijaa, visusti suojaten itseään pieluksellaan, mutta voimatta kääntää oikeaan enempää kuin vasempaankaan muulia, joka lopen väsyneenä ja aivan tottumattomana sellaiseen leikkiin ei kyennyt astumaan askeltakaan. Don Quijote siis hyökkäsi, kuten sanottu, päin varovaa biskajalaista, miekka pystyssä, aikoen halkaista hänet kahtia, ja biskajalainen vartoi häntä samoin miekka kohotettuna, pieluksensa suojaamana, ja kaikki läsnäolevat odottivat pelon ja jännityksen vallassa, mitä seuraisi niistä valtavista iskuista, joilla he toisiaan uhkasivat. Vaunuissa istuva nainen ja hänen palvelijattarensa lausuiivat lukemattomia rukouksia ja lupauksia kaikille Espanjan pyhille kuville ja palvontapaikoille, jotta Jumala pelastaisi heidän ratsasrenkinsä ja heidät itsensä siitä suuresta vaarasta, jossa he nyt olivat. On varsin valitettavaa, että tämän kertomuksen kirjoittaja juuri tässä kohdassa ja asiain tässä vaiheessa jättää taistelun keskeneräiseksi, mainiten puolustukseksen, ettei ollut löytänyt kirjallisia tietoja näistä Don Quijoten urotöistä jo kerrotun lisäksi. Tämän teoksen toinen kirjoittaja ei kumminkaan voinut uskoa, että niin merkilinen historia olisi jätetty unohduksen huomaan tai että Manchan oppineet miehet olisivat asiasta niin vähän välittäneet, ettei heidän arkistoissaan tai laatikoissaan olisi minkäänlaisia tätä kuuluisaa ritaria koskevia asiakirjoja. Näin ajatellen hän ei luopunut siitä toivosta, että löytäisi tämän hupaisen kertomuksen jatkon, ja koska taivas oli hänelle suosiollinen, hän löysikin sen seuraavassa osassa kerrotulla tavalla.

Y h d e k s ä s l u k u,

jossa päätetään ja saatetaan loppuun urhean biskajalaisen ja miehuullisen manchalaisen kamala kaksintaistelu.

Tämän kertomuksen ensimmäisessä osassa erosimme urhoollisesta biskajalaisesta ja kuuluisasta Don Quijotesta, kun he, miekat huikeasti kohotettuina, olivat kumpikin valmiina iskemään niin tuiman iskun, että aseitten osuessa täydeltä terältä olisivat leikanneet ja halkaisseet toisensa ylhäältä alas asti ja hajonneet kahtia kuin granaattiomena. Tässä ylen epätietoisessa kohdassa mieluisa kertomus keskeytyi ja jäi tyngäksi, eikä sen kirjoittaja antanut meille mitään tietoa, mistä voisimme löytää, mitä puuttui.

Tämä tuotti minulle paljon harmia, sillä vähästä luke-
mastani koitunut mielihyvä vaihtui mielipahaksi, kun ajattelin, kuinka hankalaa oli löytää sitä paljoo, mikä nähdäkseni vielä puuttui tuosta miellyttävästä kertomuksesta. Minusta näytti aivan mahdottomalta ja kaikkea hyvää tapaa rikkovalta, ettei niin oivalla ritarilla olisi ollut apunaan jotakin tietäjämiestä, joka otti tehtäväkseen kirjoittaa muistiin hänen koskaannäkemättömät urotyönsä. Sellaista näet ei puuttunut yhdeltäkään niistä vaeltavista ritareista, jotka, kuten sanotaan, lähtevät seikkailemaan, vaan jokaisella oli, kuin käsket-

tynä, yksi tai pari sellaista viisasta, jotka eivät ainoastaan merkinneet muistiin heidän tekojaan, vaan kuvasivat myös heidän kaikkein mitättömimmätkin ajatuksensa ja lapselliset mieleenjohtumansa, olivatpa ne kuinka salaisia tahansa; eikä suinkaan niin oivallinen ritari voinut olla niin kovaonninen, että häneltä puuttui, mitä Platirilla ja muilla hänenlaisillaan oli yltäkyllin. En siis voinut taipua uskomaan, että niin mainio kertomus oli jäänyt epätäydelliseksi ja ty pistetyksi, vaan syytin ilkeätä, kaikkinielevää ja kaikkisyövää aikaa, joka oli sen joko piilottanut tai tuhonnut.

Koska hänen kirjojensa joukossa oli ollut niinkin uusia kuin *Mustasukkaisuuden karvaat kokemukset* ja *Henareen nymfit ja paimenet*, näytti minusta toiselta puolen, että hänenkin historiansa täytyi olla nykyiseltä ajalta ja että se, vaikka sitä ei olisi merkitty muistiin, varmaan eli hänen kylänsä ja naapurikylien asukkaiden muistissa. Tämä ajatus minua kiusasi herättäen halua saada todella ja totuudenmukaisesti selville kuuluisan espanjalaisen maanmiehemme Don Quijote Manchalaisen, Manchan ritariston loistavimman ja edustavimman jäsenen koko elämä ja ihmeelliset seikkailut, ensimmäisen, joka meidän päivinämme ja tänä surkeana aikakautena ryhtyi vaeltavan ritarin vaivalloiseen toimeen, torjumaan vääryyttä, auttamaan leskiä, suojelemaan neitsyitä, niitä, jotka tasa-astujillaan ratsastaen, piiska kädessä ja koko neitsyytensä mukanaan, kulkivat vuorelta vuorelle ja laaksosta laaksoon; ellei näet joku hirtehininen, joku kirveellä ja piikkikypärillä varustettu moukka tai joku suunnaton jättiläinen heitä väkisin maannut, niin menneinä aikoina oli neitsyitä, jotka eivät olleet kahdeksanakymmenenä ikävuotenaan nukku-

neet yhtäkään yötä laipion alla, mutta siitä huolimatta menivät haudan lepoon yhtä eheinä ja puhtaina kuin äiti, joka oli heidät synnyttänyt. Sanon siis, että mainio Quijotemme ansaitsee näiden ja monien muiden seikkain vuoksi alinomaista ja unohtumatonta ylistystä, mitä ei saa kieltää minultakaan, koska olen vaivaa nähden ja utterasti etsiskellyt tämän hauskan kertomuksen jatkoa, vaikka hyvin tiedän, että taivaan, sattuman ja onnen minua auttamatta maailma olisi jäänyt vaille sitä huvia ja nautintoa, jonka nyt voi saada lukemalla sen parissa tunnissa. Minä löysin sen seuraavalla tavalla.

Olin eräänä päivänä Toledon Alcaná-torilla, kun sinne tuli muudan poika myymään jollekin silkkikauppiaalle vihkoja ja vanhoja papereita. Koska olen erittäin halukas lukemaan, vaikkapa kadulta löytämiäni revittyjä paperinkappaleita, otin tämän luontaisen taipumukseni yllyttämänä käteeni yhden pojan kaupitsemista vihkoista ja havaitsin, että se oli kirjoitettu kirjaimilla, jotka tunsin arabialaisiksi. Kun en kumminkaan osannut niitä lukea, vaikka ne tunsin, lähdin katselemaan, eikö ilmaantuisi ketään espanjaapuhuvaa moriskoa, joka ne lukisi, eikä sellaisen tulkin löytäminen ollutkaan kovin vaikeata, sillä olisinhan sieltä löytänyt toisen paremman ja vanhemmankin kielen selittäjän. Sanalla sanoen, hyvä onni johdatti tielleni erään, jolle ilmoitin haluni pistäen kirjan hänen käteensä. Hän avasi sen keskeltä ja hiukan luettuaan alkoi nauraa. Minä kysyin, mitä hän nauroi, ja hän sanoi aiheena olevan erään kirjan reunaan merkityn muistutuksen. Pyysin häntä kertomaan sen minulle, ja hän luki, yhä nauraen:

— Kuten sanoin, tähän on kirjoitettu reunaan: »Tässä kertomuksessa monesti mainittu Dulcinea Tobosolainen

kuuluu olleen sianlihan suolaajana kätevämpi kuin yksikään toinen nainen koko Manchassa.»

Kuullessani Dulcinea Tobosolaisen nimen säpsähdin ja jouduin ihmeisiini, sillä mieleeni johtui samassa, että nuo vihkot sisälsivät Don Quijoten historian. Niin otaksuen joudutin häntä lukemaan alkua. Hän luki, käänsi suoraapäätä arabiankielestä espanjaksi sanoen nimen olevan *Don Quijote Manchalaisen historia, kirjoittanut Cide Hamete Benengeli, arabialainen historioitsija*. Minun täytyi kovin hillitä itseäni ollakseni ilmaisematta iloa, joka minut valtasi, kun kuulin kirjan nimen. Sieppasin sen silkkikauppiaan käsistä ja ostin pojalta kaikki paperit ja vihkot maksaen niistä puoli reaalia. Jos myyjä olisi ollut älykäs ja olisi tietänyt, kuinka niitä himoitsein, olisi hän voinut vaatia enemmän kuin kuusi reaalia ja olisi sen summan saanut. Minä poistuin heti moriskon kanssa tuomiokirkon kaarikäytävään, pyysin häntä kääntämään minua varten nuo paperit, kaikki, joissa puhuttiin Don Quijotesta, espanjaksi, mitään poistattamatta tai lisäämättä, ja lupasin maksaa, mitä hän vaati. Hän tyytyi kahteen naulaan rusinoita ja kahteen vehnävakkaan ja lupasi kääntää hyvin ja tarkasti sekä aivan lyhyessä ajassa; mutta tahtoen tehdä asian vielä helpommaksi ja varoa päästämystä käsistäni niin oivallista löytöä, vein hänet luokseni kotiin, missä hän puolessatoista kuukaudessa ja muutamassa päivässä käänsi koko kertomuksen, niinkuin se tässä esitetään.

Ensimmäiseen vihkoon oli varsin todenmukaisesti kuvattu Don Quijoten ja biskajalaisen taistelu. He olivat kertomuksen esittämässä asennossa, miekat kohotettuina, toinen kilpensä, toinen pieluksensa suojassa, ja biska-

jalaisen muuli oli piirretty niin osuvasti, että jo jousenkantaman päästä voi havaita sen vuokrajuhdaksi. Biskajalaisen jalkojen kohdalle oli merkitty *Don Sancho de Azpeitia*, mikä varmaan oli hänen nimensä, ja Rocinanten alle oli merkitty *Don Quijote*. Rocinante oli kuvattu ihmeen taitavasti, se oli niin pitkä ja hontelo, niin riutunut ja laiha, niin teräväselkäinen ja niin ilmeisesti rintatautinen, että katselija voi ihan vaitta havaita, kuinka harkiten ja sattuvasti sille oli annettu nimi Rocinante. Sen vieressä oli Sancho Panza, joka piteli aasiansa marhaminnasta, ja hänen alapuolelleen oli kirjoitettu *Sancho Zancas*. Hän siis todennäköisesti oli, kuten kuva osoitti, isovatsainen, lyhyenvanterra ja säippäsäärinen, ja hänelle oli varmaan sen vuoksi annettu nimet Panza ja Zancas, koska hänet mainitaan kertomuksessa muutamia kertoja niillä nimillä. Voisin esittää vielä eräitä muitakin pikkuseikkoja, mutta ne ovat kaikki vähäpätöisiä eivätkä mitenkään tule kysymykseen todenmukaisesti kerrottaessa historiaa, joka ei voi olla huono, kunhan on totuudenmukainen.

Jos tämän kertomuksen todenperäisyyttä saatetaan jotenkin epäillä, niin aiheena voi olla ainoastaan se, että tekijä on ollut arabialainen, sillä taipumus valehtelemiseen on tämän kansakunnan jäsenissä sangen ominainen piirre. Kun otamme huomioon, että he ovat katkeria vihollisiamme, sopii kumminkin otaksua hänen pikemmin lieventäneen kertomusta kuin sitä liioitelleen. Siltä minusta tuntuukin, sillä hän näyttää tahallaan vaitiollon sivuuttavan sellaiset kohdat, joissa olisi voinut ja joissa hänen olisi pitänyt antaa kynänsä esteettömästi ylistää mainiota ritaria. Se on kehnua menettelyä ja vielä kehnompaa ajattelua, sillä historiankirjoittajien

tulee välttämättä olla täsmällisiä, rehellisiä eikä millään muotoa puolueellisia, koska ei omanedunharrastuksen enempää kuin pelonkaan, vihankaunan enempää kuin mielisuosionkaan pidä harhauttaa heitä totuudesta, jonka äiti on historia, tämä ajan kilpakumppani, tekojen säilyttäjä, menneisyyden todistaja, nykyisyyden esikuva ja neuvoja, tulevaisuuden varoittaja. Minä tiedän tässä kertomuksessa olevan kaikkea, mitä voidaan toivoa kaikkein hupaisimmasta, ja jos siitä sattuisi jotakin hyvää puuttumaan, uskon puolestani varmaan, että vika on pikemmin sen tekijä-koiran kuin itse aiheen. Lyhyesti sanoen, sen toinen osa alkoi käännöksen mukaan näin:

Terävät miekat paljastettuina ja kohotettuina nuo molemmat urheat ja vimmastuneet taistelijat näyttivät kerrassaan uhkaavan taivasta, maata ja kadotuksen kuilua; niin rohkeina ja ryhdikkäinä he esiintyivät. Ensiksi iski iskunsa vihainen biskajalainen, ja niin voimallisesti ja raivokkaasti, että tämä ainoa isku, ellei miekka olisi matkallaan käännähtänyt, olisi riittänyt lopettamaan heidän ankaran ottelunsa ja ritarimme kaikki seikkailut; mutta hyvä sallimus, joka säästi häntä tärkeämpiin tehtäviin, väänsi hänen vastustajansa miekkaa, joten se, vaikka osuikin vasempaan olkapäähän, teki vain sen vahingon, että silpoi siltä puolelta pois varukset ja vei mennessään suuren osan kypäriä ja puolen korvaa, mikä kaikki putosi maahan hirmuisena sekamelskana hänen jäädessään siihen pahoinpidellyksi.

Jumala minua auttakoon, kukapa nyt osaisi kunnollisesti kertoa, millaiseen raivoon syttyi manchalaisen mieli, kun hän havaitsi joutuneensa niin runnelluksi. Sanottakoon vain sen olleen niin valtava, että hän jäl-

leen kohottautui jalustimissaan, tarttui entistä lujemmin molemmin käsin miekkaansa ja iski biskajalaista, osuen suoraan pielukseen ja päähän, niin raivoisasti, että hyvästä suojasta huolimatta oli kuin olisi vuori langennut hänen päällensä, veri alkoi vuotaa hänen nenästään, suustaan ja korvistaan ja näytti siltä kuin hän putoaisi muulin selästä, kuten epäilemättä olisi pudonnutkin, ellei olisi kiertänyt käsivarsiaan juhdan kaulaan; jalat kumminkin irtautuivat jalustimista, hän hellitti otteensa, ja hirmuisen iskun säikähdyttämä muuli lähti laukkaamaan pitkin lakeutta heittäen muutaman hypäkän jälkeen herransa tantereeseen.

Don Quijote katseli tuota aivan rauhallisena, mutta nähdessään vastustajansa putoavan maahan hän hypäsi ratsultaan, juoksi vikkellästi luo, asetti miekan-tutkaimen hänen silmiensä eteen ja kehoitti häntä antautumaan, uhaten katkaista hänen kaulansa, ellei tottelisi. Biskajalainen oli niin huumautunut, ettei kyennyt virkkamaan sanaakaan, ja Don Quijote oli niin silmittömän vihan vallassa, että miehen varmaan olisi hukka perinyt, elleivät vaunuissa matkustavat naiset, jotka olivat siihen saakka katselleet taistelua ankaran pelon vallassa, olisi rientäneet ritarimme luo ja erittäin koreasti pyytäneet häntä osoittamaan heille suurta armoaan ja suosiotaan säästämällä heidän ratsaspalvelijansa hengen. Don Quijote vastasi siihen varsin ylpeästi ja arvokkaasti:

— Epäilemättä, kauniit rouvat, teen mielelläni, mitä minulta pyydätte, mutta se voi tapahtua vain erään ehdon ja sopimuksen mukaan; tämän ritarin näet tulee luvata minulle lähtevänsä Toboson kaupunkiin ja esittäytyvänsä minun lähettämänäni verrattomalle Doña

Dulcinealle, jotta tämä saa määrätä hänen kohtalonsa miten parhaaksi näkee.

Pelokkaat ja masentuneet naiset eivät enempää harkinneet, mitä Don Quijote heiltä vaati, vaan vakuuttivat, ollenkaan tiedustelematta, kuka tuo Dulcinea oli, ratsaspalvelijansa täyttävän kaikki, mitä ritari hänen tehtäväkseen määräsi.

— Minä luotan lupaukseenne enkä tee hänelle enempää vahinkoa, vaikka hän olisi hyvin sen ansainnut.

K y m m e n e s l u k u .

Don Quijoten ja hänen aseenkantajansa Sancho Panzan hupaisista keskusteluista.

Sillävälän oli munkkien rengin hiukan pahoinpitelemä Sancho Panza noussut, oli katsellut isäntänsä Don Quijoten taistelua rukoillen sydämessään, että Jumala suvaitsisi antaa hänelle voiton ja että hän voittaisi siinä omakseen jonkin saaren, jonka käskynhaltiaksi nimitäisi hänet, Sanchon, niinkuin oli luvannut. Havaitessaan sitten ottelun jo päättyneen ja isäntänsä olevan nousemassa takaisin Rocinanten selkään hän kiiruhti pitämään jalustinta, mutta lankesi, ennenkuin Don Quijote oli ehtinyt nousta satulaan, polvilleen hänen eteensä, tarttui hänen käteensä, suuteli sitä ja sanoi:

— Suvaitkoon teidän armonne, herra Don Quijote, antaa minun hallittavakseni sen saaren, jonka olette voittanut tässä ankarassa taistelussa; olipa se kuinka suuri tahansa, minä tunnen kykeneväni ja kelpaavani sitä hallitsemaan, samalla tavalla ja yhtä hyvin kuin kuka hyvänsä muu, joka on maailmassa saaria hallinnut.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Huomaa, Sancho veikkoseni, ettei tämä enempää kuin muutkaan tämänlaatuiset ole mikään saariseikkailu, vaan tienhaaraseikkailu, jollaisista ei ole muuta voittoa

kuin pääkuoren särkyminen ja toisen korvan menettäminen. Malta mielesi; vielä tulee seikkailuja sellaisia-kin, joissa voin tehdä sinusta käskynhaltian tai kukaties vielä korkeammankin herran.

Sancho kiitti häntä hartaasti, suuteli vielä kerran hänen kättänsä ja panssarin reunaa, auttoi hänet Rocinanten satulaan, nousi itse aasinsa selkään ja seurasi herraansa, joka hyvästi sanomatta ja enempää keskustelematta vaunuissa matkustavien kanssa ajoi täyttä laukkaa läheiseen metsikköön. Sancho seurasi, minkä aasi jaksoi juosta; mutta Rocinante mennä viiletti niin nopeasti, että hän huomasi jäävänsä jälkeen, joten ei auttanut muu kuin huutaa isännälle, että hän odotaisi. Don Quijote odotti, hilliten Rocinantea, kunnes hänen uupunut aseenkantajansa ehti luo. Saavutettuaan isäntänsä Sancho lausui:

— Armollinen herra, minun nähdäkseni olisi soveliasta, että vetäytyisimme johonkin kirkkoon, sillä tuo, jonka kanssa taistelitte, tuli niin pahoin pidellyksi, ettei ole ihmekään, jos asia ilmoitetaan Pyhälle Veljeskunnalle ja meidät vangitaan, ja jos niin käy, niin nahkamme varmaan parkitaan, ennenkuin pääsemme vapaiksi.

— Ole vaiti — virkkoi Don Quijote. — Oletko milloinkaan nähnyt tai lukenut, että vaeltava ritari on vedetty oikeuteen, olipa hän nääkistänyt kuinka monta ihmistä tahansa?

— En minä närkistämisestä mitään tiedä, — vastasi Sancho — enkä ole eläissäni ketään närkkinyt; tiedän vain, että Pyhän Veljeskunnan asiana on käydä käsiksi niihin, jotka tappelevat ulkosalla, ja siihen leikkiin minä en rupea.

— Ole huoletta, ystäväiseni, — virkkoi Don Quijote

— minä tempaan sinut kaldealaistenkin vallasta ja sitä pikemmin Pyhän Veljeskunnan käsistä. Mutta sanohan minulle, niin totta kuin elät: oletko nähnyt urhoollisempaa ritaria koko maailmassa, niin pitkältä kuin se tunnetaan? Oletko kuullut historioissa kerrottavan ke- nestäkään toisesta, joka olisi tai olisi ollut rohkeampi hyökkäämään, urheampi kestäämään, kätevämpi iske- mään tai kykenevämpi paiskaamaan satulasta?

— Totta puhuen — vastasi Sancho — en ole koskaan lukenut mitään historiaa, koska en osaa lukea enkä kir- joittaa; mutta siitä tohdin panna vetoa, etten ole ikä- näni palvellut uhkarohkeampaa isäntää kuin teidän ar- monne, ja Jumala suokoon, ettei noita uhkarohkeita tekoja kosteta, niinkuin äsken sanoin. Nyt pyydän teidän armoanne hoitamaan itseänne, sillä korvanne vuo- taa pahasti verta; minulla on tässä haarapussissa liinan- nöyhtää ja hiukan valkoista voidetta.

— Mitään sellaista ei ollenkaan tarvittaisi, — virkkoi Don Quijote — jos olisin muistanut valmistaa pullon Fierabras-balsamia; ajan- ja lääkkeittenhukka välttyisi, jos olisi pisarakaan sitä.

— Mikä pullo ja mikä palsami se on? — kysyi Sancho Panza.

— Se on balsami, jonka resepti minulla on muistissani, — vastasi Don Quijote — balsami, jonka omistajan ei tarvitse pelätä kuolemaa eikä edes ajatella kuolevansa, haavoittuipa kuinka pahoin tahansa. Kun siis sen val- mistan ja annan sinun huostaasi ja sinä sitten havait- set, että minut on jossakin taistelussa sivallettu keskeltä poikki (kuten monesti sattuu), ei sinun asianasi ole tehdä muuta kuin nostaa sievästi se ruumiinpuolikas, joka on pudonnut maahan, ja sijoittaa se, ennenkuin veri ehtii

hyytyä, erittäin varovasti satulaan jääneen toisen puolikkaan päälle, tarkoin katsoen, että sovitat sen siihen tasaisesti ja kohdalleen. Sitten annat minun juoda vain pari kulausta tuota mainittua balsamia, ja saatpa nähdä, että minä olen jälleen ehyt ja terve kuin omena.

— Jos niin on, — sanoi Panza — niin minä luovun heti paikalla sen luvatus saaren käskynhaltianvirasta enkä pyydä monista hyvistä palveluksistani muuta palkkaa kuin että teidän armonne antaa minulle sen mainion palssamin resehdin, sillä minä uskon, että unssi sitä maksaa missä tahansa enemmän kuin kaksi reaalia, ja enempää minä en tarvitse elääkseni tämän elämäni kunniallisesti ja mukavasti. Mutta nyt tulee vielä tietää, kuinka kallista se on valmistaa.

— Kolmen tuopin valmistamiseen ei kulu kolmea reaalia — vastasi Don Quijote.

— Jumala armahtakoon minua syntistä! — virkkoi Sancho — miksi ei teidän armonne tee sitä viipymättä ja opeta konstia minullekin?

— Vaiti, ystäväiseni, — vastasi Don Quijote — minä aion opettaa sinulle suurempiakin salaisuuksia ja osoittaa sinulle suurempaakin suosiota; mutta nyt hoita-kaamme itseämme, sillä korvaani koskee enemmän kuin mieli tekisi.

Sancho otti haarapussista liinannöyhtää ja voidetta. Mutta nähdessään sitten, missä kunnossa oli kypäri, Don Quijote oli joutua suunniltaan, laski kätensä miekan-kahvaan, nosti katseensa taivaaseen ja lausui:

— Minä vannon kaikkien olioitten Luojan ja neljän pyhän Evankeliumin täydellisen tekstin nimessä eläväni niinkuin eli Mantuan suuri markiisi, kun hän oli vannonut kostavansa sisarenpoikansa Baldovinon kuo-

leman ja lupasi olla syömättä katetusta pöydästä, pitämättä lihanyhteyttä vaimonsa kanssa ja muuta sellaista, mitä en nyt muista, mutta minkä sisällytän tähän valaani, kunnes olen täysin kostanut sille, joka minua näin häpäisi.

Tuon kuultuaan sanoi hänelle Sancho:

— Teidän armonne, herra DonQuijote, huomattaa, että tuo ritari, jos hän on täyttänyt teidän vaatimuksenne menemällä esittäytymään armolliselle neidille Dulcinea Tobosolaiselle, on jo tehnyt velvollisuutensa eikä ansaitse muuta rangaistusta, ellei tee uutta rikosta.

— Hyvin puhuttu ja osuvasti huomautettu, — virkoi Don Quijote — ja siksi kumoan valani, mikäli se koskee uutta kosta; mutta vieläkin vannon ja vakuutan eläväni niinkuin sanoin, kunnes olen temmannut joltakin ritarilta toisen tällaisen ja tämänveroisen kypärin. Eikä sinun, Sancho, pidä ajatella, että menetelen niin ihan umpimähkään, sillä minulla on tässä ilmeinen esikuva: aivan samoin, kirjaimellisesti, kävi Mambrinon kypärille, jonka Sacripante sai niin kalliisti maksaa.

— Sellaiset valat teidän armonne on paras heittää hiiteen, — vastasi Sancho — sillä niistä koituu suuri vahinko ruumiin terveydelle ja omalletunnolle paha rasitus. Vai mitä sanotte: jos emme nyt satu moneen päivään kohtaamaan kypärillistä miestä, niin mikä neuvoksi? Onko vala pidettävä, vaikka siitä johtuu monenlaista hankaluutta ja haittaa, esimerkiksi se, että täytyy maata pukeissaan eikä saa nukkua ihmisten ilmoilla, ja tuhansia muita lihankidutuksia, joita sisälsi tuon vanhan höperön Mantuan markiisin vala, jonka teidän armonne nyt mieli saattaa jälleen voimaan? Teidän armonne tulee

ottaa huomioon, ettei näillä teillä missään liiku varuksiin puettuja henkilöitä, vaan pelkkiä muulinajajia ja ajomiehiä, joilla ei ole kypäriä ja jotka luultavasti eivät ole kuulleet ikänä kypäristä puhuttavankaan.

— Sinä erehdyt, — virkkoi Don Quijote — sillä me emme tule olemaan kahta tuntia näissä teidenristeyksissä, kun jo näemme varuspukuisia enemmän kuin siinä joukossa, joka kulki kohti Albracaa valloittamaan Kaunista Angelicaa.

— Olkoonpa niin, — vastasi Sancho — ja suokoon Jumala, että meidän käy hyvin ja että pian tulee aika valloittaa tämä saari, joka käy minulle niin kalliiksi; sitä toivon mitä hartaimmin.

— Sanoinhan sinulle jo, Sancho, ettei sinun pidä olla siitä ollenkaan huolissasi; jos saarta ei löydy, niin onhan tässä Tanskan ja Sobradisan kuningaskunnat, jotka sopivat sinulle kuin sormus sormeen, ja sinä olet varmaan sitäkin iloisempi, kun ne sijaitsevat mannermaalla. Mutta jääköön tämä nyt odottamaan aikaansa, ja katso sinä, onko siellä haarapussissa mitään suuhunpantavaa, jotta voimme sitten lähteä etsimään jotakin linnaa, missä vietämme yön ja valmistamme sen mainitsemani balsamin, sillä minä vannon Jumalan nimessä, että korvani tuimelee pahasti.

— Minulla on tässä sipuli ja vähän juustoa ja taitaa olla joku leivänmurukin, — sanoi Sancho — mutta eihän se ole teidän armonne laiselle urhoolliselle ritarille soveltuva muonaa.

— Huonostipa sinä asian ymmärrät! — vastasi Don Quijote. — Tiedä siis, Sancho, että vaeltaville ritareille on kunniaksi olla syömättä kuukauteen ja että heidän, jos kumminkin ruokaa nauttivat, on paras syödä mitä sat-

tuu saatavissa olemaan. Tämän sinä tietäisit, jos olisit lukenut niin monta historiaa kuin minä, sillä miten paljon niitä liekään ollut, yhdessäkään en ole havainnut kerrottavan, että vaeltavat ritarit olisivat syöneet muuten kuin sattumoisin ja heitä varten järjestetyissä upeissa pidoissa; muun aikansa he elivät vähillä eväillä. Ja vaikka onkin ymmärrettävää, etteivät he voineet elää syömättä ja toimittamatta kaikkia muita luonnollisia tarpeitaan, koska he kumminkin olivat ihmisiä samoin kuin me, on toiselta puolen käsitettävää, että he, liikkuen suurimman osan elämästään metsissä ja asumattomilla seuduilla, kuljettamatta mukanaan keittäjää, enimmälti käyttivät ravintonsa sellaisia maalaisruokia kuin nyt minulle taritset. Älä siis sinä, hyvä Sancho, ole huolissasi siitä, mikä minua maittaa, älä yritä luoda maailmaa uudestaan tai nostaa saranoiltaan vaeltavan ritarikunnan järjestystä.

— Suokaa anteeksi, armollinen herra, — sanoi Sancho — koska en osaa lukea enkä kirjoittaa, kuten jo taannoin sanoin, en tunne enkä ole tullut tietämään ritarinammin sääntöjä; tästä puoleen minä kyllä varustan haarpussiin kaikenlaisia kuivattuja hedelmiä teidän armoanne varten, joka olette ritari, mutta itseäni varten, joka en ole ritari, hankin siihen mehevämpiä ja ravitsevampia eväitä.

— Enhän minä sitä sano, — virkkoi Don Quijote — että vaeltavien ritarien täytyisi välttämättä olla syömättä mitään muuta kuin noita sinun mainitsemiasi hedelmiä, vaan sanon, että he nähtävästi ravitsivat itseänsä enimmäkseen niillä ja eräillä metsistä ja mailta löytämillään yrteillä, jotka he tunsivat ja jotka minäkin tunnen.

— Sellaisten ruohojen tunteminen on mainio lahja, —

vastasi Sancho — sillä minä aavistelen, että sen tiedon hyväkseenkäyttäminen on toiste tarpeen.

Samalla hän otti esille, mitä oli sanonut pussissa olevan, ja he söivät yhdessä, sulassa sovinnossa ja kelpo kumppaneina. Haluten etsiä yöpymispaikan he kumminkin lopettivat aivan lyhyeen kehnon ja kuivan ateriansa. Niin he nousivat ratsuilleen ja pitivät kiirettä ehtiäkseen ihmisten ilmoille ennen yön tuloa; mutta aurinko painui pois ja sen mukana toivo päästä, minne mieli teki, heidän saavuttuaan muutamien vuohipaimenten majoille, joten he päättivät jäädä sinne yöksi. Sanchoa harmitti kovin, ettei päästy asutuille maille; hänen isäntänsä sitävastoin oli ylen tyytyväinen saadessaan maata ulkosalla, koska hän niin sattuesssa joka kerta katsoi suorittavansa näytteen, joka todensi hänen ritariarvoansa.

Y h d e s t o i s t a l u k u .

Siitä, mitä Don Quijote sai kokea vuohipaimenten seurassa.

Vuohipaimenet ottivat hänet hyväntahtoisesti vastaan, ja Sancho, pidettyään parhaansa mukaan huolta Rocinanteesta ja aasistaan, siirtyi hajuaistinsa opastamana muutamien tulisijalla kattilassa porisevien vuohenlihan kappaleiden luo. Vaikka hän olisi mielellään heti katsonut, olivatko ne kyllin kypsät siirrettäviksi kattilasta vatsaan, hän kumminkin jätti sen tekemättä, sillä vuohipaimenet ottivat ne samassa tulelta, levittivät maahan muutamia lampaannahkoja, järjestivät kiiruusti maalaisateriansa ja tarjosivat molemmille vierailleen erittäin ystävällisesti mitä heillä oli. Nahkojen ympärille sijoitui heitä kuusi, kaikki tämän katraan vartijat, sitä ennen kömpelön kohteliaasti pyydettyään Don Quijotea istuutumaan häntä varten kumoon käännetylle purtilolle. Don Quijote istuutui, mutta Sancho jäi seisomaan ojentaakseen herralleen juomasarvea. Havaitessaan Sanchon seisovan hänen isäntänsä sanoi hänelle:

— Jotta oivallat, Sancho, sen hyvän, mitä vaeltavaan ritariuteen sisältyy, ja kuinka vähältä pitää, että jotakin siihen kuuluvaa tointa harjoittavat henkilöt pikaisesti saavuttavat maailman kunnioituksen ja arvonannon, on tahtoni, että istuudut minun viereeni näiden kelpo

ihmisten seurassa ja olet yhtä minun kanssani, joka olen sinun isäntäsi ja synnynnäinen käskijäsi, että syöt lautaseltani ja juot samasta astiasta kuin minä; sillä vaeltavasta ritarista voidaan sanoa samoin kuin rakkaudesta, että se tekee kaikki tasavertaisiksi.

— Kiitoksia paljon! — vastasi Sancho — mutta minä vakuutan teidän armollenne, että söisin, kunhan minulla vain olisi runsaasti syötävää, yhtä hyvin ja paremminkin seisaaltani ja yksinäni kuin jonkun keisarin vieressä istuen. Ja maittaapa minua, totta puhuen, se, minkä syön omassa loukossani kursailematta ja kumartelematta, vaikka se olisi vain leipää ja sipulia, paljon paremminkin kuin kalkkunat sellaisissa pöydissä, missä täytyy pureksia verkalleen, juoda vain rahtusen, pyyhkiä itseänsä tämän tästä, olla aivastamatta ja yskimättä, vaikka mieli tekisi, ja pidättyä muistakin seikoista, jotka yksinäisyydessä ja vapaudessa lankeevat luonnostaan. Pyydän siis, herrani, että vaihdatte kunnian, jota teidän armonne tahtoo osoittaa minulle, koska olen vaeltavan ritariston palvelija ja liittolainen, niinkuin olenkin, kun kerran olen teidän armonne aseenkantaja, johonkin muuhun, mikä saattaa olla minulle mieluisempaa ja edullisempaa; vaikka näet katson tuon kunnian täysin saaduksi, luovun siitä kumminkin tästä lähtien maailman loppuun saakka.

— Kaikesta huolimatta sinun tulee istuutua, sillä joka itsensä alentaa, sen Jumala ylentää.

Hän tarttui Sanchon käsivarteen ja pakotti hänet viereensä istumaan.

Vuohipaimenet, jotka eivät ymmärtäneet tuota tolkutonta puhetta aseenkantajista ja vaeltavista ritareista, eivät osanneet muuta kuin vaitiollen syödä ja katsella

vieraitaan, jotka varsin sukkelasti ja halukkaasti pistelivät poskeensa nyrkinkokoisia lihakimpaleita. Kun liharuoka oli syöty, kaatoivat paimenet nahkoille ison kasan ruokatammen terhoja ja toivat vielä lisäksi puolen juustoa, joka oli kovempaa kuin jos se olisi tehty muurilaasista. Juomasarvikaan ei ollut joutilaana, vaan kiersi miehestä mieheen niin sukkelasti (milloin täynnä, milloin tyhjänä, kuin vesivipusimen ämpäri), että toinen näkyvissä olevista viinileileistä tyhjäntyi siihen aivan huokeasti. Tyydyttyään vatsansa vaatimukset Don Quijote otti käteensä kourallisen terhoja, silmäili niitä tarkkaavasti ja koroitti äänensä näin sanoen:

— Onnellinen aikakausi ja onnelliset ne vuosisadat, joita muinaisen ajan ihmiset nimittivät kultaisiksi, ei suinkaan siitä syystä, että kultaa, jota nykyisenä rautaaikana pidetään erinomaisessa arvossa, olisi tuona onnellisena aikana saatu aivan vaivattomasti, vaan siksi, että silloin eläville ihmisille olivat tuntemattomat nämä kaksi sanaa: *sinun* ja *minun*. Tuona pyhänä aikakautena oli kaikki yhteistä: jokapäiväisen elatuksen hankkimiseksi ei kenenkään tarvinnut tehdä muuta kuin kättään ojentamalla ottaa se jyrkeistä tammista, jotka auliisti tarjosivat makeita ja kypsiä hedelmiänsä. Kirkkaat lähteet ja solisevat purot soivat heille mitä runsaimmin maukasta ja läpikuultavan puhdasta vettä. Kallionhalkeamiin ja puidenonteloihin perustivat uutterat ja älykkäät mehiläiset yhteiskuntansa luovuttaen epäitsekkäästi ylen suloisen työnsä runsaan sadon kenen käteen tahansa. Uljaat korkkipuut antoivat itsestään, oman anteliaisuutensa vuoksi, mitään muuta temppua vaatimatta, leveän ja kevyen kuorensa, jolla ihmiset alkoivat peittää paksujen paalujen varaan vain ilmanalan tuimuuden

vuoksi rakennettuja majojaan. Silloin vallitsi sula rauha, sula sopu ja ystävyys: kaarevan auran julkea terä ei ollut vielä rohjennut viiltäen painua ensimmäisen emomme lempeään poveen, sillä hän tarjosi vapaaehtoisesti kaikkialla hedelmällisessä ja avarassa sylissään sitä, mikä oli omansa ravitsemaan, ylläpitämään ja virkistämään niitä lapsia, joiden oma hän silloin oli. Silloinpa käyskelivät viattomat kauniit paimenneidot laaksosta laaksoon ja kukkulalta kukkulalle, hiukset palmikoilla ja paljain päin, yllään vaatetta vain senverran kuin tarvittiin sen verhoamiseksi, mitä kunniallisuus vaatii ja on aina vaatinut verhoamaan. Heidän koristeensakaan eivät olleet sellaisia kuin nykyisin käytetyt, jotka tekee kalliiksi Tyron purppura ja lukemattomin tavoin kidutettu silkki, vaan he solmivat yhteen takkiaisen ja muratin viheriöitä lehtiä esiintyen siten kenties yhtä komeina ja soreina kuin meidän nykyiset hovinaisemme eriskummallisine ja outoine keksintöineen, joihin joutava uutuu-denhimo on heidät johtanut. Silloin puettiin sielun helläin tunteitten ilmaus koruttomaan ja vilpittömään, tunteen omaa luontoa ja laatua vastaavaan muotoon, etsimättä sen arvon lisäämiseksi teennäisiä käänteitä. Kavaluus, petos ja ilkeys eivät olleet sekaantuneet totuuteen ja vilpittömyyteen. Oikeus pysyi omissa rajoissaan, eivätkä mielisuosion ja omanvoitonpyynnin mahdit, jotka nykyjään sitä kovin loukkaavat, häiritsevät ja vainoavat, uskaltaneet sitä häiritä eikä solvata. Miellivallan laki ei ollut vielä saanut sijaa tuomarin mielessä, koska silloin ei ollut mitään eikä ketään tuomittavaa. Neitokset liikkuivat, kuten sanoin, kunniallisuuden saatelemina, missä tahansa, ypöyksinään, ollenkaan pelkäämättä, että toisten julkeus ja riettaat aikomukset heitä

loukkaisivat, ja heidän lemmentaumuksensa johtui heidän omasta mieltymyksestään ja omasta vapaasta tahdostaan. Nykyisinä inhoittavina aikoina sitävastoin ei yksikään heistä ole taatussa turvassa eikä olisi, vaikka hänen kätkö- ja suojapaikkanaan olisi uusi labyrintti, samanlainen kuin Kretan saarella sijaitseva, sillä sinnekin tunkeutuisi raoista tai ilman teitse kirotn kiihkeän houkuttelun keralla lemment rutto saaden heidän koko lujutensa surkeasti luhistumaan. Aikojen kuluessa ja ilkeyden yhä lisääntyessä perustettiin heidän turvakseen vaeltavien ritarien järjestö puolustamaan neitoja, suojaamaan leskiä sekä auttamaan orpoja ja puutteenalaisia. Tähän ritarikuntaan kuulun minäkin, te hyvät vuohipaimenet, joita kiitän kestityksestä ja itseni ja aseenkantajani hyvästä kohtelusta. Vaikka näet kaikki elävät olennot ovat luonnonlain mukaan velvolliset osoittamaan suosiotaan vaeltaville ritareille, on kumminkin, koska tiedän teidän ottaneen minut ystävällisesti vastaan ja minua kestinneen tuntematta tuota velvoitusta, oikein ja kohtuullista, että kiitän teitä hyvän tahtoisuudestanne niin hyvin kuin suinkin voin.

Tämä ritarimme pitkä juhlapuhe (joka olisi varsin hyvin voinut jäädä pitämättäkin) johtui yksinomaan siitä, että hänelle tarjotut tammenterhot saivat hänet muistelemaan kulta-aikaa ja hänen pisti päähänsä esittää tuo joutava puhe vuohipaimenille, jotka sanaakaan siihen virkkamatta, ihmeissään ja hämmästyneinä, häntä kuuntelivat. Sanchokin oli vaiti, söi terhoja ja kävi vähän väliä kokemassa toista leiliä, joka oli ripustettu korkkipuuhun, jotta viini säilyisi viileänä.

Don Quijoten puhe kesti kauemmin kuin ateria; sen päätyttyä virkkoi eräs paimenista:

— Jotta teidän armonne, herra vaeltava ritari, voi sanoa, että olemme kestinneet teitä alttiisti ja mielellämme, tahdomme huvittaa ja ilahduttaa teitä antamalla erään pian tänne saapuvan kumppanimme laulaa; hän on erittäin taitava ja kovasti rakastunut nuori mies ja osaa sitäpaitsi lukea ja kirjoittaa ja soittaa viulua, niin ettei paremmasta apua.

Vuohipaimen oli tuskin ehtinyt tuon sanoa, kun korvat jo erottivat viulun äänen, ja aivan pian saapui soittoniekka, suunnilleen kahdenkolmatta vuoden ikäinen ja varsin miellyttävä nuori mies. Kumppanit kysyivät, oliko hän syönyt illallista, ja hänen vastattuaan myöntävästi sanoi hänelle se, joka oli tarjouksen esittänyt:

— Siispä voinet mieliksemme hiukan laulaa, Antonio, jotta tämä vieraanamme oleva herra näkee vuorilla ja metsissäkin olevan musiikintaitoista väkeä. Olemme kertoneet hänelle kyvyistäsi ja toivomme sinun niitä osoittavan siten todistaen puheemme perällisiksi. Pyydän siis sinua mitä hartaimmin istumaan ja laulamaan sen rakkautesi laulun, jonka setäsi, kappalainen, on sinulle sepittänyt ja johon kyläläiset ovat varsin miellyneet.

— Se käy päinsä — vastasi nuori mies.

Odottamatta enempää pyyntöjä hän istuutui kaadetun tammen kannolle, viritti viulunsa ja alkoi vähän ajan kuluttua laulaa sangen sievästi seuraavaa:

— Olalla, mua lemmithän,
sa vaikk' et virka siitä
ja vaikk' ei mykkää katsett' ees
silmistäs mulle riitä.

Oot viisas, siksi tiedänkin:
 minua lemmit varmaan,
 sill' ilmitullut rakkaus
 sytyttää lempeen armaan.

Ah, totta kyllä usein nään:
 sun pronssia on rinta,
 ja povet valkohohtoinen
 on niinkuin paaden pinta.

Mut usein myöskin jälkeen sen,
 kuin luotasi mun torjut,
 taas toivo näyttää lievettään,
 taas kylmyydessäs horjut.

Näin sokeasti sydämeini
 päin syöksyy sydäntäsi;
 ei viihdä sitä karsaus,
 ei kiihdä lämmin käsi.

Jos lempi taivaan anti on
 tai ystävällisyyttä,
 jota sulla riittää, silloin en
 sinust' uneksi ma syyttä.

Jos palvelukset saattavat
 myös kiihtää lemmentulta,
 niin ansioksi laskenee
 ne minullekin kulta.

Kas, jos vain olet tarkannut,
 oot nähnyt useasti
 mun pyhäpuvussa kulkevan
 maanantai-iltaan asti.

Kun kerran hieno vaatetus
 se rakkautta tukee,
 niin aina iloks armahan
 tää poika hyvin pukee.

Siit', että yöt mä soittelin
 sun ikkunasi alla
 ja karkeloin vain kanssasi,
 en puhu kerskumalla.

En kerro, kuinka ylistin
 sun ihanuuttas aina,
 ja vaikka totta puhuinkin
 tytöt katsoi raivokkaina.

Näin Teresakin sanoi, kun
 ma pääsin kehumasta:
 »Moni luulee enkeliks armastaan,
 mut apinaks huomaa vasta,

kun näkee, ettei olekaan
 se kauneus luonnon suomaa,
 kun näkee irtopalmikot,
 joit' Amorkaan ei huomaa!»

Ma valheeksi tuon kohta tein,
 hän serkulleen mua moitti;
 hän minut haastoi taisteluun,
 sa tiedät, kumpi voitti.

En lemmi pyytein alhaisin,
 en viettelijän lailla;
 sua puhtain tuntein lähestyn
 sanoilla arvokkailla:

Näät kirkonsiteet kaunoiset
 ne hohtaa silkkisinä;
 pujota kaulas kahleeseen,
 sen kohta teen myös minä.

Jos et, niin kautta pyhien
 nyt vannon, että lähden
 ma kapusiiniluostariin
 sun kylmyytesi tähden.

Siihen vuohipaimen lopetti laulunsa. Vaikka Don Quijote pyysi häntä laulamaan vielä vähän lisää, ei Sancho Panza ollut samaa mieltä, hän näet halusi mieluummin nukkua kuin kuunnella lauluja. Niinpä hän sanoikin isännälleen:

— Teidän armonne sopisi hyvinkin nyt heti laittautua sinne, missä vietätte yön, sillä näillä kelpo miehillä on pitkin päivää niin paljon työtä, etteivät he voi kuluttaa yötään laulellen.

— Kyllä yskän ymmärrän, Sancho, — virkkoi Don Quijote — minä oivallan varsin hyvin, että leillä käyminen vaatii palkakseen pikemmin unta kuin musiikkia.

— Hyvältähän tuo maistuu meistä kaikistakin, Jumalan kiitos — vastasi Sancho.

— Sitä en kiellä, — virkkoi Don Quijote — mutta sijoitu sinä minne mielit, minun säätyyni kuuluvien henkilöitten on soveliaampaa valvoa kuin nukkua. Joka tapauksessa, Sancho, olisi hyvä, jos katsoisit jälleen korvaani; sitä särkee enemmän kuin on tarpeen.

Sancho teki, mitä käskettiin, ja eräs vuohipaimenista sanoi haavan nähtyään, ettei ollut mitään hätää, koska hän sivelisi sen nopeasti parantavalla voiteella. Hän otti muutamia siellä runsaasti kasvavan rosmariinin lehtiä, pureksi ne, sekoitti mälliin hiukan suolaa, painoi sen korvalehteen, jonka satoi erittäin huolellisesti, vakuuttaen, ettei muuta lääkettä kaivattu, mikä olikin totta.

Kahdestoista luku.

Mitä eräs vuohipaimen kertoi Don Quijoten seuralle.

Heidän niissä puuhissa ollessaan tuli toinen nuori mies, eräs niistä, jotka toivat paimenille kylästä muonaa, ja sanoi:

— Tiedättekö, miten kotosalla ovat asiat?

— Kuinka me sen voisimme tietää? — vastasi eräs heistä.

— Tietäkää siis, — jatkoi nuorukainen — että tänä aamuna kuoli kuuluisa oppinut paimen Grisóstomo, ja siellä huhuillaan hänen kuolleen rakkaudesta tuohon pirun tyttöön Marcelaan, rikkaan Guillermon tyttäreen, siihen, joka paimentytöksi pukeutuneena kuljeskelee noissa tiettömissä seuduissa.

— Marcelaako tarkoitat? — virkkoi eräs.

— Juuri häntä — vastasi vuohipaimen. — Ja mikä parasta, hän on testamentissaan määrännyt, että hänet on haudattava vainiolle, kuin hän olisi ollut mauri, nimittäin kallion alle, missä on lähde korkkipuun luona; kerrotaan näet, ja sanotaan hänen itsensäkin sanoneen, että hän oli siellä nähnyt tytön ensimmäisen kerran. Hän on merkinnyt testamenttiinsa vielä muitakin määräyksiä, sellaisia, joita paikkakunnan pappien mielestä ei saa täyttää eikä ole hyväkään täyttää, koska ne ovat

pakanallisia. Kaikkeen tuohon vastaa hänen hyvä ystävänsä Ambrosio, ylioppilas, joka oli hänkin pukeutunut paimeneksi hänen kanssaan, että kaikki on tarkoin täytettävä niinkuin Grisóstomo on määrännyt, ja siitä on nyt koko kylä kuohuksissaan. Väitetään kumminkin lopulta käyvän niinkuin Ambrosio ja kaikki hänen ystävänsä paimenet tahtovat, ja huomenna he tulevat hautaamaan hänet juhlallisesti siihen paikkaan, jonka mainitsin. Ja luulenpa, että siitä tulee varsin nähtävä asia; minä ainakin lähden sinne sitä katsomaan, vaikka ei kävisi huomenna kylään palaaminen.

— Me lähdemme kaikin, — vastasivat vuohipaimenet — ja heitämme arpaa, kenen tulee jäädä paimentamaan kaikkien vuohia.

— Oikein puhut, Pedro, — virkkoi eräs heistä — mutta tuota toimitusta ei tarvita, sillä minä jään kaikkien puolesta. Eikä sinun pidä luulla sen johtuvan hyvydestäni tai uteliaisuuden puutteesta, sillä syynä on se, että taannoin jalkaan astumani tikku estää minua kävelemästä.

— Olemme kumminkin siitä kiitolliset sinulle — vastasi Pedro.

Don Quijote pyysi nyt Pedroa sanomaan, mikä tuo vainaja oli ja mikä tuo paimentyttö. Siihen Pedro vastasi tietävänsä vain, että vainaja oli eräs jostakin tuolla vuoristossa sijaitsevasta kylästä kotoisin oleva rikas hidalgo, joka oli useita vuosia opiskellut Salamancassa ja palannut sitten kotipaikalleen ollen erittäin oppineen ja lukeneen miehen maineessa. Hänen sanottiin erittäinkin perehtyneen tähtitieteeseen ja auringon ja kuun edesottamuksiin taivaalla, sillä hän ennusti meille täsmälleen auringon ja kuun pienennykset.

— Pimennykseksi, ystäväiseni, nimitetään noiden kahden suuren taivaanvalon himmenemistä, eikä pienennykseksi — selitti Don Quijote.

Mutta Pedro jatkoi kertomustaan, ollenkaan välittämättä joutavista pikkuseikoista, sanoen:

— Samoin hän tiesi ennakoita, tulisiko hyvä vuosi vai kituvuosi.

— Tahdotte sanoa katovuosi, ystäväiseni — virkkoi Don Quijote.

— Katovuosi tai kituvuosi, — vastasi Pedro — aivan yhtä ja samaa. Ja uskokaa minua, että hänen sanomistaan rikastuivat vahvasti hänen isänsä ja hänen ystävänsä, jotka häneen luottivat; he näet tekivät, mitä hän heille neuvoi sanoen: »Kylväkää tänä vuonna ohraa, älkää kylväkö vehnää; tänä vuonna voitte kylvää virnaa, mutta ei ohraa; ensi vuonna tulee runsaasti öljyä; kolmena seuraavana ei saada tippaakaan.

— Sen tieteen nimi on astrologia — sanoi Don Quijote.

— En minä tiedä, mikä sen nimi on, — virkkoi Pedro — mutta tiedän, että hän tiesi tuon kaikki ja vielä enemmänkin. Lyhyesti sanottuna: ei kulunut monta kuukautta hänen palattuaan Salamancasta, kun hän eräänä kauniina päivänä ilmaantui yhtäkkiä paimenen tamineissa, sauvoineen ja lammasnahkanuttuineen; hän oli luopunut pitkästä takistaan ja muusta oppineena miehenä käyttämästään vaatetuksesta, ja hänen kerallaan pukeutui paimeneksi myös hänen hyvä ystävänsä, nimeltä Ambrosius, joka oli ollut hänen opintokumppaninsa. Unohdin mainita, että Grisóstomo-vainaja oli oivallinen säkeitten sepittäjä, niin että hän se meille teki joululaulut ja Kristuksen ruumiin juhlan näytelmät, joita kylämme nuorukaiset esittivät, ja kaikki sanoivat, että ne olivat verrat-

tomia. Nähdessään niin äkkiarvaamatta molemmat oppineet herrat paimenenpukimissa kyläläiset joutuivat ihmeisiinsä eivätkä osanneet arvata, mikä syy oli saanut heidät niin merkillisesti muuttumaan. Niihin aikoihin sitten kuoli Grisóstomomme isä, ja hän sai periä suuren määrän omaisuutta, irtainta ja kiinteätä, ja lisäksi aika paljon karjaa, suurta ja pientä, sekä aimo joukon rahaa; kaiken tämän nuori mies sai ihkasen omakseen, ja totta on, että hän sen ansaitsi, sillä hän oli kelpo kumppani ja lempeä ja ystävällinen kunnan ihmisille, ja hänen kasvonsa ne olivat kuin sula siunaus. Sitten saatiin tietää, että hän oli vaihtanut vaatetusta vain seurailakseen noilla asumattomilla mailla tuota paimentyttöä Marcelaa, jonka kumppanimme äsken mainitsi ja johon vainaja parka Grisóstomo oli rakastunut. Ja nyt mielin teille sanoa, koska teidän on hyvä se tietää, kuka tämä tytöntynkä on; ettepä taida, ettekä varmaankaan, kuulla mokomaa seikkaa ikäpäivinänne, vaikka eläisitte kauemmin kuin Jerusalemi.

— Sanokaa Metusalem — virkkoi Don Quijote, jota harmittivat vuohipaimenen väärät sanat.

— Eli se Jerusalemikin riittämään asti, — vastasi Pedro — ja jos on niin laita, että te yhtä mittaa morkkaatte sanojani, niin emme pääse päähän vuodessa.

— Suokaa anteeksi, ystäväiseni, — virkkoi Don Quijote — sanoin sen, koska sanoissa on suuri ero; mutta te vastasitte varsin hyvin, sillä Jerusalem eli kauemmin kuin Metusalem. Jatkakaa nyt kertomustanne, minä en virka enää mitään.

— Tietäkää siis, hyvä herra, — sanoi vuohipaimen — että kylässämme oli Grisóstomon isää vielä rikkaampi talonpoika, nimeltä Guillermo. Tälle Jumala lahjoitti

monien ja suurten rikkauksien lisäksi tyttären, jonka synnytykseen kuoli hänen äitinsä, oivallisin nainen koko sillä seudulla. Olen vielä nytkin näkevinäni hänet, hänen kasvonsa, jotka olivat toiselta puolen kuin aurinko ja toiselta kuin kuu; ja hän oli ennen kaikkea uuttera ja huolellinen emäntä ja ystävällinen köyhille, niin että uskon hänen sielunsa tällä hetkellä nauttivan Jumalan autuutta taivaassa. Hänen miehensä Guillermo suri oivallisen vaimonsa kuolemaa niin kovin, että kuoli itsekin jättäen pienen ja rikkaan tyttärensä Marcelan meidän paikkakuntamme papin ja kirkkoherran, hänen setänsä holhokiksi. Tyttö kasvoi niin kauniiksi, että hänet nähdessämme muistui mieliimme hänen äitinsä erinomainen kauneus; ja kumminkin arveltiin, että työstä tulisi vielä ihanampi. Ja niin sitten kävikin; hänen ehdittyään neljän- tai viidentoista vuoden ikään ei kukaan voinut häntä katsellessaan olla kiittämättä Jumalaa siitä, että oli luonut hänet niin kauniiksi, ja useimmat olivat kuolettavasti rakastuneet häneen. Setä valvoi tarkasti tyttöä pitäen häntä visusti kodin suojissa, mutta kaikesta huolimatta hänen suuren kauneutensa maine levisi niin, että sedältä pyysivät, hartaasti anelivat ja kiusaten vaatielivat tyttöä vaimokseen kosijat, ei ainoastaan meikäläiset, vaan monen peninkulman piirissä asuvat, vieläpä kaikkein arvokkaimmat. Vaikka setä, joka on kaikin puolin kelpo mies ja hyvä kristitty, olisi mielellään naittanut tytön heti, havaittuaan hänen olevan siinä iässä, ei hän kumminkaan tahtonut sitä tehdä ilman hänen suostumustaan, silti pitämättä silmällä sitä hyötyä ja etua, joka hänelle naittamisen lykkyäytyessä koitui tytön omaisuuden hallitsemisesta. Tämä on totisesti lausuttu kelpo papin kiitokseksi useissa-

kin kylän juttuseuroissa; teidän näet tulee tietää, herra vaeltaja, että näissä pikkukylissä puhutaan kaikesta ja kuiskutellaan kaikesta, joten voitte pitää varmana, niinkuin minä puolestani pidän varmana, että papin, joka saa seurakuntalaisensa pakostakin puhumaan hyvää itsestään, täytyy olla aivan erinomaisen hyvä, erittäinkin maaseudulla.

— Se on totta, — virkkoi Don Quijote — mutta kertokaa enemmän; tarina on mainio, ja kun te sen kerrotte, parahin Pedro, ilmenee siinä erinomainen sulon siunaus.

— Älköön minulta puuttuko Jumalan siunausta, sillä se tässä on paikallaan. Teidän tulee muuten tietää, että tyttö, vaikka setä esittikin hänelle ehdotuksiaan ja kuvaili erikseen joka ainoan häntä vaimokseen pyytävän nuoren miehen hyvät ominaisuudet, kehoittaen häntä menemään naimisiin ja valitsemaan mieleisensä, vastasi aina vain, ettei halunnut toistaiseksi mennä miehelään ja että tunki liian nuoruutensa vuoksi olevansa kykenemätön kantamaan avioliiton taakkaa. Näiden hänen mainitsemiensa, näennäisesti pätevien syiden vuoksi setä lakkasi häntä kiusaamasta jääden odottamaan, kunnes tyttö ehtisi hiukan vanhemmaksi ja voisi valita mieleisensä puolison. Hän näet sanoi, ja sanoi varsin oikein, ettei vanhempien pidä naittaa lapsiaan vastoin heidän tahtoaan. Mutta mitäs ollakaan, eräänä kauniina päivänä tämä turhanujo Marcela sitten yhtäkkiä ilmaantuu paimentytöksi puettuna ja huolimatta sedästään enempää kuin muistakaan kyläläisistä, jotka neuvoivat häntä luopumaan siitä aikeesta, lähti kuljeksimaan vainioille toisten kyläntyttöjen kanssa paimentaen omaa karjaansa. Kun hän siten näyttäytyi julkisesti ja hänen kauneu-

tensa oli esteettömästi nähtävänä, en osaa teille kunnolla sanoa, kuinka monet rikkaat nuorukaiset, hidalgot ja talonpojat, ovat pukeutuneet samanlaiseen asuun kuin Grisóstomo ja kuljeskelevat häntä kosiskellen noilla mailla. Yksi heistä, kuten sanoin, oli vainajamme, josta sanottiin, ettei hän enää tyttöä rakastanut, vaan kerassaan jumaloi. Ei kumminkaan pidä luulla, että Marcela tähän vapauteen ja niin riippumattomaan, niin vähän tai ei yhtään häveliästä piiloutumista sallivaan elämään antauduttuaan olisi antanut mitään aihetta tai aiheen häivääkään, joka voisi koitua hänen kunniallisuutensa ja siveytensä vahingoksi; hän päinvastoin varoo kunniaansa niin visusti, ettei yksikään niistä, jotka häntä palvelevat ja kosivat, ole kehunut eikä todenmukaisesti voikaan kehua saaneensa häneltä minkäänlaista vähäisintäkään toivoa halunsa täyttymisestä. Vaikka hän ei karta eikä väistä paimenten seuraa eikä keskustelua heidän kanssaan ja vaikka hän kohtelee heitä huomaavaisesti ja ystävällisesti, torjuu hän kumminkin jokaisen hänelle tarkoitustaan ilmaisevan, olipa kosijan aikomus niinkin rehellinen ja pyhä kuin avioliiton solmiminen, ja sinkoo heidät pois luotaan kuin lingoten. Tällaisella menettelyllään hän tekee näillä mailla pahempaa tuhoa kuin olisi tehnyt rutto tullessaan, sillä hänen sävyisyytensä ja kauneutensa houkuttelevat puoleensa niiden sydämiä, jotka seurustelevat hänen kanssaan häntä palvelukseen ja rakastaakseen, mutta hänen ynseytensä ja jyrkkyytensä saa heidät epätoivon partaalle, joten he eivät enää osaa sanoa hänelle mitään muuta kuin äänekäästi nimittää häntä säälimättömäksi ja kiittämättömäksi ja muuksi sellaiseksi, mikä hyvin ilmaisee hänen käytöksensä laatua. Jos te, herrani, viipyisitte täällä

jonkin päivän, niin kuulisitte näiden vuorien ja laaksojen kaikuvan häntä seurailevien pettyneitten valituksista. Tässä on verrattain lähellä paikka, jossa kasvaa parituhusinaa korkeita pyökkipuita, ja niiden joukossa ei ole yhtäkään, jonka sileään kuoreen ei olisi piirretty ja kirjoitettu Marcelan nimeä, ja muutaman yläpuolelle on puuhun piirretty kruunu, kuin olisi rakastaja tahtonut aivan selvästi ilmaista, että se kuuluu Marcelalle ja että hän sen ansaitsee paremmin kuin kukaan muu kaunotar ihmisten joukossa. Täällä huokailee paimen, tuolla valittaa toinen; toisaalta kuuluu lemmenlauluja, toisaalta epätoivoisia valitusvirsiä. Joku viettää yön kaikki hetket jonkin tammen tai kallion juurella, kyyneleisiä silmiänsä ummistamatta, ja siinä hänen näkee yhä istuvan, mietteisiinsä vaipuneena ja uppoutuneena, aamun nousuva aurinko; toinen taas huokailuansa lopettamatta tai keskeyttämättä, kesän helteisimpänä keskipäivän hetkenä polttavassa hiekassa maaten, valittaa vaivaansa armahtavalle taivaalle. Ja toista samoin kuin toista, noita samoin kuin näitä vallitsee voitokkaasti kaunis Marcela, ja me kaikki, jotka tunnemme hänet, odotamme, miten hänen ylpeytensä vihdoinkin käy ja kuka tulee olemaan se onnellinen, jonka on määrä kukistaa tuo hirmuisen jäykkä olemus ja saada omakseen tuo erinomainen kauneus. Koska kaikki, mitä olen kertonut, on totista totta, ajattelen, että on samoin totta se, mitä paimenkumppanimme sanoi mainittavan Grisóstomon kuoleman syyksi. Sentähden kehoitan teitä saapumaan huomenna hänen hautajaisiinsa, joista tulee näkemisen arvoiset, sillä Grisóstomolla on paljon ystäviä ja tästä sinne, mihin hän tahtoi tulla haudatuksi, ei ole polulta peninkulmaa.

— Minä pidän sen mielessäni — virkkoi Don Quijote — ja kiitän teitä nautinnosta, jonka olette tuottanut minulle kertomalla niin viehättävän tarinan.

— Ei ansaitse, — vastasi vuohipaimen — enhän minä tiedä puoliakaan niistä seikoista, joita on sattunut Marcelaa rakastaville; mutta voisihan käydä niin, että huomenna tapaamme tiellä jonkun paimenen, joka ne meille kertoo. Mutta nyt teidän on paras mennä nukkumaan katon alle, sillä yöilma saattaisi äidyyttää haavaanne, vaikka saamanne lääke on senlaatuinen, ettei tarvitse pelätä mitään pahaa käännettä.

Sancho Panza, joka oli jo toivonut hiiteen vuohipaimenen pitkät puheet, kehoitti hänkin puolestaan isäntäänsä lähtemään makuulle Pedron majaan. Hän teki niin ja vietti sitten enimmänsä yönä ajatellen valtiatartaan Dulcineaa, siten jäljitellen Marcelan rakastajia. Sancho Panza sijoittui Rocinanten ja aasinsa väliin ja nukkui, ei niinkuin torjuttu rakastavainen, vaan niinkuin ainakin ihminen, jota on piesty.

K o l m a s t o i s t a l u k u,

jossa lopetetaan kertomus paimentyöstä Marcelasta ja esitetään muitakin tapahtumia.

Mutta päivä ehti tuskin ilmaantua näkyviin idän ääriltä, kun viisi kuudesta vuohipaimenesta nousi ja meni herättämään Don Quijotea, kysymään, aikoiko hän yhä vieläkin lähteä näkemään Grisóstomon merkillistä hautausta, ja sanomaan, että he lähtisivät hänen kanssaan. Don Quijote, joka ei muuta halunnutkaan, nousi ja käski Sanchon heti satuloida ja suitsia ratsut; Sancho teki niin aivan joutuisasti, ja yhtä sukkelasti he kaikki sitten lähtivät matkaan. He eivät olleet kulkeneet neljännespenikulmaa, kun näkivät erään polun risteyksessä vastaan tulevan kuusi paimenta, joilla oli yllään mustat lammasnahkanutut ja päässä sypressi- ja oleanderiseppeleet. Jokaisella oli kädessään jyhkeä piikkipaatsamsauva. Heidän kerallaan tuli vielä ratsain kaksi aatelismiestä erittäin hienoissa matkatamineissa, saattajinaan kolme jalkaisin kulkevaa palvelijaa. Kahdatessaan toisensa he kaikki tervehtivät kohteliaasti ja tiedustelivat toisiltaan, minne oli matka, saaden kuulla, että kaikki olivat menossa hautauspaikalle; ja niin he alkoivat kulkea eteenpäin kaikki samassa seurassa.

Toinen ratsumies kääntyi kumppaninsa puoleen sanoen hänelle:

— Luulenpa, herra Vivaldo, että voimme pitää hyvin käytettynä aikaa, jonka viivymme näkemässä tätä merkillistä hautausta, sillä sen täytyy varmaan olla merkillinen päättäen niistä eriskummallisista asioista, joita nämä paimenet ovat meille kertoneet sekä paimenvainajasta että miehensurmaajasta paimentytöstä.

— Samoin arvelen minä, — vastasi Vivaldo — ja minä viipyisin yhden päivän asemesta neljäkin, kun vain saan sen nähdä.

Don Quijote kysyi heiltä, mitä he olivat kuulleet Marcelasta ja Grisóstomosta. Matkamies vastasi, että he olivat sinä aamuna kohdanneet paimenet ja nähdesään heidät niin synkissä pukimissa olivat tiedustelleet, mistä syystä he sellaisina esiintyivät; joku paimenista oli asian selittänyt ja kertonut erään Marcela-nimisen paimentytön eriskummallisuudesta ja kauneudesta sekä hänen monien kosijoittensa rakkausseikoista ja sen Grisóstomon kuolemasta, jonka hautajaisiin he nyt olivat menossa. Lyhyesti sanoen, hän kertoi kaiken sen, mitä Pedro oli jo Don Quijotelle kertonut.

Tämä puheenaihe loppui, ja uusi ilmaantui, kun Vivaldon nimellä mainittu tiedusteli Don Quijotelta, mikä sai hänet vaeltamaan sellaisissa varuksissa niin rauhallisessa seudussa. Siihen vastasi Don Quijote:

— Toimeni harjoittaminen ei suvaitse eikä salli minun toisin vaeltaa. Elämän mukavuus, herkkuateriat ja lepo keksittiin velttoja hovilaisia varten; mutta vaiva, levottomuus ja varukset keksittiin ja tehtiin vain niitä varten, joita maailma nimittää vaeltaviksi ritareiksi ja joiden joukossa olen minäkin, tosin arvoton ja kelvoton, kaikkein vähäisimpänä.

Tuon kuultuaan kaikki pitivät häntä heti hulluna,

mutta Vivaldo, joka halusi asiaa lähemmin tutkia ja saada selville, mitä lajia hänen hulluutensa oli, kysyi häneltä nyt, mitä hän tarkoitti puhuessaan vaeltavista ritareista.

— Eivätkö arvoisat herrat ole lukeneet — virkkoi vastaukseksi Don Quijote — Englannin aikakirjoista ja historioista kertomusta kuningas Arthurin kuuluisista urotöistä? Me mainitsemme häntä yhä kastilialaisessa äidinkielessä Artús-kuninkaan nimellä, ja hänestä on ikivanha ja Suuren Britannian koko kuningaskunnassa yleisesti tunnettu tarina, ettei hän kuollut, vaan muuttui noidankeinoin korpiksi ja että hän aikojen kuluessa tulee jälleen hallitsemaan ja ottaa haltuunsa valtakuntansa ja valtikkansa, mistä syystä ei voida todistaa kenenkään englantilaisen, niistä ajoista meidän päiviimme saakka, koskaan surmanneen korppia. Tämän hyvän kuninkaan aikana perustettiin Pyöreän pöydän ritarien kuuluisa ritarikunta, ja silloin tapahtuivat, ihan täsmälleen, ne lemmenseikat, joita siinä kerrotaan Järven herra Lancelotista ja kuningatar Ginevrasta, joiden välittäjänä ja uskottuna oli arvoisa rouva Quintanora, mistä sitten syntyi tunnettu ja kotimaassamme Espanjassa aivan yleisesti laulettu romanssi

Eipä naisten palvelusta
nauttinut lie jalo mies
niinkuin Lancelot, tuo uljas,
Brittein maasta tullessaan

sekä sen erittäin miellyttävä ja suloinen jatko, jossa kerrotaan hänen suurista lemmen ja sankaruuden teoistaan. Niistä ajoista alkaen tämä ritarikunta vähitellen levisi ja laajeni lukuisiin maailman eri osiin, ja sen

keskuudessa tulivat mainetöistään kuuluisiksi ja tunnetuiksi urhea Gallian Amadis kaikkine poikineen ja lapsenlapsineen aina viidenteen polveen sekä miehuullinen Hyrcanian Felixmarte ja ansaitsemaansa ylistystä milloinkaan saamaton Tirante Valkoinen, ja eipä paljon puuttunut, ettemme saaneet omana aikanamme nähdä ja kuulla voittamatonta ja urheata ritaria Kreikan Don Belianista ja seurustella hänen kanssaan. Tätä siis, hyvät herrat, merkitsee vaeltavana ritarina oleminen, ja äsken mainitsemani on juuri heidän ritarikuntansa, johon minä, kuten jo mainitsin, olen pyhin lupauksin liittynyt, vaikka olen syntinen ihminen, ja sitä samaa, mitä mainitut ritarit toimensaan harjoittivat, harjoitan minäkin. Senvuoksi minä liikun näillä autioilla ja asumattomilla mailla etsien seikkailuja, vakain mielin tahtoen uskaltaa käsivarteni ja henkilöni vaarallisimpaan, mitä kohtalo saattaa varata minua varten, heikkojen ja hädänalaisten auttamiseksi.

Näistä hänen sanoistaan selvisi matkustavaisille lopullisesti, että Don Quijote oli järjiltään ja millaisen hulluuden vallassa hän oli, ja hekin joutuivat siitä ihmeisiinsä samoinkuin kaikki, jotka siihen ensimmäistä kertaa tutustuivat. Kulkeakseen hupaisesti sen lyhyen matkan, joka vielä oli jäljellä heidän saavuttuaan siihen vuoristoon, missä hautaus oli toimitettava, Vivaldo, erittäin älykäs ja hilpeäluontoinen mies, tahtoi suoda hänelle tilaisuutta jatkaa hullutuksiaan. Hän sanoi:

— Minun nähdäkseni, herra vaeltava ritari, on teidän armonne liittynyt erääseen maailman ankarimmista ritarikunnista, ja uskonpa, ettei kartusiaanien veljekuntakaan ole niin ankara.

— Se saattaa hyvinkin olla yhtä ankara, — vastasi Don Quijotemme — mutta ei puutu paljon, etten epäile, onko se yhtä välttämätön maailmassa. Jos näet totta puhutaan, ei sotilas, joka suorittaa, mitä hänen päällikkönsä käskee, tee vähempää kuin itse päällikkö, joka käskyn antaa. Tarkoitin, että munkit kaikessa levossa ja rauhassa rukoilevat taivasta suomaan maiselle elämälle menestystä, mutta me sotilaat ja ritarit toteutamme, mitä he rukoilevat, puolustamalla sitä käsi-varttemme väellä ja miekkaimme tutkaimilla, eikä suo-jaavan katon alla, vaan taivasalla, alttiina auringon sietämättömän helteisille säteille kesäaikana ja talvisin kestäen tuimaa pakkasta. Niin me olemme Jumalan palvelijat maan päällä ja ne käsivarret, joiden avulla hänen oikeutensa täällä pannaan täytäntöön. Ja koska sota-aisia toimia ja muuta niihin kuuluvaa ja niitä koskevaa ei voida suorittaa muuten kuin hikoilemalla, ponnistelemalla ja vaivautumalla, seuraa siitä, että ne, jotka siihen ryhtyvät, epäilemättä näkevät enemmän vaivaa kuin ne, jotka häiritsemättömässä rauhassa ja levossa rukoilevat Jumalaa auttamaan vähävoimaisia. En tahdo kumminkaan väittää eikä johdu mieleenikään, että vaeltavan ritarin toimi olisi yhtä hyvä kuin suojissaan asuvan munkin; tahdon vain omien kärsimysteni nojalla päätellä, että siihen epäilemättä sisältyy enemmän vaivaa ja enemmän kolhauksia, enemmän nälkää ja janoa, kurjuutta, risaisuutta ja taita, sillä varmaa on, että muinaiset vaeltavat ritarit saivat elämänsä varrella paljon kovaa kokea. Ja jos muutamat heistä kohosivatkin urhoollisen käsivartensa varassa keisareiksi, saivat he totisesti korvaukseksi luovuttaa melkoisen määrän vertaan ja hikeään, ja ellei niin korkealle kohoavilla olisi ollut

apunaan noitia ja tietäjiä, olisivat he pahoin pettyneet pyrinöissään ja toiveissaan.

— Sitä mieltä olen minäkin, — vastasi matkustaja — mutta minusta näyttää sängen pahalta eräs vaeltavia ritareita koskeva seikka, monien muiden ohella, nimitäin se, etteivät he, käydessään johonkin suureen ja vaaralliseen seikkailuun, missä heitä uhkaa ilmeinen hengenvaara, sellaisena ratkaisun hetkenä milloinkaan huoli uskoa itseänsä Jumalan haltuun, kuten on jokaisen kristityn velvollisuus menetellä sellaisissa vaaroissa, vaan uskoutuvat naistensa huomaan niin innokkaasti ja hartaasti kuin nämä olisivat heidän jumalansa, mikä seikka mielestäni haiskahtaa hieman pakanuudelta.

— Hyvä herra, — vastasi Don Quijote — toisin ei voi olla millään muotoa, ja huonoon maineeseen joutuisi vaeltava ritari, joka toisin menettelisi, sillä vaeltavan ritariston keskuudessa on tapana ja pitämyksenä, että vaeltava ritari, käydessään johonkin suureen aseidenmittelyyn, luo kuin ilmielävänä edessään olevaan valtiattarensa hellyyttä ja rakkautta uhkuvia katseita, ikäänkuin niillä anoen häneltä suosiota ja suojelusta aloittamassaan epävarmassa yrityksessä; niin hänen, vaikka ei kukaan häntä kuule, tulee kuiskaten lausua muutamia sanoja, joissa sulkeutuu täydestä sydämestään hänen huomaansa; ja siitä tarjoaa meille historia luke-mattomia esimerkkejä. Silti ei pidä luulla, ettei heidän tule uskoa itseänsä Jumalan haltuun, sillä siihen heillä on aikaa ja tilaisuutta taistelun kestäessä.

— Kaikesta huolimatta — virkkoi matkustavainen — minua yhä arveluttaa eräs seikka. Olen näet useita kertoja lukenut, kuinka vaeltavat ritarit alkavat kiistellä,

ja antaen sanan sanasta ja kaksi parhaasta joutuvat vihan valtaan, kääntävät hevosensa, ajavat hyvän matkan päähän toisistaan ja hyökkäävät sitten muitta mutkitta takaisin toistensa kimppuun hyökätessään sulkeutuen naistensa suosioon. Kahakka päättyy tavallisesti siten, että toinen heistä vierähtää ratsultansa maahan vastustajan peitsen lävistämänä, ja sattuupa niinkin, ettei toinenkaan voi välttää putoamista, ellei tartu hevosensa harjaan. Enpä niinmuodoin käsitä, kuinka kuollut olisi saanut tilaisuutta uskoa itseensä Jumalan huomaan tällaisen äkillisen ottelun kestäessä. Olisi siis ollut parempi, jos hän olisi käyttänyt hyökkäyksessä tuhlaamansa sanat niinkuin kristityn velvollisuus edellytti ja vaati, varsinkin, kun minun ymmärtääkseni ei kaikilla vaeltavilla ritareilla ole naisia, joiden hoiviin uskoutua, koska kaikki eivät ole rakastuneita.

— Se on mahdotonta, — vastasi Don Quijote — tarkoitan, ettei voi olla vaeltavaa ritaria ilman valtiatarta, sillä he ovat rakastuneita yhtä olennaisesti ja synnynäisesti kuin taivas on tähditetty, eikä varmastikaan ole nähty historiaa, missä esiintyisi vaeltava ritari vailla lemmenseikkoja, ja jos sellainen ritari löytyisi, niin juuri siitä syystä häntä ei pidettäisi aito ritarina, vaan bastardina, joka ei ole tullut mainitun ritarikunnan lujaan linnaan portista, vaan muurien yli, kuin varas ja ryöväri.

— Siitä huolimatta — virkkoi matkustavainen — muistelen, ellen väärin muista, lukeneeni, ettei Don Galaorilla, urhean Amadis Gallialaisen veljellä, ollut milloinkaan määrättyä naista, jonka suojelukseen olisi voinut uskoutua; mutta sittenkään häntä ei pidetty vähem-

mässä arvossa, ja hän oli erittäin urhoollinen ja kuuluisa ritari.

Siihen vastasi Don Quijotemme:

— Hyvä herra, ei yksi pääskynen kesää tee. Sitä vähemmän voi olla niin laita, koska tiedän, että tuo ritari oli salaa hyvinkin rakastunut; sitäpaitsi oli kiintyminen kaikkiin häntä miellyttäviin naisiin hänen vastustamaton luontainen taipumuksensa. On muuten varsin selvästi toteennäytetty, että hänellä oli yksi ainoa, jonka hän oli valinnut valtiattarekseen ja jonka suojelukseen hän uskoutui sangen usein ja aivan salaa, koska hänen mielestään sellainen salaisuus oli ritarille kunniaksi.

— Jos siis kuuluu asian luontoon, että jokaisen vaeltavan ritarin tulee olla rakastunut, — virkkoi matkustavainen — voitaneen varmaan otaksua, että niin on teidän armonnekin laita, koska kuulutte siihen ritari-kuntaan. Ja ellei teidän armonne pidä kunnianaan olla yhtä salaperäinen kuin Don Galaor, pyydän teitä niin hartaasti kuin osaan, koko tämän seurueen nimessä ja omasta puolestani, ilmaisemaan meille valtiattarenne nimen, kotipaikan, säädyn ja kauneuden; hän näet epäilemättä pitää itseään onnellisena, jos koko maailma tietää häntä rakastavan ja palvelevan sellaisen ritarin kuin teidän armonne näyttää olevan.

Don Quijote huokasi syvään ja virkkoi:

— En uskalla varmasti sanoa, miellyttääkö hellää vihaajaani vai ei, että maailma saa tietää minun vannoutuneen hänen palvelukseensa; varsin kohteliaaseen kysymykseenne vastaten voin ainoastaan ilmoittaa, että hänen nimensä on Dulcinea ja kotipaikkansa Manchassa sijaitseva Toboso; säädyltään hän on epäilemättä vähintään prinsessa, koska on minun kuningattareni ja

valtiattareni, kauneudeltaan yli-inhimillinen, koska hänessä ilmenevät todellisina kaikki ne mahdottomat ja haaveelliset kauneuden piirteet, joilla runoilijat naisensa varustavat: hänen hiuksensa ovat puhdasta kultaa, hänen otsansa autuaitten asuinsija, hänen kulmakarvansa ovat taivaan kirjokaaret, hänen silmänsä kaksi aurinkoa, hänen poskensa ruusuiset, hänen huulensa korallia, helmiä hänen hampaansa, alabasteria hänen kaulansa, marmoria hänen povensa, norsunluuta hänen kätensä, hänen valkeutensa lumen valkeutta, ja ne osat, jotka häveliäisyys peittää ihmisen katseelta, ovat minun ajatukseni ja ymmärrykseni mukaan sellaiset, että vain salaisin ja syvin näkemys voi niitä kyllin arvostaa, mutta ei mihinkään muuhun verrata.

— Haluaisimme tietää hänen syntyperänsä, heimonsa ja sukujohtonsa — virkkoi Vivaldo.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Hänen esivanhempiansa eivät ole Rooman vanhat Curtiukset, Gaiukset ja Scipiot, eivät myöskään uudemmat Colonnat ja Orsinit, eivät Katalonian Moncadat ja Requesenit eivätkä Valencian Rebellat ja Villanovat, eivät Aragonian Palafoxit, Nuzat, Rocabertit, Corellat, Lunat, Alagonit, Urreat, Fozit ja Gurreat, eivät Kastilian Cerdat, Manriquet, Mendozat ja Guzmanit eivätkä Portugalin Alencastrot, Pallat ja Meneset, vaan hän kuuluu manchalaiseen Toboson heimoon, joka nuoruudesta huolimatta on sellainen, että siitä voivat saada jalon alkunsa tulevien vuosisatojen kaikkein ylhäisimmät suvut. Ja varokoon kukaan siitä kiistelemästä minun kanssani, ellei täytä ehtoa, jonka Zerbino merkitsi Rolandin varuksista tekemänsä voitonmerkin juurelle:

Ei muille nämä, ainoastaan sille,
ken vertoja voi vetää Rolandille.

— Vaikka olen Laredon Cachopinein sukua, — virkkoi matkustavainen — en kumminkaan uskalla sitä asettaa Manchan Toboso-heimon rinnalle, vaikka totta puhuen en ole vielä milloinkaan kuullut sellaista sukunimeä.

— Onpa uskomatonta, että sellainen seikka on voinut jäädä kuulematta — vastasi Don Quijote.

Kaikki muut kuuntelivat erittäin tarkkaavasti heidän keskusteluansa, ja vuohi- ja lammaspaimenetkin oivalsivat, että Don Quijotea vaivasi sanomaton terveen järjen puute. Sancho Panza yksin piti totena kaikkea, mitä hänen isäntänsä sanoi, koska tiesi, kuka hän oli, ja oli tuntenut hänet syntymästä asti. Hiukan epäilyttävältä hänestä vain tuntui uskoa, mitä Don Quijote oli lausunut viehättävästä Toboson Dulcineasta, sillä hän ei ollut milloinkaan kuullut mainittavan sellaista nimeä eikä sellaista prinsessaa, vaikka asui aivan lähellä Tobosoa. Kulkiessaan eteenpäin näin jutellen he näkivät kahden korkean vuoren muodostamasta rotkosta tulevan alaspäin suunnilleen kaksikymmentä paimenta, kaikki mustissa lammasnahkaturkeissa ja päässä seppeleet, jotka, kuten myöhemmin kävi ilmi, olivat toiset marjakuusen, toiset sypressin havuista punottuja. Kuusi heistä kantoi monenlaisilla kukilla ja oksilla peitettyjä paareja. Sen nähtyään virkkoi eräs vuohipaimen:

— Nuo, jotka tuolta tulevat, kantavat Grisóstomon ruumista, ja tämän vuoren juurella on paikka, mihin hän määräsi itsensä haudattavaksi.

Senvuoksi he kiiruhtivat ehtiäkseen perille ja saapuivat sinne, kun tulijat olivat jo laskeneet parit maahan

ja neljä heistä kaivoi terävillä kuokilla hautaa kovan kallioseinämän viereen.

Kun oli kohteliaasti tervehditty toisiaan, kävivät Don Quijote ja hänen kanssaan saapuneet katsomaan paareja ja näkivät siinä kukkien peittämän, paimenenpuvussa olevan ruumiin. Vainaja näytti kolmenkymmenen vuoden ikäiseltä, ja kuolemasta huolimatta saattoi havaita, kuinka kaunis hän oli ollut kasvoiltaan ja kuinka komea ryhdiltään eläessään. Hänen ympärillään paareilla oli joitakin kirjoja ja useita osaksi avattuja, osaksi kokoonkäärittyjä papereita. Sekä katselijat että hautaa kaivavat ja samoin kaikki muut läsnäolevat olivat ihmeen hiljaa, kunnes eräs vainajan kantajista sanoi toiselle:

— Katsokaa tarkoin, Ambrosio, onko tämä se paikka, jonka Grisóstomo mainitsi, koska tahdotte aivan täsmälleen täyttää, mitä hän on testamentissaan määrännyt.

— Tämä se on, — vastasi Ambrosio — sillä kovaosainen ystäväni kertoi minulle tässä monet kerrat onnettomuutensa historian. Hän sanoi minulle nähneensä tässä ensimmäisen kerran tuon ihmissuvun verivihollisen, tässä hän oli ensimmäisen kerran ilmaissut hänelle toiveensa, joka oli yhtä puhdas kuin rakkautta uhkuva, ja tässä Marcela viimeisen kerran ja lopullisesti hylkäsi ja ylenkatsoi hänet, niin että hän päätti surkean elämänsä murhenäytelmän. Ja tähän paikkaan hän tahdtoi, suurta onnettomuuttansa muistaen, tulla lasketuksi lepoon iäisen unohduksen helmaan.

Don Quijoten ja matkamiesten puoleen kääntyen hän sitten jatkoi:

— Hyvät herrat, tässä ruumiissa, jota nyt katselette säälinvin silmin, asui sielu, jolle taivas oli suonut sano-

mattoman paljon runsaita lahjojansa. Tämä ruumis on Grisóstomon, joka oli ainoalaatuinen neroltaan, verrattoman hieno käytökseltään, äärimmäisen rakastettava, phoiniks ystävyudessa, rajattoman antelias, vakaa, mutta ei kopea, iloinen, mutta ei halpamainen, ja sanalla sanoen täydellisin kaikessa hyvässä ja vertaa vailla kaikessa, mitä nimitämme onnettomuudeksi. Hän rakasti moitteettomasti, ja hänet hylättiin, hän palvoi, ja hänet ylenkatsottiin, hän rukoili petoa, yritti anelullaan hellyttää marmorilohkarettä, juoksi tuulen jäljessä, koroitti äänensä kohti erämaata, palveli kiittämättömyyttä, joka palkitsi uskollisen jättämällä hänet kuoleman saaliiksi keskellä elämänsä vaellusta, jonka katkaisijan, erään paimentytön, hän tahtoi ikuistaa, jotta hän eläisi ihmisten muistissa, kuten nämä silmienne edessä olevat lehdet voisivat varmaan todistaa, ellei hän olisi käskenyt minua luovuttamaan ne liekkien haltuun, kun hänen ruumiinsa on luovutettu haudan kätköön.

— Te kohtelette niitä kovemmin ja julmemmin — virkkoi Vivaldo — kuin niiden omistaja itse, sillä ei ole oikein eikä soveliasta täyttää henkilön tahtoa, joka menee määräyksissään kaiken järjellisen ajatuksen rajoja kauemmaksi. Eihän olisi ollut järjissään Caesar Augustuskaan, jos hän olisi suostunut panemaan täytäntöön, mitä jumalainen Mantualainen oli testamentissaan määrännyt. Jos siis, herra Ambrosio, laskettekin ystäväne ruumiin maan poveen, älkää kumminkaan uhratko hänen teoksiaan unohdukselle, sillä ei ole hyvä teidän harkitsemattomasti täyttää, mitä hän on katkeroituneena määrännyt; jättäkää mieluummin elämään nämä paperit, siten tehden iätieläväksi Marcelan julmuuden,

jotta se olisi tulevaisina aikoina eläville varoituksena väistämään ja välttämään sellaisiin syvänteisiin syöksymistä; minä ja muut tänne saapuneet näet jo tunnemme tämän rakastuneen ja epätoivoisen ystäväne historian, tunnemme teidän ystävyyytenne ja tiedämme hänen kuolemansa syyn ja mitä hän määräsi elämänsä lopulla. Tästä surkeasta tarinasta voi päätellä Marcelan sydämettömyyden, Grisóstomon rakkauden ja uskollisen ystävyyytenne valtavuuden sekä niiden ihmisten osaksi tulevan lopun, jotka ohjaket valtoimina syöksyvät eteenpäin mielettömän lemмен viitoittamalla tiellä. Me saimme eilen illalla kuulla Grisóstomon kuolemasta ja että hänet haudattaisiin tänne, ja niin me uteliaisuuden ja säälin yllyttäminä poikkessimme matkamme suoralta uralta ja päätimme tulla omin silmin näkemään sitä, minkä kuuleminen oli meitä syvästi liikuttanut. Korvaukseksi tästä osanotosta ja meissä syntyneestä halusta auttaa, jos suinkin olisimme voineet, pyydämme, Ambrosio, sinua ymmärtäväistä miestä, ainakin minä puolestani mitä hartaimmin, jättämään polttamatta nuo paperit ja luovuttamaan minulle muutamia niistä.

Paimenen vastausta odottamatta hän sitten ojensi käntensä ja otti joitakin lähinnä olevia. Sen nähdessään virkkoi Ambrosio:

— Kohteliaisuudesta suostun siihen, että te, hyvä herra, pidätte, mitä olette jo ottanut, mutta jos luulette minun jättävän polttamatta nämä muut, niin luulette väärin.

Vivaldo, jonka teki mieli nähdä, mitä paperit sisälsivät, avasi kohta erään niistä ja näki, että sen nimenä oli *Epätoivon laulu*. Ambrosio kuuli sen ja virkkoi:

— Se on viimeinen tämän onnettoman kirjoittama,

ja jotta te, herra, saatte nähdä hänen kovien kohtaloitensa täyden määrän, lukekaa se tässä kuultavaksi; haudan kaivamiseen kuluu vielä aikaa, niin että ehditte sen hyvin tehdä.

— Teen sen varsin mielelläni — sanoi Vivaldo.

Kaikki läsnäolevat halusivat samaa ja keräytyivät senvuoksi piiriin hänen ympärilleen, ja hän luki kirkaalla äänellä seuraavat säkeet.

Neljästoista luku,

*joka sisältää paimenvainajan epätoivoiset säkeet sekä
muuta odottamattomia tapahtumia.*

GRISOSTOMON LAULU.

Kosk', armas julmuri, nään tahtos vakaan,
ett' yli maiden, suusta suuhun kantaa
sun kovan sydämesi maine vois,
niin itse helvetti saa, sen mä takaan,
mun rintahani tuskansoinnun antaa,
mi oman äänen hukuttakoon pois.

Ma tahdon, että kaikkialla sois
nyt tieto kylmydestäs, jot' en kestä;
mun ääneni on hirvittävä kuulla,
kun huudan tuskan raastamalla suulla
ja rikkiraadellusta sydäimestä.

Siis tarkoin kuuntele sa joka sanaa,
kun polton katkeran ne julki manaa;
ei ääni hellyyden, vaan hurjan vimman
soi mielipuolen suusta, lohduks mulle,
mut tuoden sulle tuskan tulisimman.

Leijonan kiljuminen aavikolla
ja suden kauhistavat ulvahdukset,
sihinä käärmeen, peikon kähähdys,
variksen rääkyminen kartanolla,
yön pimeässä tuulen huokaukset,
ja valtameren hurja myllerrys —

myös raivon sonnin kuolonmylvähdys,
 kujerrus haikea, kun pieni kyyhky
 kadottain rakkaans' yksinään jäi eloon,
 huhuilu pöllön, joka lensi keloon,
 ja itse hornan vaikerrus ja nyyhky,

ne täyttäkööt mun rintani ja pääni,
 ja puser tukoon niistä yksi ääni,
 mi padot murtain tulvii yli uoman
 ja etsii itsellensä uuden tien,
 mun julmain tuskieni sille suoman.

Nää surunsävelet ei kaisu sieltä,
 miss' emo Tajon hiekkarannat loistaa
 tai kuulu Betis kukkii öljyjuin;
 tää tuskanääni kohoo vuoritieltä,
 sen kaiun tuhannesti kuilut toistaa,
 näin elämä kun soittaa kuollein luin,

se syöksyy yli rantain kammottuin,
 miss' ihmisjälkeä ei koskaan tapaa
 ja säteet auringon ei koskaan paista,
 se nousee hietikolta, erämaista,
 miss' elää petolauma julma, vapaa.

Niin sinkoo aavain erämaitten yli
 nää värisevät soinnut synkkä syli,
 vaan vaikk' ei kovaa sydäntäs ne kohtaa,
 niin kolkon kohtaloni lievikkeeks
 tie niiden yli maiden, kansain johtaa.

Tuo tuhon nopeasti halveksunta,
 on epäluulo rakkauden hauta,
 mut julminta on mustasukkaisuus;
 taas pitkä ero kylvää unhon lunta,
 ja unohduksen pelossa ei auta
 ees varma toivo, onnenusko uus.

On siinä kuolemalle tilaisuus;
mut ihme suuri — säilyn käsiss' elon,
vaikk' epäluulot kavalasti haastaa,
vaikk' olen halveksittu, hulluus raastaa,
ja tunnen mustasukkaisuuden, pelon,

ja tuskissani, jotka sielun murhaa,
on pelastuksen toivominen turhaa.
Vain hetken toivonaikani mun kesti —
nyt tuskaa kiihtääkseni vannonkin,
ett' ilman häntä olen ikuisesti.

Ah, voiko toivo, pelko hetkeksikään
mun sielussani enää sopuun päästä,
kun pelon aiheita on enemmän?
Ja eikö sydänhaavain lääke mikään
mua mustasukkaisuudestani säästä
ja viihdä polttehia kärsivän?

Ken sulkis sydämensä käytävän,
kun mustasukkaisuus jo vuottaa
ja epäluulot totuudeksi kääntää
ja valheeks puhtaan totuuden taas vääntää
— oi kurja kirottu, ken niihin luottaa!

Oi mustasukkaisuus, sa mulle lainaa
tikari, jonka sydämeen voin painaa!
Saat, halveksunta, salapistos työntää!
Mut oi! en kestä enää itsekään,
mun täytyy horjua ja anteeks myöntää.

Ma kuolen nyt, ja vaikk' en kuolemasta
saa autuutt' enemmän kuin elostakaan,
on päätökseni silti armoton.
Ken paljon rakastaa, se viisas vasta,
ken valtaan Amarin, tuon julman, vakaan,
vain nöyräst' alistuu, on kahleeton.

Ihana vihollinen mulla on
 niin ruumiiseen kuin sieluunsaakin nähden;
 ja oma syyni on tää halveksunta.
 En riistää tahdo Amorilta unta:
 sen ansaitsis hän pahuutensa tähden.

Näin huutaen ja kiertäin köyden kaulaan
 ma jätän elämäni surmanpaulaan,
 käyn sinne, mihin armaan tylyys vie mun.
 Saa ruumiin taivaan tuulet, sielu taas
 jää vaille ihanuutta taivaan riemun.

Sä, jonka hirvittävä vääryys aiheen
 soi mulle inhas' elämästä päästä
 ja uupuneena kaiken unhoittaa,
 ah, tiedä: jälkeen monen raskaan vaiheen
 en ruumistani kuolemalta säästä;
 vuoks kovuutes se onkin ihanaa.

Tää uhraus jos helytymään sun saa,
 jos huurtuu silmäis säteilevä taivas,
 niin koe hillitä sä kyyneleitä;
 mun kuoltuani turha sääli heitä
 ja haudallani säästä kallis vaivas.

Ei, paras naurain haudallani näyttää,
 ett' ilontoivees kuolemani täyttää.
 Mut tyhmää sulle neuvoja on jakaa,
 kun kerran riemus ylin, suurin on
 ett' alla mullan sydän nuori makaa.

Oi Tantalos, mun älä vuotta anna,
 suin janoisin jo nouse pimennosta,
 ja Sisyphos, sä taakkas mulle tuo,
 myös Tityos, sä haaskapaikkas kannan,
 Iksion, pyöräs viipymättä nosta,
 ja Danaidit — tulkaa kaikki luo,

Niityn vierellä virtasi puro, niin miellyttävä ja raikas, että se kehoitti välttämättä viipymään siinä.»

„Nähdessään vain kahden miehen pahoinpitelevän heitä, moni-
lukuisia, yanguesit tarttuivat karttuihinsa.»

ja kaikki hirvittävät tuskat nuo,
 ja maailmasta kaikki kauhu, piina
 mun rintaani te saatossani tuokaa,
 niin että vaikertain ne edes huokaa,
 kun kielletty on multa käärinliina.

Myös hornan kolmipäinen portinvahti
 ja hirviöitten tuhatpäinen mahti
 mun saatossani veisaa murhemiellä;
 se riittää mulle — loisto, komeus
 on turhaa rakastajan hautatiellä.

Pois vaikerrus, oi laulu synkkä, musta,
 kun jätät rintani, ei yhtään vaikerrusta!
 Jos surunilmettäs et peittää malta,
 niin rauhas vihollinen iloitsee;
 siks riemuin nouse vielä mullan alta!

Grisóstomon laulu miellytti kuulijoita, vaikka lukija sanoi, ettei se hänen mielestään täysin vastannut, mitä oli kerrottu Marcelan siveydestä ja hyvydestä, koska Grisóstomo siinä valitti mustasukkaisuutta, epäluuloja ja poissaoloa, mikä kaikki koitui Marcelan hyvän nimen ja maineen vahingoksi. Ambrosio, joka tunsu ystävänsä salaisimmatkin ajatukset, vastasi siihen:

— Jos tahdotte, hyvä herra, saada tyydyttävän selityksen siihen epäilykseen, on teidän hyvä tietää, että tämä onneton ihminen oli tätä laulua kirjoittaessaan poissa Marcelan luota, jonka läheisyydestä hän oli vapaaehtoisesti poistunut nähdäkseen, vaikuttaisiko poissaoleminen häneen niinkuin se yleensä vaikuttaa; ja koska ei ole mitään seikkaa, joka ei kiusaa poissaolevaa rakastajaa eikä mitään pelkoa, jonka valtaan hän ei joudu, rasittivat Grisóstomoakin kuvitellut mustasukkaisuuden

puuskat ja epäluulot, joita hän pelkäsi kuin ne olisivat olleet perusteltuja. Niinpä säilyykin päteväenä, mitä huhu tietää vakuuttaa Marcelan hyveistä; paitsi sitä, että hän on säälimätön ja hiukan ylpeä ja erittäin ynseä, ei itse kateuskaan saa eikä voi merkitä mitään hänen viakseen.

— Se on totta — vastasi Vivaldo.

Hänen aikoessaan sitten lukea erästä toista liekeistä pelastettua paperia hänet esti siitä ihmeellinen ilmestys (sellaiselta se näytti), joka arvaamatta tarjoutui heidän nähtäväkseen: saman kallion harjalla, jonka juurelle hautaa kaivettiin, ilmaantui paimentyttö Marcela niin kauniina, että hänen todellinen kauneutensa voitti kaikki, mitä siitä oli tiedetty kertoa. Ne, jotka eivät olleet ennen häntä nähneet, katselivat häntä ihmetellen ja mitään virkkamatta, ja ne, jotka olivat jo tottuneet hänet näkemään, olivat samoin ihmeissään kuin ne, jotka eivät olleet häntä milloinkaan nähneet. Mutta tuskin ehdittyään hänet nähdä huusi hänelle Ambrosio, eleillään ilmaisten närkeäystään:

— Tuletko ehkä katsomaan, sinä näitten vuorten julma basiliski, vuodattaako sinun läsnäollessasi haavoitansa verta tämä onneton, jolta säälimättömyytesi riisti hengen, vai tuletko kopeilemaan julmista teoistasi tai katselemaan sieltä ylhäältä, kuin uusi säälimätön Neero, sytyttämäsi Rooman paloa, julkeasti polkemaan jalkoihisi tätä onnetonta ruumista niinkuin kiittämätön tytär isänsä Tarquiniuksen ruumista? Sano meille viipymättä, miksi tulet tai mitä oikeastaan haluat; koska näet tiedän, etteivät Grisóstomon ajatukset hänen eläessään milloinkaan lakanneet sinua kuulemasta ja tottelemasta, pidän huolen siitä, että hänen kuoltuaankin tekevät

samoin kaikki ne, jotka ovat nimittäneet itseään hänen ystävikseen.

— Ei, Ambrosio, minä en tule mitään sellaista aikoen, — vastasi Marcela — vaan puolustamaan itseäni ja osoittamaan, kuinka järjettömästi menettelevät kaikki ne, jotka syyttävät minua kärsimyksistään ja Grisóstomon kuolemasta. Senvuoksi pyydän kaikkia teitä läsnäolevia kuuntelemaan minua tarkkaavasti; minun ei tarvitse kuluttaa pitkää aikaa eikä tuhлата liikoja sanoja saadakseni ymmärtäväiset uskomaan sen, mikä on totta. Taivas on, kuten sanotte, luonut minut kauniiksi, vieläpä siinä määrässä, että kauneuteni saa teidät vastustamattomasti rakastamaan minua, ja te väitätte, jopa vaadittekin, että minun tulee rakastaa teitä, koska te osoitatte minulle rakkautta. Jumalan antamalla luonnollisella ymmärrykselläni minä oivallan, että kaikki kaunis on rakastettavaa; mutta en voi käsittää, että se, jota hänen kauneutensa tähden rakastetaan, on osakseen tulevan rakkauden vuoksi velvollinen rakastamaan rakastajaansa. Voihan muuten sattua, että kauniin rakastaja itse on ruma, ja koska ruma ansaitsee inhoa, on varsin outoa, jos sanotaan:

— Minä rakastan sinua, koska olet kaunis, sinun tulee rakastaa minua, vaikka olen ruma. Mutta vaikka otaksumme kauneuden tasavertaiseksi molemmin puolin, ei taipumusten silti tarvitse suuntautua samoin, sillä kaikki kauneuden lajit eivät sytytä rakkautta, vaan muutamat niistä viehättävät silmää voittamatta sydäntä; jos näet jokainen kauneus sytyttäisi rakkauteen ja valtaisi omakseen, joutuisivat kiintymykset sekaisin ja harhateille, tietämättä, mihin päätyisivät, koska kauniiden olentojen ollessa lukemattomat pyyteittenkin täytyy olla

lukemattomia. Aito rakkaus, mikäli olen kuullut sanottavan, ei kumminkaan jakaudu, ja sen tulee olla vapaaehtoista eikä pakollista. Jos niin on laita, ja minä uskon, että niin on, kuinka voitte vaatia minua tekemään taipumukselleni väkivaltaa vain siitä syystä, että sanotte rakastavanne minua? Ellei, niin sanokaa minulle: jos taivas olisi luonut minut rumaksi sen sijaan, että loi minut kauniiksi, tekisinkö silloin oikein syyttäessäni teitä siitä, ettette minua rakasta? Teidän tulee vielä ottaa huomioon, etten ole itse valinnut kauneuttani, että taivas on sen sellaisenaan antanut minulle armolahjaksi pyytämättäni ja valitsemattani. Yhtä vähän kuin kyykäärmettä sopii syyttää myrkystä, vaikka se sillä surmaa, koska sen on sille antanut luonto, sopii minua moittia kauneudestani, sillä kunniallisen naisen kauneus on kuin etäinen tuli tai terävä miekka: edellinen ei polta eikä jälkimmäinen haavoita, ellei mene liian lähelle. Siveys ja hyveet ovat sielun koristeita, joiden puuttuessa ei ruumista tule pitää kauniina, vaikka se olisikin kaunis. Jos siis kunniallisuus on eräs niistä hyveistä, jotka eniten koristavat ja kaunistavat ruumista ja sielua, niin miksi pitäisi naisen, jota rakastetaan, koska hän on kaunis, hävittää se tyydyttääkseen sellaisen henkilön pyydettä, joka vain omaksi nautinnokseen pyrkii kaikin voimin ja keinoin sitä häneltä riistämään? Minä synnyin vapaaksi, ja voidakseni vapaana elää minä valitsin olopaikakseni yksinäiset seudut: näiden vuorten puut ovat seurani, näiden purojen kirkkaat vedet ovat kuvastimeni; puille ja vesille minä uskon ajatukseni ja kauneuteni. Minä olen etäinen tuli ja talletettu miekka. Niistä, joihin olen muodollani sytyttänyt rakkauden, olen sanoillani hälventänyt mielenharhan; ja, jos kerran pyy-

teitä ravitsevat toiveet, ei sovi sanoa, että minä, joka en ole antanut mitään toivoa enempää Grisóstomolle kuin toisellekaan, sanalla sanoen en kenellekään, olisin sydämättömyydelläni hänet surmannut, vaan sopii hyvinkin sanoa, että hänet pikemmin surmasi hänen oma itsepintaisuutensa. Ja jos minua moititaan senvuoksi, että hänen aikeensa olivat rehelliset, ja sanotaan velvollisuuteni olleen siitä syystä niihin suostua, niin vastaan, että minä, hänen tässä samassa paikassa, mihin nyt kaivetaan hänen hautaansa, minulle ilmaistessaan puhtaan tarkoituksensa, sanoin hänelle oman tarkoitukseni olevan elää aina yksin ja jättää yksin maan nautittavaksi siveän elämäni hedelmä ja kauneuteni jäännökset. Jos hän kaikesta tästä suorasta selityksestä huolimatta itsepintaisesti tahtoi yhä toivoa, missä ei toivoa ollut, ja purjehtia vastatuuleen, niin onko ihmekään, että hän hukkui keskelle järjettömyytensä merta? Jos olisin hänen toiveitaan elätellyt, olisin ollut petollinen, jos olisin ne täyttänyt, olisin menetellyt vastoin parempaa tarkoitustani ja vakaumustani. Hän säilytti itsepintaisesti toivonsa, vaikka olin osoittanut sen turhaksi, hän oli epätoivoissaan, vaikka en häntä vihannut; harkitkaa siis, onko oikein, että minua syytetään hänen kärsimyksestään! Valittakoon petetty, olkoon epätoivoissaan se, jonka taatut toiveet raukeavat, olkoon luottavainen se, jonka minä kutsun luokseni, ylpeilköön se, jonka otan omakseni, mutta älköön nimittäkö minua julmaksi ja surmaaajaksi se, jolle en mitään lupaa, jota en petä, en kutsu enkä ota omakseni. Taivas ei ole tähän saakka tahtonut, että rakastaisin kohtalokkaasti, ja turhaa on ajatella, että tulen rakastamaan vapaaehtoisesti. Koitukoon tämä erehdystä hälventävä yleinen selitykseni

jokaiselle tavoittelijalleni hänen erityiseksi hyväkseen, ja oivallettakoon tästä lähtien, että henkilö, jos hän kuolee minun tähteni, ei kuole mustasukkaisuuteen eikä katkeruuteen, sillä sen, joka ei ketään rakasta, ei pidä herättää kenessäkään mustasukkaisuutta, eikä harhatoiveitten hälventämistä saa pitää halveksumisena. Ken nimittää minua pedoksi ja basiliskiksi, karttakoon minua kuin tuhoisaa ja pahaa oliota, ken sanoo minua kiittämättömäksi, olkoon minua palvelematta, ken tylyksi, älköön minua tunteko, ken julmaksi, älköön minua seuratko, sillä tämä peto, tämä basiliski, tämä kiittämätön, tämä julma ja tämä tyly ei heitä etsi, palvele, tunne eikä seuraa millään muotoa. Jos Grisóstomon surmasi hänen kärsimättömyytensä ja raju pyyteensä, niin kuinka voidaan siitä syyttää minua, joka olen käyttäytynyt kunniallisesti ja siveästi? Jos minä säilytän puhtauteni metsän puitten seurassa, niin kuinka se, joka haluaa minun seurustelevan ihmisten kanssa, voi tahtoa, että sen menetän? Minulla on, kuten tiedätte, omia varoja, enkä minä himoitse toisten omaisuutta, minä olen vapaa enkä mieli orjuuttaa itseäni; minä en rakasta enkä vihaa ketään, en petä tätä enkä houkuttele tuota, en kiusoittele toista enkä pidä toista huvittajanani. Aikani kuluu soveliaissa keskusteluissa näiden kyläin tyttöjen kanssa ja vuohieni hoitamisessa. Toiveeni pysyttelevät näiden vuorten rajoissa ja liitävät kauemmaksi vain silloin, kun katselen taivaan kauneutta antaen siten sieluni kohota alkuperäisille olosijoilleen.

Niin sanottuaan ja mitään vastausta odottamatta Marcela kääntyi selin heihin ja hävisi lähellä sijaitsevan metsän tiheikköön kaikkien läsnäolijain jäädessä ihmettelemään yhtä paljon hänen älyänsä kuin hänen kau-

neuttansa. Muutamat niistä, joita oli haavoittanut hänen kauniitten silmiensä voimallinen nuoli, näyttivät aikovan lähteä hänen jälkeensä, kuulemastaan selvästä varoituksesta huolimatta. Sen huomattessaan Don Quijote katsoi tulleen sopivan tilaisuuden harjoittaa ritari-velvollisuuttaan, hädänalaisten neitojen auttamista, ja lausui kaikuvalla ja selvällä äänellä, käsi miekankahvassa:

— Älköön kukaan, kuuluipa hän mihin säätyyn ja ammattiin tahansa, rohjetko seurata kaunista Marcelaa, ellei mieli joutua minun hirmuisen vihani esineeksi. Hän on osoittanut selvin ja riittävin perustein olevansa ylen vähän tai ei ensinkään syypää Grisóstomon kuolemaan ja kuinka mahdotonta hänen on suostua kenenkään rakastajansa toivomuksiin. Siitä syystä on oikein, ettei häntä seurata eikä takaa-ajeta; kaikkien kelpo ihmisten tulee päinvastoin häntä kunnioittaa ja arvossa pitää, sillä hän osoittaa olevansa koko maailmassa ainoa niin kunniallisin tarkoituksin elävä.

Lieneekö johtunut Don Quijoten uhkauksista vai siitä, että Ambrosio kehoitti heitä suorittamaan loppuun, mitä olivat velkaa kelpo ystävälleen, yksikään paimen ei kumminkaan lähtenyt eikä poistunut paikalta, ennenkuin hauta oli valmiiksi kaivettu, Grisóstomon paperit poltettu ja hänen ruumiinsa laskettu hautaan läsnäolijoiden vuodattaessa runsaasti kyyneleitä. Hauta peitettiin isolla kallionlohkareella, kunnes ehtisi valmiiksi hautapaasi, jonka Ambrosio sanoi aikovansa teettää ja johon tulisi tällainen muistokirjoitus:

Tässä erään paimenen
kätkee multa musta;
liian kauan kärsi hän
lemmen kidutusta.

Sydämetön kaunotar
 kylmä oli hälle,
 siks hän kerran hyvästi
 jätti elämälle.

Sitten he sirottivat haudalle runsaasti kukkia ja oksia, vakuuttivat kaikin ystävälleen Ambrosiolle ottavansa osaa hänen suruunsa ja sanoivat hänelle hyvästi. Samoin tekivät Vivaldo ja hänen kumppaninsa, ja Don Quijote lausui jäähyväiset isännilleen ja matkustaville, jotka kehoittivat häntä lähtemään heidän kanssaan Sevillaan, koska se oli seikkailujen etsijälle niin otollinen paikka, että niitä löytyi sieltä joka kadulta ja joka kulmasta enemmän kuin mistään muualta. Don Quijote kiitti heitä neuvosta ja heidän osoittamastaan hyväntahtoisesta auliudesta, mutta sanoi, ettei hän nyt halunnut eikä saanutkaan lähteä Sevillaan, ennenkuin oli puhdistanut koko tämän vuoriseudun ilkeistä rosvoista, joita siellä kerrottiin olevan vilisemällä. Kuultuaan hänen hyvän aikomuksensa matkustavaiset eivät halunneet häntä enää kiusata, vaan sanoivat vielä kerran hyvästi, jättivät hänet ja jatkoivat matkaansa, jonka kestäessä heillä oli riittävästi puhumista sekä Marcelan ja Grisóstomon tarinasta että Don Quijoten hullutuksista. Don Quijote päätti lähteä etsimään paimentyttöä Marcelaa ja tarjoamaan hänelle kaikkea mahdollista palvelustaan. Kävi kumminkin toisin kuin hän ajatteli, kuten tässä todenperäisessä historiassa tuonnempana kerrotaan; mutta tähän päättyy toinen osa.

Viidestoista luku.

Kertomus siitä onnettomasta seikkailusta, johon Don Quijote joutui kohdatessaan muutamia tunnottomia yangueseja.

Viisas Cide Hamete Benengeli kertoo, että Don Quijote, sanottuaan hyvästi isännilleen ja kaikille Grisóstomopaimenen hautajaisissa läsnäolleille, lähti aseenkantajansa seuraamana siihen metsikköön, johon olivat nähneet paimentyttö Marcelan menneen. Kuljettuaan siellä kolmatta tuntia etsien häntä kaikkialta, kumminkaan löytämättä, he saapuivat vihdoin niitylle, joka kasvoi täytenään mehevää ruohoa ja jonka vierellä virtasi puro, niin miellyttävä ja raikas, että se kehoitti välttämättä viipymään siinä, kunnes olisi mennyt ohi keskipäivän helle, joka alkoi jo tuntua tukahduttavalta. Don Quijote ja Sancho astuivat maahan, antoivat aasin ja Rocinanten mielin määrin syödä runsasta ruohoa, kävivät käsiksi haarapussiin, ja niin söivät isäntä ja renki hyvässä sovussa ja kelpo kumppaneina, ollenkaan kursailematta, mitä pussista löysivät.

Sancho ei ollut huolinut panna liekaan isäntänsä rat-sua, koska uskoi varmaan Rocinanten niin lauhkeaksi ja siivoksi, etteivät Cordoban laitumien monilukuiset tammot olisi saaneet häntä hairahtumaan. Sallimus tai piru (joka ei suinkaan aina nuku) järjesti kumminkin

niin, että siinä laaksossa oli laitumella joukko galicialaisia tammoja. Ne kuuluivat yanguesilaisille ajomiehille, jotka tavallisesti viettävät puolipäiväleponsa tienoissa, missä on tarjona ruohoa ja vettä, ja tämä paikka, jossa Don Quijote sattui olemaan, oli yanguesille erittäin sopiva. Sattui siis, että Rocinante sai halun huvitella tammarouvain kanssa, ne vainuttuaan heti poikkesi luontaisesta käynnistään ja käytöksestään ja isännältään lupaa pyytämättä arkailematta pisti pieneksi raviksi lähtien heille ilmoittamaan pakottavaa tarvettansa; mutta nepä, nähtävästi haluten mieluummin nauttia ruohoa kuin mitään muuta, tervehtivät häntä kavioin ja hampain, niin että satulavyöt kohta katkesivat ja Rocinante jäi vaille satulaa, ihan paljaaksi. Pahimmin häneen kumminkin koski se, että ajomiehet, nähdessään tammoilleen tehtävän väkivaltaa, riensivät luo, kartut käsissä, ja paukuttivat häntä niin pahasti, että hän kaatui voipuneena maahan.

Don Quijote ja Sancho olivat nähneet, kuinka Rocinantea kuritettiin, ja saapuivat huohottaen paikalle. Don Quijote sanoi Sancholle:

— Mikäli huomaan, parahin Sancho, eivät nämä ole ritareita, vaan kehnoa ja halpasäätyistä rahvasta. Sannon tämän siksi, että sinä voit hyvinkin auttaa minua asianmukaisesti kostamaan sitä solvausta, jonka alaiseksi Rocinante on joutunut meidän nähtemme.

— Mitä pirun kostamista tässä on? — vastasi Sancho. — Niitähän on kolmattakymmentä ja meitä vain kaksi tai kukaties vain puolitoista.

— Minä vastaan sataa — virkkoi Don Quijote.

Enempiin puheisiin rupeamatta hän tarttui miekkaansa ja hyökkäsi yanguesien kimppuun, ja samoin teki

Sancho Panza, isäntänsä esimerkin yllyttämänä ja kiihtämänä. Don Quijote antoi heti aluksi eräälle heistä iskun, joka viilsi miehen yllä olevan nahkanutun ja ison kappaleen hänen olkapäästään.

Nähdessään vain kahden miehen pahoinpitelevän heitä, monilukuisia, yanguesit tarttuivat karttuihinsa, piirittivät ahdistajansa ja alkoivat heitä peitota sangen utterasti ja kiivaasti. Totuuden nimessä on mainittava, että he kaatoivat Sanchon maahan toisella iskullaan, ja samoin kävi Don Quijoten hänen taitonsa ja urheutensa voimatta mitään pyhittää. Hän sattui pahaksi onneksi kaatumaan yhä maassa makaavan Rocinanten jaloille, mikä osoittaa, kuinka raivokkaasti kartut paukuttavat ollessaan kiukkuisten, maalaismiesten käsissä. Nähdessään tekemänsä tuhon yanguesit kuormittivat mitä pikimmin juhtansa ja jatkoivat matkaansa jättäen mollemmat seikkailijat huonoon kuntoon ja vielä huonommalle tuulelle.

Ensinnä tuli tajuihinsa Sancho, joka siinä isäntänsä vieressä maaten virkkoi heikolla ja surkealla äänellä:

— Herra Don Quijote! Voi, herra Don Quijote!

— Mitä haluat, Sancho veikko? — kysyi Don Quijote yhtä poruiseen ja kurjaan sävyyn kuin Sancho.

— Pyytäisin, jos mahdollista, — vastasi Sancho — teidän armoanne antamaan minulle pari kulausta sitä Peräprässin juomaa, jos teidän armollanne on sitä tässä käsillä; ehkä se auttaa luitten rikkoutumisessa yhtä hyvin kuin haavoissa.

— Jos minulla, onnettomalla, se tässä olisi, niin mitä meiltä puuttuisi? — virkkoi Don Quijote. — Mutta minä vannon sinulle, Sancho Panza, vaeltavan ritarin kunniasanalla, että se on minun hallussani, ennenkuin ehtiä

kulua kaksi päivää, ellei kohtalo toisin määrää, kunhan kykenen taas kunnolla liikuttamaan käsiäni.

— Entä kuinka monta päivää teidän armonne arvelee kuluvan, ennenkuin kykenemme huiskuttamaan jalkojamme? — kysyi Sancho Panza.

— Omasta puolestani — virkkoi peitottu ritari Don Quijote — tiedän sanoa vain, etten osaa määrätä niiden päivien lukua. Mutta minä itse olen syypää tähän kaikkeen, sillä minun ei olisi pitänyt käydä miekka kädessä sellaisia henkilöitä vastaan, jotka eivät ole saaneet ritarilyöntiä niinkuin minä; niinpä uskonkin, että taistojen jumala on antanut tämän kurituksen tulla osakseni rangaistukseksi siitä, että olen rikkonut ritariuden lakeja. Siitä syystä, Sancho Panza, sinun tulee tarkoin huomata, mitä nyt sinulle sanon, sillä se on erittäin tärkeätä meidän kummankin menestykselle. Kun havaitset tuollaisen roskaväen toiste meitä jotenkin solvaavan, älä odota, kunnes minä tartun miekkaan käydäkseni heitä vastaan, sillä minä en tee sitä enää missään tapauksessa, vaan tartu sinä miekkaasi ja kurita heitä mielin määrin; jos taas heitä auttamaan ja puolustamaan tulee ritareita, niin minä kyllä osaan sinua auttaa ja torjua heidät koko voimallani, sillä olethan jo tuhansista näytteistä ja esimerkeistä huomannut, kuinka kauas ulottuu tämän minun väkevän käsivarteni voima.

Niin kopeaksi oli herra parka tullut voitettuaan urhoollisen biskajalaisen. Mutta hänen neuvonsa miellytti Sancho Panzaa niin vähän, että hänen täytyi välttämättä siihen vastata näin sanoen:

— Herra, minä olen rauhallinen, leppoisa, hyvästävyinen mies ja osaan vaieten sietää minkä loukkauksen tahansa, sillä minulla on vaimo ja lapset elätettävänä ja

hoidettavina. Tahdon siis minäkin teidän armollenne vain ilmoittaa, kun en tietenkään voi määrätä, etten missään tapauksessa tartu miekkaan, en talonpoikaa enkä ritaria vastaan, ja että tästä lähtien ja kunnes astun Jumalan kasvojen eteen annan anteeksi kaikki ne vääryydet, joita minulle on tehty ja vielä tullaan tekemään, olkoon niitä minulle tehnyt ja tehköön nyt tai vasta ylhäinen tai alhainen, rikas tai köyhä henkilö, aatelinen tai aateliton, mistään säädyn tai aseman erotuksesta huolimatta.

Tuon kuultuaan hänen isäntänsä vastasi:

— Jospa hengitykseni sujuisi kyllin hyvin voidakseni puhua jotenkin esteettömästi ja jospa tässä kylkiluussani tuntuva kipu hiukan hellittäisi, niin selittäisin sinulle, Panza, kuinka pahasti erehdyt. Kuule, sinä syntinen: jos onnen tuuli, joka on tähän saakka puhaltanut meitä vastaan, kääntyy meille myötäiseksi ja täyttää toiveittemme purjeet, niin että saavumme turvallisesti ja mitään vastusta kohtaamatta satamaan johonkin niistä saarista, jotka olen sinulle luvannut, niin kuinka kävisikään sinun, jos minä sen valloitettuani tekisin sinusta sen hallitsijan? Sinähän teet sen mahdottomaksi, koska et ole etkä tahdo olla ritari, et uskalla etkä aio kostaa kärsimiäsi vääryyksiä ja puolustaa herruuttasi. Sinun tulee näet tietää, etteivät asukkaitten mielet vastikään valloitetuissa maissa ja maakunnissa ole milloinkaan niin tyynet ja siinä määrässä uuteen hallitsijaan suostuvaiset, ettei tarvitse pelätä heidän ryhtyvän mihinkään uusiin yrityksiin jälleen muuttaakseen asiain järjestystä ja, kuten sanovat, vielä kerran koettaakseen onneaan. Sentähden tulee uuden hallitsijan olla kyllin järkevä osataksseen oikein menetellä ja kyllin miehuullinen

kyetäkseen hyökkäämään ja puolustautumaan, tapahtuipa mitä tahansa.

— Äskeisessä tapahtumassa — vastasi Sancho — olisin mielelläni viljellyt sellaista järkeä ja sellaista miehuutta kuin teidän armonne sanoo; mutta minä vannon teille, köyhän miehen kunnian nimessä, että kaipaen enemmän laastaria kuin keskustelua. Katsokaa nyt, kykeneekö teidän armonne nousemaan, niin autamme Rocinantea, vaikka se ei sitä ansaitse, koska oli koko näiden pieksäjäisten alkusyy. Enpä olisi ikänä uskonut sellaista Rocinantesta, jota pidin siveänä olentona ja yhtä rauhallisena kuin itseäni. Mutta tosipa on se puhe, että tarvitaan pitkä aika, ennenkuin oppii henkilön oikein tuntemaan, ja ettei tässä elämässä ole mitään varmaa. Kuka olisi arvannut, että teidän armonne annettua niin aimo iskuja sille onnettomalle vaeltavalle ritarille, piti tulla kuin tilauksesta ja heti jatkoksi tämä rajuilma, josta satamalla satoi iskuja selkäämme?

— Sinun selkäsi, Sancho, — virkkoi Don Quijote — on varmaan kuin sellaisia rajusäitä varten tehty; mutta selvää on, että minun selkäni, joka on tottunut vain batistiin ja kaikkein hienoimpaan palttinaan, tuntee tämän onnettomuuden tuskan sitäkin tuimempänä. Ja ellen otaksuisi . . . mitäpä tässä puhun otaksumisesta, koska tiedän aivan varmaan, että kaikki nämä hankaluudet kuuluvat kiinteästi asetoimeen, niin kuolisin tähän paikkaan pelkästä harmista.

Siihen vastasi aseenkantaja:

— Herra, jos nämä onnettomuudet ovat ritaritoimesta korjattava sato, niin sanokaa, sattuuko niitä hyvin usein vai onko niillä määrättyt tapahtumisaikansa, sillä minusta tuntuu, että kaksi satoa korjattuamme olemme kelvotto-

mat kolmanteen, ellei Jumala äärettömässä laupeudessaan tule meidän avuksemme.

— Sinun tulee tietää, parahin Sancho,¹ — virkkoi Don Quijote — että vaeltavien ritarien elämä on alttiina tuhansille vaaroille ja vastuksille, mistä huolimatta vaeltavat ritarit kuitenkin saattavat helposti päästä kuninkaiksi ja keisareiksi, kuten ovat osoittaneet monien ja monenlaisten ritarien kokemukset, joiden kuvaukset minä täysin tunnen. Ja jos kipu sallisi, voisin heti kertoa sinulle muutamista, jotka ovat yksinomaan käsi-vartensa voimalla kohonneet mainitsemini korkeisiin aseisiin, ja hekin saivat ennen ja myöhemmin kokea kaikenlaista onnettomuutta ja kurjuutta. Niinpä sai Amadis Gallialaisen käsiinsä hänen verivihollisensa, noita Arcalaus, jonka varmaan tiedetään sitoneen vankinsa pihamaalla olevaan paaluun ja lyöneen häntä hevosensa suitsienperillä kolmattasataa kertaa. Onpa vielä eräs nimeltään tuntematon, mutta suurta luottamusta nauttiva kirjailija, joka kertoo, että hän otti Auringonritarin vangikseen eräässä linnassa lattialuukun avulla, joka painui hänen jalkojensa alla, ja että viimeksimainittu siten putosi syvään kuiluun maan alle, missä hänen jalkansa ja kätensä sidottiin ja hänelle annettiin niinsanottu klistiiri, vettä, lunta ja hiekkaa, mikä oli viedä häneltä hengen; ja ellei hänen avukseen olisi tässä suuressa hädässä tullut eräs tietäjä, hänen hyvä ystävänsä, olisi ritari paran käynyt varsin huonosti. Minä siis voin hyvinkin liittyä niin oivallisten miesten joukkoon, sillä heidän kokemansa solvaukset ovat suurempia kuin ne, joista me nyt kärsimme. Minä tahdon saada sinut, Sancho, ymmärtämään, etteivät haavat, joita isketään sattumalta käsillä olevilla työkaluilla, suinkaan ole

solvaukseksi, ja niin säätääkin laki kaksintaistelusta selvin sanoin, että jos suutari sivaltaa toista henkilöä lestillä, joka hänellä on kädessään, niin siitä huolimatta, että lesti totisesti on koivua, ei kumminkaan tule sanoa, että se, jota on lyöty, on saanut koivunrieskaa. Minä sanon tämän siksi, ettet luule osaksemme tulleen solvauksen, vaikka meitä picistiin tässä kahakassa, sillä noiden miesten käsissä olevat aseet, joilla he meitä möyhensivät, olivat vain heidän omia karttujansa, eikä yhdelläkään heistä, mikäli muistan, ollut pistoasetta, miekkaa tai tikaria.

— Minulle he eivät suoneet aikaa niin tarkkaan katselemiseen, — vastasi Sancho — sillä tuskin olin ehtinyt tarttua säilääni, kun he jo voitelivat hartioitani honkapisilla kartuillaan niin tuimasti, että silmistäni katosi näkö ja jalkani herpautuivat, viskaten minut tähän, missä vieläkin makaan ollenkaan rasittamatta itseäni ajattelemalla, oliko tuo karttutanssi solvausta vai ei, mutta lyöntien jäljeltä jäänyt kipu antaa minun tietää, että ne säilyvät muistissani yhtä lujasti kuin hartioissani.

— Kaikesta huolimatta huomautan sinulle, Panza veikko, — virkkoi Don Quijote — ettei ole muistoa, jota aika ei häivyttä pois, eikä kipua, jota ei kuolema lopeta.

— Voiko siis olla mitään suurempaa onnettomuutta — virkkoi Panza — kuin se, jonka täytyy odottaa, kunnes aika sen lopettaa ja kuolema häivyttää pois? Jos tämä meidän onnettomuutemme olisi niitä, jotka paranevat parilla laastarilla, eivät asiat olisi niinkään hullusti; mutta minä käsitän yhä selvemmin, etteivät kokonaisen hospitaalin kaikki laastarit riitä ensimmäisiin kukaan kipuihin.

»Lähti, asia marhaminnasta taluttaen, suunnilleen sinne pain, missä
valtatie hänen nähdäkseen saattoi olla.»

»uskoi varmaan viimeisen hetkensä tulleen.»

— Lopeta jo ja kerää voimia heikkoudestasi, Sancho, — vastasi Don Quijote — niinkuin minä. Ja katsotaanpa nyt, kuinka on Rocinanten laita, sillä hänen raukan osaksi ei luullakseni ole tullut vähin osa onnettomuutta.

— Siinä ei ole mitään ihmettelemistä, — virkkoi Sancho — sillä onhan hänkin vaeltava ratsuri; mutta sitä minä ihmettelen, että aasini on säilynyt koskematta ja vioittumatta, kun meissä on tuskin ainoatakaan vioittumatonta kohtaa.

— Hyvä onni jättää aina onnettomuuksissa jonkin oven avoimeksi, niistä pelastaakseen — sanoi Don Quijote. — Minä tarkoitan, että tuo pikku elukka voi nyt tulla Rocinanten sijaan kuljettamaan minua täältä johonkin linnaan, missä haavani lääkitään. Sitäkin mieluummin, kun en pidä sellaista ratsastusta hävettävänä, koska muistan lukeneeni, että kunnan ukko Silenos, naurun hilpeän jumalan ohjaaja ja kasvattaja, sataporttiseen kaupunkiin saapuessaan ratsasti värsin mieluisasti erittäin sorealla aasilla.

— Saattaa hyvinkin olla totta, että hän ratsasti niinkuin teidän armonne sanoo; — vastasi Sancho — mutta toista on ratsastaa ja aivan toista olla ratsun selässä poikkipuolin kuin ruumensäkki.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Taistelussa saadut haavat pikemmin tuottavat kunniaa kuin sitä vähentävät. Älä siis, parahin Panza, virka enää mitään, vaan kuten jo sanoin, nouse niin hyvin kuin voit ja sijoita minut aasisi selkään niinkuin itse parhaaksi näet, ja lähtekäämme tästä, ennenkuin yö tulee ja yllättää meidät tässä erämaassa.

— Mutta olenhan kuullut teidän armonne sanovan, — virkkoi Panza — että vaeltavien ritarien tapana on juuri

nukkua aavikoilla ja erämaissa ja että he pitävät sitä suurena onnenaan.

— Niin tapahtuu, — sanoi Don Quijote — kun heillä ei ole muuta neuvoa tai kun he ovat rakastuneita; ja on totinen tosi, että ritari on viettänyt kaksi kokonaista vuotta kalliolla, päivänpaisteessa ja pimeässä ja sään tuimuutta kokien, hänen valtiattarensa siitä tietämättä. Sellainen ritari oli Amadis, joka Beltenebros-nimisenä asui Köyhällä kalliolla kahdeksan vuotta tai kahdeksan kuukautta, en tiedä varmaan, kumman ajan, sillä en ole siitä oikein selvillä; joka tapauksessa hän oli siellä katumuksenteossa, en tiedä, minkä ikävyyden vuoksi, joka oli tullut hänen osakseen neiti Orianan taholta. Mutta jätetään nyt sikseen tämä asia, Sancho, ja suorita sinä tehtäväsi, ennenkuin aasiakin kohtaa onnettomuus samoin kuin Rocinantea.

— Sittenhän olisi piru irti — sanoi Sancho.

Kolmekymmentä kertaa ähkäisten, kuusikymmentä kertaa huokaisten ja satakaksikymmentä kertaa kiroten ja manaten sitä, joka oli hänet tänne saattanut, Sancho nousi jaloilleen, mutta jäi puolitiehen, käyräksi kuin turkkilainen jousi, voimatta oikein suoristautua. Kaikesta hankaluudesta huolimatta hän valjasti aasinsa, joka oli myös hiukan riehkaantunut tämän päivän ylen suudessa vapaudessa. Sitten hän auttoi pystyyn Rocinanten, jonka valitukset epäilemättä olisivat vetäneet vertoja Sanchon ja hänen isäntänsä huokailuille, jos hän olisi ollut puhekykyinen. Sancho sai vihdoin Don Quijoten sijoitetuksi aasin selkään, satoi Rocinanten aasin perään ja lähti, aasia marhaminnasta taluttaen, suunnilleen sinne päin, missä valtatie hänen nähdäkseen saattoi olla. Hän ei ehtinytkään kulkea puolta penikulmaa,

kun sallimus, joka ohjasi asioita yhä parempaan, johdatti hänet tielle, jonka vieressä hän huomasi majatalon. Sanchosta välittämättä Don Quijote suvaitsi siinä nähdä linnan. Sancho väitti itsepintaisesti, että se oli majatalo, hänen isäntänsä vastusti sanoen, että se oli linna, ja kiistaa jatkui niin kauan, että he ehtivät perille ennen sen päättymistä. Sen enempää tutkimatta Sancho asteli sisään kuormastoineen.

Kuudesta toista luku.

*Mitä mielevälle hidalgolle sattui majatalossa, jota hän
piti linnana.*

Nähdessään Don Quijoten makaavan poikittain aasin selässä majatalon isäntä kysyi Sancholta, mikä miestä vaivasi. Sancho vastasi, ettei ollut hätää mitään, hän oli vain pudonnut kalliolta ja kylkiluut olivat hiukan rutistuneet. Majatalon isännällä oli vaimo, luonnonlaadultaan toisenlainen kuin hänen ammatissaan toimivat henkilöt yleensä; hän näet oli luonnostaan armelias ja otti sydämellisesti osaa lähimmäistensä onnettomuuksiin. Niinpä hän nytkin kiiruhti kohta hoivaamaan Don Quijotea ja käski tytärtänsä, nuorta ja varsin sievää tyttöä, auttamaan vieraan hoitamisessa. Majatalossa oli myös palvelijatar, asturialainen piika, jolla oli leveä naama, litteä takaraivo, tylppä nenä, toinen silmä kiero eikä toinenkaan kovin moitteeton. Uljas vartalo tosin korvasi muut viat: hän ei ollut, jalkapohjista päälakeen, täyttä seitsemää korttelia, ja hänen selkensä, jossa oli hiukan liikaa painoa, pakotti hänet katselemaan maahan enemmän kuin olisi mieli tehnyt. Tämä korea piikainen auttoi nyt talon tytärtä, ja he tekivät yhdessä Don Quijotelle erittäin kehnon yösijan ullakolle, missä selvät merkit osoittivat, että sitä oli aikoinaan käytetty

monet vuodet heinäparvena. Siellä vietti yötänsä myös eräs muulinajaja, jonka sija oli tehty hiukan peremmälle kuin Don Quijoten. Ja vaikka muulinajajan vuoteen muodostivat hänen muuliensa kuormasatulat ja peitteet, oli se kuitenkin paljon parempi kuin Don Quijoten makuusija, jossa oli vain neljä höyläämätöntä lautaa kahden erikorkuisen pukin varassa ja aivan ohut, pelkän peitteen näköinen patja, täynnä myhkyröitä, jotka tuntuivat kovilta kuin piikivet, mutta eräistä repeämistä päättäen sittenkin olivat villaa, lisäksi kaksi lakanaa, jotka olivat kuin anturanahkaa, sekä hevosloimi, jonka langat olisi voinut laskea, yhtään erehtymättä.

Tähän kurjaan sänkyyn paneutui Don Quijote, ja emäntä tyttärineen laastaroi hänet sitten kiireestä kanta-päihin asti. Maritornes, se näet oli asturiattaren nimi, näytti tulta, ja emäntä, joka laastaroidessaan havaitsi Don Quijoten ruumiissa siellä täällä sinelmiä, sanoi niiden näyttävän pikemmin lyöntien kuin putoamisen jäljiltä.

— Ei ole lyöty, — virkkoi Sancho — vaan kallion kuppeessa oli paljon teräviä kulmia ja haittapaikkoja, ja niistä on jäänyt naarmu jokaisesta.

Hän lisäsi:

— Suvaitkaa katsoa, hyvä rouva, että jää vähän niitä rohtimia, sillä niitä varmasti tarvitaan; minunkin lonkkiani hiukan pakottaa.

— Jos niin on laita, — virkkoi emäntä — on teidänkin täytynyt pudota.

— En minä pudonnut, — sanoi Sancho Panza — mutta nähdessäni isäntäni putoavan säikähdin niin, että ruumistani särkee kuin olisin saanut tuhat raippaa.

— Se on hyvin mahdollista, — sanoi tytär — sillä

minä olen tullut monta kertaa nähneeksi unta, että putoan alas tornista koskaan maahan ehtimättä, ja unesta herättyäni olen tuntenut olevani niin väsynyt ja runneltu kuin tosiaankin olisin pudonnut.

— Oikein, neiti, ihan tismalleen, — vastasi Sancho Panza — niin minäkin, vaikka en nähnyt yhtään unta, vaan olin paremmin valveillani kuin nyt, sain mustelmia melkein saman määrän kuin isäntäni Don Quijote.

— Mikä on tämän herran nimi? — kysyi Asturian nainen Maritornes.

— Don Quijote Manchalainen, — vastasi Sancho Panza — ja hän on seikkaileva ritari ja kaikkein parhaita ja urhoollisimpia, mitä on pitkiin aikoihin maailmassa nähty.

— Mikä se on, seikkaileva ritari? — kysyi piika.

— Oletteko te niin äkkinäinen tässä maailmassa, ettette sitä tiedä? — vastasi Sancho Panza. — Tietäkää siis, siskoseni, että seikkaileva ritari on olento, joka samassa kädenkäänteessä huomaa saavansa selkäänsä ja pääsevänsä keisariksi: tänään hän on maailman onnettomin ja avuttomin luontokappale ja huomenna hänellä on pari kolme kuningaskruunua aseenkantajalleen annettavana.

— Kuinka ei teillä, vaikka olette niin mainion herran palveluksessa, — kysyi emäntä — näytä olevan edes kreivinarvoa?

— Ei ole vielä aika, — vastasi Sancho — sillä me olemme kulkeneet vasta kuukauden etsimässä seikkailuja emmekä ole toistaiseksi tavanneet mitään kunnollista. Sattuu muuten toisinaan, että etsii jotakin ja löytää toista. Mutta totinen tosi on, että jos herrani Don Quijote toipuu tästä haavoittumisesta tai putoamisesta

enkä minä tule siitä raajarikoksi, niin en vaihtaisi toiveitani Espanjan korkeimpaan aatelisarvoon.

Kuunnellessaan erittäin tarkkaavasti koko tätä keskustelua Don Quijote nousi vuoteessaan istumaan niin hyvin kuin voi, tarttui emännän käteen ja sanoi hänelle:

— Uskokaa minua, kaunis rouva, te voitte pitää itseänne onnellisena suotuanne tässä linnassanne sijaa minun persoonalleni, joka on sellainen, että jätän sen kiittämättä vain siitä yleisesti mainitusta syystä, että oma kiitos halventaa; mutta aseenkantajani kertoo teille, kuka olen. Sanon teille vain, että minulle tekemänne palvelus tulee olemaan iäti muistiini piirrettyinä, jotta voin osoittaa teille kiitollisuuttani niin kauan kuin elän. Ja elleivät ylhäiset taivaat olisi suvainneet rakkauden pitävän minua niin kukistettuna ja niin alamaisena laeilleen ja sen kauniin kiittämättömän silmille, jonka nimeä minä kuiskaten lausun, niin tämän kauniin neidon silmät olisivat olleet minun vapauteni valtiaat.

Emäntä, hänen tyttärensä ja hyvä Maritornes kuuntelivat ällistyneinä tämän vaeltavan ritarin puhetta, josta ymmärsivät yhtä paljon kuin jos hän olisi puhunut kreikkaa. Sen verran he kumminkin saivat selville, että sen yleisenä sisältönä olivat kohteliaisuudet ja mairittelevat sanat, ja niin he, tottumattomina sellaiseen kieleen, katselivat häntä ihmeissään, sillä hän näytti heistä aivan toisenlaiselta ihmiseltä kuin ne, joiden kanssa he tavallisesti seurustelivat. Kiittäen häntä majatalokielellään kohteliaisuuksista he jättivät hänet, ja Asturian nainen Maritornes hoiteli Sanchoa, joka oli hoidon tarpeessa yhtä hyvin kuin hänen isäntänsä.

Muulinajaja oli sopinut piian kanssa, että he huvittelisivat sen yön yhdessä, ja Maritornes oli luvannut

vieraitten levolle mentyä ja isäntäväen uneen vaivut-
 tua tulla hänen luokseen ja tyydyttää hänen halunsa
 hänen mielensä mukaan. Ja kerrotaanpa tästä hyvästä
 piikaisesta, ettei hän milloinkaan jättänyt täyttämättä
 sellaista lupaustaan, vaikka olisi sen antanut metsässä
 ja ilman yhtäkään todistajaa, koska oli erittäin ylpeä
 aateluudestaan eikä pitänyt ensinkään häpeällisenä olla
 majatalossa piianvirassa, johon asemaan sanoi joutu-
 neensa onnettomuuksien ja ikävien tapahtumain vuoksi.
 Don Quijoten kova, ahdas, kehno ja petollinen vuode
 oli keskellä tätä heinäluhtia, jonka katon repeämistä
 paistoivat sisään tähdet, ja Sancho teki siihen aivan lä-
 helle oman sijansa, missä oli vain kaislamatto ja peite,
 joka näytti olevan pikemmin piukkoa kuin villakangasta.
 Näiden molempain makuusijain takana oli muulinajajan
 vuode, joka, kuten sanottu, oli tehty hänen kahden
 parhaan muulinsa kuormasatuloista ja kaikista muista
 varusteista. Hänellä näet oli kaksitoista kiiltävää, liha-
 vaa ja oivallista muulia, sillä hän oli Arévalon rikkaim-
 pia muulinajajia, kuten kertoo tämän historian kirjoit-
 taja, joka nimenomaan mainitsee hänet, koska tunki
 hänet varsin hyvin ja, mikäli väitetään, oli hiukan hä-
 nen sukuansakin. Cide Hamete Benengeli oli muuten
 erittäin huolellinen ja kaikin puolin täsmällinen histo-
 rioitsija, mikä havaitaan selvästi siitä, ettei hän halunnut
 vaieten sivuuttaa jo mainittuja, tosin aivan pieniä ja
 vähäpätöisiä seikkoja. Se kelpaa esimerkiksi vakaville
 historiankirjoittajille, jotka kertovat meille tapahtumat
 niin lyhyesti ja suppeasti, että tuskin saamme niitä
 maistaakaan, ja jättävät huolimattomuuden, ilkeyden
 tai tietämättömyyden vuoksi teoksen tärkeimmät koh-
 dat mustepulloon. Kuinka kiitettävä onkaan *Tablante*

de Ricamonten tekijä ja sen toisen teoksen kirjoittaja, jossa kerrotaan kreivi Tomillaan urotöistä, ja kuinka tarkoin he kuvailevatkaan kaikki seikat! Sanon siis, että muulinajaja, käytyään katsomassa juhtiansa ja ruokittuaan ne yöksi, paneutui pitkäkseen kuormasatulainsa päälle ja alkoi odotella aina erinomaisen täsmällistä Maritornestaan. Sancho oli jo mennyt laastaroituna makuulle ja olisi mielellään nukkunut, mutta ei saanut unta, sillä kylkiä kovin pakotti, ja Don Quijote makasi samasta syystä silmät avoinna kuin ahojänis. Koko majatalossa vallitsi hiljaisuus eikä ollut mitään muuta valoa kuin se, mitä lähti keskelle porttikäytävää ripustetusta lyhdystä. Tämä ihmeellinen hiljaisuus ja ritarimme ajatukset, jotka lakkaamatta askartelivat hänen onnettomuutensa alkusyynä olleitten kirjain loppumatomassa tapaussarjassa, herätti hänen mielikuvituksessaan erään kaikkein eriskummallisimpia hullutuksia, mitä ajatella saattaa. Hän kuvitteli saapuneensa johonkin kuuluisaan linnaan (linnoja näet olivat, kuten sanottu, kaikki majatalot, joihin hän poikkesi) ja piti isännän tytärtä linnanherran tyttärenä, joka oli hänen hienon olemuksensa hurmaamana häneen rakastunut ja luvannut tulla tänä yönä, vanhempiensa tietämättä, makamaan hänen kanssaan hyvän kotvan. Hän uskoi tämän itse sepittämänsä haaveen totiseksi todeksi, alkoi huolissaan ajatella, millaiseen vaaraan siveys voisi siinä joutua, ja päätti sydämessään olla pettämättä valtiatartaan, Dulcinea Tobosolaista, vaikka hänen eteensä ilmaantuisi itse kuningatar Ginevra kamarirouvansa Quintañonan kanssa.

Hänen siinä miettiessään näitä hullutuksia ehti aika ja hetki (hänelle huonon onnen hetki), jolloin Asturian

naisen piti tulla. Hän saapui paitasillaan ja paljain jaloin, hiukset koottuina karkeasta pumpulikankaasta tehtyyn päähineeseen, hiljaa ja varovasti astellen siihen suojaan, missä kaikki kolme olivat yöteloillaan; mutta hänen tuskin ehdittyään ovelle Don Quijote huomasi hänet, nousi laastareistaan ja selän kivusta huolimatta sängyssään istumaan ja ojensi kätensä ottaakseen vastaan kauniin neitonsa. Asturian nainen, joka hiipi hiljaa ja kumarassa, käsin kopeloiden kohti rakastettuansa, osui Don Quijoten syliin. Tämä tarttui kaikin voimin hänen ranteeseensa, veti hänet luokseen hänen uskaltamatta hiiskahtaa ja pakotti hänet istumaan sänkyyn. Sitten hän tunnusteli piian paitaa, ja vaikka se oli selvää piikkaa, tuntui se Don Quijotesta mitä hienoimmalta ja ohuimmalta silkiltä. Piialla oli ranteissa lasipallosia, mutta ritarimme silmissä ne kimaltelivat kuin Itämaitten kalliit helmet. Hiukset, jotka hiukan muistuttivat jouhia, hän kuvitteli kirkkaimman Arabian kullan säikeiksi, joiden hohtelu pimensi auringon loisteen. Hengitys haikahti ihan epäilemättä äikeältä ja pahentuneelta salaa-tilta, mutta Don Quijotesta tuntui kuin olisi hänen suustaan uhonnut suloinen ja hyvänhajuinen tuoksu. Lyhyesti sanoen: hän kuvasi hänet mieleensä aivan samanlaiseksi ja aivan samoin kuin oli nähnyt kirjoissaan kuvattavan erästä toista prinsessaa, joka lemmen voittamana tuli vaikeasti haavoittuneen ritarin luo kaikin puolin niin koreana kuin tässä mainittiin. Ja siinä määrin silmitön oli hidalgo parkamme, ettei kosketus, ei hengitys eivätkä muut hyvään piikkaiseen sisältyvät seikat paljastaneet hänen erehdystään, vaikka olisivat saaneet oksentamaan kenen tahansa, muulinajajia lukuunottamatta. Hänestä tuntui pikemmin siltä kuin olisi

hänellä ollut sylissään itse kauneuden jumalatar. Niin hän painoi piikaa kiinteästi povelleen ja alkoi puhua hänelle hellällä ja hiljaisella äänellä:

— Kaunis ja ylhäinen neito, minä olisin iloinen, jos minun olisi mahdollista korvata se suuri suosio, jota olette minulle osoittanut näyttämällä erinomaisen kauneutenne; mutta kohtalo, joka ei väsy vainoamasta hyviä ihmisiä, on tahtonut kaataa minut tähän vuoteeseen, missä makaan niin möyhennettynä ja runneltuna, että minun olisi mahdoton täyttää toivomustanne, vaikka tahtoisinkin. Tämän mahdottomuuden lisäksi tulee sitäpaitsi toinen vielä suurempi, nimittäin se uskollisuudenlupaus, jonka olen antanut salaisimpien aivoitusteni ainoalle valtiattarelle, verrattomalle Dulcinea Tobosolaiselle. Ellei tätä estettä olisi, en suinkaan olisi niin typerä ritari, että jättäisin käyttämättä teidän suuren hyvyydenne minulle tarjoaman suotuisan tilaisuuden.

Maritornes oli kovin hädissään, hikoili tuskasta tuntiessaan olevansa Don Quijoten kiinteästi kiinnipitelemänä ja koki mitään virkkamatta päästä irti, ollenkaan käsittämättä ja kuuntelemattakaan, mitä hän puhui. Hyvä muulinajaja, jota pahat himot pitivät valveilla, huomasi hempukkansa kohta hänen ovesta sisään astutuaan ja kuunteli sitten tarkasti, mitä Don Quijote sanoi. Mustasukkaisena siitä, että Asturian nainen oli rikkonut hänelle antamansa lupauksen toisen miehen tähden, hän lähestyi Don Quijoten vuodetta ja oli hiljaa saadakseen selville, mitä tarkoitti tuo puhe, jota hän ei voinut ymmärtää. Mutta nähdessään sitten, että piika pyristeli vapautuakseen ja että Don Quijote kaikin voimin häntä piteli, ei hän enää sietänyt sellaista huonoa pilaa, vaan iski olan takaa nyrkillään rakastunutta rita-

ria laihoille poskiluille, niin että hänen suunsa purskahti verta täyteen, ja siihen tyytymättä hyppäsi hänen kylkiluilleen ja polki ruskutti vilkkaassa tahdissa niitä kaikkia päästä päähän. Sänky, joka oli heikonlainen eikä levännyt lujilla perustuksilla, ei kyennyt kannattamaan lisäksi tulleen muulinajajan painoa, vaan rymähti permantoon. Ankaraan räiskeeseen heräsi majatalon isäntä, joka heti ajatteli, että sen täytyi olla Maritorneen metakkaa, koska piika ei vastannut mitään, kun hän huutaen mainitsi hänen nimensä. Niine aavistuksineen isäntä nousi, sytytti tuikun ja lähti sinnepäin, mistä meteli oli kuulunut. Nähdessään isäntänsä tulevan ja huomattessaan hänen peloittavan mielialansa piika kovin säikähti ja pakeni kauhistuneena jo uneen vaipuneen Sancho Panzan vuoteeseen kuukistuen siihen ja käper-tyen keräksi. Isäntä sanoi tullessaan:

— Missä olet, lunttu? Tämä on varmasti sinun hommaasi.

Samassa Sancho heräsi ja tuntiessaan sellaisen möykyn melkein päällensä luuli painajaisen ahdistavan ja alkoi huitoa nyrkeillään puolelle ja toiselle osuen monta kertaa piikaiseenkin, joka kivun ärsyttämänä heitti kaiken häveliäisyyden ja maksoi Sancholle takaisin sillä mitalla, että uni oli hänen harmikseen kohta tiessään. Havaitessaan itseään siten kolhittavan ja tietämättä, kuka vihamies oli, Sancho kohottautui niin hyvin kuin voi ja kävi Maritorneen kimppuun, ja niin he molemmat aloittivat mitä kiukkuisimman ja hupaisimman ottelun. Nähdessään isännän tuikun valossa, kuinka hempukan laita oli, muulinajaja jätti Don Quijoten ja kiirohti antamaan hänelle tarpeellista apua. Isäntäkin tuli, mutta toisissa aikeissa, sillä hän mieli piestä piikaa, jonka var-

maan uskoi olevan syynä koko musiikkiin. Nyt kävi niinkuin sanoo sananlasku: »kissa rottaan, rotta nuoraan, nuora keppiin», sillä muulinajaja paukutti Sanchoa, Sancho piikaa, piika häntä, isäntä piikaa, ja kaikki huitoivat, minkä ehtivät, tullen menen, hetkeäkään levähtämättä. Isännän tuikku vielä parahiksi sammui, ja siten pimeään jäätyään he mukiloivat toisiaan niin armottomasti, että mihin nyrkki sattui, ei jäänyt tervettä paikkaa.

Majataloon oli sattunut yöpymään eräs Toledon niin-sanotun Pyhän Veljeskunnan järjestyksenvalvoja, joka myös kuuli tuon oudon tappelunryскеen. Hän otti virkasauvansa sekä läkkipeltisen kotelon, jossa oli hänen valtuuskirjansa, nousi pimeässä yläsuojaan ja huusi:

— Seis, oikeuden nimessä! Pyhän Veljeskunnan nimessä, seis!

Ensiksi hän osui piestyyn Don Quijoteen, joka makasi luhistuneessa vuoteessaan, pitkänään ja selällään, ihan tiedottomana. Hän kopeloi, pääsi käsiksi ritarimme partaan ja kiskoi siitä huutaen lakkaamatta: »Esivallan nimessä, totelkaa!» Mutta huomattuaan, ettei hänen kässissään oleva liikuttanut yhtään jäsentä, hän otaksui, että mies oli heittänyt henkensä, ja piti muita huoneessa olevia hänen murhaajinaan. Tämä luulo sai hänet entistä äänekkäämmin huutamaan:

— Portti kiinni! Katsokaa, ettei kukaan pääse pakoon! Täällä on mies murhattu!

Huuto säikähdytti jokaista, ja kaikki luopuivat kaha-kasta siinä vaiheessa, jossa ääni kuului. Majatalon isäntä vetäytyi omaan suojaansa, muulinajaja kuormasatuloilleen, piika loukkoonsa; ainoastaan Don Quijote ja Sancho,

molemmat onnettomat, eivät kyenneet paikaltaan liikah-
tamaan.

Järjestysmies irroitti nyt kätensä Don Quijoten par-
rasta ja lähti hakemaan valoa löytääkseen ja vangitak-
seen rikoksentekijät, mutta turhaan, sillä isäntä oli huo-
neeseensa palatessaan tahallaan sammuttanut lyhdyn,
joten miehen täytyi turvautua tulisijaan, mistä hän
suurta vaivaa nähtyään ja paljon aikaa kulutettuaan
löysi sen verran hiilua, että sai toisen tuikun syttymään.

Seitsemästoista luku.

Lisää niistä lukemattomista vaivoista, joita miehuullinen Don Quijote ja hänen kelpo aseenkantajansa Sancho Panza saivat kestää majatalossa, jota ensinmainittu onnettomuudekseen piti linnana.

Don Quijote oli sillävälin vironnut tainnoksista ja alkoi puhella aseenkantajalleen samaan äänensävyyn kuin oli puhunut edellisenä päivänä maatessaan karttujen laaksossa. Hän kysyi:

— Sancho, ystäväiseni, nukutko? Nukutko sinä, parahin Sancho?

— Kuinka voisin nukkua, minä vaivainen? — vastasi Sancho nyreissään ja vihaisena — tuntuuhan minusta kuin olisivat kaikki paholaiset minua tänä yönä painelleet.

— Saat uskoakin, epäilemättä, että niin on laita; — virkkoi Don Quijote — jos näet minä mitään ymmärän, niin tämä linna on noiduttu. Sinun tulee tietää . . . Mutta sinun täytyy vannoa, että pidät aina kuolemaani saakka salassa, mitä nyt aion sinulle sanoa.

— Sen vannon — vastasi Sancho.

— Minä sanon sen, — jatkoi Don Quijote — koska en suinkaan tahdo, että keneltäkään riistetään kunnia.

— Minä lupaan vannoa — sanoi taas Sancho — olevani siitä vaiti, kunnes teidän armonne elämänpäivät

ovat päättyneet, ja suokoon Jumala, että saan sen ilmaista jo huomenna.

— Teenkö siis niin paljon pahaa sinulle, Sancho, — virkkoi Don Quijote — että mielisit nähdä minut niin pian vainajana?

— Ei sen puolesta, — vastasi Sancho — vaan siksi, etten ollenkaan halua säilytellä kauan asioita enkä mieli nähdä niiden säilytettyinä mätänevän.

— Olipa miten tahansa, — virkkoi Don Quijote — minä luotan kumminkin kiintymykseesi ja huomaavaisuuteesi, ja sinun tulee niinmuodoin tietää, että minulle sattui tänä yönä mitä ihmeellisin seikkailu, jonka merkityksen tiedän arvata kyllin korkeaksi. Lyhyesti sanoen: tiedä, että vähän aikaa sitten saapui luokseni tämän linnan herran tytär, joka on sorein ja kaunein neito, mitä monelta maailman kulmalta voidaan löytää. Mitä kaikkea sinulle kertoisinkaan hänen olemuksensa viekeydestä? Mitä hänen oivallisesta älystään? Mitä muista salaisista seikoista, jotka jätän koskettelematta ja sivuutan vaieten säilyttääkseni uskollisuuden, jonka olen velkaa valtiattarelleni Dulcinea Tobosolaiselle? Tahdon sinulle vain sanoa, että taivaan kadehtiessa sitä suurta onnea, jonka sattuma oli saattanut käsiini, tai kentiesi (mikä onkin todennäköisempää) siksi, että tämä linna, kuten sanoin, on noiduttu, minun ollessani ylen suloisissa ja lemmeikäissä keskusteluissa hänen kanssaan, tuli jonkun suunnattoman jättiläisen käsivarteen kuuluva käsi, en nähnyt enkä voinut arvata mistä, ja antoi poskipäihini sellaisen nyrkiniskun, että ne ovat ihan veren vallassa, ja pieksi minua sitten sillä siivolla, että tilani on nyt huonompi kuin eilen, muulinajajien meitä loukattua Rocinanten irstauden vuoksi, niinkuin hyvin

tiedät. Siitä päättelen, että tämän neidon kauneuden aarretta täytyy vartioida jonkun noidutun maurin ja ettei se voi olla määrätty minun nautittavakseni.

— Ei minunkaan, — vastasi Sancho — sillä minua on punnut enemmän kuin neljäsataa mauria niin tuhannen tavalla, että karttukylpy oli siihen verrattuna hyvää herkkua. Mutta sanokaa minulle, herra, kuinka nimitätte tätä hyväksi ja harvinaiseksi seikkailuksi, vaikka meidän on siinä käynyt niinkuin on käynyt? Teidän armonne pääsi sentään vähemmällä, koska pitelette sylissänsä sitä verratonta kaunotarta, josta puhuitte, mutta minä, mitä sainkaan muuta kuin niin kovia kolahduksia, että varjeltakoon sellaisista niin kauan kuin elän? Onneton olen minä ja onneton on äiti, joka synnytti minut, sillä enhän minä ole mikään vaeltava ritari enkä aio milloinkaan siksi tulla, mutta kaikista kovanonnen kohtauksista saan minä suurimman osan!

— Onko siis sinuakin lyöty? — kysyi Don Quijote.

— Sanoinhan jo, että on; voi minun sukukuntaani! — vastasi Sancho.

— Älä siitä huoli, ystäväni; — sanoi Don Quijote — nyt minä valmistan sen mainion balsamin, joka meidät parantaa siunaamahetkessä.

Järjestyksenvalvoja oli tällävälin vihdoin saanut tulen tuikkuun ja tuli katsomaan kuolleeksi luulemaansa. Nähdessään hänen astuvan sisään ja huomattessaan, että hän oli paitasillaan, yömyssy päässä ja tuikku kädessä sekä erittäin pahannäköinen, kysyi Sancho isännältään:

— Herra, mahtaako tuo olla se noiduttu mauri, joka tulee jälleen meitä kurittamaan, jos viime kerralla jäi vielä tekemätöntä?

— Mauri se ei voi olla, — vastasi Don Quijote — sillä noidutut eivät anna kenenkään nähdä itseään.

— Vaikka eivät anna nähdä, antavat kumminkin tuta; — sanoi Sancho — ken ei usko, kysyköön selältäni.

— Tietää sen minunkin selkäni, — virkkoi Don Quijote — mutta silti ei ole riittävää syytä otaksua, että tuo näkyvissämme oleva on noiduttu mauri.

Järjestyksenvalvoja tuli lähemmäksi ja hämmästyti havaitessaan heidän rauhallisesti keskustelevan. Don Quijote tosin makasi yhä selällään kykenemättä liikahtamaan; niin ankarasti hänet oli piesty ja laastaroitu. Järjestyksenvalvoja tuli hänen luokseen ja kysyi häneltä:

— No, kuinka voitte, hyvä mies?

— Minä puhuisin teidän sijassanne kohteliaammin — vastasi Don Quijote. — Onko näillä mailla tapana siten puhutella vaeltavia ritareita, sinä tolvana?

Järjestyksenvalvoja, joka huomasi niin mitättömältä näyttävän miehen kohtelevan häntä huonosti, ei voinut sitä sietää, vaan kohotti lampun öljyineen kaikkineen ja heitti sen Don Quijoten päähän, joka siitä pahoin haavoittui. Kun nyt oli nokipimeä, lähti hän heti ulos, ja Sancho Panza sanoi:

— Epäilemättä, herra, tuo on se noiduttu mauri, ja hän varmaan säilyttää aarretta toisia varten, varaten meille vain nyrkin- ja lampuniskuja.

— Niin on laita, — vastasi Don Quijote — ja turhaa on välittää noista noituuksista tai niistä suuttua ja harmistua; koska ne ovat näkymättömiä ja haamumaisia, emme kumminkaan löydä ketään, jolle kostaisimme, yritimmepä kuinka tahansa. Nouse, Sancho, jos voit, kutsu

tämän linnan vouti ja hanki minulle hiukan öljyä, viiniä, suolaa ja rosmariinia, jotta valmistan sen parantavan balsamin; uskon tosiaankin sen olevan nyt kipeään tarpeeseen, sillä tuon aaveen iskemä haava vuotaa pahasti verta.

Sancho nousi, vaikka luita kovin pakotti, haparoi pimeässä isännän suojiin ja kohdatessaan järjestyksenvalvojan, joka kuulosteli, miten oli hänen vihollisensa laita, virkkoi hänelle:

— Hyvä herra, olittepa kuka tahansa, suvaitkaa hyväntahtoisesti antaa meille hiukan rosmariinia, öljyä, suolaa ja viiniä, mitä tarvitaan parantamaan erästä maailman parhaimpien joukkoon kuuluvaa vaeltavaa ritaria, joka makaa tuolla sängyssä, tässä majatalossa oleskelevan noidutun maurin pahoin haavoittamana.

Kuullessaan sellaista puhetta oikeudenpalvelija piti häntä mielipuolena, ja koska päivä jo alkoi koittaa, avasi majatalon oven, huusi isäntää ja sanoi hänelle, mitä tuo miekkonen halusi. Isäntä toimitti hänelle, mitä hän pyysi, ja Sancho vei sen herralleen, joka piteli päätään valittaen lampuniskun aikaansaamaa kipua, vaikka kolahduksesta ei ollut koitunut pahempaa kuin pari melkoista kuhmua; se, minkä hän luuli olevan verta, olikin vain hikeä, jota kestetyyn myrskyn herättämä pelontuska oli pusertanut hänen otsastaan.

Hän siis otti ainekset ja valmisti niistä lääkkeen sekoittaen ne kaikki yhteen ja keittäen niitä hyvän aikaa, kunnes arveli keitoksen olevan kystä. Sitten hän pyysi jonkinlaista pientä pulloa kaataakseen juoman siihen, ja kun majatalossa ei sellaista ollut, päätti kaataa sen läkkipeltiseen öljyastiaan, jonka isäntä hänelle suosiollisesti lahjoitti, sekä luki vielä enemmän kuin kah-

deksankymmentä isämeidänrukousta ja yhtä monta avemariaa, salvea ja credoaa, säestäen joka sanaa tekemällä ristimerkillä, ikäänkuin voideastiaansa siunaten. Kaiken tämän kestäessä olivat läsnä Sancho, isäntä ja järjestyksenvalvoja; muulinajaja hoiteli jo kaikessa hiljaisuudessa juhtiansa. Kun temput oli tehty, mieli Don Quijote kohta koetella tuon oivalliseksi balsamiksi kuvittelemansa keitoksen tehoa ja kaatoi kurkkuunsa, mitä oli pulloon mahtumatta jäänyt keittopadan pohjalle, suunnilleen puoli tuoppia; mutta tuskin ehdittyään nielaista hän alkoi oksentaa niin ankarasti, ettei hänen vatsaansa jäänyt mitään. Tuska ja oksennuksen väenteet saivat hänet mitä runsaimmin hikoilemaan, ja hän pyysi senvuoksi, että peittäisivät hänet ja jättäisivät yksin. Niin tapahtui, ja hän nukkui neljättä tuntia, joiden kuluttua hän herätessään tunsu ruumiinsa ihmeen keveäksi ja kipupaikkansa niin melkoisesti parantuneiksi, että katsoi olevansa aivan terve ja totisesti uskoi hankkineensa Fierabras-balsamin ja voivansa sellaisen rohdon turvissa aivan huoletta käydä mihin kiistaan, tappeluun ja taisteluun hyvänsä, mitään välittämättä niiden vaarallisuudesta.

Sancho Panza, joka myös piti ihmeenä isäntänsä parantumista, pyysi häneltä vielä padassa olevaa lääkkeen jäännöstä, mikä ei ollutkaan määrältään varsin vähäinen. Don Quijote suostui, Sancho tarttui molemmin käsin pataan ja hörppäsi lääkettä suurella luottamuksella ja sitäkin suuremmalla ahnaudella melkein saman määrän kuin hänen isäntänsä. Mutta nytpä olikin laita niin, että Sancho paran vatsa nähtävästi toimi vähemmän herkkätuntoisesti kuin hänen herransa, minkävuoksi hän ennen oksentamista sai kestää sellaista tuskaa ja

ahdistusta, sellaista hikoilua ja uupumusta, että uskoi varmaan viimeisen hetkensä tulleen ja siinä surkeudessaan ja vaivassaan kirosi koko palssamin ja sen lurjuksen, joka oli sitä hänelle antanut. Nähdessään hänet siinä kunnossa Don Quijote sanoi hänelle:

— Sancho, minä uskon koko tuon pahan olosi johtuvan siitä, ettei sinua ole lyöty ritariksi; otaksun näet, ettei tämä juoma ole avuksi niille, jotka eivät ole ritareita.

— Jos teidän armonne sen tiesi, — virkkoi Sancho — niin, voi minua ja minun sukukuntaani! miksi sallitte minun sitä maistaa?

Samassa lääkejuoma teki vaikutuksensa, ja aseenkantaja raukka alkoi purkautua kummastakin kanaalistaan niin tuimasti, ettei kaislamattoa, jolle hän oli jälleen heittäytynyt, eikä piikkopeitettä, jonka hän oli vetänyt päällensä, voinut ajatellakaan sen koommin mitenkään käyttää. Hänestä pursui kuuma ja kylmä hiki, ja värityspuuskat ja kouristukset olivat niin ankarat, että kaikki ajattelivat samoin kuin hän itse viimeisen hetken tulleen. Tätä purkausta ja pahoinvointia kesti lähes kaksi tuntia, joiden kuluttua hän ei suinkaan toipunut niinkuin hänen isäntänsä, vaan oli niin runneltu ja rääkätty, ettei pystyssä pysynyt. Mutta Don Quijote, joka, kuten sanottu, tunsu keventyneensä ja parantuneensa, halusi heti lähteä etsimään seikkailuja, koska hänen mielestään jokainen paikoillaanviipymisen hetki oli riistetty maailmalta ja kaikilta maailmassa eläviltä hänen apuansa ja suojelestansa tarvitsevilta, varsinkin, kun hän lujasti uskoi ja luotti balsamiinsa. Tämän halunsa yllyttämänä hän itse satuloi Rocinanten ja aasin ja auttoi vielä aseenkantajaansa pukeutumaan ja pääsemään juhtansa selkään. Sitten hän nousi ratsulleen, ajoi majatalon nurk-

kaukseen ja sieppasi sieltä ohimennen pahaisen korenon, jota aikoi käyttää peitsenään.

Kaikki majatalossa olevat, kolmattakymmentä henkeä, katselivat hänen menoaan; majatalon isännän tyttärikin katseli häntä, ja hän puolestaan ei kääntänyt katsetaan pois työstä, päästihän vain tavan takaa huokauksen, jonka tuntui vetävän ilmoille sielunsa sisimmästä. Katselijat otaksuivat sen johtuvan hänen selkensä pakotuksesta; niin ajattelivat ainakin ne, jotka olivat edellisenä iltana nähneet häntä laastaroitavan.

Kun siis molemmat olivat sijoittuneet ratsujensa selkään, pysähtyi Don Quijote majatalon portille, huusi isäntää ja lausui hänelle erittäin tyynellä ja vakavalla äänellä:

— Lukuisat ja varsin suuret ovat ne suosionsoitukset, herra linnanvouti, jotka täällä teidän linnassanne ovat osakseni tulleet, ja minä tunnen itseni erinomaisesti velvoitetuksi olemaan niistä teille kiitollinen niin kauan kuin elän. Jos voin niitä teille korvata kostamalla jollekin julkealle henkilölle, joka on teitä jotenkin loukannut, niin tietäkää, ettei toimenani ole mikään muu kuin niiden auttaminen, jotka itse vähän voivat, kostaminen niiden puolesta, jotka kärsivät vääryyttä, ja kaikkinaisten petosten rankaiseminen. Palautelkaa mieleenne menneitä asioita, ja jos löydätte muististanne minulle uskottavaksi jonkin senlaatuisen seikan, niin mainitkaa se vain, ja minä lupaan saamani ritariarvon nimessä hankkia teille hyvitystä ja korvausta tarkoin teidän toivomustanne noudattaen.

Isäntä vastasi hänelle yhtä tyynesti:

— Herra ritari, teidän armonne ei tarvitse kostaa minun puolestani mitään loukkausta, sillä minä osaan itse

kostaa niinkuin hyväksi näen, kun sellaista sattuu. Minun täytyy vain pyytää teidän armoanne maksamaan minulle, mitä olette viime yönä majatalossani nauttinut, sekä molempien eläintenne oljet ja kaurat että iltasenne ja yösijanne.

— Tämä siis on majatalo? — virkkoi Don Quijote.

— On, ja hyvin arvossa pidetty — vastasi isäntä.

— Minä olen elänyt väärässä luulossa tähän saakka; — virkkoi Don Quijote — otaksuin näet tosiaankin, että tämä oli linna, eikä mikään huono linna. Mutta koska onkin niin laita, ettei se ole linna, vaan majatalo, ei nyt ole muuta neuvoa kuin että luovutte maksun vaatimuksesta, sillä minä en voi rikkoa vaeltavien ritarien veljuskuntasääntöä. Tiedän näet varmasti (enkä ole toistaiseksi lukenut mitään vastakkaista), ettei yksikään heistä ole milloinkaan suorittanut maksua majailustaan enempää kuin mistään muustakaan majatalossa, johon ovat poikenneet, koska heille lain ja oikeuden mukaisesti kuuluu kaikkalainen heidän osaksensa tuleva hyvä kohtelu korvauksena niistä sietämättömistä vaivoista, joita he kärsivät etsiessään seikkailuja öin ja päivin, talviseen ja kesäiseen aikaan, jalan ja ratsain, janoissaan ja nälissään, helteessä ja pakkasessa, kaikenlaisen epäsuotuisan sään ja kaikkien maisten hankaluuksien alaisina.

— Vähät minä siitä; — vastasi isäntä — maksakaa, mitä olette minulle velkaa, ja pitäkää omana tietonanne sellaiset ritarisadut; minua liikuttaa ainoastaan se, että saan, mitä minulle kuuluu.

— Te olette typerä ja huono majatalon isäntä — vastasi Don Quijote.

Niin hän kannusti Rocinantea, nosti keihäspahasensa

pystyy, poistui majatalosta kenenkään häntä estämättä ja ajoi pitkän matkan katsomatta, seurasiko hänen aseenkantajansa. Nähdessään hänen menevän maksamatta isäntä kiiruhti vaatimaan rahoja Sancho Panzalta, joka kumminkin sanoi, ettei hänkään maksaisi, koska hänen herransa ei ollut katsonut hyväksi niin tehdä; vaeltavan ritarin aseenkantajana hän mielestään oli velvollinen noudattamaan samaa sääntöä ja järjestystä kuin hänen isäntänsä kieltäytymällä maksamasta mitään ravintoloissa ja majapaikoissa. Siitä majatalonisäntä kovin suuttui ja uhkasi ottaa häneltä maksun tavalla, joka tuntui, ellei hän suostunut maksamaan. Sancho vastasi isäntänsä omaksumaan ritarilakiin vedoten kieltäytyvänsä maksamasta kolikkoakaan, vaikka henki menisi, koska vaeltavien ritarien vanha hyvä pitämys ei saanut joutua hänen tähtensä pois käytännöstä eikä maailmassa myöhemmin esiintyvien sellaisten ritarien aseenkantajien tullut saada aihetta valituksiin ja moitteeseen, että hän oli rikkonut niin oikeata lakia.

Sancho paran pahaksi onneksi sattui majatalon vieraitten joukossa olemaan neljä segovialaista verankeritsijää, kolme Cordoban Hevoskaivontorin varrelta kotoisin olevaa neulaseppää ja kaksi kaupustelijaa Sevillan rihkamatonilta, kaikki iloista, neuvokasta, leikin- ja pilantekoon taipuvaa väkeä. He kerääntyivät Sanchon luo kuin saman mielen yllyttäminä ja ajamina ja vetivät hänet alas aasin selästä. Eräs heistä haki isännän makuupeitteen, jonka päälle Sancho heitettiin, mutta katsahdettuaan ylöspäin he sitten havaitsivat katoksen matalammaksi kuin heidän hommansa vaati ja päättivät mennä pihamaalle, jonka kattona oli taivaankansi. Siinä he sijoittivat Sanchon keskelle peitettä ja alkoivat kimma-

»Vähät minä siitä, vastasi isäntä, — maksakaa, mitä olette
minulle velkaa —»

→ mutta he siitä huolimatta yhä nauroivat ja hypittivät. →

hutella häntä ilmoille pitäen häntä huvinaan kuin koiraa laskiaisena.

Paiskittu parka huusi niin ankarasti, että äänen kuuli hänen isäntänsä, joka pysähtyi tarkasti kuuntelemaan ja otaksui jonkin uuden seikkailun olevan tulossa, kunnes selvästi tajusi, että parkuva oli hänen oma aseenkantajansa. Silloin hän käänsi ratsunsa, palasi vaivaista laukkaa majataloon ja havaitessaan portin suljetuksi ratsasti ympäri nähdäkseen, mistä pääsisi sisään, mutta ei vielä ehtinyt verrattain matalan piha-aidan luo, kun näki, millaiseen pahaan peliin hänen aseenkantajansa oli joutunut. Hän näki Sanchon kimpoavan ilmaan ja taas putoavan niin sievästi ja sukkelasti, että olisi luullakseni varmaan nauranut, jos olisi närkästykseltään voinut. Hän yritti nousta hevosen selästä aidanharjalle, mutta oli niin piesty ja runneltu, ettei päässyt maahankaan. Niin hän alkoi syyttää Sanchon poukottajille sellaista haukkuma- ja solvaussanojen tulvaa, että sitä on mahdoton kirjoittamalla toistaa, mutta he siitä huolimatta yhä nauroivat ja hypittivät, ja siivitetty Sancho päästeli edelleen valitusääniänsä, joihin sekaantui milloin uhkauksia, milloin rukouksia, mikä ei kuitenkaan auttanut paljoa, sillä apu tuli vasta, kun he väsyneinä leikin lopettivat. He taluttivat paikalle aasin, istuttivat Sanchon sen selkään ja käärivät hänet omaan kaprokkiinsa. Nähdessään hänet niin uupuneena helläsydäminen Martornes arveli, että oli hyvä häntä virkistää, ja haki ruukun vettä kaivosta, missä se oli viileämpää. Sancho otti ruukun ja nosti sen huulilleen, mutta ei ehtinyt vielä juoda, kun hänen isäntänsä kuului huutavan:

— Sancho poikaseni, älä juo vettä, älä juo, poikaseni, se on sinulle kuolemaksi. Näetkös, tässä minulla on siu-

nattu pyhä balsamini, — hän näytti läkkikannua, missä rohto oli — ja siitä sinä varmasti paranet, kun juot pari pisaraa.

Tuon kuullessaan Sancho kyräsi häneen ja huusi kahta kovemmin:

— Onko teidän armonne kukaties unohtanut, etten minä ole ritari, vai tahdotteko, että oksennan ne loputkin sisälmykseni, jotka viime yöstä minuun jäivät? Pitäkää liköörinne kaikkien pirujen nimessä ja jättäkää minut omaan olooni.

Tuon sanottuaan hän oli jo alkanut juoda, mutta ensimmäisestä siemauksesta huomattuaan juoman vedeksi hän ei mielinyt enempää, vaan pyysi Maritornesta tuomaan viiniä. Piikainen täytti pyynnön mielellään maksaen viinin omista rahoistaan; niinpä kerrotaankin, että hän, vaikka vietti sellaista elämää, oli sentään muutamilta puoliltaan kristittyyn ihmiseen vivahtava. Juotuaan Sancho hoputti kantapäillään aasinsa liikkeelle, tyrkkäsi majatalon portin sepiselälleen ja ratsasti tiehensä, varsin tyytyväisenä, kun ei ollut tarvinnut mitään maksaa ja oli saanut pitää päänsä, vaikka niin oli tapahtunut hänen tavallisen takuumiehensä, nimittäin hänen selkensä kustannuksella. Isäntä tosin pidätti haarapussin saatavansa korvaukseksi, mutta Sancho ei lähdön huumauksessa huomannut sitä kaivata. Nähdessään hänen menneen menojaan majatalon isäntä aikoi lujasti teljetä portin, mutta Sanchon poukottajat eivät siihen suostuneet; he näet olivat poikia, jotka eivät välittäneet Don Quijotesta kahta pärettä, vaikka hän olisi todella ollut Pyöreän pöydän vaeltavia ritareita.

K a h d e k s a s t o i s t a l u k u,

jossa esitetään Sancho Panzan ja hänen herransa Don Quijoten keskusteluja sekä muita kertomisen arvoisia seikkailuja.

Sancho tuli isäntänsä luo niin raukeana ja voimatonna, ettei jaksanut hoputtaa aasiansa. Nähdessään hänet siinä kunnossa Don Quijote sanoi hänelle:

— Nyt minä lopultakin uskon, kelpo Sancho, että tuo linna tai majatalo on noiduttu, aivan varmaan, sillä mitä muuta kuin aaveita ja toisen maailman asujaimia voivat olla ne, jotka niin julmasti sinulla huvittelivat? Tämä ajatukseni sai vielä tukea, kun piha-aidan takaa katselin murhenäytelmäsi kohtauksia, sillä minä en kyennyt mitenkään pääsemään aidan harjalle, enpä edes Rocinanten selästä maahan, koska minut ilmeisesti oli noiduttu. Vannon sinulle muuten niin totta kuin olen, kuka olen, että ylös muurille tai alas maahan päästyäni olisin kostanut puolestasi niin, että nuo lurjukset ja maankiertäjät muistaisivat leikin kaiken ikänsä, vaikka tiesin, että olisin niin menetellessäni rikkonut ritari-lakeja, jotka, kuten olen jo monta kertaa sinulle sanonut, eivät salli ritarin kohottavan kättään ritarikuntaan kuulumatonta henkilöä vastaan, ellei täydy puolustaa omaa henkeänsä ja persoonaansa pakottavan ja ankaran välttämättömyyden sitä vaatiessa.

— Minä olisin itsekin kostanut puolestani, jos olisin voinut, olinpa sitten ritariksi lyöty tai en, mutta minä en voinut. Olen kumminkin sitä mieltä, etteivät nuo minun poukottajani olleet aaveita eikä noiduttuja ihmisiä, kuten teidän armonne sanoo, vaan ilmieläviä, lihaa ja verta samoinkuin me. Heillä oli kaikilla omat nimensäkin, joita kuulin mainittavan heidän paiskiessaan minua ilmoille: erään nimi oli Pedro Martínez, toisen Tenorio Hernández, ja isäntä kuului olevan nimeltään Juan Palomeque Kurittu. Kun siis te, herrani, ette kyennyt hyppäämään pihamuurin yli enempiä kuin astumaan maahan hevosen selästä, niin syynä ei ollut noituus, vaan jokin muu. Minulle tästä kaikesta selviää, että seikkailut, joita olemme etsimässä, loppujen lopuksi varmaan vievät meidät sellaisiin onnettomuuksiin, ettemme kykene erottamaan oikeaa jalkaa vasemmasta. Vähän ymmärrykseni mukaan olisi parasta ja soveliainta palata kotiin nyt, kun on elonkorjuun ja taloudenhoidon aika, ja lakata kulkemasta maita mantereita joutuen ojasta allikkoon, kuten sanotaan.

— Vähänpä sinä tiedät, Sancho, — virkkoi Don Quijote — ritariasioista! Ole vaiti ja kärsivällinen, sillä se päivä on tuleva, jona saat omin silmin nähdä, kuinka suureksi kunniaksi tämän toimen harjoittaminen koituu. Ellet, niin sano minulle: mitä suurempaa tyydytystä saattaa maailmassa olla tai mitä nautintoa voidaan verrata siihen, että voitamme taistelussa ja kukistamme vihollisemme? Ei mitään, varmastikaan.

— Niin kyllä, — vastasi Sancho — vaikka minä en sitä tiedä; tiedän vain, että siitä lähtien, kun olemme vaeltavia ritareita, tai kun teidän armonne on sellainen (minulla näet ei ole mitään syytä lukea itseäni niin

kunniakkaaseen seuraan), emme ole kertaakaan taistelussa voittaneet, lukuunottamatta kohtausta biskajalaisen kanssa, ja siinäkin teidän armoltanne meni puoli korvaa ja puoli kypäriä. Siitä tähän saakka meitä on suomittu ja taas suomittu, nyrkeillä leivotettu kerta toisensa jälkeen, ja minulla on se etu, että minua on poukotettukin ja että sen ovat tehneet noidutut henkilöt, joille en voi kostaa saadakseni tuta, kuinka suuri nautinto on voittaa vihollisensa, kuten teidän armonne sanoo.

— Juuri se seikka minua huolestuttaa samoin kuin varmaan sinuakin, Sancho; — virkkoi Don Quijote — mutta tästä puoleen minä koetan hankkia käsiini niin mestarillisesti valmistetun miekan, ettei minkäänlainen noitus pysty sen kantajaan, ja voisipa käydä niinkin, että onni soisi minulle sen, joka kuului Amadiille, kun hän nimitti itseään *Liekehtivän miekan ritariksi*. Se oli parhaita miekkoja, mitä kenelläkään ritarilla on maailmassa milloinkaan ollut, sillä mainitun hyvän ominaisuutensa lisäksi se oli terävä kuin partaveitsi, ja mitkään varukset, olivatpa sitten kuinka lujia ja noiduttuja tahansa, eivät sen iskua kestäneet.

— Minä olen sellainen miekkonen, — sanoi Sancho — että moinen miekka, vaikka niin tapahtuisikin ja se tosiaan joutuisi teidän armonne huostaan, auttaisi ja hyödyttäisi ainoastaan ritareiksi lyötyjä, samoin kuin palssami; mutta aseenkantajista, niistä välitetään viisi.

— Älä sitä pelkää, Sancho, — sanoi Don Quijote — taivas on varmaan sinulle suopeampi.

Näin keskustellen Don Quijote ja hänen aseenkantajansa matkasivat eteenpäin, kun Don Quijote huomasi, että heidän kulkemaansa tietä pitkin liikkui heitä kohti

suuri ja sakea pölypilvi. Sen nähdessään hän kääntyi sanomaan Sancholle:

— Oi Sancho, tämä on se päivä, jona saadaan nähdä, mitä hyvää kohtalo on minulle varannut; tämä on se päivä, sanon minä, jona ilmenee käsivarteni voima yhtä hyvin kuin konsanaan muulloin ja jona tulen suorittamaan urotöitä, jotka säilyvät merkittyinä Maineen kirjaan kaikkina tulevaisina vuosisatoina. Näetkö tuon tuolta nousevan pölypilven, Sancho? Sen pullistuttaa ilmoille valtava, lukemattomien eri kansallisuuksien muodostama sotajoukko, joka on marssimassa tännepäin.

— Sillä laskulla niitä täytyy olla kaksi, — sanoi Sancho — koska tuolta toiselta taholta nousee toinen samanlainen pölypilvi.

Don Quijote kääntyi katsomaan ja havaitsi, että tosiaankin oli niin laita. Hän oli ylen iloinen, koska otaksui, että siinä oli kaksi sotajoukkoa, jotka tulivat hyökkäämään toistensa kimppuun ja taistelemaan keskellä laajaa lakeutta. Tämä johtui siitä, että hänen mielikuvituksessaan kuhisi alinomaa ja joka hetki taistelua, noituuksia, tapahtumia, järjettömyyksiä, lemmenseikkailuja ja haasteita, joista ritariromaaneissa kerrotaan, ja että kaikki, mitä hän lausui, ajatteli tai teki, tarkoitti sellaisia seikkoja. Mutta hänen näkemänsä pölypilven nostatti kaksi suurta uuhi- ja jäärälaumaa, jotka kulkivat samaa tietä eri tahoilta ja joita ei voinut pölyltä erottaa, ennenkuin saapuivat aivan lähelle. Don Quijote väitti niin itsepintaisesti niiden olevan sotajoukkoja, että Sancho lopulta uskoi ja sanoi hänelle:

— Mitäs nyt sitten tehdään, herra?

— Mitä? — virkkoi Don Quijote. — Tuetaan ja autetaan hädänalaisia ja voimattomia. Ja sinun, Sancho,

tulee tietää, että tuota meitä vastaan tulevaa sotajoukkoa johtaa ja ohjaa suuri keisari Alifanfaron, Trapobanan suuren saaren hallitsija; toinen, selkäni takana marssiva taas kuuluu hänen vihamiehelleen, garamantein kuninkaalle, joka on nimeltään Pentapolin Hihankäärijä, koska hän aina käy taisteluun oikea käsivarsi paljastettuna.

— Minkäs tähden nuo herrat sitten ovat niin huonossa sovussa? — kysyi Sancho.

— Siitä syystä, — vastasi Don Quijote — että tuo Alifanfaron on kiivas pakana ja on rakastunut Pentapolin tyttäreeseen, joka on erittäin kaunis ja sitäpaitsi sangen rakastettava neito; hän on kristitty, ja hänen isänsä ei tahdo antaa häntä pakanakuninkaalle, ellei tämä ensin luovu väärän profeettansa Mohammedin uskosta ja käänny kristityksi.

— Partani nimessä, — virkkoi Sancho — Pentapolin menettelee aivan oikein, ja minä tahdon auttaa häntä, minkä voin!

— Teet niinkuin pitääkin, Sancho, — sanoi Don Quijote — sillä sellaisiin taisteluihin käyvän ei tarvitse olla ritariksi lyöty.

— Sen hyvin ymmärrän, — vastasi Sancho — mutta mihin panemme aasin, jotta tiedämme sen varmasti löytävämmekö, kun kahakka on ohi? En näet usko tähän saakka olleen tavallista, että taisteluun on menty ratsastaen tällaisella juhdalla.

— Olet oikeassa — virkkoi Don Quijote. — Parasta on, että päästät sen valloilleen, katosipa se sitten tai ei; voittajina taistelusta suoriuduttuamme saamme saaliiksi niin paljon hevosia, että Rocinantekin on vaarassa joutua vaihdetuksi toiseen. Mutta kuuntele nyt tarkoin,

mitä sanon, ja pidä silmäsi auki, sillä minä aion esitellä sinulle molempien sotajoukkojen etevimmät ritarit. Ja jotta voit heidät paremmin nähdä ja heitä tarkata, siirtykäämme tuolle kummulle, josta molemmat sotajoukot varmaan selvästi näkyvät.

Niin tapahtui. He sijoittuivat kukkulalle, josta olisi voinut hyvin nähdä molemmat Don Quijoten sotajoukkoina pitämät lammaslaumat, elleivät niiden ilmoille kapsuttamat tomupilvet olisi himmentäneet heidän näköänsä, niin etteivät he erottaneet mitään. Siitä huolimatta Don Quijote näki mielikuvituksessaan, mitä ei näkynyt eikä ollut, ja alkoi kovalla äänellä selittää:

— Tuolla näkemäsi punakeltaisissa varuksissa oleva ritari, jonka kilvessä on kruunupäinen, neidon jalkojen juuressa lepäävä leijona, on urhea Laurcalco, Hopeisen Sillan herra; tuo toinen, jolla on kultakukkaiset varukset ja kilvessä kolme hopeakruunua sinisellä pohjalla, on pelätty Micocolemo, Quirocian suurherttua; tuo hänen oikealla puolellaan oleva jättiläisjäseninen on aina peloton Brandabarbaran de Boliche, kolmen Arabian hallitsija, joka on nytkin kääremeennahkavaruksissaan ja käyttää kilpenään ovea, minkä kerrotaan olevan peräisin siitä temppeleistä, jonka Simson tuhosi kostaessaan kuollessaan vihollisilleen. Mutta käännä nyt katseesi toiselle taholle, niin näet suoraan edessäsi ja tuon toisen sotajoukon etunenässä aina voittoisan ja voittamattoman Timonel de Carcajonan, Uuden Biskajan ruhtinaan, joka saapuu puettuna neljänneksittäin sinisiin, viheriihin, valkoisiin ja keltaisiin varuksiin ja jonka kilvessä on tummanruskealla pohjalla kultainen kissa ja kirjoitus *Miau*, mikä on alkuosa nimeä, jolla mainitaan hänen valtiatartansa, verratonta Miulinaa, Algarven herttuan

Alfeñiquénin tytärtä; tuo, joka painollansa rasittaa valtavan sotaratsunsa selkää ja jolla on lumivalkoiset varukset ja valkoinen kilpi ilman mitään merkkiä, on ranskalais-syntyinen ritarialokas nimeltä Pierre Papin, Utriquen paronikuntain herra; tuo, joka painaa pohkeitaan ja raudoitettuja kantapäitään juovikkaan, kevyen seebransa kupeisiin, kilvessä siniset ukonhatut, on Nerbian mahtava herttua, Espartafilardo del Bosque, jonka vaakunamerkinä on porsa-lava ja siinä kastiliankielinen vaalilause: *Rastrea mi suerte*.

Niin hän mainitsi useita kummankin armeijan ritareita, jotka hänen mieleensä kuvastuivat, selitti muutta mutkitta heidän varuksensa, värinsä, vaakunamerkkinsä ja vaalilauseensa ennenkuulumattoman hulluutensa kuvitelmia noudattaen ja jatkoi pysähtymättä:

— Tämä edessämme oleva sotajoukko on kokoonpantu eri kansakuntiin kuuluvista miehistä: siinä on niitä, jotka juovat kuuluisan Ksanthos-virran makeata vettä; niitä, joiden jalat tallaavat Massilian vuorimaita; niitä, jotka siivilöivät Onnellisessa Arabiassa kaikkein hienointa kultahiekkää; niitä, joiden ilona ovat kirkkaan Thermodonin mainehikkaat, raikkaat rantamat; niitä, jotka monin eri tavoin iskevät kultarikkaan Paktolon suonta; numidialaisia, joiden lupauksiin ei ole luottamista; jousien ja nuolien käyttelijöinä kuuluisia persialaisia; medialaisia je partteja, jotka taistelevat paeten; arabialaisia siirrettävine majoineen; skyyttejä, jotka ovat yhtä julmia kuin vaaleita; reikähuulisia etiooppialaisia ja lukemattomia muiden kansakuntien jäseniä, joiden kasvot näen ja tunnen, vaikka en muista niiden nimiä. Tuossa toisessa sotajoukossa saapuu niitä, jotka juovat oliivirikkaan Betis-virran kristallikirkasta vettä; niitä,

jotka pesevät kasvonsa puhtaksi aina runsaan ja kultaavierittelevän Tajon laineissa; niitä, jotka nauttivat jumalaisen Genilin terveellistä juomaa; niitä, jotka astelevat Tartesson reheväruohoisilla niityillä; niitä, jotka ilokseen käyskelevät Jerezin luona sijaitsevilla ElySIONIN kentillä; kullankeltaisin tähkäpäin koristautuneita varakkaita Manchan miehiä; goottien vanhan heimon rautapukuisia jälkeläisiä; niitä, jotka kylpevät leppoisasta virrastaan kuuluisassa Pisuergassa; niitä, jotka paimentavat karjalaumojansa salaisesta juoksustaan mainehikkaan monipolvisen Guadianan avaroilla laidunmailla; niitä, jotka värjöttelevät metsäisten Pyreneain viluisissa seuduissa ja korkeitten Apenninien lumisilla huipuilla; sanalla sanoen, kaikkia niitä kansoja, jotka Eurooppa sisältää ja rajoihinsa sulkee.

Taivas varjelkoon, kuinka paljon maita hän mainitsikaan, kuinka monta kansakuntaa nimesi, ihmeen täsmällisesti liittäen jokaiseen asianmukaiset määräys sanat, kerrassaan syventyneenä ja vaipuneena siihen, mitä oli lukenut valheellisista kirjoistaan! Sancho Panza kuunteli hänen puhettaan epäröiden, mitään virkkamatta, ja käänsi toisinaan päätänsä nähdäkseen, havaitsisiko isäntänsä mainitsemia ritareita ja jättiläisiä, mutta kun ei mitään nähnyt, virkkoi:

— Piru vieköön, herra, täällä ei näy missään yhtäkään niistä jättiläisistä eikä ritareista, joita teidän armonne mainitsee; en ainakaan minä niitä näe. Kukaties onkin kaikki noituutta samoinkuin ne viimeöiset aaveet.

— Kuinka voit niin sanoa? — virkkoi Don Quijote. — Etkö kuule hevosten hirnuntaa, torvien toitahtuksia ja rumpujen pärinää?

— Minä en kuule — vastasi Sancho — muuta kuin uuhien ja oinasten kovaa määkinää.

Se olikin totta, sillä molemmat laumat olivat nyt ehtineet lähelle.

— Sinä pelkää, Sancho, — sanoi Don Quijote — ja siitä johtuu, ettet näe etkä kuule oikein; eräs pelon vaikutuksista näet on siinä, että se hämmentää aistit ja saa oliot näyttämään toisilta kuin ovat. Jos siis niin kovin pelkää, väisty pois ja jätä minut yksin, sillä minä kykenen yksinkin viemään voittoon sen puolen, jolle apuni suon.

Niin sanoen hän kannusti Rocinantea, laski peitsen sojoon ja syöksyi kumpareen rinnettä alaspäin kuin salama.

Sancho huusi hänelle:

— Kääntykää takaisin, armollinen herra Don Quijote, ne ovat totisesti päsejä ja lampaita nuo, joiden kimppuun aiotte käydä. Kääntykää takaisin! Voi minun isääni, siittäjäni! Mitä hulluutta tämä on? Näettehän, ettei tässä ole yhtäkään jättiläistä eikä ritaria, ei kissaa, ei varuksia, ei jaettuja eikä kokonaisia kilpiä, ei sinisiä eikä pirunkaan värisiä ukonhattuja. Mitä teettekään? Voi minua vaivaista syntistä!

Don Quijote ei siitä huolinut, vaan ajoi eteenpäin huutaen raikuvalla äänellä:

— Hoi, ritarit, te, jotka palvelette ja taistelette urhean keisarin Pentapolin Hihankäärijän lippujen alla, seuratkaa minua kaikki, niin saatte nähdä, kuinka helposti kosten hänen puolestaan hänen vihamiehelleen, Trapabonan Alifanfaronille.

Niin sanoen hän ajoi keskelle lampaitten joukkoa ja alkoi pistellä niitä peitsellään niin kiukkuisesti ja roh-

keasti kuin olisi tosiaankin ahdistanut verivihollisiaan. Laumojen mukana tulevat paimenet ja karjankaitsijat huusivat hänelle vaatien häntä herkeämään, mutta huomattuaan, ettei siitä ollut apua, ottivat vyöltään linkonsa ja alkoivat lähettää nyrkinkokoisia kiviä tervehtimään hänen korviaansa. Don Quijote ei välittänyt kivistä, vaan ajeli ristiin rastiin huutaen:

— Missä olet, kopea Alifanfaron? Käy esiin! Minä olen yksinäinen ritari ja haluan mies miestä vastaan koetella voimiasi ja ottaa sinut hengiltä rangaistukseksi siitä pahasta, mitä teet urhealle Pentapolin Garamantelle.

Samassa tuli piikiven myhkyrä, joka osui hänen kylkeensä upottaen kaksi kylkiliuuta ruumiin sisäosiin. Havaitessaan niin huonosti käyneen hän uskoi varmaan olevansa kuolettavasti tai ainakin vaarallisesti haavoittunut, mutta muisti lääkejuomansa, veti esiin entisen öljykannun, nosti sen huulilleen ja alkoi kumota nestettä kurkkuunsa. Hän ei kumminkaan ehtinyt nauttia sitä niin paljon kuin hänen mielestään oli tarpeen, kun tuli toinen kovakuorinen, joka sattui hänen käteensä ja lääkeastian niin tuimasti, että astia pirstoutui, vieden mennessään vielä hänen suustaan kolme neljä etu- ja takahammasta ja pahasti ruhjoen kaksi sormea. Niin ankara oli ensimmäinen isku ja niin ankara toinen, että ritari parka auttamattomasti kellahti hevosen selästä. Paimenet tulivat hänen luokseen luullen hänet surmanneensa, keräsivät sitten mitä kiiruimmin laumansa, nostivat selkäänsä kuolleet lampaat, joita oli vähintään seitsemän, ja menivät menojaan sen tarkemmin asiaa tutkimatta.

Sancho oli ollut koko ajan kummulla, oli katsellut sieltä isäntänsä mieletöntä menoa, repinyt partaansa ja

kironnut sitä aikaa ja hetkeä, jona sallimus oli suvainnut tehdä heistä tuttavat. Nähdessään hänen nyt makaavan maassa ja huomattessaan paimenten jo poistuneen hän lähti kummulta hänen luokseen, huomasi hänen olevan erittäin surkeassa tilassa, vaikka tosin tajuissaan, ja lausui hänelle:

— Sanoinhan teille, herra Don Quijote, että kääntysitte, koska se, minkä kimppuun hyökkäsitte, ei ollut mikään sotajoukko, vaan lammaslauma.

— Niin tuo konnamainen taikuri, viholliseni, osaa tehdä näkymättömäksi ja muuttaa toiseen hahmoon. Tiedä, Sancho, että hänenlaisensa saavat erittäin helposti meidät näkemään, mitä haluavat, ja nyt tuo ilkeä vainoojani, kadehtien kunniaa jonka ilmeisesti olisin saavuttanut tässä taistelussa, muutti vihollisten sotajoukot lammaslaumoiksi. Ellet usko, Sancho, tee ainakin, mitä sinulta nyt hartaasti pyydän, jotta vapaudut harhaluulostasi ja huomaat todeksi, mitä sinulle sanon: nouse juhtasi selkään ja aja hiljalleen heidän jälkeensä, niin saat nähdä, että he täältä vähän matkan päähän ehdittyään jälleen muuttuvat alkuperäiseen muotoonsa eivätkä ole enää lampaita, vaan ilmettyjä ihmisiä, kuten heidät aluksi kuvailin. Älä kumminkaan lähde nyt heti, sillä minä tarvitsen suosiollista apuasi. Tule tänne ja katso, montako syömä- ja etuhammasta minulta puuttuu; minusta näet tuntuu kuin ei suussani olisi enää ainoatakaan.

Sancho työntyi niin lähelle, että silmät olivat melkein potilaan suussa. Juuri silloin oli balsami tehnyt tehtävänsä Don Quijoten vatsassa, ja Sanchon tutkiessa hänen suutaan isäntä syöksi ulos, rajummin kuin pyssy

lauetessaan, kaikki, mitä hänen sisässään oli, sokaisten sääliväisen aseenkantajansa kasvot.

— Pyhä Jumalan äiti! — huudahti Sancho — kuinka minun nyt käytiinkään? Tämä syntinen ihminen on varmaan haavoittunut kuolettavasti, koska hänen suustaan purskuu verta.

Hieman tarkemmin tutkittuaan hän kumminkin huomasi väristä, mausta ja hajusta, ettei se ollutkaan verta, vaan palssamia siitä öljykannusta, jonka hän oli nähnyt herransa huulilla, ja samassa hänen mieltään etoi niin, että vatsa tuntui vääntyvän nurin ja hän purki sisuksensa vasten isäntänsä silmiä, niin että he olivat molemmat erinomaisessa siivossa. Sancho riensi aasinsa luo hakeakseen haarapussista jotakin, millä pyyhkisi ja sitelisi isäntäänsä. Kun haarapussia ei löytynytäkään, oli hän vähällä menettää järkensä; hän kirosi jälleen itseään, päätti hiljaa mielessään jättää isäntänsä ja palata kotiin, vaikka menettäisi korvauksen palveluksestaan sekä toivon päästä luvatun saaren käskynhaltiaksi.

Sillävälän Don Quijote nousi, piteli vasemmalla kädellä suutaan estääkseen jäljellejääneitä hampaita putoamasta, tarttui oikealla Rocinanten ohjaksiin (niin uskollinen ja laatuista oli Rocinante, että oli seisonut koko ajan liikahtamatta isäntänsä vieressä) ja lähti aseenkantajansa luo, joka nojasi ryntäin aasiinsa, käsi poskella, niinkuin ainakin syviin mietteisiin vaipunut henkilö. Nähdessään hänet siinä tilassa, ilmeisesti ylen murheellisena, Don Quijote sanoi hänelle:

— Kuule, Sancho, kukaan ihminen ei ole toista parempi, ellei hän toimi paremmin kuin toinen. Kaikki nämä kohdallemme sattuneet myrskynpuuskat osoittavat, että

sää kohta kirkastuu ja asiamme alkavat luontua hyvin; vastoinkäyminen enempää kuin menestyskään ei näet ole pysyväistä, ja siitä seuraa, että onnettomuuden kesettyä kauan on onni jo odottamassa. Älä siis sure minulle sattuneita ikävyyksiä, sillä eiväthän ne koske sinuun.

— Kuinka ei? — virkkoi Sancho. — Kuka muu olikaan se, jota eilen poukotettiin, kuin minun isäni poika? Entä haarapussi, joka on tänään minulta tiessään, ja kaikki se maallinen hyvyys, mitä siinä oli, kenen ne ovat, ellei minun?

— Onko haarapussisi kadonnut, Sancho? — kysyi Don Quijote.

— On, totisesti — vastasi Sancho.

— Niinmuodoin meillä ei ole tänään mitään syötävää — virkkoi Don Quijote.

— Ei ole, — vastasi Sancho — ellei näillä niityillä ole niitä yrtejä, jotka teidän armonne sanoo tuntevansa ja joilla teidän armonne laiset kovaonniset vaeltavat ritarit yleensä sellaisia puutteita korvaavat.

— Siitä huolimatta — vastasi Don Quijote — maittaisi minua nyt aimo kimpale vehnäleipää tai kyrsä liiseleipää ja pari silliä paremmin kuin kaikki Dioskorideen yrtit, vaikka olisivatkin tohtori Lagunan selittämät ja kuvittamat. Mutta nouse nyt kumminkin juhtasi selkään, parahin Sancho, ja seuraa minua; Jumala, joka kaikki kaitsee, ei meitä hylkää, varsinkaan, koska vaellamme hänen palveluksessaan niinkuin vaellamme, sillä hän ei hylkää ilman hyttysiä, ei maan matosia eikä veden nölliäisiä ja on niin armelias, että antaa aurinkonsa nousta niin pahoille kuin hyvällekin ja antaa sataa niin vanhurskaille kuin väärillekin.

— Teidän armonne sopisi paremmin saarnamieheksi kuin vaeltavaksi ritariksi — sanoi Sancho.

— Vaeltavat ritarit ovat tietäneet ja heidän tulee tietää kaikenlaisia asioita — sanoi Don Quijote. — Entisinä aikoina näet oli vaeltavia ritareita, jotka saattoivat pitää saarnan tai puheen keskellä sotaleiriä, ikäänkuin olisivat saaneet oppiarvonsa Parisin yliopistossa, mistä voidaan päättää, ettei peitsi ole milloinkaan tylsentänyt kynää eikä kynä peistä.

— Olkoon siis niinkuin teidän armonne sanoo; — vastasi Sancho — lähdetään tästä etsimään yösijoja, ja suokoon Jumala, että päädymme sellaiseen paikkaan, missä ei ole peitteitä, ei poukottajia, ei aaveita eikä noiduttuja maureja; jos näet niitä on, heidän helvettiin koko höskän.

— Rukoile sinä Jumalaa siinä asiassa, poikani, — virkkoi Don Quijote — ja opasta, minne mielit, sillä tällä kertaa jätän yömajan valitsemisen sinun tehtäväksesi. Mutta annahan tänne kätesi, tunnustele sormellasi ja katso tarkoin, kuinka monta etu- ja poskihammasta minulta puuttuu tästä oikealta puolelta, yläleuasta; siinä tuntuu kipu.

Sancho ojensi sormensa, tunnusteli ja kysyi:

— Kuinkas paljon mylläreitä teidän armollanne on tavannut olla tällä puolella?

— Neljä, — vastasi Don Quijote — järkihammasta lukuunottamatta, kaikki eheitä ja erittäin terveitä.

— Ajatelkaa tarkoin, mitä sanotte, armollinen herra — virkkoi Sancho.

— Neljä, sanon minä, ellei viisi; — vastasi Don Quijote — suustani näet ei ole milloinkaan vedetty minkäänlaista hammasta, niitä ei ole lähtenyt omia aikojaan,

»Niin sanoen hän ajoi keskelle lampaitten joukkoa.»

•Mutta Don Quijote, jonka sydämessä ei ollut yhtään pelkoa,
hyppäsi Rocinanten selkään —•

eikä yhtäkään ole turmellut hammasmätä eikä luuvalo. — Niin, tässä alhaalla tällä puolella — sanoi Sancho — ei teidän armollanne ole enempää kuin kaksi ja puoli poskihammasta; ylhäällä taas ei ole puolta eikä mitään, sillä se on sileä kuin kämmenpohjani.

— Minua onnetonta; — sanoi Don Quijote kuultuaan aseenkantajansa murheelliset uutiset — ennemmin olisivat saaneet tärvellä toisen käsivarteni, kunhan ei sitä, joka käyttää miekkaa. Sillä minä sanon sinulle, Sancho, että suu vailla poskihampaita on kuin mylly vailla kiviä, ja hammasta tulee pitää paljon suuremmassa arvossa kuin timanttia. Mutta kaikille näille vaaroille alttiina olemme me, jotka noudatamme ritarikunnan ankaraa järjestystä. Nouse aasin selkään, ystäväiseni, ja aja edellä; minä seuraan sinua, ja vauhdin saat sinä määrätä mielesi mukaan.

Sancho totteli ja lähti kulkemaan siihen suuntaan, mistä hänen nähdäkseen saattoi löytyä yömaja, poikkeamatta valtamaantieltä, joka niillä tienoilla oli sangen suora.

Kun he siinä matkasivat, aivan hiljalleen, sillä Don Quijoten poskiluissa oli sellainen jomotus, ettei hän saanut siltä rauhaa eikä jaksanut ajatellakaan kiiruhtamista, teki Sanchon mieli huvittaa ja virkistää häntä jotakin kertomalla, ja niin hän muun muassa kertoi sen, mitä seuraavassa luvussa esitetään.

Y h d e k s ä s t o i s t a l u k u.

Niistä älykkäistä puheista, joita Sancho Panza ja hänen isäntänsä pitivät, kuolleen ruumiin kanssa sattuneesta seikkailusta ja muista merkillisistä tapahtumista.

— Minusta näyttää, armollinen herra, että kaikki nämä viime päivinä meille sattuneet onnettomuudet ovat aivan epäilemättä olleet rangaistuksena siitä synnistä, jonka teidän armonne on tehnyt ritarikuntansa järjestystä vastaan rikkomalla vannotun valan, jossa lupasitte olla aterioimatta katetussa pöydässä ja huvittelehatta kuningattaren kanssa sekä kaikkea muuta siihen kuuluvaa, minkä teidän armonne vannoi täyttävänsä, kunnes riistäisitte sen kypärin Malandrinolta, tai mikä sen maurin nimi on; en sitä oikein muista.

— Olet aivan oikeassa, Sancho, — sanoi Don Quijote — mutta se oli totta puhuen minulta unohtunut, ja sinä puolestasi saat varmaan uskoa joutuneesi poukotettavaksi siitä syystä, ettet ajoissa minulle asiasta muistuttanut. Mutta kyllä minä sen seikan korjaan, sillä ritarikunnalla on keinoja kaiken järjestämiseksi.

— Vannoinkos minä jotakin, vai kuinka? — virkkoi Sancho.

— Samantekevää, vaikka et vannonutkaan; — sanoi Don Quijote — riittää, kun tiedän, ettet suinkaan ole

vapaa osallisuudesta, ja olipa sitten niin tai näin, missään tapauksessa ei haittaa, jos ryhdymme asiaa korjaamaan.

— Jos niin on laita, — virkkoi Sancho — niin varokoon teidän armonne unohtamasta tätä samoin kuin valaa; aaveitten voi kukaties jälleen tehdä mieli pitää peliään minun ja teidän armonnekin kanssa, jos havaitsevat teidät niin paatuneeksi.

Heidän ollessaan näissä ja muissa jutuissa heidät yllätti yö keskityessä, ennenkuin olivat löytäneet tai edes nähneet mitään paikkaa, mihin yöpyisivät, ja pahinta oli, että he tunsivat nääntyvänsä nälkään, sillä haara-pussin hävittyä heiltä puuttui koko muonavarasto. Onnettomuuden lisäksi ja päätökseksi heille sattui vielä seikkailu, joka tosiaankin näytti seikkailulta ilman mitään keinotekoisia otaksumia. Yö näet oli tullut, ja verrattain pimeä, mutta he ratsastivat siitä huolimatta eteenpäin, sillä Sancho otaksui, että he valtamaantietä kulkien todennäköisesti saapuisivat johonkin majataloon ehdittyään edetä penikulman tai kaksi. Matkatessaan siten yön pimeydessä, aseenkantaja nälissään ja hänen isäntänsäkin haluten jotakin syödä, he huomasivat, että samaa tietä tuli heitä vastaan suuri joukko valoja, jotka näyttivät liikkuvilta tähdiltä. Ne nähdessään Sancho kauhistui, ja Don Quijotestakaan ei tuntunut oikein turvalliselta: toinen kiristi aasinsa marhamintaa, toinen hevosensa ohjaksia, ja niin he pysähtyivät tarkasti katsellen, mitä tuo saattoi olla. He huomasivat valojen lähestyvän ja likemmäksi tullessaan yhä suurenevan. Sen nähdessään Sancho alkoi vapista kuin elohopean myrkyttämä, ja Don Quijoten hiukset nousivat pystyyn. Viimeksimainittu kumminkin rohkaisi itseään hiukan ja sanoi:

— Sancho, tämä on epäilemättä erinomaisen suuri ja vaarallinen seikkailu, jossa minun täytyy osoittaa täyttää urheuttani ja väkevyyttäni.

— Voi minua onnetonta! — vastasi Sancho. — Jos tämä ehkä on jälleen aaveseikkailu, kuten minusta näyttää, niin mistä minulle tulee kylkiluut, jotka sen kestävät?

— Olivatpa millaisia aaveita tahansa, — sanoi Don Quijote — minä en salli niiden koskea nuttusi liepeeseen. Viime kerralla ne saivat pitää sinua pilanaan vain sen vuoksi, etten minä päässyt hyppäämään piha-aidan yli; mutta nyt me olemme väljällä vainiolla, missä voin heiluttaa miekkaani miten haluan.

— Entä jos ne noituvat ja herpaisevat teidät samoin kuin viime kerralla? — virkkoi Sancho. — Mitä silloin on väliä, olemmeko väljällä vainiolla vai ei?

— Kaikesta huolimatta — virkkoi Don Quijote — pyydän sinua, Sancho, olemaan huoletta, sillä saat omin silmin nähdä, kuinka tyynesti minä asiaan suhtaudun.

— Tahdon olla, jos Jumala suo — vastasi Sancho.

He vetäytyivät kumpikin tien toiseen reunaan ja tähystivät jälleen tarkasti, mitä nuo liikkuvat valot saattoivat olla, eikä aikaakaan, kun näkivät suuren joukon valkopaitaisia hahmoja. Tämä kaamea näky teki kerrassaan lopun Sanchon rohkeudesta, ja hänen hampaansa louskuttivat kuin vuorokuumeessa. Vapiseminen ja hampaitten louske yhä yltyi, kun he selvästi näkivät, mitä oli tulossa; he näet havaitsivat suunnilleen kaksikymmentä paitaniekkaa, kaikki hevosten selässä ja palavat soihdut käsissään. Niiden jäljessä tulivat mustiin verhotut parit, ja niitä seurasi taas kuusi ratsumiestä, joiden suruharsot ulottuivat muulien kavioihin saakka;

juhtain hiljaisesta astunnasta näet huomasi, etteivät ne olleet hevosia. Valkoiseiin puetut hahmot hymisivät itsekseen matalalla ja valittavalla äänellä. Tämä eriskummallinen näky sellaisena hetkenä ja niin autiossa seudussa riitti hyvin saamaan Sanchon, jopa hänen isäntänsäkin sydämen pelon valtaan. Se saattoi kumminkin koskea vain Don Quijotea, sillä Sanchon miehuus oli jo kärsinyt täydellisen haaksirikon. Hänen isäntänsä kävi sittenkin aivan toisin, sillä hänen mieleensä ilmaantui samassa erittäin selvä kuvitelma, että tässä oli eräs hänen kirjoissaan kerrotuista seikkailuista.

Hän kuvitteli näkemänsä ruumispaareiksi, missä kuljetettiin jotakin vaarallisesti haavoittunutta tai kuollutta ritaria, jonka puolesta kostaminen oli yksin hänen tehtävänsä, ja niin hän enempää harkitsematta laski peitsipahasensa sojoon, sijoittui hyvin satulaan ja asettui jalon uskaliaasti ja tyynesti keskelle tietä, mistä paitapukuisten välttämättä täytyi kulkea. Nähdessään heidät aivan läheltä hän koroitti äänensä sanoen:

— Pysähtykää, ritarit, tai keitä lienettekään, ja tehkää minulle selkoa, keitä olette, mistä tulette, minne menette ja mitä kuljetatte noilla paareilla, sillä kaikesta päättäen te olette tehneet tai teille on tehty jotakin vääryyttä, ja on soveliasta ja tarpeellistakin, että saan sen tietää, joko rangaistakseni teitä tekemästänne pahasta tai kostaakseni kärsimänne vääryyden.

— Meillä on kiire, — vastasi eräs paidallinen — majataloon on pitkä matka, emmekä voi pysähtyä antamaan vaatimaanne selitystä.

Samassa hän jo hoputti muuliansa ja ratsasti eteenpäin. Don Quijotea tuo vastaus kovin loukkasi, hän tarttui muulin suitsiin ja sanoi:

— Pysähtykää, käyttäytykää kohteliaammin ja tehkää minulle selkoa siitä, mitä kysyin; ellette niin tee, haastan teidät kaikki taisteluun.

Muuli oli vauhko, ja hänen tarttuessaan suitsiin se säikähti niin, että kavahti pystyyn ja heitti ratsastajansa taakseen maahan. Eräs jalankulkeva palvelija näki paidallisen putoavan ja alkoi herjata Don Quijotea, joka, jo ilmankin vihoissaan, enempää odottamatta laski keihäspahansa sojoon ja kävi erään surupukuisen kimppuun, joka pahoin haavoittuneena kellahti maahan. Sitten hän kääntyi muita vastaan, ja kannattipa katsella, kuinka reippaasti hän hyökkäsi päin ja ajoi heidät pakosalle. Näyttipä kerrassaan siltä kuin Rocinantelle olisivat tuona tuokiona kasvaneet siivet, niin kevyesti ja ylpeästi se liikkui. Paidalliset olivat poikkeuksetta arkaa ja aseptonta väkeä ja vetäytyivät senvuoksi vastustelematta heti pois taistelusta lähtien laukkaamaan pitkin kenttää palavine soihtuineen, niin että näytti siltä kuin siinä olisi parveillut huvi- ja juhlaöitten naamioituja soihdunkantajia. Surupukuiset olivat kääriytyneet ja kietoutuneet viittoihinsa ja loimiinsa, niin etteivät kyenneet hekään liikahdamaan, joten Don Quijote aivan helposti heidät rusikoi ja pakotti lähtemään karkuun, mikä ei heistä suinkaan ollut mieluista; he näet otaksuivat, ettei kurittaja ollut ihminen, vaan perkele, joka oli noussut helvetistä ryöstääkseen heidän paareilla kuljettamansa vainajan ruumiin.

Sancho katseli tuota kaikkea ihailen herransa uskallaisuutta ja mielti mielessään: »Isäntäni on aivan varmasti niin urhea ja voimallinen kuin hän itse sanoo». Ensimmäisenä muulinsa selästä keikahtaneen vieressä makasi maassa palava soihtu, jonka valossa Don Quijote

voi miehen nähdä. Hän ajoi luo, asetti keihäänkärjen hänen silmiensä eteen ja kehoitti häntä antautumaan uhaten muuten hänet surmata. Kaatunut vastasi:

— Eihän tässä voi paremmin antautua, sillä minä en kykene liikahtamaankaan, kun sääreni on poikki. Minä rukoilen teidän armoanne, jos olette kristitty ritari, jättämään minut henkiin, koska muuten tekisitte itsenne syypääksi pahaan pyhyiden loukkaukseen, sillä minä olen liseniaatti ja olen tullut osalliseksi ensimmäiseen vihkimykseen.

— Mikä piru teidät sitten on tänne tuonut, — kysyi Don Quijote — jos kerran olette kirkon miehiä?

— Kysyttekö mikä, herra? — virkkoi kukistunut. — Huono onneni.

— Teitä uhkaa toinen vielä huonompi, — sanoi Don Quijote — ellette tee selkoa kaikesta, mitä teiltä aluksi tiedustelin.

— Varsin mielelläni minä teen selkoa — vastasi liseniaatti. — Teidän armonne tulee tietää, että olenkin vain kandidaatti, vaikka taannoin sanoin olevani liseniaatti, että nimeni on Alonso López ja kotipaikkani Alcobendas. Minä tulen Baezan kaupungista yhden-toista muun pappismiehen, noiden paenneitten soihdunkantajain kanssa; me olemme menossa Segovian kaupunkiin saatellen tuossa paareilla makaavaa ruumista, joka on erään Baezassa kuolleen ja siellä haudattavaksi siunatun herran. Olimme nyt, kuten sanottu, viemässä hänen maallisia jäännöksiään hänen omaan hautaansa Segoviaan, mistä hän on kotoisin.

— Entä kuka hänet surmasi? — kysyi Don Quijote.

— Jumala, ruttokuumeella, joka rupesi häneen — vastasi kandidaatti.

— Niinmuodoin — virkkoi Don Quijote — meidän Herramme on vapauttanut minut siitä ankarasta tehtävästä, joka olisi kuulunut velvollisuuksiini, jos joku muu olisi hänet surmannut, nimittäin hänen kuolemansa kostamisesta; koska hänet on surmannut hän, joka hänet surmasi, en voi muuta kuin olla vaiti ja nöyrästi alistua, sillä samoin menettelin, jos hän minut itseni kuolettaisi. Ja minä haluan ilmoittaa teidän arvolle, että olen manchalainen ritari nimeltä Don Quijote ja että toimenani ja tehtävänäni on vaeltaa paikasta toiseen oikoen väärää ja hankkien loukkauksiin hyvitystä.

— En tiedä, kuinka lienee sen väärän oikomisen laita, — sanoi kandidaatti — sillä minut, joka olin oikeinpäin, olette viskannut aivan väärään asentoon, niin että minulta on katkennut sääri, joka ei varmaankaan enää oikene eläessäni; mitä taas minulle hankkimaanne hyvitykseen tulee, olette saattanut minut niin loukatuksi, että jään loukatuksi koko iäkseni; ja onneton seikka oli minulle, kun kohtasin teidät, seikkailujen etsijän.

— Eivät kaikki asiat suju samaan tyyliin — vastasi Don Quijote. — Onnettomuus oli siinä, herra kandidaatti López, että tulitte niinkuin tulitte, yön pimeydessä, yllänne nuo messupaidat, palavine soihtuinenne, rukoilla hyristäen, suruharsoissa, niin että tosiaankin olitte kuin jotakin toisen maailman pahaa joukkoa. Senvuoksi en voinut jättää velvollisuuttani täyttämättä, vaan kävin kimppuunne, ja olisin käynyt, vaikka olisin varmasti tietänyt, että olitte itse helvetin perkeleitä; niiksi näet teidät koko ajan otaksuin ja katsoin.

— Koska kohtaloni on niin määrännyt, — virkkoi kandidaatti — rukoilen teitä, herra vaeltava ritari

(joka olette tehnyt minun vaellukseni ylen vaikeaksi), auttamaan minua tämän muulin alta, sillä jalkani on pinteessä jalustimen ja satulan välissä.

— Ettepä pidä kiirettä! — sanoi Don Quijote. — Kuinka kauan aioittekaan odottaa, ennenkuin vai-
vanne minulle ilmoittaisitte?

Hän huusi Sancho Panzaa, mutta tämä ei välittänyt tulemisesta, koska oli parhaillaan keventämässä hyvien herrojen matkueeseen kuuluvan, runsaita muonavaroja kuljettavan muulin kuormaa. Sancho teki päällysnutustaan säkin, keräsi, minkä voi ja minkä nyytti veti, lastasi aasinsa selkään ja kiiruhti vasta sitten, isäntänsä huutoa totellen, paikalle. Hän auttoi herra kandidaattia pääsemään muulinsa pinteestä, sijoitti hänet juhdan selkään ja antoi soihdun hänen käteensä. Don Quijote kehoitti kandidaattia lähtemään kumppaniensa jälkeen ja pyytämään heiltä anteeksi väkivaltaa, jota hän ei ollut voinut olla tekemättä. Sancho sanoi:

— Jos nuo herrat ehkä haluavat tietää, kuka oli se urhoollinen, joka heitä niin piteli, sopii teidän armonne sanoa, että hän on kuuluisa Don Quijote Manchalainen, jota mainitaan myös nimellä *Murheellisen hahmon ritari*.

Kandidaatti alkoi tehdä lähtöä, ja Don Quijote kysyi Sancholta, minkätähden hän oli katsonut olevan syytä nimittää häntä *Murheellisen hahmon ritari*ksi juuri nyt enemmän kuin koskaan ennen.

— Sen saatte kohta kuulla — vastasi Sancho. — Minä katselin teitä tässä hetken aikaa tuon poloisen kädessä olevan soihdun valossa, ja on totinen tosi, etten ole koskaan nähnyt niin surkeata muotoa kuin teidän armonne tänä viime aikana. Se johtuu varmaan joko siitä,

että taistelu on teidät uuvuttanut, tai siitä, että suustanne puuttuu poski- ja etuhampaista.

— Eipä suinkaan, — vastasi Don Quijote —vaan siitä, että sen tietäjän mielestä, jonka tehtävänä on kirjoittaa urotöittäni historia, lienee näyttänyt sovelialta, että otan jonkin lisänimen samonkuin kaikki muinaiset ritarit: eräs heistä nimitti itseänsä *Liekehtivän miekan*, toinen *Yksisarviaisen*, tämä *Neitojen*, tuo *Phoiniks-linnun*, toinen *Aarnikotkan*, toinen *Kuoleman* ritariksi, ja näistä nimistä ja vaakunamerkeistä heidät tunnettiin kaikkialla yli maanpiirin. Niinpä sanonkin, että tuo mainittu tietäjä nähtävästi toi nyt kielellesi ja mieleesi minulle antamasi nimen *Murheellisen hahmon ritari*, jota tahdon käyttää tästä lähtien; ja jotta tämä nimi minulle paremmin sopisi, aion tilaisuuden tarjoutuessa maalauttaa kilpeeni erittäin murheellisen hahmon.

— Ei kannata haaskata aikaa ja rahaa sellaisen hahmon teettämiseen; — sanoi Sancho — teidän armonne tarvitsee vain näyttäytyä ja kääntyä päin katselijoihin, sillä he nimittävät teitä muutta mutkitta ja ilman mitään sen enempää kuvaa tai kilpeä *Murheellisen hahmon ritariksi*. Voitte uskoa, että puhun totta, sillä minä vakuutan teidän armollenne (ja olkoon tämä sanottu leikillä) nälän ja hampaittenukan tekevän hahmonne niin surkeaksi, että sitä murheellista kuvaa, kuten sanoin, ei tosiaankaan kaivata.

Don Quijote nauroi Sanchon leikinlaskulle, mutta päätti kumminkin mainita itseään tuolla nimellä, kunhan saisi kilpensä maalautetuksi niinkuin oli ajatellut. Nyt hän virkkoi:

— Minä oivallan, Sancho, olevani kirkon pannassa, koska olen väkivaltaisesti käynyt käsiksi pyhään asiaan,

juxta illud, si quis suadente diabolo jne., vaikka hyvin tiedän, etten siihen koskenut käsin, vaan tällä keihäällä, enkä suinkaan arvannut loukkaavani pappeja tai kirkollisia seikkoja, joita kunnioitan ja palvon katolisena ja uskollisena kristittynä, vaan luulin käyväni aaveitten ja toisen maailman inhoittavien kummitusten kimp-puun. Ja vaikka toisinkin olisi, muistan, mitä sattui Cid Ruy Díazille, kun hän löi pirstoiksi kuninkaan läh-ettilään tuolin hänen pyhyytensä paavin läsnäollessa, joka senvuoksi julisti hänet pannaan, ja kelpo Rodrigo de Vivaria kumminkin pidettiin sinä päivänä kunnioitetta-vana ja urhoollisena ritarina.

Tämän keskustelun aikana kandidaatti poistui, kuten sanottu, mitään virkkamatta. Don Quijoten teki mieli katsoa, oliko paareilla kuljetettu ruumis pelkkä luuranko vai ei, mutta Sancho ei siihen suostunut. Hän sanoi:

— Herra, teidän armonne suoriutui tästä vaarallisesta seikkailusta eheämpänä kuin mistään näkemästäni; mutta voisivathan nuo tosin voitettut ja pakosalle aje-tut johtua ajattelemaan, että heidät voitti yksi ainoa henkilö, ja siitä kiukuissaan ja häpeissään toipua ja palata meitä etsimään ja kylvettämään niin että tun-tuu. Aasini on moitteettomassa kunnossa, vuoristo lähellä, nälkä ahdistaa; ei siis muuta kuin painutaan pois sievää vauhtia, ja olkoon totta, mitä sanotaan: kuollut hautaan ja elävä leivän ääreen.

Hän hoputti aasiansa ja kehoitti herraansa tulemaan perässä. Don Quijote lähtikin hänen jälkeensä mitään virkkamatta, koska Sancho hänenkin mielestään oli oi-keassa. Kuljettuaan vähän matkaa kahden vähäisen vuorenkukkulan välissä he saapuivat laajaan ja suojat-

tuun laaksoon, mihin pysähtyivät. Sancho purki aasin kuorman, ja sitten he viheriällä nurmella maaten nauttivat yhteen menoon murkinan, päivällisen ja iltasen, mausteena oiva nälkä, virkistäen vatsaansa monenlaisella kylmällä ruoalla, jota vainajaa saattelevat hengelliset herrat (jotka eivät useinkaan huoli nähdä puutetta) olivat kuljettaneet mukanaan muonamuulin selässä. Mutta nyt oli edessä uusi onnettomuus, Sanchon mielestä kaikkein pahin, nimittäin se, ettei heillä ollut viiniä juotavaksi eikä edes vettä kaulan kastimiksi. Janon heitä ahdistaessa Sancho havaitsi niityllä, mihin he olivat leiriytyneet, kasvavan runsaasti vehmasta nuorta ruohoa ja sanoi, mitä seuraavassa luvussa kerrotaan.

K a h d e s k y m m e n e s l u k u .

Milloinkaan ennen näkemättömästä tai kuulemattomasta seikkailusta, josta urhoollinen Don Quijote Manchalainen suoriutui vähemmällä vaaralla kuin siitä olisi voinut suoriutua maailman mainioinkaan ritari.

— Aivan varmaan, parahin herra, tämä ruoho osoittaa, että täällä täytyy olla lähellä jokin laakso tai lähde, joka nurmea vehmastuttaa. Senvuoksi on parasta, että menemme hiukan kauemmaksi, sillä varmasti löydämme paikan, missä voimme sammuttaa tämän hirmuisesti meitä piinaavan janon, joka epäilemättä on suuremmaksi tuskaksi kuin nälkä.

Neuvo tuntui Don Quijotesta hyvältä, hän tarttui Rocinanten ohjaksiin ja Sancho samoin aasinsa marhaintaan, sitä ennen säilytettyään juhtansa selkään ateriasta jääneet rippeet, ja niin he alkoivat liikkua niitynkalletta ylöspäin, haparoiden, sillä heidän oli mahdoton mitään nähdä yön pimeydessä. He eivät kumminkaan olleet ehtineet kulkea paria sataa askelta, kun heidän korviinsa kuului valtava veden kohina, kuin jostakin suuresta ja korkeasta kallioputouksesta. Kohina ilahdutti heitä kovin, mutta pysähtyessään sitten kuulostamaan, miltä taholta se kaikui, he kuulivat yhtäkkiä toisen pauhinan, joka vesisuihkun tavoin sammutti

vedenkohun heissä herättämää iloa, varsinkin Sanchosta, joka oli luonnostaan pelokas ja arka. He näet kuuluivat tahdinmukaisia iskuja ja niihin liittyvää jonkinlaista raudan ja ketjujen helskettä, mikä veden rajun pauhinan säestelemänä olisi voinut säilyttää kenen hyvänsä muun, mutta ei Don Quijoten sydäntä. Yö, kuten sanottu, oli pimeä, ja he joutuivat muutamien korkeiden puitten alle, joiden lehdet hiljaa ja kaameasti kahisivat viennossa tuulessa, niin että yksinäisyys, paikka, pimeys, vedenkohina ja lehtienkahina kaikki yhdessä herätti pelkoa ja kauhua, varsinkin, kun he huomasivat, etteivät iskut tauonneet, ettei tuuli vaimennut eikä aamu sarastanut, ja kun sitäpaitsi eivät tietäneet, missä olivat. Mutta Don Quijote, jonka sydämessä ei ollut yhtään pelkoa, hyppäsi Rocinanten selkään, tarttui kilpeensä, heilutti peistään ja virkkoi:

— Parahin Sancho, sinun tulee tietää, että minä synnyin taivaan tahdon mukaan tähän rautakauteen perustaakseni siihen jälleen kultaisen eli kultakauden, kuten sitä yleensä nimitetään. Minä olen se, jolle ovat varatut vaarat, suuret maineteot ja urotyöt. Minä olen, sanon sen vielä kerran, se, jonka tehtävänä on herättää jälleen eloon Pyöreän pöydän ritarit, Ranskan kaksitoista pääriä ja yhdeksän Maineen ritaria sekä saattaa unohtumaan Platiret, Tablantet, Olivantet ja Tirantet, Auringonritarit ja Belianiit ja entisten vaeltavien ritareitten koko lauma suorittamalla tässä nykyisessä ajassa, jossa elän, sellaisia suurtoita, ennenkuulumattomia asioita ja sotaisia tekoja, että ne himmentävät kaikkein loistavimmatkin heidän suorittamistaan mainetoista. Sinä varmaan huomaat, uskollinen ja nuhteeton aseenkantajani, kuinka pimeä on tämä yö, kuinka kummallisen hil-

jainen, kuulet puitten kumean ja salaperäisen huminan ja peloittavasti pauhaavan veden, jota lähdimme etsimään ja joka tuntuu virtaavan ja syöksyvän alas korkeilta Kuun-vuorilta, sekä tuon taukoamattoman jyskeen, joka kiusaa ja kiduttaa korviamme. Nämä seikat, kaikki yhteisesti ja jokainen erikseen, riittävät vuodattamaan säikähdystä, pelkoa ja kauhua itse Sodanjumalan poveen ja sitäkin enemmän ihmisen mieleen, joka ei ole tottunut sellaisiin tapahtumiin ja seikkailuihin. Mutta kaikki, mitä tässä sinulle kuvailen, on minun mielelleni vain ylykettä ja virikettä, joka saa jo nyt sydämeni povessani pakahtumaan, koska se hartaasti haluaa päästä kohtaamaan tätä seikkailua, osoittautuipa se sitten kuinka vaikeaksi tahansa. Kiristä siis hiukan Rocinanten vatsavöitä, jää Jumalan haltuun ja odota minua täällä kolme päivää, mutta ei enempää; ellen niiden kuluessa palaa, saat kääntyä takaisin kotikyläämme, ja sieltä, tehdäksesi minulle palveluksen ja hyvän työn, menet Tobosoon, missä ilmoitat verrattomalle valtiattarelleeni Dulcinealle, että hänen alamaisuuteensa antautunut ritari kuoli käydessään tekoihin, joiden tuli tehdä hänet niin arvokkaaksi, että saattoi nimittää itseään hänen omakseen.

Kuullessaan isäntänsä sanat Sancho pillahti itkuun mitä ankarimman liikutuksen vallassa ja sanoi hänelle:

— Herra, minä en ymmärrä, miksi teidän armonne tahtoo syöksyä niin peloittavaan seikkailuun. Nyt on yö, meitä ei täällä näe kukaan, me voimme varsin hyvin poiketa tieltä ja väistää vaaraa, vaikka emme saisi juoda kolmeen vuorokauteen, ja, koska kukaan ei meitä näe, ei kukaan tule syyttämään meitä pelureiksi, varsinkaan, kun olen kuullut paikkakun-

tamme kirkkoherran, jonka teidän armonne hyvin tuntee, saarnassaan sanovan, että joka vaaraa etsii, se vaaraan hukkuu. Ei siis ole oikein kiusata Jumalaa antautumalla sellaiseen uhkayritykseen, josta ei voi onnellisesti suoriutua muuten kuin ihmeen nojalla, ja riütävähän ne ihmeet, joita taivas on tehnyt teidän armollenne pelastaessaan teidät poukotuksesta, jota minä sain sietää, ja salliessaan teidän suoriutua voittajana, vapaana ja vahingoittumattomana niiden monilukuisten vihollisten käsistä, jotka saattelivat vainajaa. Ja ellei kaikki tämä liikuta eikä hellytä teidän kovaa sydäntänne, niin liikuttakoon sitä se ajatus ja varma vakaumus, että teidän armonne tuskin ehtii tästä poistua, kun minä jo pelosta luovutan henkeni kenelle hyvänsä, joka haluaa sen ottaa. Minä lähdin kotoa jättäen lapseni ja vaimoni ruvetakseni teidän armonne palvelukseen uskoen pääseväni parempiin oloihin eikä huonompiin, mutta ahneus pussin puhkaisee, ja niin se on tuhonnut minun toiveeni, sillä niiden ollessa vilkkaimmillaan, toivoessani vihdoinkin saavani sen kirotn kovanonnen saaren, jonka teidän armonne on minulle monet kerrat luvannut, havaitsen teidän sen sijaan ja korvaukseksi mieli-vän nyt jättää minut paikkaan, joka on kaukana ihmisten ilmoilta. Ainoan Jumalan nimessä, armollinen herra, älkää tehkö minulle sellaista vääryyttä; mutta ellei teidän armonne millään ehdolla tahdo luopua tästä seikkailusta, siirtäkää se kumminkin huomiseen. Mikäli näet voin päätellä sen tiedon nojalla, minkä olen paimenena itselleni hankkinut, ei aamunkoittoon voi olla enää kolmea tuntia, sillä Vähän otavan torven suu on suoraan päämme päällä, ja keskiyö on silloin, kun se on vasemman käsivarren viivassa.

— Kuinka sinä, Sancho, voit nähdä, missä se viiva kulkee, — virkkoi Don Quijote — ja missä se mainitsemasi suu tai takaraivo sijaitsee, kun yö on niin pimeä, ettei taivaalla näy yhtään tähteä?

— Totta kyllä, — sanoi Sancho — mutta pelolla on paljon silmiä, ja jos se kerran näkee, mitä on maan alla, niin sitäkin enemmän, mitä on taivaalla; vaikka järkevästi harkiten voi muutenkin arvata, ettei aamunkoittoon ole enää pitkiä aikoja.

— Olkoon mitä tahansa, — vastasi Don Quijote — mutta minusta ei pidä kenenkään saada sanoa, ei nyt eikä milloinkaan, että kyynelet ja rukoukset ovat estäneet minua tekemästä, mitä ritarillisuuden vaatimusten mukaan olisi ollut tehtävä. Pyydän siis sinua, Sancho, olemaan vaiti, sillä Jumala, joka on johdattanut sydämeeni, että minun on käyminen tähän ennenkuulumattomaan ja peloittavaan seikkailuun, tulee pitämään huolen menestyksestäni ja lohduttamaan sinua murheessasi. Sinun asiasi on nyt vain tiukentaa Rocinanten voittoa ja jäädä tänne, sillä minä tulen takaisin aivan pian, elävänä tai kuolleena.

Huomatessaan, kuinka järkkymätön oli hänen isäntänsä päätös ja kuinka huonosti kyynelet, neuvot ja rukoukset häneen tehosivat, Sancho päätti turvautua oveluuteensa ja, jos mahdollista, pakottaa hänet odottamaan päiväkoittoon saakka. Hevosen voittoa tiukentaessaan hän siis varsin sievästi ja huomaamatta sitaisi aasinsa marhaminnalla yhteen Rocinanten jalat, niin että Don Quijoten aikoessa lähteä lähdöstä ei tullutkaan mitään, koska hevonen kykeni liikkumaan vain loikkimalla. Huomatessaan juonensa onnistuneen hyvin Sancho sanoi:

— Nähkääs nyt, herra, kuinka taivas minun kyynelteni ja aneluitteni liikuttamana on järjestänyt asian niin, ettei Rocinante kykene lähtemään; jos te itsepintaisesti sitä kannustatte, maksoi mitä maksoi, niin suututatte Onnettaren ja potkitte, kuten sanotaan, tutkainta vastaan.

Don Quijote oli aivan epätoivoissaan; mitä innokkaammin hän ratsuaan hoputti, sitä vähemmän se kykeni liikkumaan. Ollenkaan arvaamatta, että hevosen jalat oli sidottu, hän piti parhaana tyyntyä ja odottaa joko päivänsäntöä tai Rocinanten liikkeellelähtöä, sillä hän epäilemättä uskoi seikan johtuvan aivan muusta, mutta ei Sanchon juonesta. Niinpä hän virkkoikin aseenkantajalleen:

— Koska on niin laita, Sancho, ettei Rocinante pääse paikaltaan, tyydyn odottamaan aamun hymyilyä, vaikka itken ja valitan, ettei se saavu.

— Ei siinä ole mitään itkemistä, — vastasi Sancho — sillä minä huvitan teidän armoanne kertomalla tarinoita tästä aamuun asti, ellette halua astua alas ja paneutua hiukan nukkumaan vehmaaseen nurmeen, niin kuin ainakin vaeltava ritari, jotta olette virkeämpi, kun tulee päivä ja hetki, jolloin käytte kohtaamaan tuota odottamaanne verratonta seikkailua.

— Mitä tarkoitat, kun puhut alas astumisesta ja nukkumisesta? — kysyi Don Quijote. — Olenko minä kenties niitä ritareita, jotka menevät levolle vaaran uhatessa? Nuku sinä, joka olet syntynyt nukkumaan, tai tee, mitä mielit, mutta minä menettelen sillä tavalla, jonka katson oikeiksi parhaimmin soveltuvaksi.

— Parahin herra, teidän armonne ei pidä suuttua; — vastasi Sancho — en minä sitä sillä sanonut.

Hän tuli isäntänsä luo, laski toisen käden satulan etukaarelle, toisen takakaarelle, siten pitäen sylissään isäntänsä vasenta säärtä ja uskaltamatta loitontua hänestä vaaksankaan vertaa, koska pelkäsi niin kovin yhä vielä tahdikkaasti kaikuvaa jyskettä. Don Quijote kehoitti häntä nyt kertomaan jotakin huvittavaa, kuten oli luvannut, ja Sancho sanoi mielellään niin tekevänsä, kunhan tuon kuullun meiskeen herättämä pelko sallisi.

— Kaikesta huolimatta yritän kertoa tarinan, ja jos sen kertoa voin eikä minua häiritä, niin se on paras kaikista tarinoista, ja kuulkaa nyt tarkoin, teidän armonne, sillä minä aloitan. Olipa kerran, ja tulkoon se hyvä, mitä tapahtuu, kaikkien osaksi, mutta paha vain sille, joka lähtee sitä etsimään . . . Ja huomatkoon teidän armonne, etteivät muinaisajan ihmiset aloittaneet satujaan kuinka tahansa, vaan siinä oli Cato Sorsariuksen, roomalaisen, lause, joka kuuluu näin: »ja paha sille, joka lähtee sitä etsimään», mikä tässä sopii kuin sormus sormeen, jotta näet teidän armonne jää paikoilleen eikä lähde etsimään paha mistään, vaan käännymme kulkemaan toista tietä, koska mikään ei meitä pakota jatkamaan matkaamme tästä, missä niin monet peloittavat seikat meitä säikyttävät.

— Jatka sinä kertomustasi — virkkoi Don Quijote — ja jätä minun huolekseni, mitä tietä matkaamme jatkamme.

— No niin, — sanoi Sancho — muutamalla Extremaduran paikkakunnalla oli vuohipaimen, minä tarkoitan sellainen, joka paimensi vuohia, ja tämä paimen elikkä vuohien vartija oli, niinkuin kertomuksestani käy ilmi, nimeltänsä Lope Ruiz, ja tämä Lope Ruiz oli rakastunut muutamaa paimenpiikaiseen, jonka nimi oli

Torralba, ja se paimenpiikainen, nimeltään Torralba, oli muutaman varakkaan karjanomistajan tytär, ja tämä varakas karjanomistaja . . .

— Jos sinä kerrot tarinasi tuolla tavalla, Sancho, — virkkoi Don Quijote — kahteen kertaan toistellen, mitä sanot, niin et pääse päähän kahdessa päivässä: sano asiat järjestään ja kerro niinkuin selväpäinen ihminen; ellei se käy laatuun, voit olla vaiti.

— Ihan samoin kuin minä sitä kerron — vastasi Sancho — kerrotaan kotipuolessani kaikki sadut, enkä minä sitä osaa sen kummemmin kertoa, eikä teidän armonne tee oikein, kun kehoittaa minua keksimään uusia tapoja.

— Kerro miten haluat, — vastasi Don Quijote — ja koska sallimus säätää, etten voi olla sinua kuuntelematta, jatka.

— No niin, rakas herra, — jatkoi Sancho — kuten sanoin, oli tämä paimen rakastunut paimenpiikaiseen Torralbaan, joka oli pullakka, äksynlainen tyttö, hiukan niinkuin miehikkö, sillä hänellä oli huuliparran tapaista, niin että ihan on kuin näkisin hänet tällä hetkellä.

— Tunsitko siis hänet? — kysyi Don Quijote.

— En minä tuntenut, — vastasi Sancho — mutta se, joka tämän tarinan minulle kertoi, vakuutti sen niin varmaksi ja luotettavaksi, että voisin hyvinkin, sitä toisille kertoessani, sanoa ja vannoa itse nähneeni kaikki omin silmin. Niinpä siis, päivän mennen, toisen tullen, perkele, joka ei koskaan nuku, vaan aina pitää pahaa peliänsä, järjesti asiat niin, että paimenen rakkaus paimenpiikaan muuttui vihaksi ja inhoksi, ja syynä oli, niin tiesivät kertoa pahat kielet, koko joukko pikkuriikkisiä seikkoja, joilla tyttö herätti paimenessa mustasuk-

kaisuutta ja jotka olivat liiallisia ja hipoivat kiellettyä; ja niin kovin paimen häntä siitä pitäen inhosi, ettei tahtonut nähdä häntä silmiensä edessä ja päätti senvuoksi lähteä pois niiltä seuduilta ja mennä niin kauas, ettei milloinkaan enää häntä näkisi. Havaitessaan Lopen häntä ylenkatsovan Torralba heti alkoi hänestä kovin pitää, vaikka ei ollut koskaan hänestä välittänyt.

— Se on naisten syntyperäinen luonto: — sanoi Don Quijote — ylenkatsoa niitä, jotka heitä rakastavat, ja rakastaa niitä, jotka heitä inhoavat. Jatka, Sancho.

— Sitten — sanoi Sancho — paimen pani toimeen päätöksensä ja lähti, vuohiansa edellään ajaen, kulkemaan Extremaduran maita siirtyäkseen Portugalin kuningaskunnan alueille. Torralba, jolla oli siitä tieto, lähti hänen jälkeensä ja seurasi häntä loitolta, jalkaisin ja jalkineitta, kädessä sauva ja kaulassa haarapussi, jossa hänen kerrotaan kuljettaneen peilinkappaletta, kammanpalasta ja jonkinlaista ihomaalitölkkiä; mutta kuljettipa mitä tahansa, minä en huoli nyt ruveta ottamaan siitä selkoa, sanon vain, että paimenen kerrotaan saapuneen laumoineen Guadiana-joelle, joka oli sinä vuodenaikana tulvillaan ja melkein yli äyräittänsä paisunut, ja siinä paikassa, johon hän saapui, ei ollut lauttaa eikä venettä eikä ketään, joka olisi kuljettanut hänet ja hänen laumansa toiselle rannalle. Siitä hän oli kovin huolissaan, koska näki Torralban olevan jo kohta kintereillä ja arvasi hänen rukouksistaan ja kyynelistään koituvan suurta harmia. Mutta siinä kävellessään ja katsellessaan hän huomasi kalastajan, jolla oli lähellään vene, niin pieni, että siihen saattoi mahtua ainoastaan yksi ihminen ja vuohi, mutta siitä huolimatta paimen puhutteli häntä ja teki sopimuksen, että kalastaja

kuljettaisi hänet ja hänen kolmesataa vuotansa joen poikki. Kalastaja astui veneeseen ja sousti toiselle rannalle yhden vuohen, palasi ja vei toisen, palasi taas ja vei kolmannen. Nyt teidän armonne tulee pitää lukua vuohista, joita kalastaja kuljettaa joen poikki, sillä yhdenkään niistä unohtuessa kertomus loppuu eikä siitä voi enää mainita sanaakaan. Kerron siis eteenpäin ja sanon, että toisella rannalla sijaitseva maihinnousupaikka oli liejuinen ja liukas ja että kalastaja kulutti pitkän ajan soutaessaan perille ja taas takaisin. Hän tuli kumminkin noutamaan toisen vuohen ja vielä kerran ja taas uudelleen.

— Otaksu, että hän kuljetti ne kaikki; — virkkoi Don Quijote — jos liikut tuolla tavalla edestakaisin, et saa vuohiasi vuodessa toiselle rannalle.

— Montakos niitä nyt on viety? — kysyi Sancho.

— Miten hiidessä minä sen tietäisin? — vastasi Don Quijote.

— Sanoinhan jo, että pitäisitte tarkkaa lukua. Nyt on jumaliste kertomus lopussa eikä sitä käy jatkaminen.

— Kuinka se on mahdollista? — virkkoi Don Quijote. — Onko kertomuksen kannalta niin olennaisen tärkeätä ihan täsmälleen tietää, kuinka monta vuolta on päässyt toiselle rannalle, ettet voi kertoa enempää, jos yksikin jää pois laskuista?

— Ei, herra, sitä en voi millään ehdolla, — vastasi Sancho — sillä kehoittaessani teidän armoanne sanomaan, kuinka monta vuolta oli viety, ja teidän vastatessanne, ettette sitä tiennyt, minä samassa silmänräpäyksessä unohdin, mitä oli vielä kertomista, ja se olikin totisesti kerrassaan mainiota ja hupaista.

— Kertomus on siis nyt lopussa? — virkkoi Don Quijote.

— Niin lopussa kuin äitivainajani — vastasi Sancho.

— Totta puhuen — virkkoi Don Quijote — olet esittänyt erään kaikkein uusimpia tarinoita, kertomuksia tai historioita, jonkalaista ei kukaan ihminen ole voinut keksiä, ja sellaista kertomis- ja lopettamistapaa ei voida milloinkaan nähdä eikä tulla nähneeksi eläessään, vaikka enhän minä muuta odottanutkaan, ottaen huomioon hyvän älysi. Mutta seikka ei sittenkään minua ihmetytä, sillä tuo taukoamaton jyske kenties on hämmentänyt järkesi.

— Sangen mahdollista, — vastasi Sancho — mutta minä tiedän, ettei minulla ole enää mitään sanottavaa siitä, mitä kerroin, koska se loppuu siihen, mistä alkaa vuohilaskussa tapahtuva erehdys.

— Loppukoon mihin tahansa, — virkkoi Don Quijote — ja katsotaanpa, pääseekö Rocinante nyt liikkumaan.

Hän kannusti taas ratsuaan, joka jälleen hypähteli jääden paikoilleen; niin hyvin se oli sidottu.

Miten olikaan, lieneekö syyksi katsottava lähestyvän aamun viileys vai se, että Sancho oli nauttinut jotakin pehmentävää, vai asiain luonnollinen järjestys (mikä on todennäköisintä), Sanchon tahto ja harrastus kääntyi nyt sen tekemiseen, mitä ei kukaan muu olisi voinut tehdä hänen puolestaan; mutta hänen sydämessään asuva pelko oli niin ankara, ettei hän uskaltanut loitontua isännästään kynnenmustuaisen vertaa. Yhtä mahdotonta kumminkin oli ajatella sen tekemättä jättämistä, mikä oli hänen halunaan, ja niin hän kaikessa hiljaisuudessa irroitti oikean kätensä satulan takakaaresta ja avasi sitten

sievästi ja aivan kuulumattomasti vetosolmun, jonka varassa hänen housunsa ihan yksinomaan olivat. Solmun auettua housut valahtivat heti nilkkoihin jääden siihen kuin jalkaraudat; sitten Sancho nosti paitaa niin hyvin kuin osasi paljastaen molemmat pakaransa, jotka eivät olleet varsin pienet. Kun se oli tehty (ja Sancho luuli siten suoriutuneensa pahimmasta vastuksesta pyrkiessään vapautumaan tuosta hirmuisesta hädästä ja tuskasta), hän joutui vielä pahempaan ahdistukseen, sillä hänestä tuntui, että oli mahdoton tehdä tarvettaan aikaansaamatta minkäänlaista pihinää ja pauketta. Senvuoksi hän puri hampaansa lujasti yhteen, kyyristi hartioitaan ja pidätti hengitystään, minkä voi, mutta kaikista näistä toimenpiteistä huolimatta hänestä onnettomasta sittenkin lähti pieni ääni, aivan toisenlainen kuin se, joka häntä niin kovin peloitti. Don Quijote kuuli sen ja kysyi:

— Mitä rätinää se on, Sancho?

— En tiedä, armollinen herra — vastasi Sancho. — Se on luultavasti jokin uusi enne, sillä eiväthän ne seikkailut ja onnettomuudet ala vähin merkein.

Hän koetti onneaan toisen kerran ja menestyi niin hyvin, että pääsi vapaaksi ylen suurta vaivaa tuottaneesta taakasta enemmittä äänittä ja pauhinoitta. Koska Don Quijoten hajuaisti kumminkin oli yhtä herkkä kuin hänen kuulonsa ja koska Sancho seisoi siinä aivan hänen vieressään, niin että höyryt nousivat ylöspäin melkein kohtisuoraan, täytyi osan niistä välttämättä osua hänen sieraimiinsa, ja niin tapahduttua hän heti kävi pelastamaan nenäänsä sulkien sormillaan sieraimet, lausuen sitten hiukan honottavalla äänellä:

— Minusta tuntuu, Sancho, että sinä olet kovin pe-loissasi.

»Rocinante säikkyi veden kohinaa ja jyskettä --»

Don Quijote kysyi ensimmäiseltä, minkä rikoksen tähden hän oli tässä surkeassa saattueessa.»

— Niin olen, — vastasi Sancho — mutta mistä teidän armonne sen huomaa nyt paremmin kuin ennen?

— Siitä, että sinä nyt haiset pahemmin kuin ennen, etkä suinkaan ambralta — vastasi Don Quijote.

— Paljon mahdollista, — sanoi Sancho — mutta syy ei ole minun, vaan teidän armonne, joka kuljettaa minua ajattomilla ajoilla ja tähän uppo-outoon tapaan.

— Väisty nyt kolmen neljän askelen päähän, ystäväiseni, — virkkoi Don Quijote (yhä vielä pidellen nenäänsä) — ja ota tästä lähtien parempi vaari persoonastasi ja siitä, mitä olet minulle velkaa; tähän kunnioituksenpuutteeseen on nähtävästi syynä se, että olen antautunut tuttavalliseen seurusteluun sinun kanssasi.

— Lyönpä vetoa, — virkkoi Sancho — että teidän armonne luulee minun päästäneen . . . jotakin, mitä ei olisi pitänyt.

— Se vain pahenee penkomisesta, Sancho ystäväni — vastasi Don Quijote.

Näissä ja muissa samanlaisissa keskusteluissa kuluttivat yön isäntä ja renki; mutta huomattessaan sitten aamun alkavan tulla hyvää vauhtia Sancho vapautti erittäin varovasti Rocinanten jalat ja suori housunsa. Havaitessaan olevansa jälleen vapaa Rocinante, joka tosin ei ollut luonnostaan suinkaan raisu, nähtävästi riehaantui ja alkoi kuopia maata — pystyyn nouseminen ja kahdella jalalla kirmaileminen näet (suokoon hän anteeksi tämän huomautuksen) oli hänelle aivan vierasta. Don Quijote piti havaitsemaansa Rocinanten liikahtelua hyvänä merkinä ja arveli sen tarkoittavan, että nyt oli käytävä peloittavaan seikkailuun. Aamu oli sillävälän valjennut, esineet näkyivät aivan selvästi, ja Don Quijote huomasi olevansa korkeitten kastanjapuitten alla,

joiden varjossa on varsin pimeätä. Hän kuuli myös jyskeen yhä jatkuvan, mutta ei nähnyt mitään, mikä saattoi olla sen syynä, ja niin hän enempää viivyttelemättä kannusti Rocinantea ja sanoi jälleen jäähyväiset Sancholle käskien hänen odottaa siinä korkeintaan kolme päivää, kuten oli jo edellisellä kerralla sanonut, ja huomauttaen, että Sancho, ellei hän tuon ajan mentyä palaisi, saisi pitää varmana, että Jumala oli suvainnut antaa hänen päättää päivänsä tässä vaarallisessa seikkailussa. Hän mainitsi jälleen sen viestin ja tervehdyksen, joka Sanchon piti viedä häneltä hänen valtiattarelleen Dulcinealle, ja sanoi, ettei Sanchon tarvinnut olla huolissaan, mitä tuli hänen palvelustensa korvaamiseen, koska hän oli kotona ennen lähtöään tehnyt testamenttinsa, jossa Sancholle oli määrätty hänen palvelusaikansa mukainen täysi palkka; jos taas Jumala salli hänen suoriutua tästä vaarasta terveenä, vahingotta ja vioittumatta, voi Sancho katsoa luvatus saaren saamisen varmaakin varmemmaksi. Kuullessaan kelpo isäntänsä liikuttavat sanat Sancho alkoi jälleen itkeä ja päätti seurata häntä erkanematta, kunnes tämä tehtävä oli suoritettu ja loppuun saatettu.

Sancho Panzan kyynelten ja hänen kunnioitettavan päätöksensä nojalla otaksuu tämän kertomuksen kirjoittaja, että hänen täytyi olla hyväskuinen ja ainakin vanhaa kristittyä juurta. Hänen liikuttava käytöksensä hiukan hellytti isännän mieltä, ei kumminkaan niin, että hän olisi osoittanut minkäänlaista heikkoutta; hän päivästäin salasi tunteensa niin hyvin kuin voi ja alkoi liikkua siihen suuntaan, mistä veden kohina ja jyske tuntuivat tulevan. Sancho seurasi häntä jalkaisin, taluttaen nyt niinkuin ainakin marhaminnasta aasiansa,

alinomaista kumppaniaan suotuisissa ja onnettomissa kohtaloissa. Kuljettuaan hyvän matkaa kastanjain ja muitten varjoisain puitten välitse he saapuivat pienelle niitylle, muutamien korkeiden kallioiden alle, joilta syöksyi alas valtava vesiputous. Kallioitten juurella oli joitakin kehoja rakennuksia, jotka näyttivät pikemmin talojen raunioilta kuin ihmisten asunnoilta, ja he huomasivat, että tuon yhä jatkuvan jyskeen melu ja pauhu oli peräisin niistä. Rocinante säikkyi veden kohinaa ja jyskettä, mutta Don Quijote tyynnytteli sitä ja läheni vähitellen rakennuksia uskoutuen kaikesta sydämestään valtiattarensa haltuun, rukoillen häntä avukseen tässä hirvittävässä mainetyössä ja edesottamuksessa, sekä uskoi itsensä vielä ohimennen Jumalankin huomaan, jotta hän ei häntä unohtaisi. Sancho pysytteli hänen vierellään ja kurkotti kaulaansa, minkä voi, päästäkseen Rocinanten jalkojen välitse näkemään, olisiko nyt jo havaittavana, mikä häntä piti sellaisen jännityksen ja pelon vallassa.

He lienevät kulkeneet vielä suunnilleen sata askelta, kun erään kallionulkoneman kierrettyään kirkkaasti ja selvästi näkivät ainoan mahdollisen syyn tuohon hirmuiseen ja heitä kauhistuttaneeseen jyskeeseen, joka oli pitänyt heitä ankarassa pelossa ja jännityksessä koko yön. Sen jyskeen sai aikaan (kunpa vain et harmistu ja suutu, oi lukijani!) kuusi vanutusmyllyn vasaraa vuorotaisilla iskuillaan.

Havaitessaan asianlaidan Don Quijote mykistyi ja jähmettyi ihan jäykäksi. Sancho silmäili häntä ja näki hänen olevan aivan allapäin ja nolona. Don Quijote puolestaan katsahti Sanchoon ja näki hänen seisovan posket pullollaan ja suu täynnä naurua, johon hän

nähtävästi oli tukehtumaisillaan, ja mielenapeudestaan huolimatta hän ei voinut olla Sancholle nauramatta. Huomatessaan isäntänsä aloittavan Sancho purskahti nauramaan niin rajusti, että hänen täytyi pidellä kupeitaan, jottei siihen pakahtuisi. Hän lakkasi neljä kertaa ja aloitti aina uudestaan yhtä hillittömästi kuin ensimmäisellä kerralla, ja siitä Don Quijote julmistui, varsinkin, kun kuuli hänen sanovan kuin ivailleen: — »Parahin Sancho, sinun tulee tietää, että minä synnyin taivaan tahdon mukaan tähän rautakauteen perustaakseni siihen jälleen kultaisen eli kultakauden. Minä olen se, jolle ovat varatut vaarat, suuret maineteot ja urotyöt . . .» Niin hän toisti kaikki tai ainakin enimmäkseen niistä lausumista, joita Don Quijote oli esittänyt, kun he ensimmäisen kerran kuulivat tuon peloittavan jyskeen.

Huomatessaan Sanchon ilvehtivän Don Quijote häpesi ja suuttui niin kovin, että kohotti peitsensä ja antoi hänelle kaksi sellaista iskua, ettei olisi tarvinnut milloinkaan maksaa palkkaa ainakaan Sancholle, ellei mahdollisesti hänen perillisilleen, jos ne olisivat osuneet päähän eikä selkään. Nähdessään saavansa pilastaan niin kirpeitä kokemuksia Sancho pelkäsi isäntänsä voivan vielä jatkaa ja sanoi hänelle erittäin nöyrästi:

— Tyyntykää, armollinen herra, sillä minä vain las-
kin leikkiä, niin totta kuin Jumala minua auttakaan.

— Vaikka te laskette leikkiä, en minä sitä tee — vastasi Don Quijote. — Tulkaa tänne, te hupainen herra; luuletteko, etten minä, jos tässä olisi näiden vanutusmyllyn vasaroiden asemesta ollut kysymyksessä jokin muu vaarallinen seikkailu, olisi osoittanut siihen ryhtymisen ja sen loppuunsaorittamisen edellyttämää rohkeutta? Olenko minä, kukaties, vaeltavana ritarina

velvollinen tuntemaan ja toisistaan erottamaan eri äänet sekä tietämään, mitkä tulevat vanutusmyllystä, vai enkö? Voisihan sitäpaitsi olla laita niin, kuten todella onkin, etten ole niitä eläissäni nähnyt niinkuin te, vainainen moukka, niiden keskellä kasvaneena ja syntyneenä, varmaan olette niitä nähnyt. Ellette muuten usko, muuttakaa nuo kuusi vanutusvasaraa kuudeksi jättiläiseksi ja päästäkää ne kimppuuni yksitellen tai kaikki yhdessä, ja elleivät ne minun käsissäni makaa kohta töppöset taivasta kohti, saatte tehdä minusta pilaa niin paljon kuin haluatte.

— Riittäköön, parahin herra; — virkkoi Sancho — minä tunnustan pitäneeni hiukan hauskaa, liiallisesti. Mutta sanokoon teidän armonne nyt, kun olemme jälleen sovussa ja rauhassa, niin totta kuin Jumala teidät autta- koon kaikista sattuvista seikkailuista yhtä terveenä ja reippaana kuin tästä: eikö meidän kova pelkomme ollut naurettava ja eikö täydy nauraa senkin, joka kuulee siitä kerrottavan? Ainakin minun pelkoni; tei- dän armostannehan kyllä tiedän, ettei hän sitä tunne eikä tiedä, mitä merkitsee pelko ja kauhistus.

— Myönnän kyllä, — vastasi Don Quijote — että se, mitä meille on tapahtunut, on naurettavaa; mutta ei sitä pidä muille kertoa, sillä kaikki eivät ole niin älykkäitä, että voisivat osua oikeaan asioita arvostellessaan.

— Ainakin teidän armonne — virkkoi Sancho — osui oikeaan peitsellään, kun päähän tähdätty isku sattui selkään, kiitos olkoon Jumalan ja vikkelen väistämiseni. Mutta se sikseen, perästäpäähän kuuluu, ja minä olen kuul- lut sanottavan: »Se sinua oikein rakastaa, joka sinua itkettää» ja lisäksi, että ylhäiset herrat, lausuttuaan pal- velijalleen pahan sanan, tavallisesti lahjoittavat hänelle

housuparin; vaikka toiselta puolen en tiedä, mitä he tapaavat antaa lyötyänsä, ellei ole seikka se, että ritarit selkäsaunan jälkeen lahjoittavat saaria tai mannermaalla sijaitsevia valtakuntia.

— Voisipa käydä niin onnellisesti, — virkkoi Don Quijote — että kaikki, mitä sanot, toteutuisi; ja suo nyt anteeksi, mitä tässä tapahtui, sillä olethan älykäs mies ja tiedät, ettei ihminen kykene vallitsemaan äkillisiä mielenliikutuksen puuskia, ja huomaa tästä lähtien eräs seikka, jotta pidätyt ja varot puhumasta liikoja kanssani, sillä missään lukemassani ritarihistoriassa, joita on ollut määrättömästi, en ole milloinkaan havainnut yhdenkään aseenkantajan keskustelevan isäntänsä kanssa niin paljon kuin sinä keskustele isäntäsi kanssa. Minä pidänkin sitä totisesti suurena virheenä sekä sinun taholtasi että omalta kohdaltani: sinun taholtasi, koska et osoita minulle riittävää arvontoa, ja omalta kohdaltani, koska en pidä huolta siitä, että minua enemmän arvostettaisiin. Tiedämmehän, että Gandalin, Gallian Amadiin aseenkantaja, pääsi Mannersaaren kreiviksi, ja hänestä luetaan, että hän aina puhutteli heraaansa lakki kädessä, taivuttaen vartaloaan kumarrukseen *more turquesco*. Entä mitä sanomme Gasabalista, Don Galaorin aseenkantajasta, joka oli niin vaitelias, että hänen ihmeellisen hiljaisuutensa erinomaisuuden tehostamiseksi hänen nimensä mainitaan yksi ainoa kerta siinä yhtä pitkässä kuin todenmukaisessa historiassa? Kaikesta, mitä olen tässä sanonut sinulle, Sancho, sinun tulee päätellä, että on välttämättä erotettava toisistaan isäntä ja renki, herra ja palvelija sekä ritari ja aseenkantaja. Tästä päivästä lähtien meidän siis on kohdeltava toisiamme kunnioittavammin, ivallista pistelyä vält-

täen, sillä suutuinpä teihin miten tahansa, saviruukun käy kumminkin aina huonosti. Lupaamani lahjat ja palkkiot tulevat aikanaan, ja elleivät tulekaan, niin ei ainakaan palkka jää saamatta, kuten jo sanoin.

— Kaikki, mitä teidän armonne sanoo, on hyvää, — virkkoi Sancho — mutta minun tekisi mieli tietää (siltä varalta, ettei lahjojen aika koskaan tulisi, vaan täytyisi odottaa palkanmaksun aikaa), kuinka paljon vaeltavan ritarin aseenkantaja tienasi noina aikoina ja tehtiinkö sopimus kuukausiksi tai päiviksi, niinkuin muurarien kanssa.

— En minä usko, — vastasi Don Quijote — että nuo aseenkantajat milloinkaan palvelivat määrätystä palkasta, arvaan heidän tyytyneen siihen, mitä heidän herransa suvaisivat maksaa; ja määrätessäni kotiin jättämässäni sinetöidyssä testamentissa sinulle palkan tein sen tulevaisuuden varalta, koska en vielä tiedä, kuinka ritariuden käy näinä kohtalokkaina aikoinamme, enkä mielisi sieluni joutuvan toisessa maailmassa kärsimään vähäpätöisten seikkain vuoksi. Sinun tulee näet tietää, Sancho, ettei tässä maailmassa ole toista niin vaaranalaista ammattia kuin seikkailevien ritarien.

— Se on tosi, — sanoi Sancho — koska kerran tamppimyllyn junttain jyske voi häiritä ja saattaa levottomaksi teidän armonne laisen urhean vaeltavan seikkailijan sydämen. Voitte kumminkin olla varma siitä, etten tästä puoleen avaa suutani laskeakseni leikkiä teidän armonne asioista muuten kuin teitä kunnioittaakseni isäntänäni ja syntyperäisenä herranani.

— Niin menetellen — virkkoi Don Quijote — tulet kauan elämään maan päällä, sillä lähinnä vanhempia tulee kunnioittaa isäntiä heidän sijaisinaan.

Y h d e s k o l m a t t a l u k u,

jossa kerrotaan Mambrinon kypärin vuoksi koituneesta suurenmoisesta seikkailusta ja siitä, kuinka mainittu kypäri saatiin verrattomaksi voittosaaliiksi, sekä muista voittamattoman ritarimme kohdalle sattuneista seikoista.

Sillävälin alkoi sadella, ja Sancho ehdotti, että he menisivät tamppimyllyyn; mutta Don Quijote oli alkanut loukkaavan pilanteon vuoksi niitä niin kovin inhota, ettei millään ehdolla suostunut sinne menemään, ja niin he oikealle kääntyen lähtivät etenemään tietä, jota eivät olleet edellisenä päivänä kulkeneet. Vähän ajan kuluttua Don Quijote havaitsi ratsastavan miehen, jolla oli päässä jokin kullalta hohteleva esine, ja tuskin ehdittyään hänet nähdä hän kääntyi sanomaan Sancholle:

— Minusta näyttää, Sancho, ettei ole pätemätöntä sananlaskua, sillä ne ovat kaikki itse kokemuksesta, kaikkien tieteitten emolta saatuja lausumia, niin erittäinkin se joka kuuluu: »Kun ovi painuu kiinni, niin toinen aukenee.» Sanon tämän siksi, että onni, vaikka se viime yönä sulki meiltä pääsyn sinne, mihin pyrimme, pettäen meitä vanutusmyllyillä, nyt avaa selkoselälleen oven toiseen ja varmempaan seikkailuun; jos siis minun ei onnistu päästä siitä kulkemaan, on se oma syyni, enkä minä voi puolustautua vetoamalla siihen, etten juuri ollenkaan

tunne vanutusmyllyjä tai että yö on pimeä. Sanon tämän siksi, että tuolta tulee meitä vastaan, ellen erehdy, henkilö, jolla on päässään Mambrinon kypäri, johon nähden minä vannoin tietämäsi valan.

— Katsokoon teidän armonne tarkoin, mitä sanoo, ja vielä tarkemmin, mitä tekee, — sanoi Sancho — sillä minä pahoittelisin, jos kohtaisimme jälleen tamppimyllyjä, jotka vanuttaisivat meidät ihan tunnottomiksi.

— Mitä piruja sinä puhutkaan; — virkkoi Don Quijote — kypäristä hyppäät tamppimyllyyn!

— En minä mitään tiedä, — vastasi Sancho — mutta totisesti, jos saisin puhua yhtä paljon kuin ennen, niin ehkäpä mainitsisin sellaisia seikkoja, että teidän armonne huomaisi erehtyneensä siinä, mitä sanoo.

— Kuinka minä voisin erehtyä siinä, mitä sanon, sinä turhia tutkisteleva junkkari? — virkkoi Don Quijote. — Mitä, etkö näe tuota ritaria, joka tulee meitä vastaan ratsastaen kimohevosella, päässään kulta-kypäri?

— Näkyvissäni on ja silmiini kajastaa — vastasi Sancho — ainoastaan mies, joka ajaa aasilla, ruskean-harmaalla, tämän minun aasini karvaisella, ja jolla on päässä jotakin kiiltävää.

— Se on juuri Mambrinon kypäri, — virkkoi Don Quijote. — Väisty nyt syrjään ja jätä minut kahdenkesken hänen kanssaan, niin saat nähdä, kuinka päätän tämän seikkailun, sanaakaan sanomatta, jottei aikaa suotta kuluisi, ja hartaasti haluamani kypäri jää minun omakseni.

— Kyllä minä väistymisestä huolen pidän, — vastasi Sancho — mutta Jumala suokoon, sanon vieläkin, että tuo olisi meiramia eikä mikään tamppimylly.

— Sanoinhan jo, veliseni, ettei teidän pidä ajatuksis-
sannekaan enää jaaritella noista myllyistä, — sanoi
Don Quijote — sillä niin totta kuin . . . enempää sano-
matta minä vanutan teidät hengiltä.

Sancho oli vaiti, koska pelkäsi isäntänsä panevan
täytäntöön tuon siekailematta singotun uhkauksensa.

Mitä tulee kypäriin, ratsuun ja ratsastajaan, jotka
Don Quijote näki, oli seikka seuraavanlainen: Niillä
tienoilla oli kaksi kyläkuntaa, toinen niin pieni, ettei
siinä ollut myymälää eikä parturia, toisella, aivan lähellä
sijaitsevalla sitävastoin oli nämä molemmat. Niinpä
suuremman kylän parturi toimi toisessakin, milloin
siellä oli iskettävä sairaan suonta tai ajeltava jonkun
parta, ja siinä tarkoituksessa parturi nytkin oli matkassa,
mukanaan messinkinen parranajovati. Hänen matka-
tessaan sattui sitten niin, että alkoi sataa, ja hän, tah-
toen varjella tahraantumasta nähtävästi uutta hattua, ja
pani päähänsä vadin, joka hohteli kirkkauttaan puolen
peninkulman etäisyyteen. Hän ratsasti ruskeanharmaalla
aasilla, kuten Sancho sanoi, ja siitä syystä Don Quijote
oli näkevinään kimohevosen, ratsumiehen ja kulta-
kypäriin; hän näet sovitti varsin vaivattomasti kaiken
näkemänsä hulluihin ritarihaaveisiinsa ja harhaanosuviin
aatoksiinsa. Nähdessään sitten ratsastaja paran saapu-
van lähemmäksi hän hyökkäsi mihinkään puheisiin
rupeamatta peitsi sojossa miestä kohti, minkä Rocinan-
ten kavioista lähti, aikoen hänet kerrassaan puhkaista,
mutta huusi sentään hänen luokseen ehdittyään, vauh-
tiansa silti hiljentämättä:

— Puolustaudu, sinä vaivainen olento, tai luovuta
vapaaehtoisesti, mitä täydellä oikeudella omakseni vaa-
din.

Parturi, joka mitään arvaamatta ja ajattelematta yhtäkkiä näki tuon aaveen käyvän päälle, ei osannut väistää peitsen iskua muuten kuin pudottautumalla aasin selästä, ja tuskin maahan ehdittyään hän kimposi pystyyn vikkelimmin kuin kuusipeura ja alkoi juosta viilettää pitkin lakeutta niin nopeasti, ettei tuulikaan olisi häntä saavuttanut. Vati jäi maahan, ja Don Quijote tyytyi siihen, sanoen pakanan menetelleen viisaasti ja jäljitelleen majavaa, joka metsästäjään kiivaasti ahdistamana hampaillaan puraisee poikki ja leikkaa irti sen, minkä luontaisen vaistonsa nojalla tietää olevan takaa-ajon aiheena. Hän käski Sanchoa ottamaan kypärin maasta, Sancho otti sen, piteli sitä käsissään ja sanoi:

— Se on totta totisesti hyvä parturinvati ja maksaa kahdeksan reaalia yhtä varmasti kuin yhden maravedin.

Hän antoi sen isännälleen, joka pani sen kohta päähänsä, käänteli sitä puoleen ja toiseen etsien silmikkoa ja, kun ei sitä löytänyt, sanoi:

— Sillä pakanalla, jonka mittojen mukaiseksi tämä kuuluisa kypäri aikoinaan taottiin, oli varmaan erittäin iso pää, ja pahinta on, että tästä puuttuu toinen puoli.

Kuullessaan parturinvatia toden teolla nimitettävän kypäriksi Sancho ei kyennyt pidättämään nauruansa; mutta samassa hän muisti isäntänsä suuttumuksen ja vaikenä äkkiä.

— Mitä sinä naurat, Sancho? — kysyi Don Quijote.

— Nauranhan vain — vastasi hän — ajatellessani, kuinka suuripäinen pakana on pitänyt omanaan tätä ryntäyslakkia, joka on kaikin puolin parturinvadin kaltainen.

— Arvaappas, mitä minä luulen, Sancho? Että tämän mainion taikakypärin on täytynyt jonkin merkillisen

sattuman nojalla joutua sellaisen henkilön haltuun, joka ei kyennyt sitä tuntemaan eikä arvostamaan ja havaittuaan sen olevan puhtainta kultaa nähtävästi sulatti toisen puolen, voidakseen käyttää hyväkseen sen hinnan, tehden toisesta puolikkaasta tämän, joka muistuttaa parturinvatia, kuten sanot. Mutta olkoon sen asian laita miten tahansa; minulle, joka sen tunnen, ei sen muuntaminen merkitse mitään, sillä minä korjautan sen ensimmäisessä paikassa, missä tapaan sepän, vieläpä niin, ettei se kypäri, jonka taontataidon jumala teki ja valmisti sodanjumalalle, ole parempi, eipä edes sen veroinen. Toistaiseksi käytän sitä niin hyvin kuin voin, sillä parempi on jotakin kuin ei mitään, varsinkin, kun se hyvin riittää suojaamaan minua kivisateelta.

— Totta kyllä, — sanoi Sancho — ellei kiviä heitetä lingolla, niinkuin niiden kahden sotajoukon välisessä taistelussa, jossa teidän armonne poskihampaat siunattiin sille tielleen ja särjettiin öljykannu, jossa ollut kirottu juoma sai minut oksentamaan maalle maksani ja keuhkoni.

— Sen menettämistä minä en paljonkaan murehdi, — sanoi Don Quijote — sillä tiedäthän, Sancho, että minulla on resepti muistissani.

— On se minullakin, — vastasi Sancho — mutta olkoon tämä viimeinen hetkeni, jos enää milloinkaan eläessäni sitä valmistan tai nautin. Varsinkin, kun en aio antautua sellaisiin seikkoihin, jotka tekevät sen käyttämisen tarpeelliseksi, koska näet aion kaikilla viidellä aistillani varjella itseäni joutumasta haavoitetuksi tai haavoittamasta ketään toista. En sano mitään siitä, että voin joutua uudestaan poukotettavaksi, sillä sellaisia onnettomuuksia on vaikea ehkäistä, ja jos niitä

kerran sattuu, ei ole muuta tekemistä kuin painaa pää hartioitten väliin, pidättää henkeänsä, ummistaa silmänsä ja antautua menemään, minne sallimus ja täkki ihmisen paiskaavat.

— Sinä olet huono kristitty, Sancho, — sanoi Don Quijote tuon kuultuaan — koska et milloinkaan unohda kerran kärsimääsi loukkausta. Tiedä siis, että jalojen ja ylevämielisten henkilöitten tapana on olla välittämättä joutavista. Onko jalkasi rampautunut, kylkiluusi katkennut tai pääluusi rikkoutunut, koska et voi unohtaa tuota pilaa? Olihan se, asiaa syvällisesti harkiten, pelkkää pilaa ja huvia, ja minä, ellen olisi sitä siksi käsittänyt, olisin varmaan palannut ja tehnyt sinun puolestasi kostaessani pahempaa tuhoa kuin kreikkalaiset ryöstetyn Helenan vuoksi. Muuten, jos hän eläisi meidän päivinämme tai Dulcineani olisi elänyt niinä aikoina, hän ei varmaankaan olisi niin kuuluisa kauneudesta kuin on.

Samalla hän veti syvän huokauksen lähettäen sen sitten päin pilviä. Sancho sanoi:

— Olkoon pilaa, kun kostosta ei kumminkaan voi tulla totta, mutta kyllä minä tiedän, mitä lajia ne olivat, todet ja leikit, ja tiedän myös, etteivät ne milloinkaan haihdu muististani enempää kuin selästäni. Mutta jääköön se sikseen, ja sanokaa te, armollinen herra, mitä teemme tälle kimohevoselle, joka näyttää ruskeanharmaalta aasilta ja jonka jätti oman onnensa nojaan tuo teidän armonne maahan paiskaama mies. Päätän siitä, miten vikkelaasti hän sai jalat allensa ja vilisti käpälämäkeen, ei hänellä näytä olevan halua koskaan palata sitä hakemaan. Ja partani nimessä, eikö se olekin hyvä harmo!

— Ei ole milloinkaan tapanani — virkkoi Don Quijote — ryöstää voittamiani, eivätkä ritarit yleensäkään riistä heiltä hevosia ja pakota heitä kulkemaan jalkaisin, ellei satu olemaan niin laita, että voittaja on taistelussa menettänyt oman ratsunsa, sillä siinä tapauksessa hänen on lupa ottaa voitettun hevonen, jonka hän on rehellisessä ottelussa omakseen saanut. Jätä siis, Sancho, tuo hevonen tai aasi tai miksi sen katsonetkin, sillä sen omistaja varmaan palaa sikä hakemaan, kunhan näkee, että olemme menneet menojamme.

— Jumala tietää, että mielelläni sen ottaisinkin — virkkoi Sancho — tai ainakin vaihtaisin siihen tämän omani, joka ei nähdäkseni ole yhtä hyvä. Ritarilait ovat totisesti ankaran ahtaat, koska eivät veny sen vertaa, että saisi vaihtaa aasin toiseen; mutta tekisipä mieleni tietää, saisinko vaihtaa edes valjaita.

— Sitä en aivan varmaan tiedä, — vastasi Don Quijote — mutta epäiltävässä tapauksessa ja kunnes saan asiasta parempaa selkoa arvelen, että voit vaihtaa, jos sinua siihen pakottaa äärimmäinen tarve.

— Se on niin äärimmäinen, — vastasi Sancho — etten niitä pahemmin kaipaisi, vaikka olisivat omaa selkääni varten.

Kun Sancho siten oli saanut asianomaisen luvan, tapahtui kohta *mutatio capparum*, ja Sancho koristi aasinsa ylen uljaaksi myöntäen sille tässä perinnönjaossa erinomaisia etuja. Niin tehtyä he söivät eineekseen, mitä oli jäänyt heidän muonamuuilta ryöstämästään saaliista, ja joivat vettä purosta, joka käytti vanutusmyllyjä, kumminkaan kääntymättä näitä katselemaan: niin kovin he niitä inhosivat, koska ne olivat heitä niin peloittaneet.

Tyynnytettyään siten pahimman nälkänsä ja myös

mielipahansa he nousivat ratsuilleen ja alkoivat — koska vaeltaville ritareille on varsin ominaista, etteivät noudata mitään määrättyä uraa — varmaa kulkusuuntaa valitsematta liikkua, minne Rocinante mieli. Sen tahtoon tyytyi isäntä, vieläpä aasikin, joka sitä aina seurasi, menipä minne tahansa, sulassa sovussa ja rakkauksessa. He tulivat kumminkin takaisin valtamaantielle ja kulkivat sitä pitkin umpimähkään, ilman minkäänlaista suunnitelmaa.

Heidän siten matkatessaan sanoi Sancho isännälleen:

— Armollinen herra, suvaitsetteko sallia, että hiukan juttelen teidän kanssanne? Siitä lähtien, kun annoitte minulle tuon ankaran vaitiolokäskyn, on vatsassani pilaantunut vähintään neljä hyvää ajatusta, mutta sen, joka nyt on kieleni kärjessä, en mielelläni antaisi mennä hukkaan.

— Lausu se, — sanoi Don Quijote — mutta lyhyesti, sillä mikään esitys ei ole miellyttävä, jos se on kovin laaja.

— Sanon siis, herra, — vastasi Sancho — että olen muutamina viimeksikuluneina päivinä ajatellut, kuinka vähän voittoa ja ansiota on siitä, että kuljemme etsimässä näitä seikkailuja, joita teidän armonne hakee tällaisista erämaista ja teitten risteyksistä, missä, vaikka kaikkein vaarallisimmatkin saatettaisiin voitolliseen päätökseen, ei ole ketään niitä näkemässä tai kuulemassa, joten ne jäävät iäiseen unohdukseen sekä teidän armonne tarkoituksen että niiden oman arvon vahingoksi. Olisi siis mielestäni parempi (mikäli ei teidän armonne katso paremmaksi toisenlaista menettelyä), jos lähtisimme palvelemaan jotakin keisaria tai muuta suurta hallitsijaa, joka käy jotakin sotaa ja jonka palveluksessa teidän

armonne voisi osoittaa urhoollisuuttaan, suuria voimiansa ja vielä suurempaa älyänsä; kun näet se herra, jonka palveluksessa olisimme, tulisi tämän huomaamaan, täytyisi hänen välttämättä meitä palkita, kumpaakin ansioittensa mukaan, eikä silloin varmastikaan puutu sitä, joka panee kirjaan teidän armonne urotyöt, iäisessä muistossa säilytettäväksi. Omista teoistani en puhu mitään, sillä ne eivät kumminkaan kohoa aseenkantajammatin rajoja ylemmäksi, vaikka voin toiselta puolen sanoa, ettei tekojeni, jos ritarilaitoksessa on tapana merkitä muistiin aseenkantajien urotöitä, minun nähdäkseni tarvitse jäädä rivien väliin.

— Sinä et puhu huonosti, Sancho, — vastasi Don Quijote — mutta ennenkuin niin pitkälle päästään, on vaellettava kautta maailman, kuin koeteltavana, etsien seikkailuja, jotta joitakin niistä onnellisesti päätettyään saavuttaa kuuluisan nimen ja sellaisen maineen, että jonkun suuren hallitsijan hoviin saapuessaan on jo töistänsä tunnettu ritari ja että poikaset, tuskin ehdittyään nähdä hänen tulevan kaupungin portista, heti juoksevat hänen jälkeensä ja kerääntyvät hänen ympärilleen huutaen: »Tämä on Auringonritari» tai Louhikäärmeenritari tai mikä lieneekään hänen vaakunamerkkinsä, jonka alla hän on suorittanut suuret urotyönsä. »Tämä on», sanovat he, »hän, joka voitti kaksintaistelussa julman jättiläisen, ylen väkevän Brocabrunon, hän, joka vapautti Persian Suurmamelukin siitä pitkäaikaisesta lumouksesta, jossa hän oli ollut lähes yhdeksänsataa vuotta». Niin he suusta suuhun toittovat julki hänen tekojansa, ja poikasten ja muun väen melutessa ilmaantuu kuninkaallisen palatsinsa ikkunaan sen valtakunnan kuningas, joka ritarin nähdessään tun-

tee hänet hänen varuksistaan tai kilpimerkistään ja joutuu välttämättä virkkamaan: »Hoi, kuulkaa! Lähtekööt kaikki ritarini, niin paljon kuin heitä on minun hovissani, ottamaan vastaan tuolla tulevaa ritariuden kauneinta kukkaa.» Tämän käskyn kuultuaan kaikki rientävät ulos, ja kuningas itse laskeutuu keskelle valtaportaita, sulkee hänet kiinteään syleilyyn, lausuu tervetulleeksi suudellen hänen kasvojaan ja kuljettaa hänet sitten kädestä pitäen korkean puolisonsa huoneeseen, missä ritari kohtaa kuningattaren ja prinsessan, hänen tyttärensä, joka tietenkin on kauneimpia ja kaikin puolin täydellisimpiä neitoja, mitä koko tunnetun maan avaroilta aloilta suurta vaivaa nähden saatetaan löytää. Senjälkeen ja aivan heti tapahtuu niin, että prinsessa suuntaa katseensa ritariin ja ritari häneen, ja kumpikin pitää toista pikemmin jumalallisena kuin inhimillisenä olentona, ja niin he, tietämättä miten, joutuvat pauloituksi ja kiedotuiksi rakkauden tiukkasilmuiseen verkkoon, sydämessään suuri huoli, koska eivät tiedä, kuinka pääsevät toisiansa puhuttelemaan ilmaistakseen ahdistuksensa ja hellät tunteensa. Sieltä ritari epäilemättä viedään johonkin upeasti sisustettuun palatsin suojaan, missä, hänen riisuttuaan varuksensa, hänelle tuodaan kallisarvoinen purppuraviitta, jonka hän pukee ylleen; ja jos hän oli näyttänyt komealta varuksissa, niin yhtä komealta ja komeammalta hän varmaan näyttää ihomekossaan. Illan tultua hän aterioi kuninkaan, kuningattaren ja prinsessan kanssa, johon hänen katseensa on lakkaamatta kiinnitetty, muiden läsnäolevien sitä huomaamatta, ja prinsessa puolestaan silmäilee samoin häntä, yhtä varovasti, koska hän, kuten sanoin, on erittäin älykäs neito. Sitten korjataan pois ateriakalusto,

ja äkkiarvaamatta astuvat salin ovesta sisään ruma pieni kääpiö ja kaunis nainen, joka astelee kääpiön jäljessä, jättiläinen kummallakin puolellaan. Siihen sisältyy erään ikivanhan tietäjän järjestämä seikkailu, jonka suorittajaa pidetään maailman parhaana ritarina.

Kuningas käskee sitten kaikkia läsnäolevia yrittämään, mutta sitä ei kykene päättämään ja loppuun suorittamaan kukaan muu kuin vieraana oleva ritari, jonka maine sen vuoksi melkoisesti kasvaa. Prinsessa on siitä kovin hyvillään ja pitää itseään onnellisena ja erinomaisesti palkittuna suunnattuaan ja keskitettyään sydämensä aivoitukset niin korkeaan päämäärään. Ja kaikkein parasta on, että tämä kuningas tai hallitsija, tai mikä hän lieneekään, käy erittäin pitkällistä sota erästä toista, yhtä voimallista hallitsijaa vastaan, ja vieraileva ritari (vietettyään hänen hovissaan muutamia päiviä) pyytää häneltä lupaa päästä palvelemaan mainittuun sotaan. Kuningas suostuu siihen varsin mielellään, ja ritari suutelee kohteliaasti hänen kättänsä kiittäen saamastaan armonosoituksesta. Samana yönä hän sitten sanoo jäähyväiset valtiattarelleen prinsessalle puutarhassa, jonka puolella prinsessan makuusuoja sijaitsee, ristikon edustalla, missä on jo monet kerrat hänen kanssaan puhellut, välittäjänään ja uskottunaan eräs hovineito, joka nauttii prinsessan erinomaista luottamusta. Ritari huokailee, prinsessa pyörtyy, hovineito tuo vettä ja on kovin huolissaan, koska aamu lähestyy eikä hän, käskijättärensä hyvää mainetta ajatellen, mielisi nähdä, että heidät yllätetään. Vihdoin prinsessa tulee jälleen tuntoihinsa ja ojentaa ristikon lomitse valkeat kätösensä, joita ritari suutelee tuhannen tuhatta kertaa, kyynelillään niitä kostuttaen. He sopivat keskenään, miten tulevat

antamaan toisilleen tietoa onnellisista ja onnettomista kohtaloistaan, ja prinsessa pyytää häntä viipymään niin vähän aikaa kuin suinkin mahdollista. Ritarin on se luvattava monin valoin; hän suutelee jälleen kätösiä ja sanoo jäähyväiset niin voimallisen liikutuksen vallassa, että on vähällä siihen menehtyä. Sieltä hän menee huoneeseensa, heittäytyy vuoteeseen, eron tuska estää häntä nukkumasta, hän nousee sangen varhain, menee sanomaan hyvästi kuninkaalle, kuningattarelle ja prinsessalle; hänen hyvästeltyään korkeat puolisot hänelle ilmoitetaan, että neiti prinsessa on huonovointinen eikä voi ottaa vastaan; ritari ajattelee sen johtuvan eron tuskasta, hänen sydäntänsä kouristaa, ja hän on vähällä selvästi ilmaista oman sydämensä tuskan. Välittäjäneito on läsnä, hän huomaa kaikki ja menee ilmoittamaan siitä valtiattarelleen, joka ottaa hänet vastaan kyyneliä vuodattaen ja sanoo erään kaikkein suurimmista huolistaan olevan sen, ettei tiedä, kuka hänen ritarinsa on ja onko hän kuninkaallista sukua vai ei. Neito vakuuttaa hänelle, että ainoastaan kuninkaalliseen ja merkittävään sukuun kuuluva henkilö voi olla niin kohdeltias, säädyllinen ja miehuullinen kuin hänen ritarinsa. Murheellinen prinsessa löytää tuosta lohdutusta; hän kokee tyyntyä, jottei antaisi vanhemmilleen aiheutta epäluuloihin, ja näyttäytyy kahden päivän kuluttua julkisesti. Ritari on jo mennyt menojaan, hän taistelee sodassa, voittaa kuninkaan vihollisen, valloittaa useita kaupunkeja, lyö monta sotajoukkoa, palaa hoviin, kohtaa valtiattarensa tavanomaisessa paikassa, sovitaan siitä, että hän pyytää kuninkaalta prinsessaa puolisoikseen korvaukseksi suorittamistaan palveluksista; kuningas ei tahdo antaa, koska ei tiedä, kuka hän on, mutta

kaikesta huolimatta ritari saa prinsessan puolisokseen, joko hänet ryöstämällä tai millä muulla tavalla tahansa, ja prinsessan isä pitää sitä vihdoin suurena onnena, koska näet on saatu selville, että ritarimme on urhoolisen kuninkaan poika, en tiedä, mistä valtakunnasta, sillä en usko sitä löytyvän kartasta. Sitten kuningas kuolee, prinsessa perii kruunun, ja ritarista tulee kuningas kädenkäänteessä. Tällöin on asianmukaista palkita aseenkantajaa ja kaikkia niitä, jotka ovat häntä autta- neet kohoamaan niin korkeaan asemaan; hän naittaa aseenkantajansa eräälle prinsessan hovineidolle, epäilemättä sille, joka oli toiminut välittäjänä hänen lemmen- seikoissaan ja on erittäin mahtavan herttuan tytär.

— Pyydän niin tekemään, ja ilman yhtään vilppiä; — sanoi Sancho — siitä minä pidän kiinni, sillä kaiken tuon täytyy tulla teidän armonne osaksi ihan kirjai- mellisesti, koska nimenne on *Murheellisen hahmon ritari*.

— Älä sitä epäile, Sancho — virkkoi Don Quijote. — Kertomallani tavalla ja esittämässäni järjestyksessä vael- tavat ritarit kohoavat ja ovat kohonneet kuninkaiksi ja keisareiksi. Nyt täytyy vain vielä katsoa, mikä kristit- tyjen tai pakanoiden kuningas käy sotaa ja omistaa kauniin tyttären; mutta sen seikan ajattelemiseen meillä on varmaan aikaa, koska, kuten sinulle jo sanoin, on ennen hoviin päätymistä hankittava mainetta muualla. Minulta puuttuu eräs toinenkin seikka: jos näet löytyy- kin sotaakäyvä kuningas, jolla on kaunis tytär, ja jos olenkin hankkinut itselleni uskomattoman maineen koko maailmassa, en tiedä, kuinka saattaisi käydä ilmi, että minä olen kuninkaallista sukua tai ainakin keisarin pikkuserkku; kuningas näet ei varmaankaan mieli antaa tyttärtään vaimokseni, ellei hänellä sitä ennen ole varsin

varmaa selkoa tuosta seikasta, vaikka mainetekoni epäilemättä sen ansaitsevat, ja niin minä pelkään tuon puutteen vuoksi menettäväni, mitä käsivarteni on hyvin ansainnut. Totta kyllä, että olen vanhaan aatelissukuun kuuluva hidalgo, tilallinen ja varallinen, ja että minuun kohdistuvista solvauksista ja rikkomuksista on viidensadan soldon sakko, ja voisihan käydä niinkin, että historiaani kirjoittava tietäjä selvittelisi sukujohtoni ja polveutumiseni niin, että havaitsisin olevani viidennessä tai kuudennessa polvessa kuninkaan sukua. Teen näet tiettäväksi sinulle, Sancho, että maailmassa on kahdenlaista sukuperää: toiset johtelevat polveutumisensa ruh-tinaista ja hallitsijoista, jotka aika on vähitellen rappeuttanut, niin että ne ovat loppuneet kärkeen, kuin kumoonkäännetty pyramidi; toiset ovat alkuisin alhaisesta kansasta ja kohoavat aste asteelta, kunnes pääsevät suuriksi herroiksi. Erotus on niinmuodoin siinä, että toiset ovat olleet, mitä eivät enää ole, ja toiset ovat, mitä eivät ole ennen olleet, ja minä saattaisin kuulua edellisiin, joten tarkka tutkimus osoittaisi alkuperäni mahtavaksi ja mainehikkaaksi, mihin kuninkaan, tulevan appeni, täytyisi tyytyä; jos taas on toisin laita, tulee prinsessan rakastaa minua niin hartaasti, että hän isästään välittämättä ja vaikka varmaan tietäisi minut vedenkantajan pojaksi, kumminkin ottaa minut herrakseen ja puolisoikseen; ellei se käy päinsä, on paikallaan, että ryöstän hänet ja vien minne parhaaksi näen; ajan tai kuoleman tehtäväksi jääköön hänen vanhempiansa närkästyksen lauhduttaminen.

— Paikallaan on myös — sanoi Sancho — se, mitä muutamat tunnottomat sanovat: »Älä pyytele armosta, mitä voit viedä väkisin», vaikka paremmin sopisi sanoa:

»Parempi paeta päänmenoa kuin turvata hyväin ihmisten esirukouksiin.» Sanon tämän, koska, siinä tapauksessa, ettei herra kuningas, teidän armonne appi, tahdo suostua luovuttamaan teille neiti prinsessaa, ei ole muuta neuvoa kuin ryöstää hänet ja siirtää toiseen paikkaan, kuten teidän armonne sanoo. Vahinko vain, että aseenkantaja parka, ennenkuin päästään sovintoon ja te saatte kaikessa rauhassa hallita valtakuntaa, saattaa joutua nuolemaan huuliansa, mitä palkitsemiseen tulee. Ellei kukaties hänen vaimoksensa määrätty välittäjäneito karkaa prinsessan kanssa ja aseenkantaja vietä hänen seurassaan kovanonnen aikaa, kunnes taivas toisin säättää; uskon näet, että hänen herransa voi hyvinkin antaa neidon hänelle heti paikalla lailliseksi aviovaimoksi.

— Kukapa sen voisi estää — virkkoi Don Quijote.

— Koska siis on niin laita, — vastasi Sancho — tulee meidän vain jättää itsemme Jumalan huomaan ja antaa kohtalon johtaa asian päätökseen parhain päin.

— Ohjatkoon sen Jumala — vastasi Don Quijote — niinkuin minä toivon ja niinkuin on tarpeellista sinulle, Sancho, ja kehoon, ken itsensä kehnoksi katsoo.

— Niin tapahtukoon Jumalan nimeen; — sanoi Sancho — olenhan minä vanhoja kristityitä, ja se riittää päästäkseni kreiviksi.

— Siinä on liikaakin, — sanoi Don Quijote — ja vaikka et olisikaan, ei se mitään haittaisi, sillä ollessani kuningas voin hyvinkin antaa sinulle aateluuden sinun tarvitsematta sitä ostaa tai tehdä minulle mitään vastapalvelusta. Kun näet teen sinusta kreivin, niin sinä olet samassa ritari, ja sanokoot mitä tahansa, mutta armolliseksi herraksi niiden totisesti täytyy sinua nimittää, miten karvaalta se tuntuneekin.

— Ja minä kyllä takaan, että niiden täytyisi kunnioittaa sitä tritteliä! — sanoi Sancho.

— Sinun tulee sanoa *titteli* eikä *tritteli* — huomautti hänen isäntänsä.

— Olkoon menneeksi — vastasi Sancho Panza. — Minä tarkoitan, että osaisin sovittaa sen ihan prikulleen, sillä niin totta kuin elän olin aikoinani erään veljeskunnan vahtimestarina, ja vahtimestarin munteerinki sopi minulle niin hyvin, että kaikki sanoivat, että minä ulkonäöltäni kelpaisin sen saman veljeskunnan oltermanniksi. Kuinkas sitten, kun vedän selkääni herttualisen karpännahkaviitan tai prameilen kullassa ja päärlyissä kuin mikäkin ulkomaan kreivi? Olen varma siitä, että tulevat minua katsomaan sadan peninkulman päästä.

— Ei sinusta silloin näköä puutu, — sanoi Don Quijote — mutta kyllä sinun täytyy ajella partasi varsin usein; se näet on sinulla niin likainen, takkuinen ja hoidoton, että, ellet raaputtele sitä veitsellä vähintään joka toinen päivä, näkyy jo pyssynkantaman päähän, mikä olet miehiäsi.

— Mitäpä siinä muuta tarvitsee — sanoi Sancho — kuin ottaa oma parturi ja pitää sitä palkollisena talosaan? Ja jos siksi tulee, kuljetan häntä vielä perässäni, niinkuin suuret herrat tallimestariansa?

— Mistä sinä tiedät, — kysyi Don Quijote — että suuret herrat antavat tallimestariensa kulkea jäljessään?

— Sen saatte kuulla — vastasi Sancho. — Minä olin tässä takavuosina kuukauden hallituskaupungissa ja näin siellä, kuinka erästä sangen pientä herraa, jota sanottiin sangen suureksi, seurasi ratsain mies, mihin ikänä hän menikin, niin että näytti ihan hänen häntäänsä kiinnikasvaneelta. Minä kysyin, minkätähden tuo mies ei

koskaan liikkunut hänen rinnallaan, vaan aina perässä kulki. Minulle vastattiin, että se oli hänen tallimestarinsa ja että suurten herrojen tapana oli pitää sellaista perässään. Siitä pitäen minä tiedän asian niin hyvin, ettei se ole milloinkaan minulta unohtunut.

— Minä myönnän, että olet oikeassa — sanoi Don Quijote — ja että sinä voit samalla tavalla kuljettaa mukasi parturiasi; eiväthän tavat ja pitämykset ole syntyneet kaikki yhdessä eikä niitä ole keksitty kerrallaan, niin että sinä voit olla ensimmäinen kreivi, joka antaa parturinsa kulkea jäljessään, ja onpa parranajo suurempikin luottamustoimi kuin hevosen satuloiminen.

— Parturijuttu jääköön minun huolekseni, — sanoi Sancho — ja teidän armonne asiaksi jääköön katsoa, että pääsette kuninkaaksi ja teette minusta kreivin.

— Niin tulee tapahtumaan — vastasi Don Quijote.

Katseensa kohottaessaan hän sitten näki, mitä seuraavassa luvussa esitetään.

K a h d e s k o l m a t t a l u k u.

Kuinka Don Quijote vapautti suuren joukon onnettomia, joita heidän suostumustaan kysymättä kuljetettiin, minne he eivät mielineet mennä.

Cide Hamete Benengeli, arabialainen ja manchalainen historioitsija, kertoo tässä erittäin tärkeässä, ylevähenkisessä, seikkaperäisessä, viehättävässä ja kauniisti kuvaellussa historiassa, että mainehikkaan Don Quijote Manchalaisen ja hänen aseenkantajansa Sancho Panzan keskusteltua niinkuin yhdenhenkilöistä luvun lopussa on kerrottu Don Quijote kohotti katseensa ja näki heidän kulkemaansa tietä saapuvan jalkaisin suunnilleen kaksitoista miestä, jotka oli kaulasta kiinnitetty toisiinsa pitkällä rautaketjulla kuin rukousnauhan helmet ja joilla oli kaikilla käsiraudat ranteissaan. Heidän kanssaan tuli vielä kaksi ratsumiestä ja kaksi jalankäyvää; ratsumiehillä oli rataslukkopyssyt ja jalkamiehillä keihäät ja miekat. Heidät nähdessään sanoi Sancho Panza:

— Tuo on kaleerivankiketju; poikien on pakko marsia kaleereille, koska kuningas on käskenyt.

— Kuinka niin pakko? — kysyi Don Quijote. — Onko mahdollista, että kuningas tekee väkivaltaa kenellekään?

— Enhän minä sitä sano, — vastasi Sancho — sanon vain, että ne ovat väkeä, joka on rikoksistaan tuomittu kuninkaan palvelukseen kaleereille, pakkotyöhön.

— Olipa kuinka tahansa, — virkkoi Don Quijote — nämä kuljetettavina olevat ihmiset eivät siis kumminkaan kulje omasta tahdostaan, vaan pakosta.

— Niin on laita — sanoi Sancho.

— Silloinpa — sanoi hänen isäntänsä — minun sopii tässä käydä suorittamaan tehtävääni: torjumaan väkivaltaa ja auttamaan ja hoivaamaan hädänalaisia.

— Teidän armonne tulee ottaa huomioon, — sanoi Sancho — ettei oikeus, nimittäin kuningas itse, tee tällaisille ihmisille väkivaltaa eikä vääryyttä, vaan rankaisee heitä heidän rikoksistaan.

Kaleerivankiketju ehti nyt luo, ja Don Quijote pyysi erittäin kohteliain sanoin sen mukana kulkevia vartioita suosiollisesti antamaan tietoa ja ilmoittamaan hänelle sen syyn tai ne syyt, joiden vuoksi noita ihmisiä siten kuljetettiin. Toinen ratsastava vartia vastasi, että ne olivat kaleerivankeja, hänen majesteettinsa väkeä, menossa kaleereille, ja ettei hänellä ollut enempää sanottavaa eikä kysyjän tarvinnut enempää tietää.

— Siitä huolimatta — virkkoi Don Quijote — halusin kuulla heiltä kultakin erikseen, mikä on syynä heidän onnettomuuteensa.

Saadakseen heidät ilmoittamaan, mitä halusi, hän liitti tähän lausumaansa toisia samanlaisia ja niin kohteliaita, että toinen ratsastava vartia sanoi hänelle:

— Vaikka meillä on matkassamme vankiluettelo ja todistus kaikkien näiden pahantekijäin saamista tuomioista, emme voi tässä hukata aikaa ottamalla ne esiin ja niitä lukemalla: teidän armonne käyköön kysymään heiltä itseltään, ja he sanokoot, jos tahtovat; ja varmaan he tahtovatkin, koska ovat väkeä, joka mielellään tekee konnantöitä ja niistä puhuu.

Saatuaan tämän luvan, jonka olisi ottanut, vaikka sitä ei olisi annettukaan, Don Quijote ajoi ketjun luo ja kysyi ensimmäiseltä, minkä rikosten tähden hän oli tässä surkeassa saattueessa. Mies vastasi olevansa siinä rakastumisen vuoksi.

— Ettekö minkään muun tähden? — virkkoi Don Quijote. — Jos rakastumisesta tuomitaan kaleereille, niin minä olisin jo aikoja sitten ollut siellä soutajana.

— Ei se rakkaus ole sitä lajia kuin teidän armonne otaksuu; — sanoi kaleerivanki — minä näet mielistyin eräaseen liinavaatteilla täytettyyn pesukoriin niin kovin, etten olisi vieläkään siitä vapaaehtoisesti luopunut, ellei esivalta olisi sitä minulta väkisin vienyt. Minut yllätettiin itse teossa, tunnustusta ei tarvinnut kiskoa irti kiduttamalla, juttu oli pian päätetty, minulle annettiin sata selkään, ja vielä kolmeksi täydeksi gurapeille, ja siinä kaikki.

— Mitä ovat gurapit? — kysyi Don Quijote.

— Gurapit ovat kaleereja — vastasi kaleerivanki.

Hän oli nuori, suunnilleen neljänkolmatta vuoden ikäinen mies ja sanoi olevansa kotoisin Piedrahitasta.

Don Quijote kysyi samoin toiselta, joka oli niin murheellinen ja masentunut, ettei vastannut sanaakaan; mutta ensimmäinen vastasi hänen puolestaan sanoen:

— Hän, hyvä herra, kuuluu kulkueeseen siksi, että hän on kanarialintu, tarkoitan laulaja ja musikantti.

— Kuinka niin? — virkkoi jälleen Don Quijote. — Joudutaanko kaleereille siitäkkin syystä, että ollaan laulajia ja musiikkimiehiä?

— Joudutaan, herra, — vastasi vanki — sillä huonosti käy jos laulaa pinteessä.

— Minä olen päinvastoin kuullut sanottavan, —

virkkoi Don Quijote — että ken laulaa, hälventää vaivojaan.

— Tässä on aivan toisin laita, — sanoi vanki — sillä se, joka kerran laulaa, saa ikänsä itkeä.

— Minä en tuota ymmärrä — sanoi Don Quijote.

Mutta toinen vartia selitti hänelle:

— Herra ritari, puhuessaan laulamisesta hädässä tämä *non santa* väki tarkoittaa tunnustamista kidutettaessa. Tätä pahantekijää kidutettiin, ja hän tunnusti rikoksensa, nimittäin, että oli nelijalkainen, mikä merkitsee karjanvarasta, ja niin hänet, koska oli tunnustanut, tuomittiin saamaan kuusi vuotta kaleerivankeutta niiden kahdensadan raipan lisäksi, jotka hän on jo saanut selkäänsä. Hän kulkee aina mietteissään ja allapäin, sillä toiset rikoksenteelijät, sekä vankilaan jääneet että tässä kuljetettavat, kohtelevat häntä huonosti, solvaavat, pilkkaavat ja halveksivat, koska hän tunnusti eikä uskaltanut jatkuvasti kieltää. Ne näet sanovat, ettei kieltäminen vaadi suurempaa suunvaivaa kuin myöntäminen ja että rikoksenteijä on varsin onnellinen, jos hänen elämänsä tai kuolemansa on hänen oman kielensä varassa eikä riipu näkijöistä ja todistuksista; ja minä puolestani olen sitä mieltä, etteivät he siinä pahasti erehdy.

— Se on minunkin käsitykseni — sanoi Don Quijote.

Hän siirtyi nyt kolmannen luo ja kysyi häneltä samoin kuin toisilta, ja mies vastasi viipymättä ja erittäin luontevasti:

— Minä menen viideksi vuodeksi gurapirouvien luoksiksi, että minulta puuttui kymmenen dukaattia.

— Minä annan varsin mielelläni kaksikymmentä — sanoi Don Quijote — vapauttaakseni teidät tästä harmista.

— Se on minusta — vastasi vanki — kuin jos jokin merenaavalla ajelehtiva löytäisi taskustaan rahoja, mutta joutuisi kumminkin kuolemaan nälkään, koska ei voi mistään ostaa, mitä tarvitsee. Minä sanon tämän siksi, että olisin varmaan, jos minulla olisi oikeana ajankohtana ollut ne dukaatit, jotka teidän armonne nyt minulle tarjoo, voidellut niillä notaarin kynän ja kirkastanut syyttäjän järjen, niin että huomaisin nyt olevani keskellä Toledon Zocodoveria eikä tässä maantiellä, kytkettynä toisiin kuin koira; mutta Jumala on suuri: kärsivällisyyttä eikä mitään muuta.

Don Quijote siirtyi neljännen, kunnianarvoiselta näyttävän miehen luo, jonka valkoinen parta ulottui yli ryntäitten. Kuullessaan tiedusteltavan, miksi hän oli tänne joutunut, hän alkoi itkeä eikä vastannut sanaakaan; mutta viides vanki oli hänen tulkkinaan ja sanoi:

— Tämä arvoisa mies menee neljäksi vuodeksi kaleereille ratsastettuaan niinkuin ainakin, asianmukaisesti vaatehdittuna ja juhlasaatossa.

— Mikäli minä ymmärrän, — sanoi Sancho Panza — merkitsee se, että hän on saanut häpeäkseen ajella aasilla.

— Niin on laita, — virkkoi vanki — ja rikos, josta hän sai tämän rangaistuksen, on se, että hän oli välittänyt kauppoja, ihmiskauppojakin. Toisin sanoen, tarkoitan, että tätä herraa viedään parittamisen vuoksi ja sitäpaitsi siksi, että hänessä on poppamiehen merkit.

— Ellei noita merkkejä olisi tullut lisäksi, — virkkoi Don Quijote — ei häntä olisi saanut pelkän rehellisen parittamisen vuoksi tuomita kaleereille soutajaksi, vaan hänet olisi pitänyt nimittää niiden johtajaksi ja ylipäälliköksi. Parittajan virkaa näet ei toimiteta noin vain, kuinka tahansa, vaan se vaatii älykkäitä hoitajia ja

on hyvin järjestetyssä yhteiskunnassa tuiki välttämätön. Sitä tointa tulisi harjoittaa ainoastaan erittäin hyvänsukuisten henkilöitten, ja siinä, samoin kuin muilla virka-aloilla, pitäisi olla katsastusmiehet ja tarkastajat, ja heidän lukumääränsä tulisi rajoittaa ja tehdä tietyväksi samoin kuin pörssimeklarien. Siten välttyisi paljon ikävyyksiä, joita johtuu siitä, että tätä virkaa ja tointa harjoittavat typerät ja taitamattomat henkilöt, vaivaiset ämmät, nuoret ja kokemattomat poikanulikat ja narrit, jotka kaikkein ratkaisevimalla hetkellä, kun olisi toteutettava tärkeä suunnitelma, antavat ruokamurun jäähtyä, ennenkuin se ehtii kädestä suuhun, eivätkä tunne omaa oikeata kättänsä. Tekisi mieleni jatkaa ja selvittää, miksi olisi asianmukaista valitsemalla valita ne, joiden tehtävänä yhteiskunnassa on niin tärkeän viran hoitaminen, mutta tämä ei ole oikea paikka sellaisia selvityksiä varten: joskus toiste sen sanon henkilölle, joka kykenee asiaa auttamaan ja korjaamaan. Nyt sanon vain, että se tuskallinen tunne, jonka valtaan joutuin nähdessäni nämä harmaat hapsset ja kunnianarvoiset kasvot sellaisessa kärsimyksessä parittamisen vuoksi, kerrassaan hälveni, kun kuulin, että hän on sitäpaitsi taikuri, vaikka hyvin tiedän, ettei maailmassa ole taikuutta, joka kykenisi määräämään ja pakottamaan tahtoamme, kuten muutamat yksinkertaiset luulevat, sillä tahtomme on vapaa, eikä ole yrittiä eikä taikaa, joka voisi sitä pakottaa. Eräiden typeräin ämmäin ja ovelain konnain työnä on vain valmistaa joitakin juomia ja myrkkijä, joilla tekevät ihmisiä mielipuoliksi, uskotellen kykenevänsä herättämään rakkautta, vaikka, kuten jo sanoin, tahtoa ei käy pakottaminen.

— Niin on laita, — virkkoi kelpo ukko — ja minä

vakuutan, hyvä herra, etten ollut syyllinen, mitä taikuteen tulee; parittamiseen nähden en voi sitä kieltää. En kumminkaan ajatellut koskaan voivani siten tehdä mitään pahaa, sillä tarkoitukseni oli vain, että kaikki pitäisivät hauskaa ja eläisivät levossa ja rauhassa, ilman riitaa ja ikävyyttä; mutta tämä hyvä haluni ei mitenkään minua pelastanut menemästä sinne, mistä en voi toivoa palaavani, koska minua rasittavat ikävuoteni ja rakkovika, joka ei anna minulle hetkenkään rauhaa.

Hän alkoi taas itkeä kuten aikaisemmin, ja Sanchon tuli häntä niin surku, että kaivoi povestaan neljä reaalia ja antoi ne ukolle.

Don Quijote siirtyi eteenpäin ja tiedusteli rikosta eräältä toiselta, joka vastasi yhtä arkailematta, jopa räikeämminkin kuin edellinen:

— Minä olen tässä siksi, että lystäilin liiaksi kahden tyttöserkkuni kanssa ja kahden muun sisaruksen kanssa, jotka eivät olleet minun sisariani, ja lystäilin sanalla sanoen heidän kaikkien kanssa sillä siivolla, että sukukuntani siitä lystistä lisääntyi niin sotkuisesti, ettei pirukaan sitä selvitä. Asia tuli kaikin puolin todistetuksi, minulta puuttui suosijoita, ei ollut rahaa, kaulani oli menoteillä, minut tuomittiin kuudeksi vuodeksi kaleereille, minä tyydyin siihen; se on rikokseni rangaistus, mutta minä olen nuori, kun vain henki säilyy, niin kaikki jälleen kohentuu. Jos teidän armollanne, herra ritari, on jotakin, millä auttaa näitä poloisia, niin Jumala sen taivaassa teille palkitsee, ja me täällä maan päällä muistamme rukoillessamme anella Jumalalta teidän armollenne niin pitkää ikää ja niin hyvää terveyttä kuin teidän jalo ulkomuotonne ansaitsee.

Hän oli ylioppilaan puvussa, ja eräs vartioista sanoi

häntä erittäin liukaskieliseksi mieheksi ja sangen nokkelaksi latinanpuhujaksi.

Näiden kaikkien jäljessä tuli kolmenkymmenen vuoden ikäinen mies, erittäin komeannäköinen, lukuunottamatta sitä, että hänen katsellessaan toinen silmä hiukan pälyili toiseen. Hän oli kahlehdittu toisin kuin muut, sillä hänellä oli jalassa ketju, niin pitkä, että kiersi hänen koko ruumiinsa, ja kaulassa kaksi rengasta, toinen kiinni vankiketjussa, toinen niin sanottu vahtiystävä eli leuantuki; siitä alaspäin vyönsijaan saakka ulottui kaksi rautatankoa, joihin liittyvät käsiraudat oli suljettu suurella lukolla, niin ettei hän kyennyt vieämään kättä suuhunsa eikä kumartamaan päätänsä käsiin asti. Don Quijote kysyi, miksi tuolla miehellä oli niin paljon enemmän kahlerautoja kuin toisilla. Vartia sanoi seikan johtuvan siitä, että hän yksin oli tehnyt enemmän rikoksia kuin kaikki muut yhteensä, ja sanoi häntä niin pelkäämättömäksi ja suureksi konnaksi, etteivät he lujasta kahlinnasta huolimatta varmaan tietäneet hänen säilyvän, vaan pelkäsivät pääsevän heiltä karkuun.

— Mitä rikoksia hän on voinut tehdä, — kysyi Don Quijote — kun ei ole ansainnut kovempaa rangaistusta kuin kaleereille joutumisen?

— Hän menee kymmeneksi vuodeksi, — vastasi vartia — ja se merkitsee, että hän on oikeudellisesti kuollut. Riittää, kun tiedätte, että tämä kelpo mies on kuuluisa Ginés de Pasamonte, jota mainitaan myös Ginesillo de Parapillan nimellä.

— Herra komissaari, — virkkoi nyt kaleerivanki — ei huolita hätäillä eikä ruveta tässä väaristelemään nimiä ja liikanimiä. Minun nimeni on Ginés eikä Ginesillo, ja

sukunimeni Pasamonte eikä Parapilla, kuten te sanotte; ja kun kukin vain katsahtaa omiin liepeisiinsä, niin hänellä on kyllin tekemistä.

— Suvaitkaa puhua hiljemmin, herra maanmainio maantierosvo, — virkkoi komissaari — muuten tukin suunne niin että tuntuu.

— Kyllä nähdään, — vastasi kaleerivanki — että ihmisen käy niinkuin Jumala sallii; mutta tulee vielä sekin päivä, jolloin joku tietää, onko nimeni Ginesillo de Parapilla vai ei.

— Eikö sinua sillä nimellä mainita, sinä veijari? — kysyi vartia.

— Mainitaan kyllä, — vastasi Ginés — mutta vielä minä pidän huolen siitä, että lakkaavat; muuten revin heiltä karvat, sanon vain hiljaa mistä. Herra ritari, jos teillä on jotakin meille annettavaa, niin antakaa jo ja menkää Jumalan nimeen, sillä ikäväksi käy tässä kuunnella, kuinka urkitte toisten elämän vaiheita; jos minusta haluatte tietoja, niin tietäkää, että minä olen Ginés de Pasamonte, jonka elämäkerta on peräisin näistä nyrkeistä.

— Totta se puhuu; — sanoi komissaari — hän näet on itse kirjoittanut historiansa, niin ettei paremmasta apua, ja kirja jäi vankilaan kahdensadan reaalin pantiksi.

— Ja minä aion sen lunastaa, — sanoi Ginés — vaikka se olisi kahdensadan dukaatin panttina.

— Onko se niin hyvä? — kysyi Don Quijote.

— Se on niin hyvä, — vastasi Ginés — että hävetä saavat *Lazarillo de Tormes* ja kaikki muut senlaatuiset jo kirjoitetut tai vasta kirjoitettavat. Sanon teille vain, että siinä käsitellään tositapahtumia ja että ne tosiasiat

ovat niin sieviä ja hupaisia, ettei voi olla niitten veroisia valhejuttuja.

— Entä mikä on kirjanne nimi? — kysyi Don Quijote.

— *Ginés de Pasamonten elämäkerta* — vastasi mies itse.

— Onko se jo valmiskin? — kysyi Don Quijote.

— Kuinka se voisi olla valmis, — vastasi hän — kun elämänikään ei ole vielä päättynyt? Se, mikä on kirjoitettu, käsittelee aikaa syntymästäni siihen hetkeen, jolloin minut nyt viimeksi lähetettiin kaleereille.

— Oletteko siis jo ennenkin siellä ollut? — kysyi Don Quijote.

— Olen ollut siellä Jumalaa ja kuningasta palvele-
massa neljä vuotta, niin että jo hyvin tiedän, miltä mais-
tuu kaleerikorppu ja piiskansiima; — vastasi Ginés —
eikä minua suru paina, vaikka taas on sinne mentävä,
sillä siellä on tilaisuutta päättää teokseni; minulla näet
on vielä paljon kerrottavaa, ja Espanjan kaleereilla on
hyvää aikaa enemmän kuin tarpeeksi, vaikka ei siihen,
mitä minun on kirjoitettava, enää paljoa tarvitakaan,
kun osaan kaikki ulkoa.

— Sinä näytät olevan osaava mies — virkkoi Don Quijote.

— Ja kovaonninen; — vastasi Ginés — onnettomuudet
ne näet aina vainoavat hyvää älyä.

— Konnia ne vainoavat — sanoi komissaari.

— Minä sanoin teille jo, herra komissaari, — vastasi
Pasamonte — että on paras olla liikaa huitomatta; eivät-
hän herranne antaneet teille tuota virkasauvaa sitä var-
ten, että solvaisitte meitä kurjia, jotka tässä vaellamme,
vaan siksi, että ohjaisitte ja kuljettaisitte meidät, minne
hänen majesteettinsa käskee. Ellette siihen tyydy, niin
totta totisesti . . . mutta olkoon, sillä voihan sattua

että pesussa vielä jonakin kauniina päivänä nähdään ne tahrat, joita majapaikassa saatiin; senvuoksi on parasta, että itsekukin pitää suunsa kiinni, käyttäytyy niinkuin tulee ja puhuu sitäkin paremmin. Mutta lähdetään nyt, sillä tätä huvia on saatu jo liikaa.

Komissaari kohotti sauvansa lyödäkseen Pasamontea vastaukseksi hänen uhkauksiinsa, mutta Don Quijote tuli väliin ja pyysi häntä olemaan pahoinpitelemättä miestä, koska ei ollut liikaa, jos henkilö, jonka kädet olivat niin lujasti sidotut, sai liikuttaa kieltänsä. Sit- ten Don Quijote kääntyi kaikkien ketjussa olevien puoleen ja lausui:

— Siitä, mitä olette minulle sanoneet, rakkaat veljeni, olen saanut selville, että te, vaikka teitä on rangaistu rikoksistanne, ette kumminkaan paljoa pidä niistä rangaistuksista, joita kärsimään menette, joten menette sinne varsin vastahakoisesti ja vastoin tahtoanne, ja että syynä turmioonne sekä siihen, ettette ole saaneet oikeutta, vaikka se oli teidän puolellanne, on voinut olla toiselta kidutettaessa puuttunut rohkeus, toisen rahanpuute, kolmannen suojelijattomuus, ja vihdoin vielä tuomarin väärä harkinta. Kaikki tuo on nyt mielessäni minua käskemässä, kehoittamassa, jopa pakottamassakin teidän kohdallanne osoittamaan, miksi Jumala on minut maailmaan toimittanut ja sallinut minun liittyä siihen ritarikuntaan, johon kuulun, sekä täyttämään siinä antamaani lupausta, että auttaisin hädänalaisia ja väkevämpien sortamia. Koska kumminkin tiedän viisauden erään puolen olevan siinä, ettei toteuta pahalla, mitä voi saada aikaan hyvällä, tahdon pyytää näitä herroja vartioita ja komissaaria suosiollisesti teidät vapauttamaan ja sallimaan mennä menojanne kaikessa rauhassa, sillä varmaankaan ei tule puuttumaan

toisia, jotka palvelevat kuningasta tärkeämissä tilaisuuksissa; minusta näet tuntuu säälimättömältä tehdä orjiksi niitä, jotka Jumala ja luonto on tehnyt vapaiksi. Siihen on sitäkin enemmän syytä, — lisäsi Don Quijote — kun nämä poloiset eivät ole mitenkään rikkoneet teitä vastaan. Tehköön kukin itselleen tiliä synnistään; tai vaassa on Jumala, joka ei jätä pahaa rankaisematta eikä hyvää palkitsematta, eikä ole oikein, että kunnialliset ihmiset toimivat toisten ihmisten pyöveleinä, kun asia ei ensinkään heitä koske. Minä pyydän näin sävyisesti ja rauhallisesti, jotta voisin teitä jostakin kiittää, jos pyyntööni suostutte; ellette hyvästä suosiosta sitä tee, niin tämä peitsi ja tämä miekka tulevat väkevän käsivarteni voimalla pakottamaan teidät tahtomattannekin niin tekemään.

— Hupaista hullutusta! — vastasi komissaari. — Mainion leikkipuheenpa hän lopulta suustaan päästi! Tahtoo, että laskisimme vapaiksi kuninkaan vangit, ikäänkuin meillä olisi lupa niitä vapauttaa tai hänellä valta antaa meille sellainen määräys! Menkää matkaanne, herra, ajakaa eteenpäin onneksenne, suorikaa parempaan asentoon tuo päässäanne oleva yöastia ja lakatkaa etsimästä olematonta.

— Olematon ja hullu olette te itse, ja lurjus lisäksi! — vastasi Don Quijote.

Niin sanoen hän hyökkäsi komissaarin kimppuun niin tuimasti, ettei mies ehtinyt puolustautua, vaan keikahti maahan peitseniskun pahoin haavoittamana, ja seikka oli hyökkääjälle onneksi, sillä tämä oli se mies, jolla oli pyssy. Toiset vartiat olivat ihmeissään ja hämmästyneinä tuon odottamattoman tapauksen vuoksi, mutta toipuivat sitten, ratsastavat tarttuivat miekkaansa ja

jalkamiehet keihäisiinsä käyden päin Don Quijotea, joka odotti heitä aivan rauhallisena. Asia olisi epäilemättä päättynyt huonosti, elleivät kaleerivangit, nähdessään tarjoutuvan tilaisuuden päästä vapaaksi, olisi käyttäneet sitä hyväkseen yrittäen murtaa ketjua, johon olivat kiinnitetyt. Syntyi sellainen mylläkkä, että vartiat, joiden täytyi milloin kääntyä vapautuvia kaleerivankeja vastaan, milloin torjua hyökkäävää Don Quijotea, eivät kyenneet tekemään tehokkaasti mitään. Sancho puolestaan auttoi Ginés de Pasamontea kahleistaan irti, ja tämä pääsikin ensimmäisenä vapaasti ja esteettömästi liikkumaan, kävi kaatuneen komissaarin kimppuun, otti häneltä miekan ja tuliluikun, jolla hän, kertaakaan laukaisematta, tähtäili milloin toiseen, milloin toiseen. Koko kentälle ei jäänyt yhtäkään vartiaa, sillä he kaikki pakenivat sekä Pasamonten tuliputkea että jo irtipääseitten kaleerivankien heihin suuntaamaa kivisadetta. Tämä seikka sai Sanchon varsin murheelliseksi, sillä hän ajatteli pakenevien ilmoittavan asiasta Pyhälle Veljeskunnalle, joka lähtisi kellojen soidessa etsimään rikoksentekijöitä. Siksi hän mainitsi asian isännälleen ja ehdotti hartaasti, että he lähtisivät heti pois ja piiloutuisivat läheiseen vuoristoon.

— Olet oikeassa, — sanoi Don Quijote — mutta minä tiedän, mitä nyt tulee tehdä.

Hän kutsui kokoon kaleerivangit, jotka sikin sokin teuhattuaan ja ryöstettyään komissaarin putipuhtaaksi kerääntyivät hänen ympärilleen kuullakseen, mitä hän määräsi tehtäväksi. Hän puhui heille:

— Kunnan ihmisten tulee kiitollisina tunnustaa nauttimansa hyvätyöt, ja yksi niistä synneistä, jotka pahimmin loukkaavat Jumalaa, on kiittämättömyys. Sa-

non tämän siksi, että te, hyvät herrat, olette omin silmin selvästi nähneet, mitä hyvää olette kokeneet minun taholtani. Sen korvaukseksi pyydän ja vaadinkin, että otatte olallenne ketjun, josta teidät vastikään vapautin, lähdette heti matkaan, menette Toboson kaupunkiin, esittäydytte siellä neiti Dulcinea Tobosolaiselle ja sanotte, että hänen ritarinsa, Murheellisen hahmon ritari, lähettää teidän kauttanne hänelle kunnioittavat terveisensä, ja kerrotte hänelle kohta kohdalta kaikki tämän mainion seikkailun eri vaiheet aina siihen saakka, kun te pääsitte kaipaamaanne vapauteen; sen tehtyänne voitte mennä onneksenne, minne haluatte.

Ginés de Pasamonte vastasi kaikkien puolesta sanoen:

— Se, mitä teidän armonne käskee, herramme ja vapauttajamme, on mitä mahdollominta täyttää, sillä me emme voi kulkea teitä yhdessä, vaan meidän täytyy lähteä yksitellen ja kunkin taholleen kokien piilottautua maan uumeniin, jottei meitä löydä Pyhä Veljeskunta, joka epäilemättä lähtee meitä etsimään. Teidän armonne voi ja hänen tuleekin menetellä siten, että vaihdatte tämän neiti Dulcinea Tobosolaiselle suoritettavan rasitteen ja tieveron määrättyyn lukuun avemaria- ja credo-rukouksia, jotka me lausumme teidän armonne puolesta, ja niin voimme tehdä sekä yöllä että päivällä, paetessamme ja maatessamme, rauhan ja sodan aikana; jos sitävastoin ajatellaan, että meidän on palattava Egyptin lihapatojen ääreen, tarkoitan: otettava ketjumme ja lähdevä kulkemaan kohti Tobosoa, niin se merkitsee samaa kuin jos ajateltaisiin, että nyt on yö, vaikka kello on vasta kymmenen aamupäivällä, ja hän, joka meiltä sellaista pyytää, voi yhtä hyvin pyytää päärynöitä jalavalta.

— Niinpä vannon, totta totisesti, — sanoi Don Quijote suuttuneena — että te, herra portonpoika, herra Ginesillo de Paropillo, vai mikä nimenne olikaan, saatte lähteä sinne yksin, häntä koipien välissä, koko ketju seläsänne.

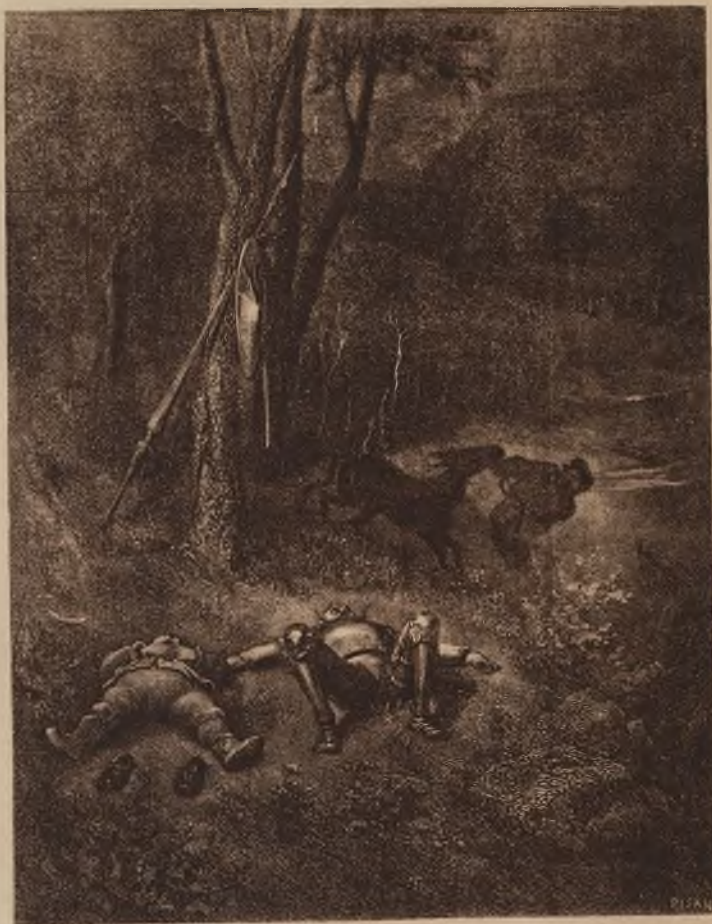
Pasamonte, joka ei yleensäkään paljoa sietänyt ja joka oli jo täysin selvillä siitä, ettei Don Quijote ollut oikein viisas, koska oli menetellyt aivan järjettömästi mieliesseen päästää heidät vapauteen, iski nyt, kuullessaan itseään niin nimiteltävän, kumppaneilleen silmää, he väistyivät hiukan kauemmaksi ja alkoivat kivittää Don Quijotea niin vimmatusti, ettei hän mitenkään kyennyt suojaamaan itseään kilvellään, ja Rocinante raukka oli kannuksille niin tunteeton kuin olisi ollut vaskesta tehty. Sancho painui aasinsa taakse, siten suojaten itseään heihin molempiin suuntautuvilta kivisateelta. Vaikka Don Quijote koki varjella itseään kilvellä, osuivat varsin monet kivenmyhkyvät hänen ruumiiseensa sillä voimalla, että kukistivat hänet maahan, ja hän oli tuskin ehtinyt pudota, kun ylioppilas jo syöksyi hänen kimppuunsa, sieppasi vadin hänen päästään ja löi sillä kolme neljä kertaa häntä selkään, sitten takoen sitä maahan yhtä monesti, niin että se meni melkein kappaleiksi. Don Quijotelta riistettiin haarniskan päällä oleva nuttu ja olisi riistetty sukatkin, elleivät sääriverukset olisi olleet esteenä. Sancholta vietiin kaprokki ja hänet jätettiin alusvaatteisilleen, ja sitten rosvot, jaettuaan keskenään muun sotasaaliin, poistuivat kukin taholleen, enemmän huolissaan siitä, miten välttäisivät Pyhän Veljeskunnan, kuin haluten ottaa selkäänsä ketjun ja lähteä esittäytymään jalosukuiselle neidille Dulcinea Tobosolaiselle.

Paikalle jäivät vain aasi ja Rocinante, Sancho ja Don

Quijote, aasi allapäin ja mietteliäänä, tavan takaa viipahduttaen korviaan, koska otaksui, ettei hänen vaiheillaan viuhunut kivisade ollut vielääkään tauonnut, Rocinante pitkänään isäntänsä vieressä, sekin kiveniskun kaatamana, Sancho aivan vähissä pukimissa ja peläten Pyhää Veljeskuntaa, Don Quijote[!] kovin harmistuneena havaittuaan, kuinka pahasti häntä olivat pidelleet ne samat henkilöt, joille hän oli tehnyt niin suuren hyväntyön.

»Sancho, minä olen kuullut aina sanottavan, että hyvän tekeminen kunnottomille on veden kaatamista mereen.»

„Ginés, joka ei ollut kiitollinen eikä hyvänsävyinen, päätti varastaa Sancho Panzan aasin.“

»Nämä seudut näyttivät erittäin sovelialta hänen etsimiinsä seikkailuihin.»

Hän avasi kirjan ja näki siinä kaikkein ensinnä, kuin konseptiksi
kirjoitetun sonetin, jonka luki ääneen —»

K o l m a s k o l m a t t a l u k u.

Mitä mainehikkaalle Don Quijotelle tapahtui Sierra Morenassa; tämän totuudenmukaisen kertomuksen kaikkein merkillisimpiä seikkailuja.

Huomatessaan joutuneensa niin pahoin pidellyksi Don Quijote sanoi aseenkantajalleen:

— Sancho, minä olen kuullut aina sanottavan, että hyvän tekeminen kunnottomille on veden kaatamista mereen. Jos olisin uskonut, mitä minulle sanoit, olisin välttänyt tämän mieliharmin; mutta tehty on tehty, nyt täytyy malttaa mielensä ja olla tästä lähtien vahingosta viisaampi.

— Teidän armonne viisastuu vahingosta — vastasi Sancho — yhtä varmasti kuin minä olen turkkilainen; mutta koska sanotte, että olisitte välttänyt tämän onnettomuuden, jos olisitte uskonut minua, uskokaa minua nyt, niin välttyy toinen vielä suurempi; minä vakuutan teille, ettei Pyhä Veljeskunta huoli ritariteoista, ettei se maksa kahta maravediä kaikista vaeltavista ritareista yhteensä, ja tietäkää, että minusta tuntuu kuin niiden nuolet jo vinkuisivat korvissani.

— Sinä olet pelkuri syntymästäsi, Sancho, — sanoi Don Quijote — mutta, jottet syytä minua jääräpäiseksi ja sano, etten milloinkaan tee niinkuin neuvot, noudatan tällä kertaa neuvoasi ja väistän rajuilmaa, jota sinä

kovin pelkää, kuitenkin vain sillä ehdolla, ettet milloinkaan eläessäsi tai kuollessasi kerro kenellekään minun väistyneen ja etääntyneen tästä vaarasta pelon tähden, vaan sanot sen tapahtuneen siksi, että tahdoin noudattaa sinun hartaita rukouksiiasi. Jos toisin sanot, niin valehtelet, ja minä väitän sen valheeksi tästä siihen ja siitä tähän asti, väitän, että valehtelet ja tulet valehtelemaan joka kerta, kun niin ajattelet tai sanot.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — peräytyminen ei ole pakenemista, eikä odottaminen ole viisasta, jos odottamisesta koituu suurempi vaara, ja viisaan asiana on säästää itseään huomisen varalle eikä panna kaikkea alttiiksi yhtenä päivänä. Ja tietäkää, että vaikka olenkin vain yksinkertainen maalaismies, ymmärrän kumminkin hiukan sitä, mitä sanotaan taidollisuudeksi; teidän ei siis tarvitse katua, että olette noudattanut minun neuvoani, vaan nouskaa Rocinanten selkään, jos voitte, ja ellette voi, niin minä autan, ja sitten lähdemme, sillä pääkoppani sanoo minulle, että meille ovat nyt enemmän tarpeen kintut kuin kädet.

Don Quijote nousi ratsunsa selkään virkkamatta enää sanaakaan. Sancho lähti ajamaan edellä aasillaan, ja niin he saapuivat erääseen lähellä sijaitsevan Sierra Morenan paikkaan. Sancho aikoi ajaa vuoriston halki päästäkseen Visoon tai Almodóvar del Campoon piiläkseen muutamia päiviä sikäläisillä autiomailla, jottei heitä löytyisi, jos Pyhä Veljeskunta heitä etsisi. Hänelle antoi siihen suurempaa intoa se seikka, että hänen aasinsa selkään sälytetyt eväsvarat olivat pelastuneet kaleerivankien kahakasta, mitä hän piti ilmettynä ihmeenä, ottaen huomioon, miten vangit olivat kaikki penkoneet ja vieneet.

He ehtivät sinä iltana keskelle Sierra Morenan sisäosaa, missä Sanchon mielestä oli hyvä viettää yö, vieläpä muutamia seuraaviakin vuorokausia, ainakin niin kauan kuin hänen hallussaan olevat muonavarat riittäisivät, ja niin he yöpyivät kahden kallion väliin lukuisien korkkipuitten alle. Mutta kohtalokas sallimus, joka oikean uskonnon valistuksesta osattomiksi jääneiden mielestä ohjaa, laatii ja järjestää kaikki omalla tavallansa, säätii nyt niin, että Ginés de Pasamonte, kuuluisa veijari ja varas, jonka Don Quijoten miehuus ja hulluus oli vapauttanut vankiketjusta, peläten Pyhää Veljeskuntaa, jota hänen sopi syystäkin varoa, päätti piiloutua tähän vuoristoon, ja hänen kohtalonsa ja pelkonsa johdattivat hänet samaan paikkaan, minne samat voimat olivat vieneet Don Quijoten ja Sancho Panzan, ajalla ja hetkellä, jolloin voi heidät vielä tuntea ja heidän ollessaan parhaillaan uneen vaipumassa. Ja koska kehnot ovat aina kiittämättömiä ja terve aina tarjoo aiheen temmata itselleen luvatonta ja hetkellinen apu on tulevaisia seikkoja tärkeämpi, niin Ginés, joka ei ollut kiitollinen eikä hyvässävyinen, päätti varastaa Sancho Panzan aasin, välittämättä Rocinantesta, jolla ei ollut arvoa pantattavana enempää kuin myytävänäkään kaluna. Sancho Panza nukkui, varas vei hänen aasinsa ja oli ennen aamunkoittoa niin kaukana, että oli mahdoton häntä saavuttaa.

Aamurusko nousi ilahduttaen maata ja saattaen murheelliseksi Sancho Panzan, joka havaitsi harmonsa olevan tiessään. Huomattuaan menetyksen hän puhkesi mitä surullisimpaan ja tuskallisimpaan valitukseen, niin että Don Quijote siihen parkuun heräsi ja kuuli Sanchon sanovan:

— Oi minun oma lapsukaiseni, omassa kodissani syntynyt, lasteni kultainen leikkikumppani, eukkoni ilo, naapurieni kateus, kuormaini keventäjä ja puolen elatukseni hankkija, sillä minä maksoin puolet kulungeistani niillä kuudellakolmatta maravedillä, jotka sinä päivässä ansaitsit!

Nähdessään hänen itkevän ja kuultuaan syyn Don Quijote lohdutti Sanchoa niin hyvin kuin osasi ja kehoitti häntä olemaan kärsivällinen luvaten antaa hänelle osoituksen, jota vastaan hänelle luovutettaisiin kolme asia niistä viidestä, jotka Don Quijote oli jättänyt kotiin.

Sancho löysi siitä lohdutuksen, pyyhki kyynelensä, hillitsi nyyhkytyksensä ja kiitti isäntäänsä hänen suopeudesta.

Don Quijoten sydän iloitsi hänen saapuessaan tähän vuoristoon, sillä nämä seudut näyttivät erittäin sovelialta hänen etsimiinsä seikkailuihin. Hänen mieleensä muistivat ne ihmeelliset tapaukset, joita tällaisissa erä- ja autiomaissa oli sattunut vaeltaville ritareille, ja hän mietti miettimistään näitä seikkoja, niin niiden viehättämänä ja hurmaamana, ettei muuta ajatellutkaan. Sanchollakaan ei nyt (kun hänestä tuntui, ettei mikään vaara uhanut) ollut muuta huolta kuin tyydyttää vatsansa vaatimuksia papillisen evässaaliin jäännöksillä, ja niin hän asteli isäntänsä jäljessä kantaen kaikkea, mitä harmon olisi pitänyt kuljettaa, ottaen ruokaa pussista ja pistäen poskeensa, haluamatta ollenkaan joutua uuteen seikkailuun niin kauan kuin tätä menoa kesti.

Kohottaessaan katseensa hän näki isäntänsä pysähtyneen ja yrittävän peitsenkärjellä nostaa jotakin maassa makaavaa käärröä. Sancho kiiruhti senvuoksi häntä auttamaan, jos tarvittiin, ja hänen ehtiessään luo Don

Quijote nosti peitsenkärjellä satulatyynyn ja siihen kiinnitetyn matkalaukun, jotka olivat puolittain tai kokonaan mädäntyneet ja hajonneet, mutta olivat kumminkin niin painavat, että Sanchon täytyi ottaa ne käsiinsä. Sitten isäntä käski hänen katsoa, mitä laukussa oli, ja Sancho totteli joutuisasti. Vaikka matkalaukku oli varustettu ketjulla ja lukolla, saattoi hän kumminkin sen repeämistä ja mädänneistä kohdista nähdä, mitä siinä oli, nimittäin neljä hienosta hollanninpalttinasta tehtyä paitaa ja muita yhtä soreita kuin puhtaitakin liinavaatteita sekä pienessä nyytissä aimo joukko kultadukaatteja. Ne nähdessään Sancho huudahti:

— Kiitetty olkoon taivas kaikkine asujaimineen, kun on kerrankin toimittanut meille seikkailun, josta on hyötyä!

Jatkaessaan etsintäänsä hän löysi vielä upea-asuisen muistiinpanokirjan. Don Quijote pyysi saada sen ja käski Sanchon ottaa rahat ja pitää ne ominaan. Sancho kiitti häntä suudellen hänen käsiään, otti mytystä kaikki liinavaatteet ja sijoitti ne eväspussiin. Don Quijote näki tuon kaiken ja sanoi:

— Minusta näyttää, Sancho (ja toisin ei voi ollakaan), että tämän vuoriston kautta on kulkenut joku harhautunut matkustaja, jonka kimppuun ilmeisesti ovat hyökänneet ryövärit surmaten hänet ja kuljettaen tähän piiloisaan paikkaan kuopattavaksi.

— Niin ei voi olla laita, — vastasi Sancho — sillä ryövärit, jos niitä olisi tässä ollut, eivät olisi jättäneet rahoja.

— Olet oikeassa, — sanoi Don Quijote — ja niinmuodoin minun on mahdoton arvata tai selittää, mitä tämä saattaa olla. Mutta odotahan, katsokaamme, eikö tässä

muistiinpanokirjassa ole mitään kirjoitusta, jonka avulla voimme tutkia ja tulla tietämään, mitä tietää haluamme.

Hän avasi kirjan ja näki siihen kaikkein ensinnä, kuin konseptiksi, vaikka varsin hyvällä käsialalla kirjoitetun sonetin, jonka luki ääneen, jotta Sanchokin sen kuulisi, havaiten sen seuraavanlaiseksi:

Sult', Amor, joko puuttuu oivallusta
tai olet liian tyly, armoton,
näin koska syyttä kärsittävä on
mun kaikkein ankarinta kidutusta.

On Amor jumala — siis armahdusta
ja lempeyttä valtansakin on.
Ken silloin määräs tämän kohtalon
täys kauhistavaa tuskan huumausta?

Sua, Phyllis, syyttää olis väärin varmaan,
sill' eihän taivahasta tuho tulle,
ei pahan sijaa liene sieluss' armaan.

Pian kuolema saa viitassaan mun viedä —
vain ihme pelastuksen tuoda mulle
voi ahdingossa, jonka syyt' en tiedä.

— Tästä runosta — sanoi Sancho — ei voi saada mitään selville, ellei mahdollisesti sitä viiliä kuorimalla tule näkyviin, mitä on pohjalla.

— Mistä viilistä sinä puhut? — kysyi Don Quijote.

— Olin kuulevinani — sanoi Sancho — että teidän armonne mainitsi *viilin*.

— En, minä luin *Phyllis*, — vastasi Don Quijote — ja se on epäilemättä sen naisen nimi, jota tämän sonetin sepittäjän valitukset koskevat; ja hänen täytyy totisesti

olla melkoinen runoilija, jos muuten yhtään ymmärrän tätä taidetta.

— Teidän armonne siis ymmärtää runovärsyjäkin?
— virkkoi Sancho.

— Paremmin kuin luuletkaan, — vastasi Don Quijote — ja sen saat nähdä, kun lähdet viemään kirjettä, jonka kirjoitan runomittaan alusta loppuun saakka, valtiat-tarelleni Dulcinea Tobosolaiselle. Sinun näet tulee tietää, Sancho, että kaikki tai ainakin useimmat entisajan ritarit olivat eteviä trubadureja ja mainioita soittoniekkoja, koska nämä molemmat kyvyt tai paremmin sanoen jumalanlahjat ovat rakastuneille vaeltaville ominaiset. Totta kyllä, että entisten ritarien lauluissa on enemmän hehkua kuin taituruutta.

— Lukekaa lisää, armollinen herra, — sanoi Sancho — niin varmaan löydätte jotakin, mikä asian meille kirkastaa.

Don Quijote käänsi lehteä ja sanoi:

— Tässä on suorasanaista, ja se näyttää olevan kirje.

— Lähetettävä kirjekö, herra? — kysyi Sancho.

— Alusta päättäen se näyttää olevan selvä lemменkirje — vastasi Don Quijote.

— Lukekaa se sitten ääneen, armollinen herra, — sanoi Sancho — sillä minua sellaiset lemmenhommat kovin huvittavat.

— Mielelläni — vastasi Don Quijote.

Sanchon pyyntöä noudattaen hän luki ääneen ja havaitsi siinä olevan seuraavaa:

»Sinun petollinen lupauksesi ja minun varma onnettomuuteni ajavat minut tienooseen, mistä korviisi saapuvat pikemmin tiedot kuolemastani kuin minun valitusääneni. Sinä, kiittämätön, hylkäsit minut toisen vuoksi, joka

omistaa enemmän, mutta ei ole minua melkoisempi; mutta jos kunto olisi arvossapidetty rikkaus, en minä kadehtisi toisten onnea enkä itkisi omaa onnettomuuttani. Mitä kauneutesi rakensi, sen tekosi jaoittivat maahan: edellisen vuoksi luulin sinua taivaan enkeliksi, jälkimmäisen nojalla tiedän, että olet nainen. Elä rauhassa, sinä sydämeni sodan syyttäjä, ja suokoon Jumala, että miehesi petokset jäävät iäksi salaan, jottei sinun tarvitse katua tekemääsi enkä minä joudu saamaan kosta, jota en tahdo.»

Luettuaan kirjeen Don Quijote virkkoi:

— Tästä ei käy enempää kuin säkeistäkään selville muuta kuin se, että kirjoittaja on joku hylätty rakastaja.

Selaillessaan sitten melkein koko kirjan hän löysi siitä muitakin säkeitä ja kirjeitä, joista toiset olivat niin kirjoitetut, että hän voi ne lukea, toiset eivät; mutta kaikki sisälsivät vain valituksia, voivotteluja, epäluuloja, mielihaluja ja mielikarvautta: kertomusta kirjoittajan osaksi tulleesta suosioista ja ylenkatseesta, edellinen esitettynä riemullisesti, jälkimmäinen itkien ja valittaen. Don Quijoten tarkastellessa kirjaa Sancho tutki matkalaukun jättämättä siihen enempää kuin tyynyynkään yhtään katsoamatonta, koettelematonta ja nuuskimatonta nurkkaa, ratkomatonta saumaa tai hajalle nyhtämätöntä villatukkoa, koska ei mielinnyt liian kiireen tai huolimattomuuden vuoksi niihin mitään jättää: niin ankaran ahneuden olivat häneen herättäneet löydetyt kultarahat, joita oli toistasataa. Vaikka hän ei löytänytkään enempää kuin oli löytänyt, katsoi hän kumminkin täysin korvatuiksi poukotukset, pallsamin oksennukset, kalikkalölyt, muulinajajan nyrkiniskut, kadonneen haarapussin,

„Hän näki erään edessään olevan kukkulan laella miehen hyppivän kalliolta kalliolle ja pensaasta pensaaseen merkillisen ketterästi.»

«He näkivät eräässä purossa sinne pudonneen, kuolleen ja koirien puolittain syömän ja korppien raateleman muulin.»

varastetun kaprokin ja kaiken sen nälän, janon ja uupumuksen, jota oli joutunut kokemaan kelpo herransa palveluksessa, sillä hänestä tuntui, että löydön luovuttaminen hänelle oli oikein runsas palkkio.

Murheellisen hahmon ritarin teki kovin mieli saada tietää, kuka oli matkalaukun omistaja, sillä hän päätteli sonetista ja kirjeestä, kultarahoista ja hienoista paidoista, että hänen täytyi olla kaikkein etevimpiä rakastajia, joka naisensa ylenkatseen ja ynseän kohtelun vuoksi ilmeisesti oli päätenyt johonkin epätoivoiseen ratkaisuun tekoon. Kun tässä asumattomassa ja tiettömässä seudussa ei kumminkaan näkynyt yhtään ihmistä, jolta olisi voinut asiaa tiedustella, mietti hän vain, miten pääsisi kauemmaksi — ollenkaan ohjailematta Rocinantea, joka mielensä mukaan tiensä valiten kulki siitä, mistä pääsi kulkemaan — ja kuvitteli yhä, että tällaisessa tiheikössä täytyi välttämättä sattua jotakin merkillistä seikkailua.

Ratsastaessaan näissä mietteissään hän näki erään edessään olevan kukkulan laella miehen hyppivän kalliolta kalliolle ja pensaasta pensaaseen merkillisen ketterästi. Hän oli huomaavinaan, että mies oli melkein alaston, parta musta ja tuuhea, tukka paksu ja takkuinen, jalat ja sääret paljaat; reisiä peittivät polvihousut, jotka näyttivät kellahtavanruskeasta sametista tehdyiltä, mutta olivat niin rikkinäiset, että monesta kohdasta paistoi iho. Hänen päänsä oli paljaana, ja vaikka hän, kuten sanottu, sujahti ohi aivan sukkelasti, näki ja huomasi Murheellisen hahmon ritari kumminkin kaikki nuo yksityisseikat, mutta yrityksistään huolimatta ei kyennyt häntä seuraamaan, sillä vähävoimainen Rocinante ei ollut omansa liikkumaan tällaisilla tiettömillä

mailla, sitä vähemmän, kun oli luonnostaankin lyhyt-askelinen ja hidasverinen. Don Quijote otaksui heti, että siinä oli tyynyn ja matkalaukun omistaja, ja päätti etsiä häntä, vaikka olisi liikuttava tässä vuoristossa kokonainen vuosi, ennenkuin hän löytyisi. Senvuoksi hän käski Sanchon painua suoraa päätä vuoriston toiselle laidalle ja sanoi itse tulevansa toisaalta, joten he kenties kohtaisivat tuon miehen, joka oli ylen vikkellästi mennyt menojaan.

— Se ei käy päinsä, — vastasi Sancho — sillä teidän armostanne etääntyessäni minä alan heti pelätä, ja kimpupuuni hyökkäävät tuhannenlaiset kauhut ja näyt. Ja olkoon se, mitä nyt sanon, ohjeenanne, jotta tästä lähtien ette aja minua tuumaakaan kauemmaksi itsestänne.

— Tapahtukoon niin, — sanoi Murheellisen hahmon ritari — ja olenpa varsin tyytyväinenkin, koska tahdot turvata minun rohkeuteeni, joka ei jätä sinua varjelematta, vaikka henki jättäisi ruumiisi. Seuraa nyt minua hiljalleen, niin hyvin kuin voit, ja kirkasta silmäsi lyhdyiksi; me kierrämme tämän pienen vuoren ja kenties kohtaamme näkemämme miehen, joka aivan epäilemättä on löytömme laillinen haltia.

Siihen vastasi Sancho:

— Paljon parempi olisi jättää hänet etsimättä; jos näet hänet löydämme ja hän sattuu olemaan rahojen omistaja, niin on selvää, että minun täytyy antaa ne takaisin; siksi olisi parempi tähän turhaan hommaan rupeamatta pitää ne hyvällä omallatunnolla hallussaan, kunnes ilmaantuisi toisin tein, etsimättä ja tutkimatta, niiden oikea omistaja, ja voisihan se sattua vasta, kun olisin ne kuluttanut, ja silloin kuninkaalla ei ole muuta neuvoa kuin vapauttaa minut vastuusta.

— Siinä sinä erehdyt, Sancho; — vastasi Don Quijote— koska olemme saaneet vihiä siitä, kuka on niiden omistaja ja hän on melkein kädenulottuvilla, on velvollisuutemme etsiä hänet ja palauttaa ne hänelle, ja ellemme häntä etsisi, saattaisi jo nimenomainen aavistuksemme, että hän on oikea omistaja, meidät samaan syyllisyydenvaaraan kuin jos tietäisimme, että hän se on. Älä siis, hyvä Sancho, pane pahaksesi, vaikka joudut häntä etsimään, sillä hänen löytäminen keventäisi minun mieltäni.

Niin hän kannusti Rocinantea, ja Sancho seurasi häntä jalkaisin, Ginés de Pasamonten tähden. Kierrettyään osan vuotta he näkivät eräässä purossa sinne pudonneen, kuolleen ja koirien puolittain syömän ja korppien raatteleman muulin satuloineen ja suitsineen, ja tämä kaikki vahvisti yhä enemmän heidän arveluaan, että heidän näkyvistään paennut mies oli muulin ja satulatyynyn omistaja.

Siinä katsellessaan he kuulivat kuin laumaansa kaitsevan paimenen vihellyksen, ja yhtäkkiä ilmaantui heidän vasemmalta puoleltaan näkyviin joukko vuohia, ja niiden takana, vuoren laella, näkyi niitä kaitseva paimen, vanha mies. Don Quijote huusi hänelle kehoittaen häntä tulemaan alas heidän luokseen. Paimen puolestaan kysyi huutaen, kuka heidät oli kuljettanut näille maille, missä vain harvoin, jos milloinkaan, liikkui muuta kuin vuohia tai susia ja muita siellä oleskelevia villejä eläimiä. Sancho vastasi hänelle kehoittaen häntä tulemaan alas ja vakuuttaen, että hän saisi tarkan tiedon kaikesta. Paimen tuli ja virkkoi saavuttuaan Don Quijoten luo:

— Lyönpä vetoa, että te katselette tuossa syvänteessä kuolleenä makaavaa muulia. Siinä se on maannut jo

kokonaista puoli vuotta. Mutta sanokaa, oletteko kohdanneet sen omistajaa näillä seuduilla?

— Emme ole kohdanneet ketään, — vastasi Don Quijote — vain satulatyynyn ja pienen matkalaukun löysimme tuolta vähän matkan päästä.

— Löysinhän sen minäkin, — vastasi vuohipaimen — mutta en ole koskaan mielinyt sitä maasta nostaa tai edes mennä sen luo, koska olen pelännyt siitä koituvan jotakin ikävyyttä ja että se voitaisiin vaatia minulta takaisin varastettuna tavarana; paholainen näet on ovela, ja ihmisen omien jalkojen alta saattaa nousta sellaista, mihin hän kompastuu ja kaatuu, tietämättä, kuinka se oikeastaan tapahtuu.

— Aivan samoin sanon minäkin; — virkkoi Sancho — minäkin näet sen löysin, mutta en mielinyt mennä likemäksi kuin kivenheiton päähän: sinne minä sen jätin, ja siellä se makaa nyt niinkuin ennenkin, sillä minua ei miellytä koira, jonka kaulassa on kulkunen.

— Kuulkaahan, hyvä mies, — virkkoi Don Quijote — tiedättekö, kuka on niiden esineiden omistaja?

— Minä tiedän sanoa vain sen verran, — vastasi vuohipaimen — että noin puoli vuotta sitten, joko hiukan ennemmin tai myöhemmin, saapui eräälle paimenmajalle, joka on suunnilleen kolmen peninkulman päässä tästä, muudan muodoltaan ja ryhdiltään varsin jalo nuori herra ratsastaen tuolla samaisella muulilla, joka nyt makaa tuossa kuolleena, ja mukanaan satulatyyny ja matkalaukku, jotka sanotte löytäneenne niihin kumminkaan kajoamatta. Hän kysyi meiltä, mikä tämän vuoriston osa oli jylhin ja kauimpana ihmisten ilmoilta; me mainitsimme tämän, missä nyt olemme, ja se onkin totta, sillä kuljettuanne puoli peninkulmaa kauemmaksi

vuoriston sisäosiin saattaa käydä niin, että jäätte sille tielle, ja minua tosiaankin ihmetyttää, kuinka olette voineet tänne tulla, kun ei ole tänne johtavaa tietä eikä polkua. Sanon siis, että nuori herra vastauksemme kuulutuaan käänsi ratsunsa ja lähti mainitsemaamme seutuun päin jättäen meidät kaikki ihastelemaan kaunista muotoansa ja ihmettelemään kysymystänsä sekä jou-tuisaa lähtöänsä kohti vuoristoa. Sen koommin emme ole häntä nähneet kertaakaan, kunnes hän muutamia päiviä sitten tuli erästä paimentamme vastaan ja mitään virkkamatta kävi hänen kimppuunsa, löi ja potki häntä ja astui sitten muona-aasimme luo, otti kaikki sen kul-jettamat leivät ja juustot ja sen tehtyään palasi metsän kätköön ihmeen sukkelasti. Saatuamme sen kuulla me muutamit vuohipaimenet lähdimme matkaan, etsimme häntä melkein kaksi päivää tämän vuoriston jylhimmästä seudusta ja löysimmekin hänet sitten valtavan suuren korkkipuun ontelosta. Hän tuli meitä vastaan varsin leppoisana, mutta vaatteet repaleisina ja kasvot niin rumentuneina ja päivänpaahtamina, että tuskin olisimme häntä tunteneet, elleivät hänen vaatteensa, jotka tun-simme, vaikka ne olivat rääsyiset, olisi osoittaneet meille, että hän oli se, jota etsimme. Hän tervehti meitä kohteliaasti ja selitti meille, ettei pitänyt kummastella nähdessämme hänet siinä asussa, sillä hänen täytyi niin tehdä suorittaakseen katumusharjoituksen, joka oli hänelle määrätty hänen monien syntiensä tähden. Me pyysimme häntä ilmoittamaan, kuka hän oli, mutta emme saaneet häntä mitenkään siihen suostumaan. Pyysimme myös, että hän, tarvitessaan ruokavaroja, joita vailla ei voinut tulla toimeen, sanoisi, missä hänet tapaisimme, koska halusimme varsin mielellämme ja täsmällisesti

niitä hänelle toimittaa, ja että hän, ellei sekään ollut hänelle mieleen, ainakin tulisi niitä paimenilta pyytämään eikä väkisin ottamaan. Hän kiitti meitä tarjouksestamme, pyysi anteeksi tekemäänsä väkivaltaa ja lupasi toiste anoa almua ja olla mitenkään ketään ahdistamatta. Mitä asuinpaikkaan tuli, sanoi hän, ettei hänellä ollut muuta kuin se, mikä kulloinkin sattui tarjoutumaan yön tullen. Hän päätyi puhuttuaan niin hereään itkuun, että meidän kuuntelijain olisi täytynyt olla kivistä tehtyjä, ellemme olisi ottaneet siihen osaa ajattellessamme, millaisena olimme hänet nähneet ensimmäisen kerran ja millaisena näimme hänet nyt. Hän näet oli, kuten jo sanoin, erittäin hieno ja sievä nuori herra ja osoittautui kohteliaissa ja laadullisissa puheissaan jalosukaiseksi ja sivistyneeksi henkilöksi, ja vaikka me kuuntelijat olimme vain maalaisväkeä, oli hänen käytöksensä niin säädyllinen ja hieno, että me maanmoukatkin sen hyvin ymmärsimme. Mutta sitten hän yhtäkkiä lopetti puheensa, painui sanattomaksi ja tuijotti maahan pitkän aikaa, meidän kaikkien hiljaa ja hämmästyneinä ja kovin häntä säälien odottaessa, mihin tämä huumaus johtaisi; siitä, miten hän avasi silmänsä, tuijotti kauan maahan ripsiään rävähdyttämättä, sitten ne taas ummisti, puristi huulensa lujasti yhteen ja kohotti kulmakarvojaan, me helposti käsitimme, että hänet oli äkkiä vallannut jokin hulluudenpuuska. Hän osoittikin meille aivan kohta, että olimme arvanneet oikein, nousi aivan raivoissaan maasta, mihin oli heittäytynyt, ja hyökkäsi häntä lähinnä olevan kimppuun niin silmittömän rajusti, että olisi lyömällä ja puremalla hänet tappanut, ellemme olisi pelastaneet miestä hänen käsistään. Näin tehdesään hän huudahteli: »Sinä petollinen Fernando! Nyt,

nyt saat maksaa minulle tekemäsi vääryyden! Nämä kädet riistävät rinnastasi sydämen, jossa asuvat ja viihtyvät kaikki pahuudet, ennen kaikkea vilppi ja petos!» Hän liitti näihin vielä muita lauseita, joiden kaikkien tarkoituksena oli sanoa pahaa tuosta Fernandosta ja syyttää häntä petturiksi ja kavaltajaksi. Niin me melkoista vaivaa nähden vapautimme paimenen hänen käsistään, ja hän poistui luotamme enää mitään virkka-matta ja piiloutui juosten orjantappuratiheikköön ja viidaksoon, niin että meidän oli mahdoton lähteä hänen jälkeensä. Siitä me päätelimme hulluuden kohtaavan häntä puuskittain ja että joku Fernando-niminen henkilö nähtävästi oli tehnyt hänelle jotakin pahaa, mikä oli ollut niin ankaraa kuin näkyi siitä tilasta, johon se oli hänet saattanut. Kaikki tämä on sittemmin saanut vahvistuksensa, kun hän, useitakin kertoja, on tullut näkyviin, toisinaan pyytämään paimenia antamaan hänelle eväsvaroistaan, toisinaan taas viemään väkisin; kun näet hänelle sattuu hulluudenpuuska, ei hän tyydy siihen, että paimenet tarjoavat hänelle mielisuosioista, vaan ottaa väkisin, nyrkkejään käyttäen; täydellä järjellä ollessaan hän sitävastoin anelee almua Jumalan nimessä, kohteliaasti ja lauhkeasti, sanoo saamastaan monet kiitokset ja vuodattaa kyyneliäkin. Ja minä kerron teille totuudenmukaisesti, hyvät herrat, — jatkoi vuohipaimen — että me päätimme eilen, minä ja neljä nuorta paimenta, nimittäin kaksi apulaistani ja kaksi ystävääni, etsiä häntä, kunnes hänet löytäisimme, ja löydettyämme on aikomuksemme kuljettaa hänet joko väkisin tai hänen suostumuksellaan kahdeksan penin-kulman päässä täältä sijaitsevaan Almodóvarin kaupunkiin, missä toimitamme hänet paranemaan, jos hänen

tautinsa on parannettavissa, tai saamme hänen järjissään ollessaan kuulla, kuka hän on ja onko hänellä omaisia, joille voimme lähettää tiedon hänen onnettomuudestaan. Siinä, hyvät herrat, kaikki, mitä tiedän sanoa siitä, mitä minulta kysyitte; ja voitte uskoa, että löytämienne tavara-
rain omistaja on juuri hän, jonka näitte kiitävän ohit-
senne niin vikkellästi puolialastonna; — Don Quijote näet oli jo kertonut, kuinka oli nähnyt miehen kiitävän hyppien vuoristossa.

Don Quijote oli ihmeissään siitä, mitä oli vuohipai-
menelta kuullut, halusi nyt sitäkin hartaammin saada tietää, kuka tuo onneton mielipuoli oli, ja niin hän mie-
lessään päätti tehdä, mitä oli jo miettinyt: etsiä häntä
kaikkialta vuoristosta, jättämättä yhtään loukkoa tai
luolaa tutkimatta, kunnes hänet löytäisi. Sallimus jär-
jesti asiat kumminkin paremmin kuin hän osasi ajatella
tai toivoakaan, sillä samassa ilmaantui eräästä vuoren-
rotkosta, jonka suulla he olivat, hänen etsimänsä nuori
mies. Hän tuli puhellen itsekseen, niin ettei olisi saanut
selkoa hänen sanoistaan lähelläkään, vielä vähemmän
etäällä ollen. Hänen pukunsa oli sellainen kuin on ker-
rottu, mutta Don Quijote huomasi hänen lähemmäksi
tultuaan, että hänen yllään oleva repaleinen nahkanuttu
oli tehty ambrantuoksuista nahasta, minkä nojalla
hän täysin oivalsi, ettei sellaisten vaatekappaleitten
käyttäjää voinut olla mikään halpa-arvoinen henkilö.

Heidän luokseen saavuttuaan nuori mies tervehti
heitä soinnuttomalla ja käheällä äänellä, mutta erittäin
kohteliaasti. Don Quijote vastasi hänen tervehdykseensä
yhtä säädyllyisesti, astui Rocinanten selästä, meni siron
ryhdikkäästi ja arvokkaasti häntä syleilemään ja piti
häntä kauan kiinteästi syliinsä suljettuna, ikäänkuin

olisi tuntenut hänet jo aikoja sitten. Antauduttuaan syleiltäväksi tämä toinen, jota voimme nimittää *Surkean hahmon* (niinkuin Don Quijotea *Murheellisen hahmon*) *Räiväksi*, työnsi hänet hiukan loitommaksi itsestään, laski kätensä Don Quijoten olkapäille ja katseli häntä tahtoen saada selville, tunsiko hänet, eikä luultavasti ollut vähemmän ihmeissään nähdessään Don Quijoten kasvot, vartalon ja varukset kuin Don Quijote nähdessään hänet. Syleilyn jälkeen alkoi vihdoin ensimmäisenä puhua Räivä, lausuen, mitä seuraavassa kerrotaan.

Neljäskolmatta luku,

jossa jatkuu Sierra Morenan seikkailu.

Historia kertoo Don Quijoten kuunnelleen kurjan *Vuoristonritarin* puhetta hänen jatkaessaan keskustelua näin sanoen:

— Totisesti, hyvä herra, olittepa kuka tahansa, sillä minä en teitä tunne, kiitän teitä minulle osoittamastanne ystävyydestä ja kohteliaisuudesta ja toivoisin olevani siinä tilassa, että voisin korvata muutenkin kuin hyvällä tahdolla sitä hyväntahtoisuutta, jota olette osoittanut ottamalla minut niin sydämellisesti vastaan; mutta kohtaloni ei tahdo suoda minulle kokemieni hyvientöiden palkitsemista varten mitään muuta kuin hyvän halun niiden korvaamiseen.

— Minä puolestani — vastasi Don Quijote — haluan teitä palvella, vieläpä niin, että olin päättänyt olla lähtemättä tästä vuoristosta, kunnes löytäisin teidät ja saisin teiltä itseltänne tietää, voisiko teidän omituisen elämäntapanne ilmaisemaan kärsimykseen löytyä minkäänlaista lääketä, ja tarvittaessa etsiä sitä niin hartaasti kuin suinkin mahdollista. Ja siinäkin tapauksessa, että onnettomuutenne olisi sitä laatua, joka sulkee ovet kaikenlaiselta lohdutukselta, aioin teitä auttaa itkemällä ja valittamalla kanssanne niin hyvin kuin voin, sillä onhan

kumminkin lohdutukseksi, jos onnettomuudessaan löytää jonkun, joka tuntee osanottoa sitä kohtaan. Ja jos minun hyvä tarkoitukseni ansaitsee tunnustukseksen jonkinlaista ystävällisyyttä, pyydän teitä, herrani, sen suuren kohteliaisuuden nimessä, jonka olemuksessanne havaitsen, ja vannotan teitä vielä sen nimessä, mitä olette eläessänne syvimmin rakastanut tai rakastatte, ilmoittamaan minulle, kuka olette ja mistä syystä olette ajautunut elämään ja kuolemaan näihin erämaihin järjettömien luontokappaleitten tavalla, koska oleskeltte niiden joukossa niin vieraantuneena omasta itseltänne kuin pukunne ja ulkonäkönne osoittaa. Ja minä vannon — lisäksi Don Quijote — sen ritariarvon nimessä, jonka olen saanut, vaikka olenkin arvoton ja syntinen ihminen, sekä vaeltavan ritarin toimen nimessä, että jos te, hyvä herra, tämän pyyntöni täytätte, niin minä tulen teitä palvelemaan sillä hartaudella, johon minua velvoittaa se, että olen, mikä olen, joko pelastamalla teidät onnettomuudestanne, jos siihen voidaan pelastusta löytää, tai ottamalla osaa teidän valituksiinne, niinkuin olen teille luvannut.

Kuultuaan Murheellisen hahmon ritarin niin puhuvan *Metsänritari* katseli häntä katselemistaan kiireestä kanta-päähän ja kyllikseen katseltuaan virkkoi:

— Jos teillä on jotakin syötävää minulle annettavaksi, niin antakaa Jumalan laupeuden tähden; syötyäni minä teen, mitä ikänä käsketään, kiitokseksi niistä hyvistä toivotuksista, joita minulle on tässä lausuttu.

Sancho otti pussistaan ja vuohipaimen laukustaan eväitä, joilla Räivä tyydytti nälkensä syöden, mitä hänelle tarjottiin, kuin tylsämielinen, niin nopeasti, että pikemmin ahmaisi kuin nieli suupalan suupalan

jälkeen; ja hänen syödessään ei hän eivätkä katselijat virkkaneet sanaakaan. Päätettyään ateriansa hän viittasi toisia seuraamaan, ja niin tapahduttua johti heidät läheisen kallionkielekkeen takana sijaitsevalle pienelle vihannalle nurmikolle. Sinne ehdittyään hän paneutui pitkäkseen maahan, ruohikkoon, ja toiset tekivät samoin, kaikki yhä vaitiollen, kunnes Räivä, sijoituttuaan mukavaan asentoon, lausui:

— Jos haluatte, hyvät herrat, että kerron teille lyhyesti suunnattomat onnettomuuteni, tulee teidän luvata, ettette millään kysymyksellä tai muuten katkaise murheellisen tarinani lankaa, sillä kertomani loppuu siihen kohtaan, missä niin teette.

Nämä Räivän sanat johdattivat Don Quijoten mieleen hänen aseenkantajansa kertomuksen, jota esitettäessä hän ei pitänyt selvillä joen yli kuljetettujen vuohten lukumäärää ja tarina siitä syystä jäi kesken. Mutta palatkaamme Räivään, joka jatkoi puhettaan:

— Minä asetan tämän ehdon siksi, että tahtoisin esittää kertomuksen onnettomuuksistani lyhyesti; niiden mieleenjohdattaminen näet vain tuo lisäksi uutta katkeruutta, ja mitä vähemmän minulta kysytte, sitä pikemmin kerron sen loppuun, vaikka en jätä esittämättä mitään tärkeitä seikkaa, koska tahdon täysin tyydyttää toivomuksenne.

Don Quijote lupasi kaikkien muittenkin puolesta, ja siitä seikasta varmuuden saatuaan mies aloitti seuraavaan tapaan:

— Nimeni on Cardenio, kotipaikkani eräs huomattavimpia kaupunkeja täällä Andalusiassa; olen aatelisukua, vanhempani ovat varakkaat, onnettomuuteni on niin suuri, että vanhempani varmaan ovat sitä itkeneet

ja sukulaiseni valittaneet, kykenemättä kumminkaan sitä rikkaudellaan lievittämään; taivaan lähettämissä onnettomuuksissa näet eivät onnenlahjat yleensäkään kykene paljoo auttamaan. Tässä samassa maakunnassa eli taivaallinen olento, jolle lempi oli lahjoittanut kaiken ihanuuden, mitä milloinkaan voin itselleni toivoella: niin kaunis oli Luscinda, neito, joka oli yhtä jalosukuinen ja yhtä varakas kuin minä, mutta onnellisempi ja epävakaisempi kuin kunnialliset aikomukseni olisivat ansainneet. Tätä Luscindaa minä hellin, rakastin ja palvoin varhaisista lapsuusvuosistani asti, ja hän puolestaan rakasti minua niin koruttomasti ja vilpittömästi kuin hänen nuori ikänsä salli. Vanhemmillamme oli tieto kiintymyksestämme eivätkä he sitä moittineet, koska hyvin ymmärsivät, että se kehittyessään saattoi tähdätä ainoastaan avioliittoon, mikä seikka oli sukuperämme ja varallisuutemme tasavertaisuuden vuoksi melkein itsestään selvä. Meille karttui ikää, ja samalla varttui meidän rakkautemme, niin että Luscindan isä katsoi säädyllisyyden vaatimuksien tähden velvollisuudekseen kieltää minua käymästä talossaan, siten tavallaan jäljitellen runoilijain lauluillaan ylistämän Thisben vanhempien menettelyä. Tämä kieltö oli omansa vain kiihtämään liekkiä ja lisäämään kaipausta; vaikka näet kielemme saatiin vaikenemaan, oli mahdotonta vaientaa kirjoittavia kyniä, jotka aina kertovat rakastetulle vapaammin, mitä sydämessä piilee, koska rakastetun olennon läsnäolo useasti hämmentää ja mykistää varmimmankin aikeen ja uskaliaimmankin kielen. Ankara taivas, kuinka monta kirjettä hänelle kirjoitinkaan! Kuinka monta laulua sepitinkään ja kuinka paljon lempeähkuvia säikeitä, joissa sieluni selitti ja tulkitsi tunteitaan, kuvaili hehku-

vaa kaipaustaan, askarteli muistoissaan ja kiihti kiintymystä! Kun siis tunsin uupuvani kaipaukseen ja sie-luni riutuvan haluun nähdä hänet, päätin panna täytän-töön ja kerrallaan ratkaista sen, mikä mielestäni oli soveliainta, jotta saavuttaisin ikävöimäni ja ansaitsemani palkinnon, nimittäin pyytää häntä hänen isältään lailliseksi puolisoikseni. Niin teinkin, ja hän vastasi sanoen olevansa minulle kiitollinen siitä, että tahdoin kunnioittaa häntä ja itseäni ottamalla hänen tyttärensä aviokseni, mutta huomautti, että isäni ollessa vielä elossa oli oikeuden mukaan hänen asiansa esittää tuo pyyntö; jos näet asia ei olisi täysin hänen tahtoansa ja mieltymys-tänsä vastaava, ei Luscinda suinkaan ollut niitä naisia, joita voidaan viedä tai antaa salakähmäisesti. Minä kiitin häntä hänen hyvántahtoisuudestaan ollen sitä mieltä, että hän oli puhunut aivan oikein ja että isäni suostuisi suunnitelmaan, kun sen hänelle ilmaisisin. Siinä tarkoituksessa lähdin heti paikalla sanomaan isäl-leni, mitä halusin, mutta astuessani hänen huoneeseensa näin hänen kädessään avatun kirjeen, jonka hän ojensi minulle, ennenkuin ehdin mitään virkkää, sanoen: »Tästä kirjeestä, Cardenio, näet, kuinka herttua Ricardo haluaa osoittaa sinulle suosiotaan.» Tämä herttua Ricardo on, kuten te, hyvät herrat, varmaan tiedätte, Espanjan grandeja, ja hänen tiluksensa sijaitsevat tämän Andalu-siamme parhaimmassa seudussa. Minä otin ja luin kir-jeen, joka oli niin houkutteleva, että omasta mielestäni-kin isäni olisi menetellyt väärin, ellei olisi täyttänyt, mitä siinä pyydettiin, nimittäin että hän heti lähettäisi minut herttuan luo, joka tahtoi saada minut vanhemman poi-kansa kumppaniksi, ei palvelijaksi, luvaten pitää huolen siitä, että pääsisin asemaan, joka vastaisi sitä kunnioi-

tusta, jota hän minua kohtaan tunsu. Minä luin kirjeen ja mykistyin sitä lukiessani, varsinkin, kun kuulin isäni sanovan: »Sinä lähdet kahden päivän kuluttua, Cardenio, täyttämään herttuan toivomusta, ja kiitä Jumalaa, joka antaa sinulle mahdollisuuden saavuttaa, mitä tiedän sinun ansaitsevan.» Näihin sanoihin hän vielä liitti muita isällisiä neuvoja. Lähdönaika tuli, minä keskustelin eräänä iltana Luscindan kanssa, kerroin hänelle tarkoin, kuinka oli asianlaita, ja puhuin vielä hänen isälleen pyytäen häntä odottamaan muutamia päiviä ja olemaan naittamatta tytärtään, kunnes saisin tietää, mitä Ricardo minusta tahtoi; hän lupasi, ja Luscinda vahvisti sen vannonen ja voipuen lukemattomat kerrat. Vihdoin saavuin herttua Ricardon luo. Hän otti minut vastaan ja kohteli minua niin hyvin, että pahansuopuus heti alkoi tehdä tehtäväänsä; vanhat palvelijat näet kadehtivat minua, koska otaksuivat herttuan minulle osoittaman suosion välttämättä koituvan heidän vahingokseen. Eniten iloitsi saapumisestani kumminkin herttuan nuorempi poika Fernando, komea nuorukainen, hieno mies, antelias ja herkästi kiintyvä, joka vähän ajan kuluessa pyrki niin kiihkeästi saamaan minua ystäväkseen, että kaikilla oli siitä puheenaihetta; ja vaikka vanhempikin piti minusta ja osoitti minulle suosiotaan, ei hän kumminkaan ollut niin ylen kiihkeä kuin Don Fernando kiintymyksessään ja kohtelussaan. Koska ystävysten kesken ei ole salaista eikä salattua seikkaa ja koska tuttavallinen suhteeni Don Fernandoon oli jo muuttunut ystävyudeksi, kävi niin, että hän ilmaisi minulle kaikki mielensä liikkeet, erittäinkin erään hellän tunteen, joka sai hänet hieman levottomaksi. Hän oli kiintynyt erääseen maalaistyttyöön, isänsä alustalaiseen,

jonka vanhemmat olivat erittäin varakkaat ja joka itse oli niin kaunis, häveliäs, älykäs ja siveä, ettei kukaan tuttavista voinut ratkaista, mikä näistä seikoista ilmeni hänessä toisia erinomaisempana tai oivallisempana. Nämä kauniin maalaistytön hyvät ominaisuudet kiihtivät Don Fernandon intohimon siihen määrään, että hän, voidakseen saada tuon kaiken omakseen ja voittaakseen tytön koskemattomuuden, päätti antaa hänelle aviolupauksen, koska kaikki hänen yrityksensä olisivat muuten olleet tuloksettomat. Ystävyysvelvoittamana minä koetin esittää niin hyviä syitä ja niin havainnollisia esimerkkejä kuin suinkin osasin pidättääkseni häntä tuosta aikeesta ja saadakseni hänet siitä luopumaan; ja nähtyäni sitten, ettei mistään ollut apua, päätin ilmoittaa asian herttua Ricardolle, hänen isälleen; mutta Don Fernando, ovela ja älykäs mies, oli jo sitä varonut ja pelännyt, koska minä olin hänen mielestään kelpo palvelijana velvollinen ilmaisemaan seikan, joka oli niin suureksi vahingoksi herrani herttuan kunnialle, ja niin hän, harhauttaakseen ja pettääkseen minua, sanoi minulle, ettei keksinyt parempaa keinoa sen kauneuden unohtamiseen, joka häntä niin kovin kahlehti, kuin lähteä pois muutamaksi kuukaudeksi, ja sanoi tahtovansa järjestää tämän poissaolon siten, että me molemmat lähtisimme isäni kotiin ilmoittaen herttualle menevämmen katsomaan ja ostamaan muutamia hyviä hevosia kotikaupungistani, missä syntyvät maailman parhaat. Tuskin tuon kuultuani minä rakkauteni yllyttämänä heti suostuin hänen päätökseensä, pitäen sitä niin hyvänä kuin suinkin ajatella voi, ja olisin varmaan siihen yhtynyt, vaikka sen perustelu ei olisi ollut niin oivallinen, koska huomasin, kuinka hyvä mahdollisuus ja tilaisuus minulle tarjoutui päästä jälleen

näkemään Luscindaani. Tämän ajatukseni ja kaipaukseni vuoksi minä hyväksyin hänen mielipiteensä ja annoin tukea hänen päätökselleen kehoittaen häntä toteuttamaan sen niin pian kuin mahdollista, koska poissaolo tosiaankin tekee tehtävänsä kaikkein voimallisimmistakin aivoituksista huolimatta. Mutta myöhemmin sain tietää, että hän minulle tätä ehdottaessaan oli jo nauttinut tyttöä hänen tulevana puolisonaan ja odotti vain sopivaa tilaisuutta saadakseen vaarattomasti ilmaista asian, peläten, mitä hänen isänsä herttua tulisi tekemään saatuaan tietää hänen mielettömyytensä. Koska nuorten miesten rakkaus useimmiten ei ole muuta kuin himoa, joka perimmältään tavoittelee vain hekumaa ja sen saavutettuaan loppuu, joten sen, mikä näytti rakkaudelta, täytyy peräytyä, koska se ei voi päästä luonnon asettamaa rajaa kauemmaksi (jota rajaa luonto ei ole asettanut aito rakkaudelle), tarkoitan, että Don Fernandon nautittua tyttöä hänen pyyteensä tyyntyivät ja hänen intohimonsa jäähtyi; ja jos hän aluksi olikin tahtovinaan lähteä pois päästäkseen niiltä rauhaan, niin nyt hän toden teolla hankkiutui lähtemään, jottei tarvitsisi ottaa kantaakseen niiden seurauksia. Herttua antoi hänelle luvan ja käski minun lähteä häntä saattamaan. Me saavuimme kotikaupunkiini, isäni otti hänet vastaan niin kuin hänen säätynsä edellytti, minä näin kohta jälleen Luscindan, tunteeni heräsivät taasen eloon (vaikka eivät olleet suinkaan kuolleet eikä kuihtuneetkaan), ja minä ilmaisin ne onnettomuudekseni Don Fernandolle, koska hänen osoittamansa suuren ystävyuden vuoksi ei mielestäni pitänyt salata häneltä mitään. Minä ylistin hänen kuullen Luscindan kauneutta, suloa ja älykkyyttä niin innokkaasti, että ylistykseni herättivät hänessä halun

saada nähdä neidon, jota koristivat niin monet hyvät ominaisuudet. Kovaksi onnekseni minä täytin hänen pyyntönsä ja näytin Luscindan hänelle eräänä yönä, kynttilän valossa, ikkunassa, missä olimme tavanneet keskustella. Luscindalla oli yllään vain kevyt yövaippa, joten Don Fernando hänet nähdessään heti unohti kaiken siihen saakka näkemänsä kauneuden. Hän mykistyi, huumaantui, hurmaantui, sanalla sanoen rakastui niin hereästi kuin tulette näkemään minun jatkaessani kertomusta onnettomuudestani. Hänen intohimonsa (jonka hän salasi minulta ilmaisten sen ainoastaan taivaalle) sai vielä uutta virikettä, kun hän eräänä päivänä sattumalta löysi Luscindan kirjoittaman pienen kirjeen, missä neito kehoitti minua pyytämään häntä hänen isältään puolisoikseni, mikä oli kirjoitettu niin älykkäästi, niin siveästi ja niin hellästi, että Don Fernando sen luettuaan sanoi yksin Luscindassa olevan kaikki ne kauneuden ja älykkyyden sulot, joista maailman muissa naisissa ilmeni ainoastaan rippeitä. Tahdon kyllä nyt tunnustaa, että minua harmitti, kun kuulin Don Fernandon lausuvan ylistyssanojansa, vaikka hyvin tiesin, kuinka pätevillä syillä hän Luscindaa ylisti, ja että aloin pelätä ja varoa häntä, koska ei kulunut hetkeäkään, jona hän ei olisi halunnut jutella Luscindasta, ja hän viritti keskustelun, olipa aihe kuinka väkinäinen tahansa. Se herätti minuun eräänlaista mustasukkaisuutta, ei siksi, että olisin pelännyt Luscindan hyveen ja uskollisuuden mitenkään muuttuvan; mutta sittenkin kohtalo sai minut pelkäämään juuri sitä, mitä ne minulle takasivat. Don Fernando hankki aina itselleen tilaisuuden lukea kirjeet, jotka lähetin Luscindalle, ja samoin hänen vastauksensa, koska muka oli kovin ihastunut meidän molempien

hienoon älyyn. Sattui sitten, että Luscinda pyysi minulta luettavakseen ritariromania, johon oli kovin mieltynyt, nimittäin *Gallian Amadista* . . .

Don Quijote oli tuskin ehtinyt kuulla mainittavan ritariromania, kun jo sanoi:

— Jos teidän armonne olisi kertomustaan aloittaessaan minulle sanonut, että hänen armonsä neiti Luscinda piti ritariromaneista, olisitte ilman mitään muuta ylistystä saanut minut vakuutetuksi siitä, että hän oli erinomaisen ymmärtäväinen; en näet olisi pitänyt häntä siinä suhteessa niin oivallisena kuin te, hyvä herra, hänet kuvailitte, ettei hän olisi mielellään viljellyt niin herkullista luettavaa; mitä minuun tulee, ei niinmuodoin tarvitse tuhlata enempeä sanoja hänen kauneutensa, kuntosä ja ymmärtäväisyytensä selittämiseksi, sillä yksin sen nojalla, mitä kuulin hänen harrastuksestaan, tunnustan hänet maailman kauneimmaksi ja älykkäimmäksi naiseksi. Ja minä toivoisin teidän armonne lähettäneen hänelle *Gallian Amadiin* ohella kelpo *Kreikan Rugelin*, koska tiedän, että neiti Luscindaa olisivat varsin miellyttäneet Daraida ja Garaya sekä Darinel-paimenen älykkäät esitykset ja ne hänen paimenlaulujensa ihastuttavat säkeet, joita hän niin ylen somasti, älykkäästi ja luontevasti lauloi ja esitti. Saattaa kumminkin tulla aika, jolloin tämä laiminlyönti korjataan, eikä sen korjaamiseen vaadita enempeä kuin että teidän armonne suvaitsee lähteä kanssani kotikylääni, sillä siellä voin antaa teille neljättä-sataa kirjaa, jotka ovat sieluni huvi ja elämäni hauskuus, vaikka toisaalta luulenkin, ettei minulla ole niitä enää ainoatakaan, koska ilkeät ja kateelliset noidat ovat ne minulta varastaneet. Ja suvaitkoon teidän armonne antaa anteeksi, että olen rikkonut lupauksemme olla

keskeyttämättä teidän kertomustanne; kun näet kuulen ritariseikoista ja vaeltavista ritareista, voin yhtä vähän olla puuttumatta puheeseen kuin auringonsäteet voivat olla lämmittämättä ja kuunsäteet luomatta kosteutta. Suokaa siis anteeksi ja jatkakaa, sillä se tässä nyt on tähdellisintä.

Don Quijoten lausussa, mitä tässä on kerrottu, oli Cardenion pää painunut rintaa vasten ja hän näytti olevan syvissä mietteissä. Ja vaikka Don Quijote kahteen kertaan kehoitti häntä jatkamaan kertomustaan, ei hän kohottanut päätään eikä vastannut sanaakaan; vasta pitkän tovin kuluttua hän sen kohotti ja virkkoi:

— Minä en voi saada päästäni, ei sitä saa sieltä kukaan maailmassa, eikä kukaan voi minulle muuta uskotella, ja houkko olisikin, joka toisin luulisi tai uskoisi, kuin että se suurlurjus mestari Elisabat eli haureudessa kuningatar Madásiman kanssa.

— Ei, sen vieköön... — vastasi Don Quijote ankaran kiukun vallassa (singoten kirouksensa ilmoille, kuten ainakin) — se on suurta ilkeyttä tai oikeammin sanoen konnamaisuutta: kuningatar Madásima oli erinomainen ylhäinen nainen, eikä sovi otaksua niin korkean ruhtinattaren eläneen sala-aviossa puoskarin kanssa, ja se, joka toisin väittää, valehtelee niinkuin ainakin suuri lurjus. Ja minä opetan hänet sen tietämään, jalkaisin tai ratsain, aseissa tai aseettomana, yöllä tai päivällä tai miten hyvänsä hän parhaaksi näkee.

Cardenio katseli häntä erittäin tarkkaavasti, hulluudenpuuska oli hänet jo vallannut, hän ei ajatellutkaan jatkaa kertomustaan, eikä Don Quijote olisi sitä kuunnellut, niin kovin harmistuttuaan siitä, mitä oli kuulut sanottavan kuningatar Madásimasta. Merkillistä:

hän kävi puoltamaan kuningatarta, ikäänkuin tämä olisi tosiaankin ollut hänen todellinen ja synnynnäinen valtiattarensa; niin kovin olivat hänen kirotut kirjansa hänet pauloneet! Koska siis Cardenio oli jo järjiltään ja kuuli itseään mainittavan valehtelijaksi ja lurjukseksi ja monilla muilla samanlaisilla herjausnimillä, niin hän pani leikin pahakseen, sieppasi viereltään kivenmyhkyrän ja iski sillä Don Quijotea rintaan, niin että hän kellahti selälleen. Nähdessään herraansa niin pideltävän Sancho Panza hyökkäsi kädet nyrkissä hullun kimppuun, mutta Räivä otti hänet vastaan kaatamalla hänet nyrkiniskulla jalkoihinsa, hyppäsi hänen päälleen ja ruhjoi hänen kylkiluitaan mielin määrin. Vuohipaimen, joka aikoi käydä Sanchoa auttamaan, joutui samaan löylyyn. Kukistettuaan ja möyhennettyään heidät kaikki Räivä jätti heidät siihen ja lähti ylhäisen tyynesti vuoriston kätköön. Raivoissaan siitä, että oli aivan aiheettomasti joutunut peitottavaksi, Sancho nousi ja kävi kostamaan vuohipaimenelle, sanoen syyn olevan hänen, koska hän ei ollut ennakoita ilmoittanut, että tuo mies oli aika ajoin järjiltään; jos he olisivat sen tienneet, olisivat olleet varuillaan voidakseen varjella itseään. Vuohipaimen vastasi, että hän oli sen sanonut ja ettei ollut hänen syynsä, ellei Sancho ollut sitä kuullut. Sancho kiisti vastaan, samoin vuohipaimen vuorostaan, ja aikansa kiisteltyään he kävivät kiinni toistensa haiveniin ja mukiloivat toisiaan niin, että olisivat ruhjoutuneet rievuiksi, ellei Don Quijote olisi heitä tyynnyttänyt. Vuohipaimenta yhä retuuttaen sanoi Sancho:

— Antakaa minun tapella, armollinen herra, Murheellisen hahmon ritari; tähän on kimeenimies niinkuin minäkin eikä mikään ritari, niin että minulla kaiketi on

lupa mielin määrin kostaa kärsimäni solvaus ja otella hänen kanssaan nyrkki nyrkkiä vastaan rehellisen miehen lailla.

— On kyllä, — vastasi Don Quijote — mutta minä tiedän, ettei hän ole mitenkään syyllinen siihen, mitä on tapahtunut.

Niin Don Quijote heidät rauhoitti ja kysyi sitten vielä kerran vuohipaimenelta, voisiko Cardenion löytää, sillä hän halusi ylen hartaasti kuulla hänen kertomuksensa jälkiosan. Vuohipaimen vastasi samoin kuin aikaisemmin, ettei varmaan tietänyt, missä hänen tyyssijansa oli, mutta että Don Quijote epäilemättä hänet löytäisi, viisaana tai hulluna, jos liikkuisi uutterasti näillä tie-noilla.

Viideskolmatta luku,

missä kerrotaan niistä merkillisistä seikoista, joita sattui Sierra Morenassa Manchan urhoolliselle ritarille, ja kuinka hän jäljitteli Kauniin-tumman katumuksentekoa.

Don Quijote sanoi hyvästi vuohipaimenelle, nousi jälleen Rocinanten selkään ja käski Sanchon tulla perässä, ja Sancho totteli varsin vastahakoisesti. He saapuivat vähitellen vuoriston jylhimpään osaan, ja Sancho oli menettyä haluun saada jutella isäntänsä kanssa, mutta toivoi hänen aloittavan, jottei rikkoisi hänen määräystään. Kun vaitiolo kumminkin kävi hänelle sietämättömäksi, hän virkkoi viimein:

— Herra Don Quijote, antakaa minulle siunauksenne ja päästäkää minut menemään, sillä minä tahdon nyt heti palata kotiin vaimoni ja lasteni luo, joiden kanssa minulla ainakin on lupa puhua ja jutella mitä ikänä mielin; jos näet teidän armonne vaatii minua kulkemaan näissä erämaissa päivin öin sallimatta minun puhutella itseään, milloin mieleni tekee, niin hautaatte minut elävältä. Jos sallimus edes soisi luontokappaleitten puhua, niinkuin Aisapussin ajalla, ei olisi niinkään hullusti, koska voisin haastella niille mieleni mukaan ja kova onneni siten unohtuisi; on näet paha ja liiallista kärsivällisyyttä kysyvä paikka, kun täytyy kulkea koko ikänsä

etsien seikkailuja saamatta palkakseen mitään muuta kuin potkuja ja poukotusta, kiven ja nyrkin iskuja, ja siitä huolimatta täytyy pitää kitansa kiinni, uskaltamatta sanoa, mitä on sydämellä, aivan kuin olisi mykkä.

— Minä ymmärrän, mitä tarkoitat, Sancho; — vastasi Don Quijote — sinä haluat mitä hartaimmin, että minä kumoaisin sen julistamani kiellon, joka koskee kielesi käyttelyä. Katso siis se kumotuksi ja puhu mitä mielit, sillä ehdolla, että tämä kumoaminen on voimassa ainoastaan niin kauan kuin vaellamme täällä vuoristossa.

— Olkoon niin, — vastasi Sancho — kun vain saan nyt puhua, sillä Jumala yksin tietää, mitä tuonempana tapahtuu, ja käyttäkseni heti hyväkseni tätä lisenssiä kysyn teiltä: mitä syytä teidän armollanne oli käydä puoltamaan sillä siivolla tuota kuningatar Matosiimaa, vai mikä hänen nimensä oli? Mitä se haittaisi, olipa tuo Sapatti hänen ystävänsä tai ei? Jos teidän armonne ei olisi ollut siitä millänsäkään, kun ette kerran ole hänen tuomarinsa, uskon hyvinkin, että se hullu olisi jatkanut juttuansa ja olisivat jääneet saamatta kivenisku ja potkut ja runsas puolitusinaa korvatillikoita.

— Totisesti, Sancho, — vastasi Don Quijote — jos sinä tietäisit niinkuin tiedän minä, kuinka kunniallinen ja kuinka erinomainen ylhäinen nainen kuningatar Madásima oli, uskon varmaan, että sanoisit minun menetelleen sangen kärsivällisesti, kun en murskannut suuta, joka sellaisia herjauksia syyti. On näet pahaa herjausta sanoa tai ajatellakaan, että joku kuningatar voisi elää haureudessa jonkin haavurin kanssa. Asianlaita on todellisuudessa niin, että tuo hullun miehen mainitsema mestari Elisabat oli erittäin järkevä ja neuvokas mies ja palveli kuningattaren kotiopettajana ja

lääkärinä; mutta sellainen ajatus, että kuningatar oli hänen rakastajattarensa, on mieletön ja ansaitsee erittäin ankarau rangaistuksen. Ja jotta oikein oivallat, ettei Cardenio tietänyt, mitä sanoi, tulee sinun ottaa huomioon, että hän niin sanoessaan oli jo järjiltään.

— Sitähän minä sanonkin, — virkkoi Sancho — ettei ollut mitään syytä välittää hullun puheista; jos näet hyvä onni ei olisi auttanut teidän armoanne, vaan kivi olisi osunut otsaanne niinkuin osui rintaanne, niin hyvinpä meidän olisi käynyt puollettuamme tuota arvon rouvaa, jonka Jumala pois korjatkoon. Ja eikös Cardenio olisikin totisesti päässyt vapaaksi, koska oli hullu!

— Jokainen vaeltava ritari on velvollinen puoltamaan sekä viisaita että hulluja vastaan naisten kunniaa, olivatpa nämä keitä tahansa, ja luonnollisesti sitäkin enemmän niin ylhäisten ja arvokkaiden kuningatarten kuin kuningatar Madásiman kunniaa, johon minä olen erikoisesti kiintynyt hänen hyvien ominaisuuksiensa vuoksi; hän näet ei ollut ainoastaan kaunis, vaan lisäksi erittäin järkevä ja erittäin kärsivällinen vaivoissaan ja vastuksissaan, joita hänellä oli paljon; ja mestari Elisabatin neuvot ja seura olivat hänelle suureksi avuksi ja huojennukseksi, jotta hän saattoi järkevästi ja kärsivällisesti kestää vaikeutensa. Siitä sai typerä ja ilkeämielinen rahvas aiheen sanoa ja ajatella, että kuningatar oli hänen rakastajattarensa; mutta ne valehtelevat, sanon minä toistamiseen, ja tulevat valehtelemaan, vaikka minun täytyisi sanoa se kaksisataa kertaa, kaikki, jotka niin ajattelevat tai sanovat.

— Enhän minäkään sitä sano enkä ajattele; — vastasi Sancho — sopikoot keskenään, ei minun paitani ole siinä pyykissä; olkoot eläneet haureudessa tai ei, Juma-

lalle heidän on täytynyt siitä tili tehdä; minä tulen tuvastani, en minä mitään tiedä; en minä halua kaivella toisten asioita, sillä siinä sattuu pian pilkka omaan nilkkaan. Sitäkin enemmän, kun olen alastomana syntynyt ja alaston olen vieläkin, niin etten voi menettää enkä voittaa; mutta jos nuo olisivatkin yhtä pitäneet, niin mitä se minua liikuttaa? Monet muuten luulevat löytävänsä silkkaa silavaa eivätkä löydä kinkunkoukkua. Mutta kukapa voisi vainiota ovella sulkea? Sitä vähemmän, kun Vapahtajastakin tiesivät pahaa puhua.

— Jumala varjelkoon, — virkkoi Don Quijote — mitä hullutuksia sinä nyt lateletkaan, Sancho! Mitä tekemistä on sinun lappamillasi sananlaskuilla sen seikan kanssa, josta tässä puhumme? Vaikene, Sancho, jos henkesi on sinulle kallis, pidä tästä puoleen huoli vain omista asioistasi ja varo koskemasta niihin, jotka eivät sinulle kuulu. Ja käsitä viidellä aistillasi, että kaikki, mitä olen tehnyt, teen ja tulen tekemään, on varsin järkevää ja nimenomaan ritariuden sääntöjen mukaista, jotka minä tunnen paremmin kuin kukaan muu niistä ritareista, jotka ovat sitoutuneet niitä noudattamaan.

— Hyvä herra, — vastasi Sancho — onkos sekin oiva ritarisääntö, että me harhailemme eksyksissä täällä vuoristossa, missä ei ole tietä, ei polkua, etsien jotakin hullua, joka, hänet löydettyämme, kukaties saa päähänsä tehdä lopun aloittamastaan, ei kertomuksestaan, vaan teidän armonne pääkuoresta ja minun kylkiluistani ruhjomalla ne ihan pirstoiksi?

— Ole vaiti, Sancho, sanon vielä kerran; — virkkoi Don Quijote — minä näet ilmoitan sinulle, ettei minua houkuttele näille maille niinkään halu tavata tuota hullua, kuin mieli suorittaa täällä teko, jolla tulen voit-

tamaan itselleni nimen ja maineen koko tunnetussa maailmassa; ja se tulee olemaan sellainen, että minä sillä sinetöin kaiken sen, mikä saattaa tehdä vaeltavasta ritarista moitteettoman ja kuuluisan.

— Onko se teko hyvin vaarallinenkin? — kysyi Sancho.

— Ei, — vastasi Murheellisen hahmon ritari — vaikka tosin noppa voisi pyörähtää niinkin, että joudumme menettämään eikä voittamaan; mutta kaikki riippuu sinun uutteruudestasi.

— Minun uutteruudestani? — sanoi Sancho.

— Niin; — vastasi Don Quijote — jos näet palaat pian sieltä, minne aion sinut lähettää, niin vaivani loppuu pian ja pian alkaa autuuteni. Ja koska ei ole oikein pitää sinua kauemmin epä tietoisena, odottamassa selkoa siitä, mitä sanani tarkoittavat, tahdon huomauttaa sinulle, Sancho, että Gallian Amadis oli eräs oivalisimpia ritareita. En sanonut oikein sanoessani, että hän *oli eräs*: hän oli ainoa, ensimmäinen, yksin lajiaan, valtias kaikkien niiden joukossa, jotka hänen aikanaan maailmassa elivät. Piru periköön Don Belianiin ja kaikki ne, jotka väittävät hänen jossakin suhteessa vetäneen vertoja Amadiille, sillä he erehtyvät, sen vannon. Sannon vielä, että maalaaja, mieliessään tulla taiteensa alalla kuuluisaksi, kokee jäljitellä kaikkein mainioimpien tuntemiensa maalaajien alkuperäisiä teoksia. Sama sääntö koskee kaikkia muitakin merkittäviä toimia ja ammatteja, jotka ovat valtioitten kaunistuksena, ja niin on velvollinen tekemään ja niin tekee se, joka tahtoo hankkia järkevän ja kärsivällisen ihmisen nimen, jäljitellen Odyseusta, jonka henkilössä ja vaikeuksissa Homeros havainnollisesti kuvailee järkevyyttä ja kär-

sivällisyyttä, kuten Vergilius puolestaan osoittaa meille Aeneaan persoonassa kuuliaisen pojan kuntoa ja urhoollisen ja kokeneen sotapäällikön terävä-älyisyyttä. Eivätkä he kuvailleet ja esittäneet näitä henkilöitään sellaisina kuin he olivat, vaan sellaisina kuin heidän tuli olla, jotta heidän hyveittensä esikuva säilyisi myöhemmille polville. Aivan samoin oli Amadis urhoollisten ja rakastuneitten ritarien pohjan- ja kointähti, heidän auringonsa, jota tulee jäljitellä meidän kaikkien rakkauden ja ritarillisuuden lipun alla taistelevien. Koska siis on niin laita, ja on aivan varmaan, niin minun mielestäni, Sancho ystäväiseni, on sillä ritarilla, joka parhaimmin häntä jäljittelee, paras mahdollisuus kaiken ritarillisen täydellisyyden saavuttamiseen. Ja eräs niistä seikoista, joissa tämä ritari ilmeisimmin osoitti viisauttaan, kuntoaan, urhoollisuuttaan, kärsivällisyyttään, lujuttaan ja rakkauttaan, oli se, kun hän valtiattarensa Orianan ylenkatsomana vetäytyi katumuksentekoon Köyhälle kalliolle otettuaan uuden nimen, Kaunis-tumma, joka epäilemättä oli erittäin merkitsevä ja hyvin soveltuva siihen elämäntapaan, jonka hän oli vapaaehtoisesti valinnut. Niinpä onkin minun helpompi jäljitellä häntä siten kuin halkomalla jättiläisiä, hakkaamalla poikki käärmeitten päitä, surmaamalla louhikäärmeitä, tuhoamalla sotajoukkoja, murskaamalla laivastoja ja pyörtämällä loihtuja. Ja koska tämä seutu on erittäin sopeva sellaiseen tarkoitukseen, ei ole syytä jättää käyttämättä tilaisuutta, jonka tukkaan nyt voin niin vaivattomasti tarttua.

— Mitä teidän armonne oikeastaan aikoo tehdä tässä syrjäisessä seudussa? — kysyi Sancho.

— Enkö sinulle jo sanonut, — vastasi Don Quijote —

että tahdon jäljitellä Amadista rupeamalla täällä epätoivoiseksi, mielipuoleksi ja raivopäiseksi jäljitelläkseni samalla Don Rolandia, kun hän eräältä lähteeltä löysi merkit, jotka todistivat kauniin Angelican olleen häpeäntöissä Medoron kanssa, ja sen seikan synnyttämästä mielikarvaudesta kääntyi hulluksi, tempoi puita juuriltaan, sokaisi kirkkaitten lähteitten veden, surmasi paimenia, tuhosi karjalaumoja, poltti mökkejä, hajoitti taloja, ryösti hevosia ja teki lukemattomia muita ennenkuulumattomia tekoja, jotka ansaitsevat ikuisen maineen ja muistiinmerkinnän? Ja vaikka en aiokaan jäljitellä Rolandia eli Orlandoä eli Rotolandoä (häntä näet mainittiin kaikilla näillä kolmella nimellä) kohta kohdalta kaikissa niissä hullutuksissa, joita hän teki, sanoi ja ajatteli, luonnostelen kumminkin, niin hyvin kuin suinkin osaan, niitä, jotka minusta näyttävät oleellisimmilta. Ja voipa käydä niinkin, että tyydyn jäljittelemään vain Amadista, joka tuhoisista hullutuksista pidättyen teki niitä vain kyyneleisiä ja tunteellisia saavutuksen yhtä suuren maineen kuin kaikkein kuuluisin.

— Minusta näyttää, — sanoi Sancho — että ne ritarit, jotka sellaisiin hommiin ryhtyivät, olivat ärsytettyjä ja että heillä oli aihetta harjoittaa noita tyhmyyksiä ja katumuksia; mutta mitä syytä on teidän armollanne ruveta hulluksi? Kuka nainen on teidät hylännyt, tai mitä merkkejä olette löytänyt siitä, että neiti Dulcinea Tobosolainen on pitänyt jotakin lystiä maurin tai kristityn kanssa?

— Siinä se onkin asian ponsi — vastasi Don Quijote — ja siinä minun aikeeni hienous; ei näet kannata kehua eikä kiittää, jos vaeltava ritari tulee hulluksi jostakin syystä: ytimeen osuu se, joka kääntyy mielettömäksi

ilman mitään aihetta, siten saaden naisensa ajattelemaan: kun näin käy kuivassa, niin mitä tapahtuukaan tuoreessa? Sitäpaitsi minulla on täysi syy niin menetellä, koska olen ollut ylen kauan poissa alinomaisen valtiattareni Dulcinea Tobosolaisen luota, sillä poissaoleva, kuten jo taannoin kuulit Ambrosio-paimenen sanovan, kärsii ja pelkää kaikkea pahaa. Älä siis, Sancho kulta, huoli tuhлата aikaa neuvomalla minua luopumaan niin erinomaisesta, niin otollisesta ja niin ennenkuulumattomasta jäljittelystä. Minä olen hullu ja pysyn hulluna, kunnes sinä palaat tuoden vastauksen kirjeeseen, jonka aion sinun mukanas lähettää valtiattarelleni Dulcinealle; jos vastaus on sellainen kuin uskollisuuteni edellyttää, niin mielettömyyteni ja katumuksentekoni päättyy, ellei, niin tulen hulluksi toden tiestä ja muutun niinmuodoin aivan tunteettomaksi. Vastasipa hän siis miten tahansa, minä vapaudun joka tapauksessa siitä selkkauksesta ja ahdistuksesta, johon minut jätät, joko niin, että järjissäni ollen iloitsen tuomastasi hyvästä sanomasta, tai niin, että hulluna olen tunteeton sille pahalle, mitä viestisi sisältää. Mutta kuulehan, Sancho, onko sinulla hyvässä tallessa Mambrinon kypäri? Minä näet kyllä huomasin, että otit sen maasta, kun se kiittämätön ihminen aikoi hakata sen kappaleiksi. Se ei kumminkaan onnistunut, ja siitä voidaan havaita, kuinka mainiosti se on karkaistu.

Siihen vastasi Sancho:

— Jumalan nimessä, herra Murheellisen hahmon ritari, minä en voi sietää enkä kärsivällisesti kuunnella muutamia teidän armonne puheita, joista johdun ajattelemaan, että kaikki, mitä minulle sanotte ritariasioista ja kuningaskuntien ja keisarikuntien valloittamisesta,

saarten lahjoittamisesta ja muiden suosionosoitusten ja ihanuuksien jakamisesta, niinkuin vaeltavien ritarien tapa on, että se kaikki on vain puuta heinää ja jaaritusta, pelkkää höpinää tai löpinää, tai miten sitä nimitäisi. Kun näet kuulee teidän armonne sanovan, että parturinvati on Mambrinon kypäri, ettekä te moneen päivään selkiä siitä erehdyksestänne, niin mitä muuta täytyy ajatella kuin että se, joka sellaista sanoo ja vakuuttaa, on varmasti päästään vialla? Vati minulla on pussissani, ihan kuhmuksena, ja minä kuljetan sitä mukanani aikoen korjata sen, kunhan tulen kotiin, ja käyttää sitä partaani ajellessani, jos Jumala on minulle niin armollinen, että joskus pääsen takaisin vaimoni ja lasteni luo.

— Kuule, Sancho, saman Jumalan nimessä, jonka sinä äsken vannoessasi mainitsit, — sanoi Don Quijote — vannon minäkin, että sinulla on heikoimmat ymmärryksenlahjat kaikkien niiden aseenkantajien joukossa, jotka tässä maailmassa elävät tai ovat milloinkaan eläneet. Onko mahdollista, ettet ole koko sinä aikana, jonka olet kanssani vaeltanut, tullut oivaltamaan, että kaikki vaeltavien ritarien seikat näyttävät houreilta, typeryksiltä ja mielettömyyksiltä ja ovat kaikki nurinkäännettyjä? Niin ei suinkaan ole todella laita, vaan se johtuu siitä, että vaiheillamme vaeltaa aina joukko noitia, jotka muuttavat ja vaihtavat kaikki seikkamme muuntaen ne toisiksi, miten mielivät ja miten haluavat joko suosia tai tuhota meitä; ja niinpä sekin, mikä sinusta näyttää parturinvadilta, ilmenee minulle Mambri-non kypärinä, ja jostakin kolmannelta se varmaan näyttää taas muulta. Minun puolellani oleva noita osoitti epäilemättä erinomaista huolenpitoa antamalla sen, mikä

toden tottakin on Mambrinon kypäri, näyttää kaikista parturinvadilta, sillä sen ollessa niin ylen arvokas kaikki ihmiset vainoaisivat minua riistääkseen sen minulta, mutta nähdessään, että se onkin vain parturinvati, he eivät huoli sitä tavoitella, kuten selvästi osoitti se, että mies aikoi rikkoa sen ja jätti maahan, viemättä sitä mukanaan; jos näet hän olisi sen tuntenut, ei hän varmaankaan olisi sitä millään ehdolla siihen jättänyt. Pidä se hallussasi, ystäväiseni, sillä nyt en sitä tarvitse; pikemmin minun täytyy riisua kaikki varukseni ja jäädä niin alastomaksi kuin syntyessäni, jos päätän noudattaa katumuksenteossa enemmän Rolandin kuin Amadiin esimerkkiä.

Näin keskustellen he saapuivat erään korkean vuoren juurelle, joka kohosi yksinäisenä, melkein kuin äkkijyrkkä valtava kalliopaasi monien ympärillä olevien joukossa. Sen alla virtasi leppoisa pieni puro, ja koko lähiseutu oli nurmea, niin vihantaa ja mehevää, että sitä katseli ilokseen. Siinä oli runsaasti metsäpuita ja eräitä kasveja ja kukkasia, jotka tekivät tienoon mieluisaksi. Tämän paikan valitsi Murheellisen hahmon ritari katumuksentekoa varten ja alkoi heti sen nähtyään lausuella raikuvalla äänellä, kuin olisi ollut ihan järjiltään:

— Tämä, oi korkeat taivaat, on paikka, jonka katson ja valitsen itkeäkseni sitä onnettomuutta, johon te olette minut syösseet. Tämä on paikka, missä silmiäni neste lisää tuon pienen puron vesiä ja lakkaamattomat huokaukseni alinomaan häällyttävät näiden vuoriston puiden lehviä, todistukseksi ja merkiksi siitä tuskasta, jota ahdistettu sydämeni potee. Oi te maaseudun jumalaiset haltiat, keitä lienettekin, joiden tyyssijana

«Onkos sekin oiva ritarisääntö, että me harhailemme eksyksissä
täällä vuoristossa, missä ei ole tietä, ei polkua?»

»Heitti sitten siekailematta pariin kertaan hypäkkää, kämmenillään
paukuttaen jalkapohjia, sekä kaksi häränpyllyä, pää maassa ja jalat
ilmoilla.»

on tämä asuttavaksi kelpaamaton tienoo, kuunnelkaa, kuinka valittaa tämä poloinen rakastaja, jonka pitkäaikainen ero ja jokin luuloteltu mustasukkaisuus ovat karkoittaneet tähän jylhään seutuun voivottelemaan ja valittamaan sen kiittämättömän ja ihanan olennon sääli-mättömyyttä, joka on kaiken inhimillisen kauneuden päätös ja kruunu! Oi te vuorenimmet ja metsänneidot, joiden tuttuna asuinsijana ovat vuoriston viidakot, niin totta kuin toivon, etteivät ketterät ja kiimaiset satyyrit, jotka teitä lempivät, vaikka turhaan, milloinkaan pääse häiritsemään tyyntä rauhaanne, pyydän teitä olemaan apunani valittaessani onnettomuuttani, tai ainakin väsymättä valitustani kuuntelemaan! Oi Dulcinea Tobosolainen, minun öitteni päivä, minun tuskaini autuus, minun retkieni opastava pohjantähti, minun hyvän onneni taivainen valo, niin totta suokoon Jumala sinulle menestystä, milloin ikänä sitä mahdat häneltä anella, kuin sinä kääntänet katseesi siihen paikkaan ja tilaan, johon ero sinusta on minut saattanut, ja otollisin lausein ilmoittanut suovasi, mitä uskollisuuteni edellyttää! Oi te yksinäiset puut, joiden tulee tästä lähtien olla minun yksinäisen seurana, ilmoittakaa oksienne viehkeällä häällynnällä, ettei minun läsnäoloni ole teistä vastenmielinen! Oi sinä aseenkantajani, mieluisa seuralaiseni kaikessa menestyksessäni ja vastoinkäymisessäni, paina tarkoin mieleesi, mitä näet minun täällä tekevän, jotta kerrot ja lausut sen sille, joka on tämän kaiken ainoa alku ja syy!

Niin sanottuaan hän astui Rocinanten selästä, sipaisi samassa pois satulan ja suitset, löi hepoa kämmenpohjalla lautasille ja lausui:

— Vapaaksi päästää sinut hän, joka itse on vailla

vapautta, oi ratsuni, teoiltasi yhtä oivallinen kuin koh- taloltasi onneton! Lähde, minne mielit; sinun otsaasi on kirjoitettu, ettei sinun vertaisesi ollut kiitäjänä Astol- fon Hippogrifo eikä mainehikas Frontino, joka vaati Bradamantelta niin kalliin hinnan.

Sen nähdessään virkkoi Sancho:

— Siunattu olkoon hän, joka vapautti meidät harmon riisumisen vaivoista, sillä eipä totisesti olisi siinäkään puut- tunut taputtelua eikä sen ylistykseksi lausuttavia sanoja; jos se tässä nyt olisi, en kumminkaan sallisi kenenkään riisua siltä satulaa, koska siihen ei ole minkäänäköistä syytä; eihän harmoa voineet koskea yleiset kysymykset rakastumisesta ja epätoivosta, koska niissä tiloissa ei ollut sen isäntä, joka olin minä, niin kauan kuin Jumala hyväksi näki. Ja totta puhuen, herra Murheellisen hah- mon ritari, jos ajatellaan vakavasti minun lähtöäni ja teidän armonne hulluutta, on parasta jälleen satuloida Rocinante korvaamaan menetettyä harmoani, koska si- ten säästyy aikaa minun matkatessani perille ja taas takaisin; jos näet kuljen jalkapatikassa, en tiedä, mil- loin ehdin sinne enempää kuin takaisinkaan, sillä minä olen aivan varmasti keho käypäläinen.

— Olkoon menneeksi, Sancho, — vastasi Don Quijote — tapahtukoon niinkuin tahdot, sillä ajatuksesi ei näytä minusta huonolta; ja minä sanon, että sinä lähdet kol- men päivän kuluttua, koska tahdon sinun tänä aikana näkevän, mitä hänen tähtensä teen ja sanon, jotta ker- rot sen hänelle.

— Mitäpä minulla on näkemistä — sanoi Sancho — sen lisäksi, mitä olen jo nähnyt?

— Onpa sinulla oiva selko! — vastasi Don Quijote.
— Minun tulee nyt vielä repiä vaatteeni, heittää pois

varukseni ja iskeä päätäni näihin kallioihin sekä tehdä muita samanlaisia tekoja, joita varmaan ihmettelet.

— Jumalan tähden, — virkkoi Sancho — teidän armonne katsokoon tarkoin, kuinka pökkii, sillä voitte osua sellaiseen kallioon ja sellaiseen kohtaan, että ensi iskuun päättyy koko tämä katumushomma; ja minä puolestani olisin sitä mieltä, että teidän armonne, jos nuo puskut mielestänne ovat välttämättömät eikä tehtävää käy suorittaminen ilman niitä, tyytyisi, koska tämä kaikki on pelkkää kuvittelua ja matkimista ja pilaa, tyytyisi, sanon minä, puskemaan päänsä veteen tai johonkin muuhun pehmeään, esimerkiksi pumpuliin; ja jättäkää asia muuten minun huolekseni, kyllä minä kerron armolliselle neidille, että teidän armonne puski päänsä kallionkärkeen, joka oli timanttia kovempi.

— Minä kiitän sinua hyvästä tarkoituksestasi, parahin Sancho, — vastasi Don Quijote — mutta tahdon tehdä sinulle tiettäväksi, ettei se, mihin ryhdyn, ole mitään pilaa, vaan totista totta, sillä muussa tapauksessa rikkoisin ritarilakeja, jotka kieltävät meitä lausumasta mitään valhetta, määräten tämän kiellon rikkojille saman rangaistuksen kuin niille, jotka lankeavat uudelleen kerrettiläisyyteen; ja toisen seikan tekeminen toisen asemesta on samaa kuin valehteleminen. Niinmuodoin minun päälläni antamieni iskujen tulee olla todellisia, voimallisia ja päteviä, eikä niissä saa ilmetä mitään saivartelua eikä luulottelua. On myös välttämätöntä, että jätät minulle hiukan liinannöyhtää, jotta saan itseäni hoitaa, koska kohtalo on määrännyt, että meiltä tulee puuttua balsamin, jonka menetimme.

— Pahempi seikka oli aasin kadottaminen, — vastasi Sancho — sillä sen mukana menetettiin liinannöyhtä

ja kaikki tyynni. Ja minä pyydän teidän armoanne olemaan milloinkaan enää muistelematta sitä kirottua juomaa, sillä pelkkä sen nimen kuuleminen saa kääntymään ylösalaisin ei ainoastaan vatsani, vaan sielunikin. Pyydän teitä sitäpaitsi otaksumaan, että ne kolme päivää, joiden kuluessa minun piti nähdä tekemiänne hullutuksia, ovat jo kuluneet, sillä minä katson ne nähdyiksi ja lainvoiman saaneiksi ja kerron niistä armolliselle neidille ihmeellisiä asioita. Kirjoittakaa nyt kirje ja lähettäkää minut heti matkaan, sillä minulla on palava halu tulla takaisin pelastamaan teidän armonne tästä kiirastulesta, johon teidät jätän.

— Kiirastuleksiko sitä nimität, Sancho? — sanoi Don Quijote. — Oikeammin tekisit, jos nimittäisit sitä helvetiksi tai joksikin muuksi vielä pahemmaksi, jos sellaista on olemassa.

— Olen kuullut sanottavan, — vastasi Sancho — että niillä, jotka ovat helvetissä, *nulla est retentio*.

— En ymmärrä, mitä tuo *retentio* merkitsee — sanoi Don Quijote.

— *Retentio* — vastasi Sancho — on sitä paljon, että se, joka kerran on helvetissä, ei tule sieltä ulos, eikä voi-kaan tulla. Teidän armonne laita tulee olemaan toisin, elleivät jalkani pahoin petä, kun minulla vain on kannukset Rocinanten virvoittamiseksi; ja annahan, kun olen todenteolla Tobosossa ja armollisen neidin Dulcinean edessä, niin kerron hänelle sellaisia seikkoja niistä tyhmyyksistä ja hullutuksista (mikä kaikki on yhtä ja samaa), joita teidän armonne on tehnyt ja tekee yhä vielä, että hänestä tulee vantusta pehmoisempi, vaikka hän saapuessani olisi korkkitammea kovempi; hänen su- loisen ja hunajaisen vastauksensa kanssa palaan sitten

ilmojen halki kuin noita ikään ja pelastan teidän armonne tästä kiirastulesta, joka näyttää helvetiltä, mutta ei se ole, koska on pois pääsemisen toivo, jota, kuten jo sanoin, ei ole helvetissä oljentelevilla, enkä minä usko teidän armonnekaan muuta väittävän.

— Se on totta, — sanoi Murheellisen hahmon ritari — mutta kuinka saamme tässä kirjeen kirjoitetuksi?

— Entä aasiosoituksen? — lisäsi Sancho.

— Kaikki tulee mukaan, — sanoi Don Quijote — ja koska tässä ei ole paperia, olisi kaiketi hyvä, jos kirjoitaisimme sen puiden lehdille tai pienille vahatauluille, niinkuin muinaisajan ihmiset, vaikka taitaa nyt olla yhtä vaikea löytää sellaisia välineitä kuin paperiakin. Mutta johtui tässä mieleeni, mihin se voitaisiin hyvin ja erittäin hyvin kirjoittaa, nimittäin Cardenion omistamaan muistiinpanokirjaan. Sinä pidät sitten huolen siitä, että se jäljennetään paperiin, hyvällä käsialalla, ensimmäisessä kohtaamassasi paikassa, missä on koulumestari, ja ellet sellaista tapaa, niin jäljentäähän sen kuka suntio tahansa; mutta älä anna sitä kenenkään julkisen kirjurin jäljennettäväksi, sillä ne kirjoittavat sen kuin protokollan, niin ettei siitä ota selvää itse pirukaan.

— Mutta kuinkas sitten käy allekirjoituksen? — kysyi Sancho.

— Amadiin kirjeet eivät olleet milloinkaan allekirjoitettuja — vastasi Don Quijote.

— Hyvä on; — vastasi Sancho — mutta osoitus on välttämättä allekirjoitettava, ja jos se jäljennetään, niin sanovat, että nimikirjoitus on väärennetty, ja minä jään vaille aaseja.

— Osoitus on sinulla muistiinpanokirjassa allekirjoitettuna, ja sen nähdessään sisarentyttäreni ei vastus-

tele sen lunastamista. Mitä taas rakkauskirjeeseen tulee, käsket kirjoittaa alle: »Teidän hamaan kuolemaan saakka, Murheellisen muodon ritari». Ei näet paljoakaan haittaa, vaikka sen kirjoittaa joku toinen, sillä Dulcinea, mikäli muistan, ei osaa lukea eikä ole eläessään nähnyt minun käsialaani eikä kirjoittamaani kirjettä, koska rakkaudemme on molemmin puolin ollut aina platonista, menemättä pitemmälle kuin kunnialliseen toistemme katselemiseen. Ja sekin on tapahtunut niin harvoin, että uskallan hyvällä omallatunnolla vanhoa, etten niinä kahtenatoista vuotena, joina olen häntä rakastanut hartaammin kuin näiden omien silmiäni valoa, jotka kerran maahan maatuvat, ole nähnyt häntä montakaan kertaa; ja onpa vielä mahdollista, ettei hän näinä harvoina kertoina ole tullut huomanneeksi, milloin olen häntä silmäillyt: niin tarkoin suojaten ja silmälläpitäen ovat häntä kasvattaneet hänen isänsä Lorenzo Corchuelo ja hänen äitinsä Aldonza Nogales.

— Ahaa! — virkkoi Sancho. — Onko siis Lorenzo Corchuelon tytär se valtiatar Dulcinea Tobosolainen, muuten Aldonza Lorenzon nimellä mainittu?

— On, — vastasi Don Quijote — ja hän ansaitsisi päästä koko maailman valtiattareksi.

— Minä tunnen tytön hyvin — sanoi Sancho — ja voin vakuuttaa, että hän heittää sauvaa yhtä hyvin kuin kylän väkevin nuori mies. Voi taivaan taatto, kuinka reilu tyttö se on, ei moittimista mitään, roteva kuin mies, ja hän varmaan pelastaa pahastakin paikasta nyt ja edeskinpäin minkä vaeltavan ritarin tahansa, joka pitää häntä naisenansa. Voi koiran poika, kuinka hän on väkevä, ja millainen hänellä on ääni! Tiedän kertoa, että hän eräänä päivänä nousi kylän kello-

tapuliin huutamaan kotiin renkejä isänsä kesantopelloilta, ja nämä, vaikka olivat hyvän puolen peninkulman päässä, kuulivat huudon yhtä selvästi kuin jos olisivat olleet tapulin juurella. Ja parasta hänessä on, ettei hän ole ensinkään turhanujo, hän näet on aika mamselli: pitää peliänsä kaikkien kanssa ja osaa ottaa kaikesta hovin ja kujeen aihetta. Nytpä sanon, herra Murheellisen hahmon ritari, että teidän armonne sopii ja tuleekin hullutella hänen tähtensä ja vielä lisäksi aivan täydellä syyllä painua epätoivoon ja hirttää itsenne, sillä kukaan, joka saa sen kuulla, ei voi olla sanomatta, että teitte aivan erinomaisesti oikein, vaikka piru teidät perisi. Ja mielisinpä jo päästä matkaan vain saadakseni nähdä hänet, sillä en ole nähnyt häntä moniin aikoihin, ja hän on varmaan kovin muuttunut, sillä vaimoväen näköpää kärsii pahoin alinomaisesta vainiolla, päivänpaahteesta ja purevassa ilmassa oleskelemisesta. Ja nyt tunnustan teille vilpittömästi, herra Don Quijote, että aina tähän saakka olen vaeltanut suuressa tietämättömyydessä, kun olen lujasti ja järkähtämättömästi uskonut, että neiti Dulcinean täytyi olla joku prinsessa, johon teidän armonne oli rakastunut, tai joku sellainen henkilö, joka hyvin ansaitsisi teidän armonne hänelle lähettämät lahjat, sekä biskajalaisen että kaleerivankien matkassa toimitetut ja nähtävästi vielä monet muut, koska teidän armonne varmaan on suoriutunut voittajana monesta taistelusta sinä aikana, jolloin en vielä ollut aseenkantajanne. Mutta asiaa oikein harkiten: mitä välittää neiti Aldonza Lorenzo, tarkoitan neiti Dulcinea Tobosolainen, siitä, että teidän armonne voittamat ja nyt ja tuonnempana hänen luokseen lähettämät henkilöt tulevat hänen ty-

könsä ja lankeavat polvilleen hänen eteensä? Saattaisihan käydä niin, että hän olisi heidän saapuessaan pella-
via häkilöimässä tai riittä puimassa ja he nolostuisivat
hänet nähdessään ja lahja häntä naurattaisi ja suututtaisi.

— Olenhan jo sanonut sinulle, Sancho, monet ker-
rat, — sanoi Don Quijote — että olet suuri suupaltti
ja, vaikka tylsä ymmärrykseltäsi, yrität monesti olla
sukkela; mutta osoittaakseni sinulle, kuinka typerä
olet sinä ja kuinka hyvä-älyinen olen minä, mielin
kertoa kuultavaksesi pienen tarinan. Sinun tulee tietää,
että eräs kaunis, nuori, riippumaton ja varakas ja ennen
kaikkea suruton leskirouva rakastui nuoreen maallikko-
veljeen, turpeaan ja jätterään veikkoon, jonka esimies
sai sen tietää ja sanoi eräänä kauniina päivänä kelpo
leskelle, veljellisesti häntä nuhdellen: »Minua kovin
ihmetyttää, armollinen rouva, eikä suinkaan vähästä
syystä, että niin ylhäinen, niin kaunis ja niin varakas
nainen kuin teidän armonne on rakastunut moiseen si-
vistymättömään, kehnoon ja typerään mieheen, vaikka
täällä meidän talossamme on niin paljon maistereita,
niin paljon kandidaatteja ja teologeja, joista teidän ar-
monne voi valita kuin päärynäläjystä sanoen: »Tästä
minä pidän, tuosta en huoli.» Mutta leski vastasi varsin
hilpeästi ja luontevasti: »Arvoisa herra, teidän armonne
erehtyy pahoin ja ajattelee kovin vanhanaikaisesti, jos
luulee minun valinneen huonosti, vaikka hän, josta pu-
hutaan, olisi hyvinkin yksinkertainen, sillä siinä, mihin
minä häntä tarvitsen, hän on yhtä hyvä ja parempikin
filosofi kuin Aristoteles.» Samoin, Sancho, on Dulcinea
Tobosolainen, sikäli kuin minä häntä rakastan, maail-
man ylhäisimmän prinsessan veroinen. Niin on laita,
eivätkä kaikki runoilijat, jotka ylistävät naisiaan anta-

malla heille nimet mielensä mukaan, itse asiassa suinkaan näitä rakastettuja omista. Luuletko sinä, että jokainen Amarillis, Phyllis, Silvia, Diana, Filida ja muut sellaiset, joita kirjat, kansanlaulut, parturien tuvat ja komediateatterit vilisevät, todella ovat olleet ilmieläviä naisia ja kuuluneet niille, jotka heitä ylistävät ja ovat ylistäneet? Niin ei suinkaan ole laita, vaan useimmat kuvittelevat heitä saadakseen aihetta säkeisiinsä ja jotta heitä pidettäisiin rakastuneina ja henkilöinä, jotka kelpaavat rakastajiksi. Niinpä riittääkin minulle, kun ajattelen ja uskon, että oivallinen Aldonza Lorenzo on kaunis ja kunniallinen; syntyperä sitävastoin merkitsee vähän, sillä sitä varmaankaan ei tulla tutkimaan, jotta voitaisiin antaa hänelle jokin sotilaallinen ritari-merkki, ja minä puolestani pidän häntä maailman ylhäisimpänä prinsessana. Sinun tulee näet tietää, Sancho, ellet jo sitä tiedä, että kaksi seikkaa kiihtää rakkauteen enemmän kuin mikään muu, nimittäin suuri kauneus ja hyvä maine, ja ne molemmat nähdään Dulcineassa mitä suurimmassa määrässä, sillä kauneudeltaan ei kenkään ole hänen veroisensa ja maineen moitteettomuudessa pääsevät vain harvat hänen rinnalleen. Ja loppujen lopuksi: minä ajattelen, että kaikki, mitä sanon, on niin, ettei siinä ole yhtään liikaa eikä liian vähän, ja minä kuvaan hänet mieleeni sellaisena kuin haluan hänen olevan sekä kauneudeltaan että ylevyydeltään, eikä häntä saavuta eikä hänelle vedä vertoja yksikään menneitten aikojen kuuluisa nainen, ei kreikkalainen, ei barbaari eikä roomalainen. Sanokoon siis jokainen, mitä tahtoo; jos näet minua tästä moittivat tietämättömät, eivät ankarat tutkijat minua kumminkaan tuomitse.

— Minä myönnän, että teidän armonne on kaikin

puolin oikeassa — vastasi Sancho — ja että itse olen aasi. En sentään oikein ymmärrä, mikä tuon aasin nyt suuhuni toi, sillä eihän pidä puhua nuorasta hirte-
tyn miehen talossa. Mutta kirje tänne näin, ja Jumalan haltuun, sillä nyt minä tästä muutan.

Don Quijote otti esiin muistiinpanokirjan, väistyi syrjään ja alkoi aivan rauhallisesti kirjoittaa kirjettä. Saatuaan sen valmiiksi hän kutsui luokseen Sanchon ja sanoi mielivänsä lukea sen hänelle, jotta hän oppisi sen ulkoa, siltä varalta, että sattuisi sen matkalla kadottamaan, sillä hänen huonon onnensa saattoi pelätä vievän minne tahansa. Siihen vastasi Sancho:

— Teidän armonne kirjoittakoon sen pariin kolmeen kertaan tähän kirjaan ja antakoon kirjan minulle, niin minä kyllä pidän sen tallella; mieletöntä näet on ajatella, että minä sen painaisin muistiini, joka minulla on niin huono, että usein unohtuu oma nimenikin. Siitä huolimatta teidän armonne suvaitkoon sen minulle lukea; minä kuuntelen sitä mielelläni, sillä sen täytyy luis-
taa kuin voideltu.

— Kuuntele, näin se kuuluu — sanoi Don Quijote:

Don Quijoten kirje Dulcinea Tobosolaiselle.

»Suurivaltainen ja korkea Hallitsijatar:

Erossaolon odan lävistämä ja sydämen huimain tais-
tojen haavoittama toivottaa sinulle, suloisin Dulcinea Tobosolainen, terveyttä, jota hänellä itsellään ei ole. Jos sinun kauneutesi halveksuu minua, ellei sinun oivalisuutesi ole minulle suo-
pea, jos sinun ylenkatseesi on minulle murheeksi, niin minä, kuinka ikänä mahtanenkin olla tuskan tuttu, en voine kestää tätä kärsimystä, joka

on niin hyvin ankara kuin ylen pitkällinenkin. Kelpo aseenkantajani Sancho tulee antamaan sinulle, oi kauris kiittämätön, minun armas viholliseni! täydellisen tiedon siitä, kuinka nyt on minun laitani sinun tähtesi: jos mielit käydä minua auttamaan, olen sinun omasi, ellet, niin tee, mitä hyväksi näet, sillä päiväni päättämällä minä tyydytän sinun julmuutesi ja oman kaipuuni.

Sinun hamaan kuolemaan saakka,

Murheellisen hahmon ritari.»

— Isäni autuuden nimessä, — sanoi Sancho kirjeen kuultuaan — sehän on ylevintä, mitä olen koskaan kuullut. Tule ja puserra, kuinka teidän armonne sanoo hänelle kaikki, mitä mieli tekee, ja kuinka hyvin se sopii allekirjoitukseen *Murheellisen hahmon ritari*. Sanonpa totisesti, että teidän armonne on itse piru ja ettei ole sellaista, mitä te ette osaa.

— Kaikki on tarpeen — vastasi Don Quijote — siinä toimessa, jota minä harjoitan.

— No niin, — virkkoi Sancho — jospa teidän armonne nyt pistää tuohon toiselle puolelle osoituksen, jolla saan ne kolme aasia, ja allekirjoittaa sen hyvin selvästi, jotta nähdessään heti sen tuntevat.

— Mielelläni — vastasi Don Quijote.

Kirjoitettuaan hän luki sen, ja se kuului näin:

»Luovuttakoon teidän armonne, sisarentyttäreni, tätä aasivekseliä vastaan Sancho Panzalle, aseenkantajalleni, kolme niistä viidestä aasistani, jotka lähtiessäni jäivät kotiin ja ovat teidän armonne hoidossa. Mainitut kolme aasia käsken toimittaman ja maksamaan hänelle korvaukseksi kolmesta muusta täällä käteisesti vastaanottamistani; ja tämä osoitus sekä hänen kuittauksensa tasoit-

tavat tilimme. Annettu Sierra Morenan sydänmailla elokuussa tänä vuonna.»

— Hyvä on; — sanoi Sancho — suvaitkaa allekirjoittaa se, teidän armonne.

— Sitä ei tarvitse allekirjoittaa, — sanoi Don Quijote — minä piirrän siihen vain kiemurani, joka on yhtä hyvä kuin nimikirjoitus ja pätee kolmesta aasista, jopa kolmestasadastakin, jos niiksi tulee.

— Minä luotan teidän armoonne — vastasi Sancho. Sallikaa minun nyt mennä satuloimaan Rocinantea ja varautukaa antamaan minulle siunauksenne, sillä aion lähteä heti, näkemättä niitä hullutuksia, joita teidän armonne aikoo tehdä; mutta minä kerron teidän tehneen niitä niin paljon, ettei enemmästä apua.

— Vaadin ainakin, Sancho, koska se on varsin välttämöntä, vaadin, sanon minä, että sinun tulee nähdä minut alastomana ja tekemässä tusinan tai pari tusinaa hulluja temppuja, sillä minä suoritan ne vähemmässä kuin puolessa tunnissa; kun olet ne nähnyt omin silmin, voit huoletta vanhoa tapahtuneiksi muutkin, jotka tahdot lisäksi mainita; ja minä vakuutan sinulle, ettet sinä voi kertoa niin monesta kuin minä aion tehdä.

— Jumala varjelkoon, herrani, älkää vaatiko minua näkemään teidän armoanne alastonna, sillä siitä minun tulisi kovin teitä surku enkä voisi olla itkemättä, ja pääni on jo nyt, eilen illalla harmon tähden porua päästettyäni, siinä kunnossa, ettei minusta ole jälleen itkemään; jos teidän armonne kumminkin välttämättä tahtoo minun näkevän hulluja temppuja, niin tehkää ne pukeissa ja tehkää sellaisia, joihin ei kulu paljoa aikaa ja jotka parhaiten käyvät pänsä. Sitäkin mieluummin, kun minun tähteni ei mitään sellaista tarvita ja, kuten sanottu, pääsisin

pikemmin palaamaan ja tuomaan niitä uutisia, joita teidän armonne kaipaa ja ansaitsee. Ellei, niin pitääköön varansa neiti Dulcinea; jos näet hän ei vastaa niinkuin tulee, vannon ja lupaan, jääköön sanomatta, minkä nimessä, ottavani hänestä irti hyvän vastauksen potkuilla ja korvatillikoilla. Sillä miksi pitäisikään sietää, että niin kuuluisa ritari kuin teidän armonne kääntyy hulluksi noin vain jonkin . . . tähden? Älköön neiti pakottako minua sanomaan, mitä tiedän, sillä jumalavita minä puhun suuni puhtaaksi ja nostan lemmon metelin, kävi miten kävi. Kyllä tämä poika sen konstin osaa! Huonosti se minut tuntee! Jos tuntisi, niin tietäisi myös, mitä hänen rauhaansa tulee!

— Totta totisesti, Sancho, — virkkoi Don Quijote — sinähän et näytä olevan paremmin järjissäsi kuin minä.

— En minä niin hullu ole, — vastasi Sancho — minulla on vain pahempi sisu. Mutta se sikseen; mitä teidän armonne aikoo syödä minun poissaollessani? Aiotteko Cardenion lailla hyökätä paimenten kimppuun ja ryöstää heiltä?

— Älä rasita mieltäsi sillä huolella — vastasi Don Quijote. — Vaikka muutakin olisi, nauttisin vain niitä yrttejä ja hedelmiä, joita tämä niitty ja nämä puut minulle tarjoavat, sillä tehtäväni koko hienous on siinä, että paastoan ja antaudun muuhun vastaavaan lihankidutukseen.

— No niin, jääkää hyvästi. Mutta arvaatteko, mikä minua peloittaa, teidän armonne? Etten osaakaan enää takaisin tänne, mihin teidät jätän, kun paikka on niin syrjäinen.

— Ota tarkka vaari; minä puolestani varon poistumasta näiltä tienoilta, — sanoi Don Quijote — vaivau-

dunpa vielä nousemaan näille kaikkein korkeimmille huipuille nähdäkseni, satutko silmiini palatessasi. Sitäkin paremmin menettelet ja parhaan vakuuden saat siitä, ettet eksy muualle minua tapaamatta, jos taitat jonkin määrän värihernetä, jota täällä runsaasti kasvaa, ja sirottelet sitä vähän väliä, kunnes tulet tasaiselle maalle; ne ovat sitten tienviittoina ja merkkeinä, kuin Theseun labyrintin lanka, jotta palatessasi minut löydät.

— Sen teen — vastasi Sancho Panza.

Hän taittoi muutamia oksia, pyysi isännältään siunausta ja sanoi hänelle jäähyväiset, kummankin vuodattaessa runsaita kyyneliä. Sitten hän nousi Rocinanten selkään, Don Quijoten kovin kehoittaessa häntä ratsua hyvin hoitamaan ja varomaan kuin omaa itseään, ja lähti ajamaan tasankoa kohti, tavan takaa sirotellen väriherneen oksia, niinkuin isäntä oli neuvonut. Niin hän meni, vaikka Don Quijote yhä häntä kiusasi katselemaan ainakin paria hänen suorittamaansa hullutusta. Hän ei ollut kumminkaan ehtinyt kulkea sataa askelta, kun palasi ja virkkoi:

— Minä myönnän, herra, että teidän armonne on aivan oikeassa: jotta voin omaatuntoani rasittamatta vanhoa nähneeni teidän tekemän hulluja temppuja, on hyvä, jos näen ainakin yhden sellaisen, vaikka olen nähnyt jo aika suuren nähdessäni teidän armonne jäävän tänne.

— Enkö sitä sinulle sanonut? — virkkoi Don Quijote. — Maltahan hiukan, Sancho, minä teen ne siunaamisetkessä.

Niin hän tuota pikaa riisui housunsa, joten alaruumiin peitoksi jäivät vain paidanhelmat, ja heitti sitten siekai-

lematta pariin kertaan hypäkkää, kämmenillään paukuttaen jalkapohjia, sekä kaksi häränpyllyä, pää maassa ja jalat ilmoilla, paljastaen sellaisia seikkoja, että Sancho, päästäkseen näkemästä niitä uudestaan, käänsi Rocinanten ja katsoi voivansa täydellä vakaumuksella vannota, että hänen isäntänsä oli hullu. Sallikaamme siis hänen mennä menojaan, kunnes tulee takaisin, mikä tapahtui sangen pian.

K u u d e s k o l m a t t a l u k u,

missä jatkuvat ne hienot rakastuneen-temput, joita Don Quijote teki Sierra Morenassa.

Käydessään jälleen kertomaan, mitä Murheellisen hahmon ritari teki havaittuaan jääneensä yksin, historia tietää sanoa, että Don Quijote, lakattuaan kuperkeikkoja heittämästä ja kievahtelemasta, vyötäisistä alaspäin alastomana ja vyötäisistä ylöspäin vaatetettuna, ja nähdessään Sanchon menevän menojaan, viitsimättä jäädä katselemaan enempiä hullun-temppeja, nousi korkean kallion huipulle ja alkoi siellä jälleen ajatella, mitä oli jo monet kerrat miettinyt, milloinkaan päätökseen pääsemättä, nimittäin mikä olisi hänelle otollisempaa ja soveliaampaa: Rolandin huimain vaiko Amadiin alakuloisten hullutusten jäljitteleminen; ja tällöin hän puheli itsekseen lausuen: »Jos Roland olikin niin oiva ja urhoollinen ritari kuin kaikki väittävät, niin mitä ihmettä siinä oikeastaan on? Olihan hän noiduttu, eikä häntä voinut kukaan surmata muuten kuin tuikkaamalla parsinneulan hänen jalkapohjaansa, ja hänellähän oli siltä varalta aina seitsemällä rauta-anturalla varustetut jalkineet. Ne juonet tosin eivät auttaneet, kun tuli Bernardo del Carpio, joka ne tunsu ja joka kuristi hänet käsivarsillaan hengettömäksi Roncesvalissa. Mutta jos nyt jätämme sikseen sen, mikä koskee hänen urhoilli-

suuttaan, ja tarkastelemme hänen järjenmenetystään, niin on varsin varmaa, että hän meni sekaisin lähteeltä löytämiensä merkkien ja niiden uutisten vuoksi, joita hänelle toi paimen kertomalla Angelican maanheen päivällislevollaan pari kertaa ja useamminkin Medoron, kähäräpäisen maurilaispojan, Agramanten paashin kanssa; jos hän oivalsi tuon todenperäiseksi ja käsitti naisensa menetelleen laittomasti, niin eipä ollut paljonkaan, vaikka hän siitä hulluksi tuli; mutta minä, kuinka minä voin jäljitellä hänen hullun-toitään, ellei jäljiteltävänäni ole samanlaista aihetta? Eihän minun valtiattareni Dulcinea Tobosolainen ole, sen uskallan vanhoa, ikipäivinä nähnyt yhtäkään mauria oikeassa hahmossaan, omassa asussaan, hän on vielä tänä päivänä samanlainen kuin äiti, joka hänet synnytti, ja ilmeistä vääryyttähän minä hänelle tekisin, jos hänestä muuta ajatellen kääntyisin hulluksi samalla tavalla kuin tuo raivoisa Roland. Toisaalta huomaa, että Gallian Amadis, järkeään menettämättä ja hullutuksia tekemättä, saavutti yhtä suuren rakastuneen-maineen kuin kuka tahansa, sillä havaittuaan saavansa osakseen ylenkatsetta valtiattareltaan Orianalta, joka oli kieltänyt häntä ilmaantumasta näkyviinsä, kunnes hän sallisi, hän oman historiansa kertomuksen mukaan vain vetäytyi Köyhälle kalliolle, mukanaan eräs erakko, ja siellä itki ja rukoili Jumalaa kylältäään, kunnes taivas tuli hänen avukseen hänen murheensa ja hätänsä suurimmillaan ollessa. Ja, jos tämä kerran on totta, niinkuin onkin, miksi minä vaivautuisin riisuutumaan apposen alasti ja runtelemaan näitä puita, jotka eivät ole tehneet minulle mitään pahaa, ja mitä syytä on minulla sokaista näitten purojen kirkasta vettä, joka tarjoutuu juotavakseni, milloin vain haluan? Elä-

köön Amadiin muisto, ja jäljitelkööön häntä niin hyvin kuin suinkin voi Don Quijote, josta sanottakoon, mitä on sanottu toisesta: että hän, ellei tehnytkään suuria tekoja, paloi halusta niitten suorittamiseen; ja, ellei minua olekaan hylännyt eikä ylenkatsonut Dulcinea Tobosolainen, minulle riittää, kuten jo sanoin, että olen poissa hänen luotansa. Käydäänpä siis käsiksi työhön: palautukaa mieleeni, te Amadiin seikat, ja neuvokaa minua, kuinka minun tulee alkaa teitä jäljitellä. Jopa tiedänkin, että hänen tärkeimpänä toimenaan oli rukoileminen ja Jumalan avuksihuutaminen; mutta mikä neuvoksi, kun minulla ei ole rukousnauhaa?»

Samassa hänen mieleensä johtui, miten menetellä: hän repäisi paitansa riippuvista helmuksista ison suikaleen ja sitaisi siihen yksitoista solmua, yhden toisia suuremman, ja tämä oli hänen rukousnauhanaan koko sen ajan, jonka hän siellä vietti ja jonka kuluessa hän luki avemarianrukouksia ainakin miljoonan. Kovin häntä kumminkin huolestutti se seikka, ettei niiltä mailta löytynyt mitään erakkoa, jolle olisi voinut ripittäytyä ja jolta saada lohdutusta. Niinpä hän kuluttikin aikaansa kävelemällä pienellä niityllä ja kirjoittamalla ja piirtämällä puitten kuoreen ja hienoon hiekkaan paljon säkeitä, jotka kaikki kuvastelivat hänen murhettaan, toiset samalla laulaen Dulcinean ylistystä. Mutta myöhemmin, kun hänet löydettiin, ei ollut eheinä ja luettavina säilynyt muita kuin seuraavat:

Oi kaunis nurmennukka,
sä ylväs puu ja vehmas maa,
oi pensas, yrtti, kukka,
nyt ilkkumatta kuunnelkaa,
kun teille laulan, rukka.

En häiritse mä teitä lain,
 vaikk' onkin tuska armoton;
 siis yksin tässä armastain
 ma, Don Quijote, itken vain,
 kun kaukana on Toboson
 Dulcinea.

Hän kulkee täällä juuri,
 mies uskollinen lemmessään,
 on surkeutens' suuri,
 kun eross' on hän immestään,
 ja eess' on julma muuri.
 Vuoks lemmmentuskain katkerain
 nyt on hän kovin rauhaton;
 siks saavin vettä vuodattain
 hän, Don Quijote, itkee vain,
 kun kaukana on Toboson
 Dulcinea.

Nyt rotkot vuoren harmaan
 hän, hurja, tutkii seikkaillen,
 valittain kovuutt' armaan
 hän ryntää kätköön korprien
 ja sinne sortuu varmaan.
 Hän kivun tunki vavahtain,
 kun häntä takaraivohon
 löi lemmennuoli voimakkain;
 siks Don Quijote itkee vain,
 kun kaukana on Toboson
 Dulcinea.

Dulcinean nimeen liitetty lisäsana nauratti aika tavalla löytäjiä, sillä he otaksuivat Don Quijoten varmaan luulleen, ettei hänen lauluun ymmärrettäisi, ellei hän Dulcineaa mainitessaan merkitsisi häntä myös *Toboson* naiseksi; ja niin oli tosiaankin laita, kuten hän itse myöhemmin tunnusti. Hän kirjoitti paljon muitakin,

mutta vain nämä kolme, kuten sanottu, voitiin saada selville ja täydellisesti lukea. Näissä puuhissa hän aikaansa vietti, huokaillen ja huudellen viidakkojen fauneille ja metsänhaltioille, jokien nymfeille ja aralle ja värjyvälle Kaiulle, jotta tämä hänelle vastaisi ja nuo toiset häntä lohduttaisivat ja kuuntelisivat, sekä etsien joitakin yrtejä ravitakseen itseään, kunnes Sancho palaisi. Jos aseenkantaja olisi viipynyt kolme viikkoa kolmen päivän asemesta, olisi Murheellisen hahmon ritari varmaan ehtinyt niin ränstyä, ettei hänen oma synnyttäjänsäkään olisi häntä enää tuntenut.

Mutta nyt on paras jättää hänet huokaustensa ja runoilunsa huomaan ja käydä kertomaan, mitä sattui Sancho Panzalle hänen lähettiläs-retkellään. Päästyään valtamaantielle hän lähti haeskelemaan Toboson tietä ja saapui seuraavana päivänä sen majatalon luo, missä oli joutunut onnettomasti poukotettavaksi, ja hän oli tuskin ehtinyt sen nähdä, kun hänestä jo tuntui kuin hän jälleen heiskuisi ilmoilla, eikä Sanchon tehnyt mieli mennä sisään, vaikka saapui hetkenä, jona olisi voinut ja jona hänen olisi pitänytkin se tehdä, koska oli aterianaika ja hän olisi mielellään nauttinut jotakin lämmintä ruokaa syötyään monena päivänä vain kylmää.

Tämä tarve ajoi hänet majatalon portille saakka hänen yhä epäröidessään, mennäkö sisään vai ei; ja hänen siinä miettiessään tuli majatalosta kaksi henkilöä, jotka heti hänet tunsivat. Toinen heistä sanoi toiselle:

— Katsokaa, herra lisensiaatti, eikö tuo tuolla hevosen selässä ole Sancho Panza, sama mies, jonka seikkailevan ritarimme emännöitsija sanoi lähteneen matkaan hänen isäntänsä aseenkantajana?

— On kuin onkin, — sanoi lisensiaatti — ja tuo on Don Quijotemme hevonen.

He tunsivat hänet niin hyvin, koska olivat hänen oman paikkakuntansa kirkkoherra ja parturi, samat miehet, jotka olivat tutkineet ja tuominneet ritariromaaneja. Lopullisesti tunnettuaan Sancho Panzan ja Rocinanten he lähtivät hänen luokseen haluten kuulla Don Quijotesta, ja kirkkoherra huusi Sancholle mainiten hänen nimensä ja sanoen:

— Parahin Sancho Panza, missä on isäntänne?

Sancho Panza tunsi heidät heti, päätti olla sanomatta heille, mihin paikkaan ja millaiseen tilaan hänen isäntänsä oli jäänyt, ja vastasi siis, että hänen isäntänsä askarteli eräällä taholla ja eräässä tehtävässä, joka oli erittäin tärkeä, mutta jota hän ei voinut ilmaista, niin totta kuin hänellä oli silmät päässä.

— Ei, se ei käy päinsä, Sancho Panza; — virkkoi parturi — ellette sano meille, missä hän on, joudumme ajattelemaan, niinkuin jo ajattelemmekin, että olette tappanut ja ryöstänyt hänet, koska tulette hänen hevosellaan ratsastaen. Teidän on totisesti toimitettava meille isäntä, muuten varokaa itseänne.

— Ei ole syytä uhkailla minua, sillä minä en ole sellainen mies, joka ketään ryöstää tai tappaa; tappakoon kunkin hänen oma kohtalonsa tai Jumala, joka on hänet luonut. Isäntäni on parannusta tekemässä keskellä tätä vuoristoa, ihan omasta halustaan.

Sitten hän kertoi kiireesti ja keskeytytmättä, millaiseen tilaan isäntä oli jäänyt, millaisia seikkailuja heille oli sattunut ja että hän itse oli viemässä kirjettä neiti Dulcinea Tobosolaiselle, Lorenzo Corchuelon tyttärelle, johon Don Quijote oli silmittömästi rakastunut. Molem-

mat kuuntelijat olivat ihmeissään Sanchon kertomuksesta; vaikka näet he jo tiesivät Don Quijoten hulluksi ja tunsivat hänen hulluutensa laadun, ihmettelivät he sitä kuminkin joka kerta siitä kuullessaan. He pyysivät Sancho Panzaa näyttämään kirjettä, jota hän oli viemässä neiti Dulcinea Tobosolaiselle. Sancho sanoi, että se oli kirjoitettu muistikirjaan ja että hänen herransa oli käskenyt jäljentää sen kirjoituspaperiin ensimmäisessä paikassa, mihin hän saapuisi. Siihen sanoi kirkkoherra, että Sanchon sopi näyttää se hänelle ja että hän jäljentäisi sen erittäin hyvällä käsialalla. Sancho Panza pisti käteensä poveensa etsien pientä muistiinpanokirjaa, mutta ei sitä löytänyt eikä voinutkaan löytää, vaikka olisi etsinyt tähän saakka, sillä se oli jäänyt Don Quijotelle, joka ei ollutkaan sitä hänelle antanut ja jolta Sancho ei ollut muistanut sitä pyytää.

Huomatessaan, ettei kirjaa löytynyt, Sancho valahti kasvoiltaan ihan vaaleaksi, kopeloi jälleen ruumiinsa joka puolta, havaitsi taaskin, ettei kirjaa mistään löytynyt, alkoi sitten muutta mutkitta kaksin käsin raastaa partaansa repien siitä puolet ja antoi itselleen heti, viipymättä ja hellittämättä, puoli tusinaa nyrkiniskuja kasvoihin ja nenään, niin että siitä purskahtava veri tahri hänet pahanpäiväisesti. Tuon nähdessään kirkkoherra ja parturi kysyivät, mitä hänelle oli sattunut, kun hän niin kovin itseään runteli.

— Mitäs minulle tässä muuta sattuisi — vastasi Sancho — kuin että olen kädenkäänteessä, silmänräpäyksessä, menettänyt kolme aasia, jotka olivat kaikki pulskia kuin hovilinna.

— Kuinka niin? — virkkoi parturi.

— Olen kadottanut muistikirjan, — vastasi Sancho —

sen, jossa oli Dulcinealle kirjoitettu kirje ja herrani allekirjoittama osoitus, jossa hän määräsi sisarentyttärensä antamaan minulle kolme asiaa niistä viidestä, jotka hänellä oli kotonaan.

Sancho kertoi heille harmon katoamisesta. Kirkkoherra lohdutti häntä ja lupasi pitää huolen siitä, että hänen isäntänsä, kunhan hän ensin löytyisi, uudistaisi sitoumuksen ja kirjoittaisi uuden osoituksen paperille, niinkuin tapa ja pitämys oli, sillä muistiinpanokirjoihin kirjoitetuja ei milloinkaan hyväksyty eikä täytetty.

Tuosta Sancho tyyntyi ja sanoi, ettei Dulcinealle vietävän kirjeen kadottaminen niin ollen häntä kovinkaan huolestuttanut, koska hän osasi sen melkein ulkoa, joten se voitiin jäljentää hänen muististaan missä ja milloin tahansa.

— Lausukaahan se, Sancho, — sanoi parturi — kyllä me sen sitten panemme paperille.

Sancho painui hetkeksi ajatuksiinsa, kynsi päätään johdattaakseen kirjettä mieleensä, vaihtoi jalkaa tavan takaa, katseli toisinaan maahan, toisinaan taivaalle ja pureksittuaan sormenpään melkein rikki ja jännittäen äärimmilleen toisten odottavien kärsivällisyyttä sanoi vihdoin, pitkän tovin kuluttua:

— Totta totisesti, herra liseniaatti, hitto sen viekөөn, mitä minä kirjeestä vielä muistan; alussa tosin oli: »Korkea ja suurivartinen hallitsijatar».

— Ei suinkaan suurivartinen, — virkkoi parturi — vaan suurivaltainen hallitsijatar.

— Aivan oikein — sanoi Sancho. — Sitten, jos en väärin muista, seurasi . . . jos en tuota väärin muista: »oraat ja unenpuute, ja lävistetty suutelee teidän armonne käsiä, kiittämätön ja aivan tuntematon kaunotar»,

ja jotakin siinä oli terveydestä ja sairaudesta, jota hän neidille toivotteli, ja niin se sitten luisti latuansa, kunnes lopussa oli: »Teidän hamaan kuolemaan saakka, Murheelisen hahmon ritari».

Molempia kuuntelijoita kovin huvitti Sanchon hyvä muisti, he kiittivät sitä kilvan ja pyysivät häntä lukemaan kirjeen vielä kahteen kertaan, jotta se jäisi heidänkin muistiinsa ajan tullen kirjoitettavaksi. Sancho esitti sen vielä kolmeen kertaan ja sanoi joka kerta kolme tuhatta uutta hullutusta. Senjälkeen hän kertoi myös isäntänsä asioista, mutta ei maininnut sanaakaan poukottamisesta, joka oli tullut hänen itsensä osaksi majatalossa, mihin hän ei millään muotoa tahtonut mennä. Hän kertoi myös, kuinka hänen herransa, kun Sancho toisi kuin toisikin hyvät sanomat neiti Dulcinea Tobosolaiselta, lähtisi matkaan kokeakseen päästä keisariksi tai ainakin muuksi hallitsijaksi; niin he näet olivat keskenään sopineet, ja helppohan siihen oli päästäkin hänen persoonallisella urhoollisuudellaan ja hänen käsivartensa voimalla; ja kerran niin pitkälle ehdittyään hän naittaisi Sanchon, joka silloin olisi leski, aivan epäilemättä, ja antaisi hänelle vaimoksi keisarinnan hovinaisen, mannermaalla sijaitsevan suuren ja vauraan alusmaan perijättären, ilman mitään saarentapaista, sillä sellaisesta Sancho ei enää välittänyt. Sancho lausui tuon niin vakavasti, tavan takaa nenäänsä niistäen, ja sellaisella sydämen yksinkertaisuudella, että kuuntelijat jälleen joutuivat ihmeisiinsä harkitessaan, kuinka huima oli ollut Don Quijoten hulluus, kun se oli kyennyt kerrassaan lakaisemaan pois tuon miesraukankin järjen. He eivät huolineet nähdä vaivaa selvittämällä hänelle hänen erehdystään, koska arvelivat olevan parasta

sallia hänen pysyä niissä luuloissaan, jotka eivät mitenkään hänen omaatuntoansa rasittaneet, ja koska heidän olisi hupaista kuunnella hänen mielettömyyksiään. Niin he kehoittivat häntä rukoilemaan Jumalalta herralleen menestystä, sillä saattoihan hyvinkin sattua ja käydä päinsä, että hän aikojen kuluessa pääsisi keisariksi, kuten Sancho sanoi, tai ainakin arkkipiispaksi tai muuksi samanvertaiseksi arvohenkilöksi. Siihen vastasi Sancho:

— Hyvät herrat, jos onni pyöritteli asioita siihen viisiin, että herraani haluttaisikin päästä arkkipiispaksi, eikä keisariksi, niin tekeepä nyt mieleni tietää, mitä vaeltavat arkkipiispat tavallisesti antavat aseenkantajilleen.

— He antavat heille yleensä — vastasi kirkkoherra — jonkin palkkapitäjän, tekevät heistä kirkkoherran tai nimittävät heidät suntionvirkaan, mistä he saavat hyvät vakituiset palkkaedut, lukuunottamatta lisätuloja, jotka tavallisesti arvioidaan samaan määrään.

— Siihen vaaditaan, — virkkoi Sancho — ettei aseenkantaja ole nainut ja että hän ainakin kykenee auttamaan jumalanpalveluksessa, ja siinä tapauksessa voi vaivaista minua, joka olen naimisissa enkä tunne aapeluksen ensimmäistä kirjainta! Kuinka minun käykään, jos isäntäni saa päähänsä ruveta arkkipiispaksi eikä keisariksi, niinkuin on vaeltavien ritarien tapa ja pitämys?

— Älä ole huolissasi, hyvä Sancho, — virkkoi parturi — kyllä me kehoitamme isäntääne, neuvomme häntä, jopa vannotammekin omantunnon nimessä, että hän rupeaa keisariksi eikä arkkipiispaksi, sillä se luontuu helpommin, koska hän on pikemmin urhoollinen kuin oppinut.

— Siltä se on asia minustakin näyttänyt, — vastasi Sancho — vaikka kyllä minun toisekseen täytyy sanoa, että hän pystyy mihin tahansa. Minä puolestani ajattelen rukoilla hyvää Jumalaa suuntaamaan hänen kulkunsa sinne, missä hän parhaiten voi valvoa omia etujaan ja minulle eniten lahjoittaa.

— Te puhutte kuin älykäs mies — virkkoi kirkkoherra — ja tulette varmaan toimimaan niinkuin hyvän kristityn sopii. Mutta nyt on tärkeintä pitää neuvoa, kuinka saamme isäntänne luopumaan tuosta joutavasta katumuksenteosta, jossa hänen sanotte parhaillaan olevan; ja parasta lienee, että menemme tähän majataloon miettiäksemme, kuinka meidän tulee siinä menetellä, ja saadaksemme jotakin syötävää.

Sancho kehoitti heitä menemään ja sanoi jäävänsä ulos odottamaan, luvaten myöhemmin heille kertoa, mistä syystä hän ei sinne lähtenyt ja miksi hänen ei sopinutkaan lähteä, mutta pyysi heitä tuomaan ruokaa, jotakin lämmintä, sekä kauroja Rocinantea varten. He menivät jättäen Sanchon siihen, ja vähän ajan kuluttua parturi toi hänelle ruokaa. Kun kirkkoherra ja parturi olivat sitten keskenään tarkoin harkinneet, miten heidän oli meneteltävä saavuttaakseen, mitä halusivat, johtui kirkkoherran mieleen eräs ajatus, joka varsin hyvin sopi Don Quijoten makuun ja heidän omaan tarkoitukseensa; hän näet sanoi parturille tulleen ajatelleeksi, että hän itse pukeutuisi vaeltavaksi neidiksi, että parturi kokisi parhaansa mukaan suoriutua hänen aseenkantajakseen ja että he niin lähtisivät Don Quijoten luo, missä hän esiintyisi huolenalaisena ja apuatarvitsevana neitinä ja pyytäisi ritarilta suosionosoitusta, jota tämä urheana vaeltavana ritarina ei voisi evätä. Suosionosoitus, jota

hän aikoi pyytää, oli siinä, että Don Quijote lähtisi hänen kanssaan, minne hän veisi, korjaamaan erään pahan ritarin hänelle tekemää vääryyttä, ja samalla hän anoksi, ettei hänen tarvitsisi kohottaa huntuansa ja ettei ritari kyselisi hänen oloistaan ja elämästään, ennenkuin oli hankkinut hyvitystä tuolta kehnolta ritarilta. Kirkkoherra sanoi varmaan uskovansa, että Don Quijote suosuisi kaikkeen, mitä hän häneltä siten anelisi ja että he niin saisivat hänet lähtemään pois ja kuljetetuksi kotiin, missä ottaisivat selkoa, oliko hänen merkillinen hulluutensa mitenkään parannettavissa.

Seitsemäskolmatta luku.

Kuinka kirkkoherra ja parturi toteuttivat aikomuksensa ynnä muita seikkoja, kyllin arvokkaita kerrottaviksi tässä mainiossa historiassa.

Parturi ei suinkaan pitänyt kirkkoherran keksintöä huonona, vaan päinvastoin katsoi sen niin hyväksi, että he kävivät panemaan sitä täytäntöön. He pyysivät majatalon emännältä lainaksi hameen ja ison hunnun jättäen niiden pantiksi kirkkoherran uuden kauhtanan. Parturi teki itselleen pitkän parran harmaan- ja punaisen-kirjavasta häränhännästä, missä majatalon isäntä tavallisesti piti kampaansa riippumassa. Emäntä kysyi heiltä, mihin he tuota kaikkea tarvitsivat. Kirkkoherra kertoi hänelle lyhyesti Don Quijoten hulluudesta ja että tällaisen valhepuvun avulla voisi saada hänet pois vuoristosta, missä hän parhaillaan oleskeli. Majatalon isäntä ja emäntä arvasivat kohta, että tuo hullu oli se heidän vieraansa, joka oli balsamia valmistanut, ja poukotetun aseenkantajan isäntä, ja kertoivat kirkkoherralle tarkoin, mitä olivat joutuneet kokemaan hänen tähtensä, suinkaan salaamatta sitä, minkä Sancho oli visusti jättänyt mainitsematta. Emäntä siis puki kirkkoherran niin, ettei paremmasta apua: verhosi hänet verkahameeseen, joka oli aivan täynnä mustasta sametista tehtyjä kämmenen-

levyisiä viilloskaistoja, ja viheriästä sametista tehtyyn valkoisilla silkkireunuksilla somistettuun alusliiviin, joiden täytyi polveutua, sekä liivin että hameen, kuningas Wamban ajoilta. Kirkkoherra ei suostunut hunnuttavaksi, vaan otti päähänsä pienen topatun liinamyssyn, jota käytti yöpäähineenään, kiersi otsalleen mustan taftinauhan ja teki toisesta kaistasta eräänlaisen harson, joka varsin hyvin peitti hänen partansa ja kasvonsa; päällimmäiseksi hän sitten sijoitti hattunsa, joka oli niin suuri, että kelpasi vaikka päivänvarjoksi, veti ylleen viittansa ja nousi naisten tavalla poikkipuolin muulinsa selkään. Parturi nousi hänkin ratsulleen, leuassaan vyötäisiin saakka ulottuva parta, punaiseen ja valkoiseen vivahteleva, koska se, kuten sanottu, oli tehty punaläik-käisen härän hännästä.

He sanoivat jäähyväiset kaikille, myös kelpo Maritorneelle, joka lupasi lukea kerralleen rukousnauhansa, vaikka olikin vaivainen syntinen, jotta Jumala soisi heille menestystä siinä yhtä vaikeassa kuin kristillisessäkin yrityksessä, johon he olivat ryhtyneet. Mutta tuskin ehdittyään lähteä majatalosta kirkkoherra johtui ajattelemaan, että oli menetellyt väärin niin pukeutuessaan, koska pappismiehen oli sopimatonta paneutua sellaiseen asuun, vaikka siitä paljonkin riippuisi. Hän sanoi tämän parturille ja kehoitti häntä vaihtamaan kanssaan vaatteita, koska hänen mielestään meneteltiin oikeammin, jos parturi esiintyi apuatarvitsevana neitinä ja hän itse neidin aseenkantajana, siten vähemmän vaarantaen arvoansa; ellei parturi siihen suostunut, sanoi hän kieltäytyvänsä etenemästä enää askeltakaan, vaikka piru perisi Don Quijoten. Samassa saapui luo Sancho, joka ei voinut olla nauramatta nähdessään

heidät molemmat siinä asussa. Parturi kumminkin suostui kaikkeen, mitä kirkkoherra vaati, ja kirkkoherra sellitti valhepukua vaihtaessaan, kuinka hänen tuli käytäytyä ja mitä hänen piti sanoa Don Quijotelle saadakseen hänet pakostakin lähtemään hänen kerallaan ja luopumaan siitä mielipaikasta, jonka oli valinnut joutavaa katumuksentekoaan varten. Parturi vastasi vakuuttaen neuvomattakin hyvin hoitavansa asian. Hän ei mielinnyt vaihtaa vaatetustaan nyt vielä, vaan vasta, kun he saapuisivat lähelle Don Quijoten olopaikkaa. Hän siis kääri pukunsa kokoon, kirkkoherra sovitti parran leukaansa, ja he jatkoivat matkaansa Sancho Panzan opastaessa. Sancho kertoeli heille, mitä hän ja hänen isäntänsä olivat joutuneet kokemaan kohdatessaan vuoristossa erään mielipuolen, mainitsematta kumminkaan mitään heidän löytämästään matkalaukusta enempää kuin sisällöstäkään; vaikka näet tämä vekkuli oli yksinkertainen, osasi hän sentään olla ahnekin.

Seuraavana päivänä he saapuivat niille maille, mihin Sancho oli sirotellut merkiksi oksia varmaan löytääkseen paikan, johon oli herransa jättänyt. Hän tunsi merkit omikseen ja sanoi, että siitä sinne mentiin ja että he mielellään voivat vaatehtia itsensä, jos se jotenkin saattoi edistää hänen isäntänsä vapauttamista. He näet olivat aikaisemmin Sancholle sanoneet, että tästä esiintymisestä ja valhepuvusta kerrassaan riippui, saatiinko hänen isäntänsä luopumaan valitsemastaan vaivaisesta elämäntavasta, ja teroittivat nyt tarkoin hänen mieleensä, ettei hänen pitänyt isännälleen ilmaista, keitä he olivat, eikä osoittaa heitä tuntevansa; jos Don Quijote häneltä kysyisi, kuten epäilemättä tulisikin tapahtumaan, oliko hän jättänyt kirjeen Dulcinealle, piti hänen

vastata myöntävästi ja sanoa neidin, joka ei osannut lukea eikä kirjoittaa, vastanneen vain suullisesti sanoen käskevänsä ritaria epäsuosion uhalla viipymättä saapumaan luokseen, koska asia oli hänelle erittäin tähdellinen. Näin menetellen ja sanomalla Don Quijotelle, mitä aikoivat sanoa, he uskoivat varmaan hänet palauttavansa parempaan elämäntapaan ja saavansa hänet heti lähtemään matkaan, jotta hänestä tulisi keisari tai muu hallitsija; ei näet ollut mitään pelkoa siitä, että hän rupeaisi arkkipiispaksi. Sancho kuunteli tuota kaikkea, kätki sen tarkoin muistiinsa ja kiitti heitä kovin siitä, että aikoivat neuvoa hänen herraansa rupeamaan keisariksi eikä arkkipiispaksi, sillä hänestä oli nyt selvää, että keisarit, mitä aseenkantajille osoitettavaan suosioon tuli, kykenivät tekemään paljon enemmän kuin vaeltavat arkkipiispat. Hän sanoi heille vielä, että oli parasta, jos hän lähti edeltä etsimään isäntäänsä ja kertomaan hänelle hänen valtiattarensa vastauksen, sillä jo se riittäisi saamaan hänet sieltä pois toisten tarvitsematta nähdä suurta vaivaa. Sancho Panzan ehdotus tuntui heistä hyvältä, ja niin he päättivät jäädä odottamaan, kunnes hän palaisi tuoden tietoa, oliko löytänyt isäntänsä.

Sancho painui vuoriston rotkoihin jättäen heidät eräseen niistä, missä hiljalleen virtaili pieni puro, kallioiden ja muutamien siinä kasvavien puitten luodessa siihen mieluisaa ja viileätä varjoa. He saapuivat sinne eräänä kuumana päivänä elokuussa, jolloin helle yleensäkin on erittäin ankara, kello kolmen aikaan iltapuolella, joten kaikki tuo sai paikan sitäkin viihtyisämmäksi ja houkutteli heitä siinä odottamaan Sanchon paluuta, kuten he sitten tekivätkin. Heidän siinä levätessään

kaikessa rauhassa puitten siimeksessä kuului heidän korviinsa ääni, joka minkään soittimen säestämättäkin kaikui sointuisalta ja miellyttävältä. He olivat siitä varsin ihmeissään, koska heidän mielestään oli mahdotonta, että sellaisissa seuduissa saattoi olla niin hyviä laulajia. Vaikka näet sanotaan, että metsissä ja vainioilla on erinomaisen hyvä-äänisiä paimenia, on sellainen väite pikemmin runoilijain ylistyspuhetta kuin totta. Tämä heidän käsityksensä vielä vahvistui heidän huomattessaan, etteivät säkeet, joita kuulivat laulettavan, olleet maalaisten karjanpaimenten, vaan hienostivistyneitten henkilöitten sepittämiä. Se kävi ilmi seuraavista heidän jo kuulemistaan:

Mikä tuo minun onneni turmion?

Ylenkatse se on.

Mikä tuskantielle näin minut vie?

Ero varmaan se lie.

Mikä on mulle suurin onnettomuus?

Mustasukkaisuus.

Mun osani on siis toivottomuus,

niin raskas on kärsimysvero;

miout surmaa kaipaus, ero,

ylenkatse ja mustasukkaisuus.

Kenen syytä on sydämen kidutus?

Syy: rakkaus.

Kuka vastustaa minun onneain?

Kova sallimus vain.

Kuka kärsimyksen katkeran tuo?

Sen taivas suo.

Siks pelkään, että on tuhoni nuo,

en välttä outoa surmaa,

kosk' onnettomuutta ja turmaa

myös rakkaus, sallimus, taivas suo.

Kuka on minut tuhosta pelastava?
 Vain kuolema.
 Ken on lemmonneni antaja uus?
 On uskottomuus.
 Ja mun haavani, ken ne parantais, oi?
 Sen hulluus voi.
 Ken intohimoonsa lääkettä joi,
 ei ole siis järkevä aivan,
 koska kuolo vain poistaa vaivan
 kera uskottomuuden ja hulluuden voi.

Aika ja hetki, paikan autius, laulajan ääni ja taitu-
 ruus herättivät ihmetystä ja iloa molemmissa kuunteli-
 joissa, jotka pysyttelivät aivan hiljaa, odottaen, kuu-
 luisiko vielä jotakin; mutta äänettömyyden sitten jat-
 kuttua jonkin aikaa he päättivät lähteä etsimään taitei-
 lijaa, joka lauloi niin kauniilla äänellä. Heidän käydes-
 sään toteuttamaan aiettaan heidät pysähdytti sama
 ääni, joka jälleen kaikui heidän kuuluvilleen laulaen
 seuraavan sonetin:

Oi pyhä ystävyys, sä jättäin maan
 niin kevein siivin nousit päivää kohti,
 sait taivaanmailta olon autuaan,
 ties kirkas ylös korkeuksiin johti.

Soit meidän katsees nähdä toisinaan,
 sun tyynet kasvot hunnun alta hohti,
 ja hyveeseen, mi pahaa toikin vaan,
 sun tähtes pyrkiä niin moni tohti.

Oi palaa, ystävyys, taas taivaantieltä,
 ett' asuusi ei petos piillä saa
 tuhoomaan vilpittöntä ihmismieltä.

Jos muotoas et siltä jälleen ota,
niin kohtaa sekasorto maailmaa,
ei välttää voida kurjaa turmiota.

Laulu päättyi syvään huokaukseen, ja molemmat kuulostivat jälleen tarkkaavasti, jatkuisiko laulu vielä; mutta kuullessaan sävelten vaihtuneen nyyhkytyksiksi ja tuskaisiksi valituksiksi he päättivät käydä ottamaan selkoa tuosta murheellisesta, joka niin erinomaisen kaulniisti lauloi ja niin ylen säällittävästi huokaili. He eivät ehtineetkään kauas, kun erään kallionulkoneman kierrettyään näkivät miehen, joka oli vartaloltaan ja ulkonäöltään sellainen kuin Sancho Panza oli kuvaillut kertoessaan heille Cardenion tarinaa. Mies ei kumminkaan heidät nähtyään kavahtanut jaloilleen, vaan jäi tyyneästi istumaan, pää rintaa vasten painuneena, kuin ainakin mietteisiinsä vaipunut ihminen, kohottamatta enää katsettaan, kun oli heidän arvaamatta saapuessaan heihin kerran katsahtanut. Kirkkoherra, joka osasi sovittaa sanansa taitavasti ja tiesi jo hänen onnettomuutensa, koska oli kuulemansa kertomuksen nojalla hänet tuntenut, astui hänen luokseen sekä pyysi ja kehoitti häntä lyhyin, mutta erittäin älykkäin kääntein luopumaan tästä surkeasta elämäntavasta, jottei siinä tuhoutuisi, mikä oli pahin kaikista onnettomuuksista. Cardenio oli tällöin täysin järjissään, vapaana niistä raivonpuuskista, jotka varsin usein saivat hänet suunniltaan, ja nähdessään heidät molemmat asussa, jota näissä erämaissa liikkuvat henkilöt eivät milloinkaan käyttäneet, hän ei voinut olla hiukan ihmettelemättä, varsinkaan, kun oli vielä kuullut heidän puhuvan hänen oloistaan kuin tunnetuista seikoista (sen hän näet oi-

valsi kirkkoherran puheista). Hän siis vastasi tähän tapaan:

— Hyvät herrat, olittepa keitä tahansa, minä kyllä huomaan, että taivas, joka pitää huolenaan hyvien, vieläpä monesti keuhkojenkin auttamista, ansaitsemattani lähettää luokseni näihin syrjäisiin ja kaukana ihmisten ilmoilta sijaitseviin paikkoihin henkilöitä, jotka havainnollisin ja monipuolisin perusteluin minulle osoittaen elämäntapani järjettömyyttä kokevat saada minua kääntymään tästä paremmalle tolalle, mutta tietämättä, mitä minä tiedän, nimittäin että tästä surkeudesta vapautuessani välttämättä joudun toiseen vielä suurempaan, he kenties pakostakin pitävät minua tylsämielisenä tai, mikä pahempi, kerrassaan tylsämielisenäkin miehenä. Eikä ihmekään, vaikka niin kävisi, sillä minä arvaan onnettomuuksieni kuvautuvan mieleeni niin voimallisesti ja koituvan itselleni niin tuhoisiksi, että mitenkään kykenemättä sitä ehkäisemään ikäänkuin kivetyn menettäen kaiken selvän aistin ja tajun; mutta sellaisesta tapahtumasta tulen tietoiseksi vasta toisten kertoessa ja osoittaessa merkkejä siitä, mitä olen tehnyt ollessani tuon hirmuisen puuskan vallassa, enkä minä osaa silloin muuta kuin suotta surkutella itseäni ja turhaan kirota kohtaloani sekä mielettömyyteni puolustukseksi kertoa sen synnystä kaikille, jotka viitsivät minua kuunnella. Kuullessaan syyn järkevät ihmiset näet eivät ihmettele vaikutuksia, ja vaikka he eivät voikaan minua parantaa, vapauttavat minut kumminkin syyllisyydestä, koska hurjuuteni herättämä narkästys vaihtuu kovan kohtalon säälimiseksi. Ja jos on niin laita, että tekin, hyvät herrat, saavutte samoissa aikeissa kuin ovat saapuneet toiset, niin pyydän teitä, ennenkuin

jatkatte älykkäitä kehoituksianne, kuuntelemaan kertomusta lukemattomista kärsimyksistäni, sillä sen kuulutuanne ehkä luovutte vaivannäöstä, joka teille koituu yrittäessänne tuoda lohdutusta onnettomuuteen, johon ei mikään lohdutus tehoa.

Molemmat kuuntelijat, jotka eivät muuta halunneetkaan kuin saada häneltä itseltään tietää hänen surkeutensa syyn, kehoittivat häntä siitä kertomaan, vakuuttaen, etteivät tekisi hänen auttamisekseen ja lohduttamiseksi muuta kuin sen, mitä hän itse halusi. Niin aloitti murheellinen nuori herra säälistävän tarinansa, melkein samoin sanoin ja kääntein kuin oli sen kertonut Don Quijotelle ja vuohipaimenelle muutamia päiviä varhemmin, jolloin, kuten aikaisemmin mainittiin, kertomuksen jatkamisen oli tehnyt mahdottomaksi mestari Elisabat ja Don Quijoten tuiki tarkka huolehtiminen ritariuden loukkaamattomuudesta. Mutta nyt hulluudenpuuska jäi onneksi tulematta, joten hän sai tilaisuuden kertoa kerrottavansa loppuun saakka. Ehdittyään kohtaan, missä hän kertoi kirjeestä, jonka Don Fernando oli löytänyt *Gallian Amadis*-kirjasta, Cardenio sanoi sen hyvin muistavansa ja kertoi sen sisällön seuraavasti:

L u s c i n d a C a r d e n i o l l e .

»Joka päivä havaitsen teissä hyviä ominaisuuksia, joiden vuoksi joudun teille kiitollisuudenvelkaan ja jotka pakottavat minua pitämään teitä yhä suuremmassa arvossa. Jos siis tahdotte vapauttaa minut tästä velasta tekemättä väkivaltaa kunnialleni, voitte niin menetellä varsin hyvin. Isäni, joka tuntee teidät ja pitää minusta, täyttää varmaan, minua ollenkaan pakottamatta, mitä teidän tulee syystäkin toivoa, jos minua tosiaan arvostatte niinkuin sanotte ja niinkuin puolestani uskon.»

Tämä kirje sai minut pyytämään Luscindaa vaimokseni, niinkuin jo olen teille kertonut, tämän kirjeen vuoksi Don Fernando alkoi pitää Luscindaa eräänä aikansa älykkäimmistä ja ymmärtäväisimmistä naisista, ja tämä kirje se hänessä herätti halun tuhota minut, ennenkuin toiveeni ehtisi toteutua. Minä mainitsin Don Fernandolle, minkä ehdon Luscindan isä oli asettanut, nimittäin että isäni kosisi Luscindaa minun nun puolestani, mitä minä en uskaltanut isälleni ilmoittaa, koska pelkäsin hänen kieltäytyvän siihen suostumasta, ei senvuoksi, ettei varsin hyvin tuntenut Luscindan hyvää säätyä, kunnollisuutta, siveyttä ja kauneutta ja tietänyt hänen kiitettävien ominaisuuksiensa riittävän aateloimaan mitä muuta espanjalaista sukua tahansa, vaan siksi, että hän, kuten tiesin, halusi minun siirtävän naimisiinmenoa tuonnemmaksiksi, kunnes nähtäisiin, mitä aikeita herttua Ricardolla oli minuun nähden. Sanoin siis Don Fernandolle, etten uskaltanut ilmoittaa asiaa isälleni, mainiten syyksi nuo vaikeudet sekä monet muut, jotka minua säikäyttivät, vaikka en tietänyt, mitä ne oikeastaan olivat; minusta vain tuntui, ettei toiveeni tulisi milloinkaan täyttymään. Don Fernando vastasi minulle tuohon kaikkeen sanoen ottavansa tehtäväkseen puhua isäni kanssa ja taivuttaa hänet puhuttelemaan Luscindan isää. Voi sinua, sinä kunnianhimoinen Marius, sinä julma Catilina, sinä katala Sulla, sinä kavala Ganelon, sinä petollinen Vellido, sinä kostonhimoinen Julian, sinä ahne Juudas! Sinä petollinen, julma, kostonhimoinen ja kavala ihminen, minkä huonon palveluksen olikaan tehnyt sinulle se poloinen, joka niin vilpittömästi sinulle ilmaisi sydämensä salaisuudet ja auvot? Miten sinua loukkasinkaan?

Sanoinko sinulle mitään, neuvoinko sinua mihinkään tarkoittamatta aina kunniasi ja menestyksesi vakaannuttamista? Mutta miksi valitankaan, minä onneton? Koska kerran tähdet määräävät onnettomuuksien kulkua, joten kovat kohtalot tulevat ylhäältä, rajusti ja väkivaltaisesti syöksyen ihmisten maailmaan, niin mikään mainen mahti ei kykene niitä pidättämään eikä mikään inhimillinen keino niitä ehkäisemään. Kukapa olisi voinut aavistaa, että Don Fernando, niin ylhäinen, älykäs aatelismies, joka oli minulle kiitollisuudenvelassa tekemistäni palveluksista, mies, jolla oli kyllin valtaa voidakseen saavuttaa lemmenpyyteensä esineen, olipa se mikä tahansa, tulisi ottamaan omalletunnolleen (kuten sanotaan) sen, että ryösti minulta ainoan karitsani, joka ei edes ollut vielä omani? Mutta jääkööt sikseen nämä hyödyttömät ja merkityksettömät mietteet, ja solmikaamme surullisen tarinani katkennut lanka. Sanon siis, että minun läsnäoloni näytti Don Fernandosta vastukselliselta hänen suunnitellussaan petollisen ja pahan ajatuksensa toteuttamista ja että hän senvuoksi päätti lähettää minut vanhemman veljensä luo, sanoen syyksi, että minun piti pyytää häneltä rahoja, jotta voitiin maksaa kuusi hevosta, jotka Don Fernando oli ostanut samana päivänä kuin tarjoutui puhumaan asiastani isälleni, tahallaan ja vain siinä tarkoituksessa, että minä poistuisin lähtien hänen toivomuksensa mukaan hakemaan mainittuja rahoja. Voinko minä ehkäistä tätä petosta? Voiko se edes johtua mieleeni? Eipä suinkaan; minä tarjouduin varsin kernaasti kohta lähtemään, tyytyväisenä edulliseen kauppaan. Samana iltana minä keskustelin Luscindan kanssa, kerroin hänelle, minkä sopimuksen olimme teh-

neet, Don Fernando ja minä, ja kehoitin häntä lujasti luottamaan siihen, että rehelliset ja oikeutetut toiveemme toteutuisivat. Aavistamatta Don Fernandon petosta paremmin kuin minäkään Luscinda kehoitti minua koettamaan palata pian, koska uskoi toiveittemme täytty-misen siirtyvän vain siksi, kunnes isäni puhuisi asiasta hänen isälleen. En tiedä, miten olikaan, mutta hänen niin sanottuaan tulvahtivat kyynelät hänen silmiinsä, ja hänen kurkkuansa kuristi, niin ettei hän saanut lausutuksi sanaakaan siitä kaikesta, mitä näytti vielä aikovan minulle sanoa. Minua tämä uudenlainen, koskaan ennen sattumaton seikka ihmetytti, sillä aikaisemmin, milloin hyvä onni ja oma vaivautumiseni oli tehnyt kanssakäymisemme mahdolliseksi, olimme aina keskustelleet aivan iloisesti ja hilpeästi, sekoittamatta puheisiimme kyyneliä, huokauksia, mustasukkaisuutta, epäluuloja tai pelkoa. Minä vain aina kiitin onneani, kun taivas oli suonut hänet armaakseni: ylistin hänen kauneuttaan, ihailin hänen kuntoaan ja hyvää ymmärrystään. Hän maksoi minulle takaisin runsain mitoin, kiitellen niitä ominaisuuksiani, jotka hän, rakastunut tyttö, katsoi kiitosta ansaitseviksi. Niin me kerroimme toisillemme lukemattomia vähäpätöisiä asioita ja naapureillemme tai tuttavillemme sattuneita seikkoja, ja uskaliaisuuteni äärimmäinen raja oli siinä, että tartuin melkein väkisin hänen kauniiseen valkoiseen käteensä ja vein sen huulilleni, mikäli meitä erottava matala ja ahdas rautaristikko salli. Mutta murheellisen lähtöpäiväni edellisenä yönä Luscinda itki, huokaili ja valitti ja meni menojaan, ja minä jäin ankaran hämmennyksen ja säikähdysten valtaan pelästyen havaittuani hänessä niin outoja ja niin murheellisia tuskan ja kärsimyksen merkkejä. Tah-

tomatta kumminkaan tuhota toiveitani otaksuin tuon kaiken johtuvan hänen sydämessään minua varten elävästä kiihkeästä rakkaudesta sekä tuskasta, jota erossa-oleminen yleensäkin rakastavissa herättää. Lähdin siten matkaan alakuloisena ja mietteliiäänä, mieli täynnä aavistuksia ja pelontunteita, kumminkaan tietämättä, mitä pelkäsin tai aavistelin: selviä oireita, jotka osoittivat, kuinka surullinen ratkaisu ja onnettomuus minua odotti. Minä saavuin paikkaan, minne minut oli lähetetty, ja annoin kirjeen Don Fernandon veljelle, joka otti minut hyvin vastaan, mutta ei toimittanut yhtä hyvin paluumatkalle, vaan mielipahakseni käski minun odottaa viikon päivät ja paikassa, missä hänen isänsä, herttua, ei minua näkisi, koska näet veli oli kirjeessään pyytänyt häntä lähettämään jonkin määrän rahaa isän tietämättä. Kaikki tuo oli petollisen Don Fernandon keksintöä, sillä hänen veljellään oli varmaan riittävästi rahoja voidakseen lähettää minut heti niitä viemään. Hänen esittämänsä käsky ja velvoitus tuntuivat minusta niin vastenmielisiltä, että olin vähällä kieltäytyä niitä täyttämästä, koska minusta näytti mahdottomalta voida elää niin monta päivää etäällä Luscindasta, varsinkin, kun hän oli lähtiessäni jäänyt kuvailemani murheellisen mielialan valtaan; mutta sittenkin minä tottelin, hyvänä palvelijana, vaikka käsitin niin tapahtuvan oman onneni vahingoksi. Mutta neljäntenä päivänä saapumiseni jälkeen tuli minua etsimään eräs mies tuoden minulle kirjeen, jonka osoitteesta tunsin Luscindan kirjoittamaksi; käsiälä näet oli hänen. Minä avasin sen peläten ja vapisten, sillä otaksuin jonkin tärkeän asian olleen syynä kirjoittamiseen minun poissaollessani, koska hän oli vain harvoin kirjoittanut ollessamme samoilla mailla.

Ennenkuin luin, kysyin mieheltä, kuka oli kirjeen hänelle antanut ja kuinka kauan hän oli viipynyt matkalla. Hän kertoi sattumalta kulkeneensa puolenpäivän aikaan erästä kaupungin katua, kun muudan erittäin kaunis neiti oli huutanut hänelle ikkunasta ja kyynelsilmin ja kiireesti hänelle sanonut: »— Veljeni, jos olette kristitty, kuten näyttää, pyydän teitä Jumalan tähden nyt aivan heti viemään tämän kirjeen siihen paikkaan ja sille henkilölle, joka on osoitteessa mainittu, mikä kaikki on hyvin tunnettua. Niin menetellen teette Herralle erittäin otollisen teon; ja, jottei teillä sitä suorittaessanne ole mitään hankaluutta, ottakaa, mitä on tässä käärossä. Tuon sanottuaan hän heitti minulle ikkunasta pienen liinan, johon oli sidottu sata reaalia, tämä kultasormus ja teille antamani kirje. Vastaustani odottamatta hän sitten poistui ikkunasta, sitä ennen kumminkin nähtyään, että otin kirjeen ja nyytin ja eleilläni ilmoitin tekeväni, mitä hän oli käskenyt. Havaitessani saavani runsaan korvauksen siitä vaivasta, mikä kirjeen perille saattamisesta koitui, ja nähtyäni osoitteesta, että te olitte vastaanottaja — minä näet tunnen teidät varsin hyvin, armollinen herra — sekä kauniin neidin kyynelten velvoittamana päätin olla turvautumatta kehenkään muuhun henkilöön ja lähteä itse tuomaan teille kirjettä; ja niin olen niinä kuutenatoista tuntina, jotka ovat kuluneet siitä, kun sen sain, kulkenut matkan, joka on kahdeksantoista peninkulman pituinen, kuten tiedätte.»

Kiitollisen ja oudon kirjeenkantajan minulle niin puhuessa minä kuuntelin häntä tarkoin, mutta jalkani vapisivat, niin että tuskin kykenin pysymään pysyissä. Vihdoin avasin kirjeen ja näin sen sisältävän seuraavaa:

»Teille antamansa lupauksen puhua isällemme, jotta tämä puhuttelisi minun isääni, Don Fernando on täytännyt enemmän omaksi edukseen kuin teidän hyväksenne. Tietäkää, herra, että hän on pyytännyt minua puoliso-keen ja että isäni, pitäen Don Fernandoa teitä etevämpänä, on tämän houkutuksen vuoksi suostunut hänen kosintaansa niin alttiisti, että avioliiton solmiminen on määrätty tapahtuvaksi kahden päivän kuluttua, niin salaa ja kaikessa hiljaisuudessa, että ainoastaan taivas ja muutamat oman talon asukkaat tulevat todistajiksi. Voitte kuvitella, millaisessa asemassa nyt olen; harkitkaa itse, onko soveliasta, että saavutte; tämän asian myöhemmät vaiheet tulevat teille osoittamaan, rakastanko teitä vai en. Suokoon Jumala tämän ehtivän käsiinne, ennenkuin minun on pakko luovuttaa käteni henkilölle, joka niin huonosti pitää, mitä lupaa.»

Tämä oli kirjeen pääsisällyksenä, joka sai minut heti lähtemään matkaan, muuta vastausta ja muita rahoja odottamatta; minä näet oivalsin nyt varsin hyvin, ettei Don Fernando ollut lähettänyt minua veljensä luo hevosten oston vuoksi, vaan hankkiakseen omakseen hänet, jota himoitsi. Don Fernandoa kohtaan tuntemani katkeruus sekä pelko, että menettäisin niin monen vuoden palveluksilla ja kaipauksilla voittamani aarteet, minut kerrassaan siivittivät, niin että saavuin seuraavana päivänä kotipaikalleni tosiaankin melkein kuin lentämällä, juuri siihen aikaan, jolloin sopi mennä puhuttelemaan Luscindaa. Minä saavuin salaa, jätin muulini sen kunnan miehen luo, joka oli tuonut minulle kirjeen, ja sattui niin onnellisesti, että kohtasin Luscindan sen ristikon luona, joka oli ollut rakkautemme todistajana. Luscinda tunsikin minut heti, ja minä tunsin hänet, ei

kumminkaan toinen enempää kuin toinenkaan sillä tavalla kuin olisi tuntea pitänyt. Mutta onko maailmassa ketään, joka voi kehua perin pohjin tutkineensa ja tunneensa naisen sekavan ajatuksenjuoksun ja epävakaisen mielen? Varmastikaan ei ketään. Sanon siis, että Luscinda minut nähdessään virkkoi: »— Cardenio, minä olen morsiamen puvussa; salissa minua jo odottavat petturi Don Fernando ja ahne isäni sekä muut todistajat, mutta ennemmin he saavat olla kuolemani kuin avioliittoni todistajina. Älä menetä malttiasi, ystäväni, vaan koeta olla läsnä tässä uhrauksessa; elleivät sanani kykene sitä ehkäisemään, voi ainakin ilmeisemmän väkivallan torjua vaatteisiini piilottamani tikari lopettamalla elämäni, siten sinulle osoittaen, kuinka olen sinua rakastanut ja yhä rakastan.» Minä vastasin hänelle hämmentyneenä ja kiireesti, koska pelkäsin, etten ehtisi hänelle mitään sanoa: »— Osoittakoot, rakkaani, sinun tekosi todeksi, mitä sanot; jos sinulla on tikari, omaa tahtoasi tukemaan, on minulla tässä miekka puolustaakseni sinua tai surmatakseni itseni, ellei onni meitä suosi.» En usko hänen voineen kuulla kaikkea, mitä olin sanonut, sillä hänet ilmeisesti kutsuttiin tuota pikaa pois, koska sulhanen odotti. Niin alkoi minun murheeni yö, minun iloni päivä laski, silmäni jäivät vaille valoa ja henkeni vaille ymmärrystä. En kyennyt menemään taloon sisälle enkä päässyt liikahtamaankaan; mutta ajateltuani, kuinka tärkeä oli läsnäoloni siihen nähden, mitä asiain tässä vaiheessa saattoi tapahtua, keräsin voimani niin hyvin kuin suinkin kykenin ja astuin sisään. Koska tunsin aivan hyvin kaikki sisään- ja uloskäytävät ja kun talossa sitäpaitsi vallitsi kaikessa salaisuudessa ankara hyörinä, ei kukaan minua huo-

mannut, joten sain tilaisuutta kenenkään näkemättä sijoittua itse vihkisaliin, erääseen ikkunakomeroon, uudinten taakse, joiden reunusten ja pitsien välitse voin nähdä, kenenkään minua näkemättä, kaikki, mitä salissa tapahtui. Kukapa voisikaan kuvailla, kuinka sydämeni sylkähteli siinä seisoessani, millaisia ajatuksia mieleeni tulvi, mitä kaikkea harkitsin ja suunnittelin? Mielessäni näet liikkui niin paljon ja monenlaista, ettei sitä voi ilmaista eikä olisi hyväkään ilmaista. Riittää, kun sanon teille, että saliin astui sulhanen, tavallisissa pukimissaan, ilman mitään juhlarusteita. Hänellä oli todistajanaan eräs Luscindan serkku, ja koko salissa ei ollut ketään vieraita, talon palvelusväkeä lukuunottamatta. Vähän ajan kuluttua tuli pukuhuoneestaan Luscinda, äitinsä ja kahden palvelijaneitonsa saattamana, puettuna ja koristettuna niin hyvin kuin hänen ylhäinen kauneutensa edellytti ja niinkuin sopikin hänen, joka oli kaiken sulon ja kaiken hienon loisteliaisuuden moitteettomin edustaja. Mielenjännitys ja hämmennyt esti minua yksityiskohtaisesti havaitsemasta ja panemasta merkille, mitä hänellä oli yllään; huomasin vain värit, heleänpunaisen ja valkoisen, sekä hänen hiuslaitteeseensa ja koko pukuunsa kiinnitettyjen timanttien ja jalokivien välkkeen, mitä kaikkea huomattavimmat olivat kumminkin hänen ihmeen kauniit vaaleat hiuksensa, jotka saivat hänen kauneutensa näyttämään sitäkin loistavammalta sen kilpaillessa hohtevien jalokivien ja neljän salissa palavan soihdun loimun kanssa. Oi muisti, minun rauhani verivihollinen! Mitä hyödyttää nyt tuon palvomani vihollisen verrattoman kauneuden mieleenpalauttaminen? Eikö ole parempi, oi säälimätön muisti, että tuot ja kuvaat mieleeni, mitä hän

silloin teki, niin että minä, sellaisen ilmeisen solvauksen yllyttämänä, pyrin ainakin päättämään päiväni, ellen tahtoisikaan kostaa? Älkää väsykö, hyvät herrat, kuuntelemaan näitä laajoja kuvauksiani; kärsimykseni ei ole laadultaan sellaista, että sitä sopii tai voikaan kertoa suppeasti ja ohimennen, sillä jokainen sen yksityiskohta näyttää minusta ansaitsevan seikkaperäistä esitystä.

Siihen vastasi kirkkoherra, etteivät he, kuuntelijat, suinkaan väsyneet häntä kuulemaan, vaan päinvastoin olivat varsin mielissään hänen kertomistaan yksityiseikoista, koska ne olivat kyllin arvokkaita mainittaviksi ja ansaitsivat samaa huomiota kuin kertomuksen ydin.

— Sanon siis, — jatkoi Cardenio — että kaikkien ollessa koolla salissa tuli sisään seurakunnan kirkkoherra, tarttui molempien käsiin tehdäkseen, mitä sellainen toimitus vaati, ja kysyi: »Tahdotteko te, neiti Luscinda, ottaa tämän Don Fernandon aviomieheksenne, niinkuin pyhä äitimme Kirkko määrää?» Minä ojensin pääni ja kaulani esiin uudinten lomasta ja kuulostin korvat herkinä ja mieli kuohuksissa Luscindan vastausta, josta odotin itselleni kuolemantuomiota tai vakuutusta, että saisin elää. Kunpa olisin silloin uskaltanut astua esiin ja huutaa kaikkien kuultavaksi: »Oi Luscinda, Luscinda, ajattele, mitä teet, harkitse, mitä olet minulle velkaa, muista, että olet minun ja ettet voi kuulua kenellekään toiselle! Huomaa, että sinun myöntösanasasi samassa hetkessä riistää minulta hengen! Oi sinä petollinen Don Fernando, minun autuuteni riistäjä, minun elämäni kuolema! Mitä tahdotkaan? Mitä tavoitteletkaan? Ota huomioon, ettet voi hyvänä kristittynä saavuttaa pyyteittesi päämäärää, sillä Luscinda on minun vaimoni ja minä olen hänen miehensä.» Millainen houkkio olen-

kaan minä! Nyt, kun olen poissa Luscindan luota ja kaukana vaaranpaikasta, sanon, että olisi pitänyt tehdä, mitä en tehnyt! Nyt, kun olen sallinut ryöstää itseltäni armaan aarteeni, kiroan ryöstäjää, jolle olisin voinut kostaa, jos minulla olisi ollut rohkeutta siihen, niinkuin on valittamiseen! Sanalla sanoen, koska olin silloin pelkuri ja houkkio, ei sovi moittia, vaikka nyt kuolen häveten, katuen ja mielettömänä.

Kirkkoherra odotti Luscindan vastausta, jota ei pitkään aikaan kuulunut, mutta otaksuessani Luscindan vetävän esiin tikarin menetelläkseen mielensä mukaan tai avaavan suunsa ja lausuvan jonkin totuutta ilmituovan tai erhetystä hälventävän sanan, kuulenkin hänen virkavan raukealla ja heikolla äänellä: »Tahdon». Samoin vastasi Don Fernando, ja hänen annettuaan Luscindalle sormuksen he olivat sidotut toisiinsa purkamattomin sitein. Sulhanen astui puolisonsa luo aikoen sulkea hänet syliinsä, mutta Luscinda painoi kädellään sydäntään ja vaipui pyörtyneenä äitinsä käsivarsien varaan. Minun on nyt vielä kerrottava, miten kävi itseni, kun olin tuon myöntösanan kuultuani huomannut toiveeni täysin pettyneiksi, Luscindan sanat ja lupaukset petollisiksi, ja käsittänyt olevan mahdotonta enää milloinkaan voittaa takaisin aarretta, jonka olin tuona tuokiona menettänyt: minä olin neuvoton, taivas tuntui minut kerrassaan hylänneen, maa jalkojeni alla muuttuneen viholliseksi, ilma ei suonut henkeä huokauksiini, vesi ei kosteutta silmiini; tuli vain tuimentui, niin että olin pelkkää raivon ja mustasukkaisuuden lieskaa. Kaikki säikähtivät Luscindan pyörtyessä, ja hänen äitinsä, avatessaan hänen hameenmiehustansa, jotta hän voisi vapaammin hengitellä, löysi sieltä kokoontaitetun pape-

rin, jonka Don Fernando heti otti alkaen sitä lukea soihdun valossa. Luettuaan sen hän istuutui tuoliin ja nojasi leukansa kämmeneensä näyttäen vaipuneen syviin mietteisiin ja käymättä auttamaan niitä, jotka kokivat virvoittaa hänen pyörtynyttä puolisoaan. Nähdessäni talonväen olevan sellaisen hämmingin vallassa uskalsin poistua piilopaikastani, huolimatta siitä, huomattiinko minut vai ei. Siinä tapauksessa, että minut nähtäisiin, olin päättänyt tehdä jonkin mielettömän teon, sellaisen, että kaikki tulisivat Don Fernandoa ja myös pyörtynyttä pettäjäni kohtaavasta rangaistuksesta ymmärtämään sen oikeutetun närkästyksen, jonka sydämeeni loi toisen kavaluus ja toisen epävakaisuus; mutta kohdalonni, joka ilmeisesti säästää minua suurempiin onnettomuuksiin, jos niitä voi olla olemassa, sovitti niin, että minulla oli tuona hetkenä liian paljon hyvää ymmärrystä, jota minulta sittemmin on puuttunut. Huolimatta kosta pahimmille vihollisilleni (mikä olisi ollut helppoa, koska kukaan ei minua ajatellut) päätin siis kosta itselleni saattamalla itseni siihen rangaistukseen, jonka he ansaitsivat, vieläpä kenties ankarammin kuin olisin menetellyt, jos olisin heidät siihen surmannut, sillä äkillinen kuolema lopettaa kärsimyksen lyhyeen, pitkälinen ja tuskallinen tappaa alinomaa, silti lopettamatta elämää. Poistuin siis talosta ja lähdin sen miehen asuntoon, jonka luo olin jättänyt muulini, pyysin häntä valjastamaan sen, nousin satulaan hyvästi sanomatta ja ratsastin ulos kaupungista, kuin uusi Loot, uskaltamatta kääntyä katsomaan taakseni. Kun sitten olin ehtinyt ulos aukealle, kun yön pimeys levisi ympärilleni ja sen hiljaisuus yllytti valituksiin, minun tarvitsematta varoa tai pelätä, että minut kuultaisiin tai tunnettaisiin,

koroitin ääneni ja vuodatin kielettäni niin paljon Luscindaan ja Don Fernandoon kohdistuvia kirouksia kuin olisin niillä ottanut korvauksen siitä solvauksesta, joka oli heidän taholtaan tullut osakseni. Minä nimitin Luscindaa julmaksi, kiittämättömäksi, petolliseksi ja tunnottomaksi, mutta ennen kaikkea ahneeksi, koska vihamieheni rikkaus oli niin sokaissut hänen rakkautensa, että hän oli voinut riistää sydämensä minulta ja antaa sen toiselle, jota onni oli kohdellut anteliaammin ja suopeammin. Kesken tätä kirousten ja solvausten ryöppyä minä kuitenkin puolustelin Luscindaa vakuutellen itselleni, ettei ollut ihmekään, jos tyttö, joka oli ikänsä kaiken visusti elänyt vanhempiensa suojissa ja jota oli aina kasvatettu ja totutettu heitä tottelemaan, oli tahtonut suostua heidän toivomukseensa, kun he antoivat hänelle puolisosiksi niin ylhäisen, niin rikkaan ja hienon aatelismiehen, koska siinä tapauksessa, ettei hän olisi huolinut miestä omakseen, olisi voitu otaksua hänen joko olevan järjiltään tai kiintyneen johonkin toiseen, mikä seikka olisi koitunut hänen hyvän nimensä ja maineensa suureksi vahingoksi. Sitten sanoin jälleen, että hänen vanhempansa, jos hän olisi ilmoittanut minut puoliosokseen, olisivat oivaltaneet, ettei hän minut valitessaan ollut suinkaan niin erehtynyt, etteivät he olisi voineet täysin pätevästi hänen menettelyänsä puolustaa, sillä eiväthän he olisi voineet, jos pitivät toiveensa järjellisissä rajoissa, ennen Don Fernandon kosintaa pyytää ketään minua parempaa tyttärensä puoliosoksi; Luscinda olisi siis voinut välttää pakollisen ja lopullisen ratkaisun, avioliittoon suostumisen, jos olisi sanonut jo liittyneensä minuun, ja minä olisin yhtynyt ja suostunut kaikkeen, mitä hän olisi siinä kohden nähnyt hyväksi keksiä. Lo-

pultakin siis päättelin, että liian hauras rakkaus, puutteellinen arvostelukyky, suuri kunnian- ja kuuluisuudenhimo olivat saaneet hänet unohtamaan ne sanat, joilla hän oli pettänyt, tuuditellut ja odotuttanut minua vakaissa toiveissani ja vilpittömissä aikeissani.

Niin valittaen ja sellaisen levottomuuden ajamana minä kuljin eteenpäin jäljellä olevat yön hetket ja saavuin aamun koittaessa erääseen sisäänkulkupaikkaan tässä vuoristossa, missä sitten harhailin vielä kolme päivää, poluttomilla ja tietömillä tienoilla, kunnes päädyin joillekin laidunmaille, en tiedä, millä puolella tätä vuoristoa, ja tiedustelin muutamilta siellä olevilta karjankaitsoilta, millä suunnalla sijaitsi vuoriston jylhin seutu. He mainitsivat minulle tämän paikan. Minä lähdin heti mainittuun suuntaan aikoen päättää täällä päiväni, ja minun saapuessani näille autiomaille kaatui muulini kuolleena maahan väsymyksen ja nälän uuvuttamana tai, kuten pikemmin otaksun, vapautukseen minusta, aivan hyödyttömästä taakastaan. Minä olin nyt omien jalkojeni varassa, lopen uupuneena, nälän riuduttamana, vailla auttajaa ja viitsimättä ketään avukseni etsiä. Niin makasin maassa, en tiedä, kuinka kauan, nousin sitten, näläntuskaa enää tuntematta, ja näin ympärilläni muutamia vuohipaimenia, epäilemättä samoja, jotka olivat minua hädässäni auttaneet, sillä he kertoivat minulle, millaisessa tilassa olin ollut heidän saapuessaan ja että olin puhunut niin paljon typerää ja mieletöntä, että siitä selvästi huomasi minun menettäneen järkeni. Sittemmin olen tosiaankin havainnut, ettei järkeni ole aina terve, vaan on toisinaan niin raukea ja heikko, että teen tuhansia hullutuksia, riistan vaatteet yltäni, huutelun täällä erämaassa kiroten kovaa onneani

ja toistellen suotta armaan viholliseni rakasta nimeä, silloin muuta ajattelematta ja aikomatta kuin yrittää huutaa itseni kuoliaaksi; ja jälleen tajuihini tullessani huomaan olevani niin väsynyt ja runneltu, että tuskin kykenen liikahtamaan.

Minä asustan tavallisimmin erään korkkipuun ontelossa, joka riittää suojaamaan kurjaa ruumistani. Tässä vuoristossa liikkuvat karjankaitsijat ja vuohipaimenet säälivät minua ja pitävät huolta ravinnostani sijoittamalla ruokaa teille ja kallioille, mistä arvelevat minun voivan sattumoisin kulkea ohi ja sen löytää; ja silloin, vaikka en olisi järjissäni, luonnollinen ravinnontarve saa minut tuntemaan ruoan ja herättää minussa halun sitä hakemaan ja nautinnokseni syömään. Järkeni ollessa selvä he sitten kertovat minulle, että minä hyökkään kylästä paimenmajoille ruokaa tuovien paimenten kimppuun ja vien väkisin heidän eväitään, vaikka he antaisivat niitä minulle vapaaehtoisestikin. Sillä tavalla minä vietän onnetonta ja kurjaa elämäni, kunnes taivas suvaitsee johdattaa sen lopulliseen päätökseen tai pimentää muistini, niin ettei mieleeni enää johdu Luscindan kauneus ja petollisuus eikä Don Fernandon rikos. Jos taivas tekee niin, jättäen minut elämään, tahdon kääntää ajatukseni paremmille urille; ellei, en voi muuta kuin rukoilla sitä lopullisesti armahtamaan sieluani, sillä tunnen, että minulta puuttuu sekä rohkeutta että voimia pelastaakseni ruumiini tästä surkeudesta, johon sen olen vapaaehtoisesti syössyt.

Siinä, hyvät herrat, on onnettomuuteni katkera tarina. Sanokaa, onko se mielestänne sellainen, että sitä olisi voinut kertoa vähemmin tunneläikkein kuin olette minussa havainnut, ja välttää turhaa vaivaa lakkaa-

malla minua neuvomasta ja kehoittamasta siihen, minkä järkenne otaksuu olevan soveliasta minun parantamiseksi, sillä se hyödyttää minua yhtä vähän kuin jonkin kuuluisan lääkärin määräämä rohto sellaista henkilöä, joka ei siitä huoli. En tahdo pelastua, jos jään ilman Luscindaa, ja koska hän on mielinyt mennä toiselle, vaikka hän on tai hänen tulisi olla minun omani, saanen minä liittyä onnettomuuteen, vaikka olisin voinut olla onnen suosikki. Hän tahtoi epävakaisuudellaan varmentaa minun perikatoni, minä mielin täyttää hänen tahtonsa etsimällä omaa tuhoani, ja olkoon jälkeentulevaisille varoittava esimerkki, että yksin minulta puuttui, mitä kaikilla onnettomilla on yltäkylläisesti; lohdutuksen mahdottomuus näet on yleensä heille lohdutukseksi, mutta minulle se tuottaa yhä suurempia tuskia ja kärsimyksiä, koska uskon, etteivät ne tule loppumaan vielä kuollessanikaan.

Tähän Cardenio päätti pitkän kertomuksensa, yhtä murheellisen kuin lemmenhehkuisen tarinansa. Kirkkoherran parhaillaan aikoessa lausua joitakin lohduttavia sanoja hänet esti siitä hänen korviinsa kantautuva ääni, jonka he kuulivat valittavin soinnuin virkkavan, mitä mainitaan tämän kertomuksen neljännessä osassa; viisas ja huolellinen historioitsija Cide Hamete Benengeli näet lopetti tähän teoksensa kolmannen osan.

Tarkoitukseni on liittää »Don Quijoten» tekstiin selityksiä niin vähän kuin mahdollista, ts. selvittää lähinnä vain ne kohdat, joiden ymmärtäminen voi tuottaa lukijalle vaikeuksia. Tämänkin klassillisen ja samalla erittäin epäakateemisen teoksen tutkiminen (kirjallinen, kielellinen jne.) on ehtinyt jo tuottaa valtaavan määrän selitysainehistoa, mutta ei ole mitään syytä kääntää sen avulla tavallisen lukijan huomiota pois teoksesta itsestään.

J. H.

SELITYKSIÄ.

Cervantes omisti teoksensa ensimmäisen osan — (suomenoksen molempia ensimmäisiä nidoksia vastaavan) — Béjarin herttualle. Turhaa on antaa omistuskirjoituksen komeilla teoksen alussa eri lehdellä. Kreivi ei sitä kunniaa alun pitäenkään näytä ansainneen, ja sitäpaitsi koko omistuselause on vain puolittain Cervantesin käsialaa; hän näet jäljensi sen suurelta osalta eräästä toisen miehen sepittämästä ja kirjaansa liittämästä omistuselauseesta. Mutta käännettäköön se kumminkin tähän, jotta kaikki vanhurskaus täytyisi:

»Béjarin herttualle,

Gibraleonin rajakreiville, Benalcázarin ja Bañaresin kreiville, Puebla de Alcocerin varakreiville, Capillan, Curielin ja Burgillosin kaupunkien herralle.

Luottaen siihen hyvään kohteluun ja arvonantoon, jota Teidän Ylhäisyytenne osoittaa kaikenlaisille kirjoille, ruhtinaana, joka erinomaisen alttiisti suosii kaunotaitaita, varsinkin niitä, jotka jaloutensa vuoksi eivät alennu palvelemaan ja tyydyttämään ihmisten suurta joukkoa, olen päättänyt julkaista *Mielevän hidalgon Don Quijote Manchalaisen* Teidän Ylhäisyytenne loistavan nimen suojassa ja pyydän Teitä, niin kunnioittavasti kuin Teidän korkearvoisuutenne edellyttää, suopeasti ottamaan sen suojattavakseen, jotta se, vaikka siitä puuttuu se hienouden ja oppineisuuden oivallinen kaunistus, johon tieteilisestii sivistyneitten miesten asunnoissa sepitetety teokset yleensä ovat verhotut, Teidän varjeluksessanne uskaltaa tyynesti ilmaantua eräiden henkilöiden arvosteltavaksi, jotka oman tietämättömyytensä

rajoissa pysymättä yleensä tuomitsevat toisten teoksia liian ankarasti ja liian vähän oikeudenmukaisesti; jos näet Teidän Ylhäisyytenne viisaasti harkiten havaitsee minun hyvän aikomukseni, niin rohkenen uskoa, ettette halveksi vaatimatoman palvelukseni vähäpätöisyyttä.

Miguel de Cervantes Saavedra.»

Siv.

- 3 *hidalgo* (lue: *idálgo*): aatelismies.
 » (*La Mancha* (l.: Mantsha): Ciudad Real nimisen Espanjan maakunnan kansanomaisen nimi.
 » *Don Quijote* (l.: Don Kihóte; h-äänne on lausuttava kurkua karahduttaen).
 » *Don* = herra; sana *quijote* merkitsee reisihaarniskaa.
- 24 *Non bene* jne.: »Ei kelpaa myydä vapauttaan, vaikka saisi maailman kaikki kullat.»
 » *Pallida mors* jne.: »Kalvas kuolema kolistelee köyhien hönkeleitä ja kuninkaitten linnoja ilman yhtään erotusta.»
 » *Ego autem* jne.: »Mutta minä sanon teille: rakastakaa vihollisianne.»
 » *De corde* jne.: »Sydäimestä lähtevät pahat ajatukset.»
 » *Donec eris* jne.: »Niin kauan kuin olet onnellinen, sinulla on paljon ystäviä; kun päiväsi menee pilveen, jäät yksin.» (Ovidius.)
- 25 *Mondoñedon piispa* Don Antonio de Guevara (k. 1545) kertoi kirjassaan »*Epistolas familiares*» mm. tekstissä mainittujen kolmen maanmainion ilotytön tarinan.
 » *Léon Hebreo*, eräs Portugalin juutalainen, joka eli lääkärinä Veneziassa ja kirjoitti italiansa kirjansa »*Dialoghi d'amore*» (Keskusteluja rakkaudesta).
- 26 *kirja, jossa ovat kaikki nimet*. Tässä ja muissakin kohdissa Cervantesin iva kohdistuu nimenomaisesti Lope de Vegaan, joka mielellään liitti teoksiinsa sellaisia pitkiä opinnäytteitä.

Siv.

- 29 *Urganda*, Amadis Gallialaiselle suopea noitanainen, »tuntematon» siksi, että esiintyi monissa eri hahmoissa. — Tässä ja eräässä seuraavassa runossa Cervantes käyttää ns. »versos de cabo rato» (säkeitä, joilta on pää katkaistu) ts. säkeitä, joiden viimeinen tavu jätetään pois, jotta tyngät sointuvat toisiinsa.
- 32 *Miraflores*: lähellä Lontoota sijaitseva linna, missä Amadis Gallialaisen rakastama Oriana asusti.
- 34 (*La*) *Celestina*: henkilö näytelmäntapaisesta laajasta lemmenromaanista »Tragicomedia de Calisto y Melibea» (Caliston ja Melibeian tragikomedialla), jonka tekijästä (tai tekijöistä) ei ole varmaa tietoa ja jota mainittiin myös lyhyimmiten »Celestinan» nimellä.
- » *Lazarillo*: kuuluisan (nimeään mainitsemattoman tekijän julkaiseman) veijariromaanin »La vida de Lazarillo de Tormes» (L. de T:in elämäkerta) päähenkilö.
- 42 *Cid Ruy* (= *Rodrigo*) *Díaz*, historiallinen henkilö, lauluissa ylistetty Espanjan kansallissankari, k. 1099. — *Bernardo del Carpio*: hänkin lauluissa mainittu, mutta apokryfisempi henkilö.
- » *petturi Galalon* (Ganelon): eräs Kaarle Suuren pääreistä; hänen petollisuutensa vuoksi kristittyjen sotajoukko joutui Roncesvalissa saraseenien käsiin.
- 43 *Trapezuntin keisariksi*: T. oli Mustanmeren etelärannikolla sijaitseva kaupunki ja valtakunta, eräs niistä, jotka syntyivät ns. kreikkalaisen keisarikunnan hajotessa v. 1220 paikkeilla. Sinne ritarieromaanit mielellään sijoittelivat ihmeitään.
- » *Gonella*: Ferraran herttuan hovinarri (15. vuosis.).
- » *tantum pellis et ossa fuit*: »oli pelkkää luuta ja nahkaa.»
- 44 *Rocinante* (c:llä merkitty äänne on tässä, ja aina e:n ja i:n edessä, sammaltaen äännetty s, sama äänne kuin *th* englannin *think*-sanassa; Andalusianssa ja Amerikassa se kumminkin äännetään kuin tavallinen s): *rocin* merkitsee työjuhtaa, konia; *antes* = ennen tai etusijalla.
- 46 *Toboso*: vanha Manchan kylä, jossa ainakin jo 1500-luvulla valmistettiin saviastioita ja valmistetaan luultavasti vieläkin.

Siv.

- 52 *varukseni ovat kaunisteeni jne.; vuoteena kova kallio jne.*
D. Quijote ja »kastellaani» puhuttelevat toisiaan runollisesti; alkuteksti pohjautuu vanhan romanssin säkeistöön:

»Mis arreos son las armas,
mi descanso el pelear,
mi cama las duras peñas,
mi dormir siempre velar»,

jonka alkupuolta käyttää D. Q. ja jälkimmäisiä säkeitä majatalonisäntä.

- 52 *Sanlúcar*: Andalusianssa sijaitseva satamakaupunki, joka Cervantesin aikana oli kaikenlaisten meren- ja maankiertäjän tyyssija.
- » *Cacus*: antiikkinen karjanvaras.
- 54 *Päivä sattui olemaan perjantai*: paastopäivä.
- 57 *Malagan kalarannassa jne.*: Kaikki tekstissä mainitut paikat olivat pahamaineisia varkaiden, veijareiden ja porttojen pesiä.
- 63 *Doña*: rouva, neiti.
- 72 *Alcarria*: paljas nummi.
- 75 *Carloton haavoittamasta jne.*: Vanha kansanlaulu kertoo Carloton, Kaarle Suuren pojan, houkutelleen kreivi Baldovinon (Balduinin) erämaahan surmatakseen hänet, jotta saisi naida lesken. Henkiihieverissään makaavan B:n huokaukset kuuli Mantuan markiisi, joka sitten kosti sisarenpojan puolesta.
- 76 *Herra Quijana*. Cervantes ei pidä tarkkaa lukua henkilöittensä nimistä. Ensimmäisessä luvussa hän mainitsee D. Q:n nimen todennäköisesti olleen Quijada (eikä Quesada), tässä on muoto Quijana ja teoksen viimeisessä luvussa Quijano. Samanlaista sekavuutta ilmenee muutenkin, esim. Sanchon eukon nimessä. Osalta tämä kirjavuus lienee pelkkää pilailua, mutta voi myös johdeta siitä, ettei C. aina tarkoin muistanut, mitä oli aikaisemmin kirjoittanut.
- 77 *Rodrigo de Narváez*. Historiallinen henkilö 1400-luvulta.
- » *Abencerraje*. Abencerrajein suvun jäsen, nuori Abindarrác, oli v. 1428 heimolaistensa kanssa paennut Gra-

Siv.

- nadasta, missä silloin isännöivät maurit, ja jäänyt Cártaman kaupunginpäällikön hoiviin. Päällikön kauliin tyttären ja Abindarráezin sydämet syttyivät lempeen. Päällikkö siirrettiin toiseen paikkaa, ja A:n, joka yöllä ratsasti sinne kohtaamaan Jarifaansa, otti vangiksi Rodrigo de Narváez. Kuultuaan asian laidan tämä kumminkin vapautti A:n kolmeksi päiväksi, jottei neito turhaan odottaisi. A. palasi lupauksensa mukaan tuoden kerallaan Jarifan, ja Rodrigo päästi hänet vapaaksi, vieläpä lepytti ja suostutti Jarifan isänkin.
- 78 *Ranskan päärit*: Kaarle Suuren hovissa.
 » *Maineen 9 sankaria*: Josua, David, Judas Makkabealainen; Hektor, Aleksanteri Suuri, Julius Caesar; Arthur, Kaarle Suuri ja Bouillonin Gottfried.
- 79 *Esquife* (Alquife): ritarromaaneissa mainittu noita.
- 84 *Totuuttaharrastava historiankirjoittaja Turpin*. T., Reimsin arkkipiispa, v:n 800 tienoilla, kirjoitti Kaarle Suuresta »historian», joka oli niin täynnä valheita, että C:kin nimittää häntä ironisesti »totuuttaharrastavaksi».
 » *Matteo Bojardo* (1430—1494) sepitti runoelman »Orlando innamorato» (Rakastunut R.), jonka aihetta *Ariosto* (1475—1533) jatkoi teoksessaan »Orlando furioso» (Raivoisa R.).
- 95 *Sancho Panza* (lue: Santsho Panza; z:lla merkitty äänne on sammaltaen lausuttu s). Sana *panza* merkitsee vatsaa.
- 97 *Juana Gutiérrez* — *Mari Gutiérrez*. Sanchon eukko saa hänkin kertomuksessa useita eri nimiä.
- 99 *Briareos*: sadalla käsivarrella varustettu titaani.
- 107 *Agrajes* (Agrages): Amadis Gallialaisen ystävä.
- 109 *Tämän kertomuksen ensimmäisessä osassa* jne. — Cervantes jakoi teoksensa ensimmäisen nidoksen (v. 1605 ilmestyneen »Don Quijoten» ensimmäisen osan) neljään osaan, mutta luopui tästä jaoittelusta julkaislessaan kirjan jälkipuoliskon v. 1615.
- 111 *Alcaná*: kauppatori.
 » *morisko*: maurien jälkeläinen.
 » *paremman ja vanhemmankin kielen selittäjän*: juutalaisen.
 » *Cide Hamete Benengeli*. Cide (Cid) = arab. sîd = herra.

Siv.

- 111 *Benengeli* = ar. bedengeli = esp. aberenjenado = erään perunakasvin (*Solanum melongenan*) värinen, tummanpuhuva.
- 113 *Zancas*: säippäsääri.
- 118 *Pyhä Veljeskunta*, La Santa Hermandad: veljeskunta, jonka jäsenet olivat ottaneet tehtäväkseen liikkua valtakunnan eri osissa pitämässä yllä järjestystä.
- 119 *Fierabras*: Kaarle suuren historiassa mainittu Aleksandrian kuningas, joka oli Jerusalemia valloitettaessa saanut haltuunsa Jooseppi Arimatialaisen aikoinaan viljelemän balsamin. Hänen vihamiehensä Olivier haavoitti häntä kuolettavasti, mutta Fierabras ryypäsi balsamiaan ja jäi henkiin.
- 121 *Mambrinon kypäri* — *Sacripante*. Siitä kertoo Ariosto »Orlando furioso» XVIII laulussa. Siinä ei kumminkaan käynyt huonosti Sacripantelle, vaan Dardinellille.
- 122 *Albraca* — *Kaunis Angelica*. Viittaus Bojardon »Orlando».
- » *Sobradisan kuningaskunta* mainitaan »Amadis Gallialaisessa».
- 151 *Zerbino*: Arioston »Raivoisan Rolandin» sankareita (*Orlando furioso*, XXIV laulu).
- 152 *Laredon Cachupinit*. Sillä nimellä mainittiin yleisesti väkeä, joka oli päässyt rikastumaan ja sitten kehuskeli olevansa vanhaa ylhäistä sukuperää.
- 154 *Jumalainen Mantualainen*: Mantuassa syntynyt Vergilius.
- 162 *vuodattaako sinun läsnäollessasi haavoistansa verta jne.*: vanhan taikauskosen käsityksen mukaan murhatun haavat alkoivat jälleen vuotaa verta, jos murhaaja tuli luo.
- 169 *yangueseja*: Vanhan Kastilian Yanguas-maakunnan asukkaita.
- 177 *sataporttinen kaupunki*: Egyptissä sijainnut Teeba. Don Quijote puhuu Boiotian Teebasta, sekoittaen sen ensinmainittuun.
- 184 *ylpeä aateluudestaan*. Asturialaiset ja galicialaiset pitivät poikkeuksetta itseään aatellisina.
- » *Arévalon rikkaimpia muulinajajia* — *hiukan hänen su-*

Siv.

- kuansakin*. Arévalo: kaupunki Vanhassa Kastiliassa.
 — Moriskot harjoittivat mielellään muulinajajantointia.
- 207 *Trapobana* (Taprobana): Ceylonin vanha nimi.
 » *garamantit*: afrikalainen heimo.
- 209 *Rastrea mi suerte*: »Tutki kohtaloani».
- 215 *Tohtori Laguna*: Kaarle V:n henkilöääkäri. Julkaisi kreikkalaisen luonnontutkijan ja lääkärin Dioskorideen teoksen espanjankielellä.
- 219 *vapista kuin elohopean myrkyttämä*: Espanjan elohopeakaivoksissa oli havaittu tuo vaikutus, ja lause muuttui yleiseksi sananparreksi.
- 227 *juxta illud, si jne*. Tridentin kirkolliskokouksen eräs päätöslauselma: »Niinmuodoin: jos joku perkeleen houkuksesta» jne.
 » *mitä sattui Cid Ruy Díazille*. Tarinan kertoo vanha espanjalainen romanssi.
- 235 *Cato Sonsarius*: Cato Censorinus (Censorius), vanhempi Cato.
- 246 *more turquesco*: turkkilaiseen tapaan.
- 247 *saviruukun käy . . . huonosti*. Viittaus vanhaan tarinaan rauta- ja saviruukusta, jotka matkustivat yhdessä.
- 249 *Jumala suokoon . . . että tuo olisi meiramia jne*. Sananlasku kuuluu oikeastaan: »Jumala suokoon, että se olisi meiramia eikä kuminaa», mutta Sancho muuttaa sitä niinkuin asia vaatii.
- 254 *mutatio capparum* = kaapujen vaihto. Rooman kardiinaalit vaihtavat pääsiäisenä turkisvuoriset kauhtansa kesäisempiin, joissa on punainen silkkivuori.
- 268 *non santa*: ei hurskas.
- 272 *Parapilla*. Tämä nimi ei miellyttänyt Pasamontea, koska se liian suorasukaisesti viittasi hänen ammattiinsa.
Pillar = ryöstää.
- 283 *He ehtivät sinä iltana jne*. Tämä sivu ja puoli seuraavaa sisältyy vasta »Don Quijoten» toiseen painokseen. Cervantes unohti kirjoittaessaan mainita Sanchon aasin varastamisesta tässä kohdassa, missä se olisi pitänyt tehdä.
- 311 *Aisapussi*: Aisopos, kreikkalainen eläintarinain sepittäjä.

Siv.

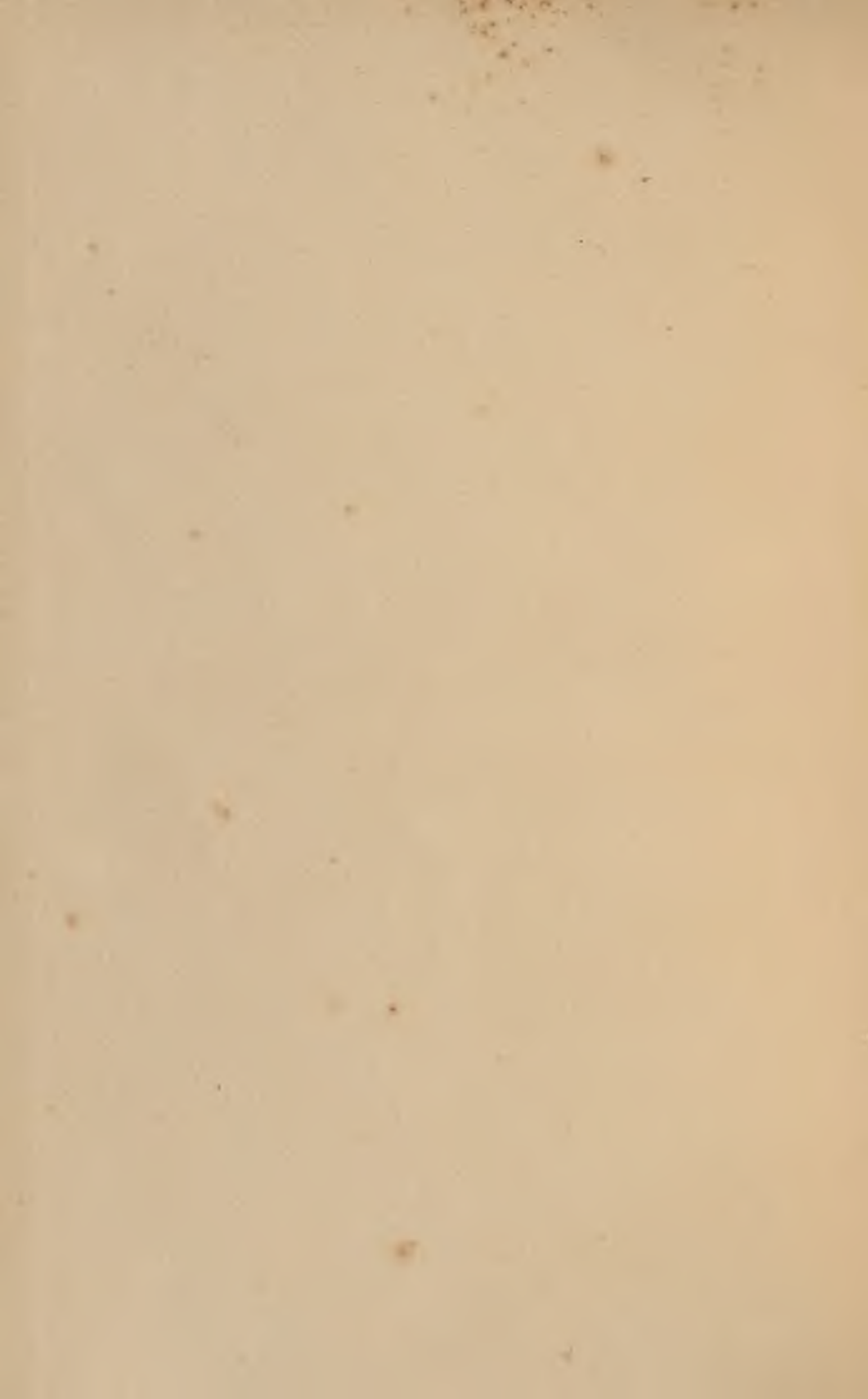
- 322 *Astolfon Hippogrifo* — *mainehikas Frontin*. Astolfo — niin kertoo Ariosto »Orlando furiosossaan» — lensi hevoslinnullaan paratiisiin, mistä evankelista Johannes kuljetti hänet profeetta Eliaan vaunuissa kuu-hun. Sieltä A. nouti Rolandin terveen järjen, jota säilytettiin pullossa, kiiti siipiratsullaan takaisin maa-han ja jätti järjen sen oikealle omistajalle. — Frontin-hevon voitti ankarassa taistelussa omakseen urhotar Bradamante.
- 324 *Nulla est retentio* = »ei ole pidätystä». Sancho siteeraa hiukan epätarkasti; lause kuului: *nulla est redemptio* = »ei ole lunastusta».
- 326 *Corchuelo*: pieni korkki, »Korkkinen». » *Nogales*: pähkinäpuu.
- 337 *samanlainen kuin äiti, joka hänet synnytti*. Muutamat myöhemmät painokset ovat »korjanneet» tämän lauseparren näin: »samanlainen kuin äidin hänet synnytettyä». Tässä, samoin kuin jo aikaisemmin, IX luvussa, Cervantes varmaan pilailee, ja pila säilyy vain, jos alkuperäinen lausemuoto säilytetään. (Alkutekstissä muodollinen ero on pienempi kuin käännöksessä: »se está hoy como la madre que la parió» ja »se está hoy como su madre la parió»).
- 349 *Kuningas Wamba*. Historiallinen henkilö, länsigoottien espanjalaisen valtakunnan voimallinen hallitsija (672—680).
- 357 *Vellido*: Kastilian kuninkaan Sancho II:n murhaaja. » *Kreivi Julianin* oli viimeinen goottilaiskuningas Rodrigo lähettänyt kotoa pois voidakseen loukata hänen puolisoaan (t. tytärtään t. molempia). Kun niin oli tapahtunut, kutsui J. kostoksi muhamettilaiset Espanjaan.
-

SISÄLLYS.

	Siv.
Don Quijote (johdanto)	5
Tekijän alkulause	19
Tervehdysrunot	29
Ensimmäinen luku, jossa kerrotaan mainehikkaan hidalgon Don Quijote Manchalaisen oloista ja askarruksista	39
Toinen luku, jossa kerrotaan, kuinka mielevä Don Quijote ensimmäisen kerran lähti matkaan kotipaikkantansa	47
Kolmas luku, jossa kerrotaan, kuinka Don Quijote hupaisella tavalla lyötti itsensä ritariksi	56
Neljäs luku. Siitä, mitä ritarillemme tapahtui hänen lähdettyään majatalosta	65
Viiides luku, jossa jatkuu kertomus ritarimme onnettomuudesta	75
Kuudes luku. Hupaisesta ja perinpohjaisesta tarkastuksesta, jonka kirkkoherra ja parturi toimittivat mielevän hidalgomme kirjastossa	81
Seitsemäs luku. Kelpo ritarimme Don Quijote Manchalaisen toisesta matkaanlähdestä	91
Kahdeksäs luku. Kuinka urhoollinen Don Quijote onnellisesti suoriutui kamalasta ja ennenkuulumattomasta seikkailusta tuulimyllyjen kanssa sekä muista uskollisen muistamisen arvoisista tapahtumista	98
Yhdeksäs luku, jossa päätetään ja saatetaan loppuun urhean biskajalaisen ja miehuullisen manchalaisen kamala kaksintaistelu	109
Kymmenes luku. Don Quijoten ja hänen aseenkantajansa Sancho Panzan hupaisista keskusteluista ..	117

Y h d e s t o i s t a l u k u. Siitä, mitä Don Quijote sai kokea vuohipaimenten seurassa	125
K a h d e s t o i s t a l u k u. Mitä eräs vuohipaimen kertoi Don Quijoten seuralle	134
K o l m a s t o i s t a l u k u, jossa lopetetaan kertomus paimentyöstä Marcelasta ja esitetään muitakin tapah- tumia	143
N e l j ä s t o i s t a l u k u, joka sisältää paimenvainajan epätoivoiset säkeet sekä muita odottamattomia tapah- tumia	157
V i i d e s t o i s t a l u k u. Kertomus siitä onnettomasta seikkailusta, johon Don Quijote joutui kohdatessaan muutamia tunnottomia yangueseja	169
K u u d e s t o i s t a l u k u. Mitä mielevälle hidalgolle sattui majatalossa, jota hän piti linnana	180
S e i t s e m ä s t o i s t a l u k u. Lisää niistä lukematto- mista vaivoista, joita miehuullinen Don Quijote ja hä- nen kelpo aseenkantajansa Sancho Panza saivat kestää majatalossa, jota ensinmainittu onnettomuudekseen piti linnana	191
K a h d e k s a s t o i s t a l u k u, jossa esitetään Sancho Panzan ja hänen herransa Don Quijoten keskusteluja sekä muita kertomisen arvoisia seikkailuja	203
Y h d e k s ä s t o i s t a l u k u. Niistä älykkäistä pu- heista, joita Sancho Panza ja hänen isäntänsä pitivät, kuolleen ruumiin kanssa sattuneesta seikkailusta ja muista merkillisistä tapahtumista	218
K a h d e s k y m m e n e s l u k u. Milloinkaan ennen näkemättömästä tai kuulemattomasta seikkailusta, josta uskollinen Don Quijote Manchalainen suoriutui vähemmällä vaaralla kuin siitä olisi voinut suoriutua maailman mainioinkaan ritari	229
Y h d e s k o l m a t t a l u k u, jossa kerrotaan Mambri- non kypärin tähden koituneesta suurenmoisesta seik- kailusta ja siitä, kuinka mainittu kypäri saatiin verrat- tomaksi voittosaaliiksi, sekä muista voittamattoman ritarimme kohdalle sattuneista seikoista	248
K a h d e s k o l m a t t a l u k u. Kuinka Don Quijote va-	

pautti suuren joukon onnettomia, joita heidän suostu- mustaan kysymättä kuljetettiin, minne he eivät mieli- neet mennä	265
K o l m a s k o l m a t t a l u k u. Mitä mainehikkaalle Don Quijotelle tapahtui Sierra Morenassa; tämän to- tuudenmukaisen kertomuksen kaikkein merkillisimpiä seikkoja	281
N e l j ä s k o l m a t t a l u k u, jossa jatkuu Sierra More- nan seikkailu	298
V i i d e s k o l m a t t a l u k u, missä kerrotaan niistä merkillisistä seikoista, joita sattui Sierra Morenassa Manchan urhoolliselle ritarille, ja kuinka hän jäljitteli Kauniin-tumman katumuksentekoa	311
K u u d e s k o l m a t t a l u k u, missä jatkuvat ne hie- not rakastuneen-temput, joita Don Quijote teki Sierra Morenassa	336
S e i t s e m ä s k o l m a t t a l u k u. Kuinka kirkko- herra ja parturi toteuttivat aikomuksensa ynnä muita seikkoja, kyllin arvokkaita kerrottaviksi tässä mai- niassa historiassa	348
S e l i t y k s i ä	373

12/449-

